

Etur, ut Blemmies, Nubas, Cynocephalos, Satyros, Troglodytas, Azanos, Elephantophagos, Smysoferos, Stru-
tophagos. Ciuitates horum sunt. Saba, Diræ, Apocopa,

Tarpeia f. p.] Con-
firmat ab exemplo, ibi
Romam, & imperium
Romanum esse, ubi
augustus ordo senato-
rius sit. Iam uero, per
metonymiam, siue sy-
necdochen, ipsam ur-
bem sedem Tarpeiam
uocat, hoc est, arcem

Capitolinam quod reuera uisum non fuit. Etenim ma-
gna clade Romanis cæsis à Gallis Senonibus, ad Alliam,
lectis spolijs, & armorum cumulis, ut mos ei genti tum
fuit, coaceruatis, Romam iter intenderunt, quò haud mul-
to post, ante solis occasum peruenērūt. Fuerunt, qui per-
suasum habuerint, si Galli, ex acie fugientes fuissent eue-
stigio secuti, facile eo die capta urbe potuisse Romanum
nomen deleri. Plutarchus tradit, tertio die post cladem,
Gallos Romam petiuisse. Galli equites cursu ad urbem
progressi, cum neque clausas portas, neque circa has ul-
las stationes offendissent, rei miraculo commoti, solitu-
dinem urbis suis renunciarunt. Hi insidias hostiles in ur-
be formidantes, quia nox aderat, inter urbem, & Tybrim
confederunt, Romani accepta aduersa pugna, omnes, qui
Veios confugerāt, pro amissis habuere. Et quia in ea ani-
morum consternatione nulla spes erat reuendæ urbis,
placuit senatum, cum iuuentute Capitolii, & arcem oc-
cupare, quam hic Tarpeiam sedem, nuncupat: atque inde
frumento eo, & armis collatis Romanum nomen tueri.
Huc quoque sacerdotes, & flamines cum sacris conten-
derunt. Senes triumphales cum imbelli multitudine in ur-
be remanserunt. Galli per Collinam portam urbem in-
gressi recta in forum contendere ac postea ferro in igno-
bilem multitudinem et senes sauiuerunt, facesq; teletis in-
iecerunt: ac totam urbem igne, ferro solo exæquarūt. De-
niq; nullus erat dies, quo nō aliquod hostilis scuitia spe-
ctaculum adferrent ijs, qui in arce erant. Cædes, rapinæ
incendia, cadentium domorum ruinae, miserorum ciuium
oculis obuersabantur. Galli ubi uiderunt, nihil ad ea, que
fierent, Romanorum ferociam remitti, uisq; opus esse, si ar-
ce potiri uellent, structa in foro acie signum dederunt ad
Capitolium inuadendum. At Romani ex superiori loco
subeuntes, cum strage & ruina deiecerunt. Fuit primus il-
le Gallis, & ultimus conatus Capitolij aperta ui oppu-
gnandi. Eratq; tamē nihilo segnior obsidio, Manlius Ca-
pitolum tuebatur eum mille iuuenibus & senatu. Fortè
accidit, ut nocte illatis scalis proditiōnem tenerent, Man-
lius anseris clangore excitatus scansores deiecit: & ut in
summa fame hostibus omnem spem potiundi Capitolij
adimeret, panes deorsum in subiectos hostes præcipita-
uit. Tarpeia f.] perusta Roma, nam Capitolium com-
bustum non fuit. Stabat illa arx loco æditiore eregione
palatii, in iugo collis qui Saturnius primo, mox Tarpeius,
nouissimè à capite humano ibi inuento prodigiōse, Ca-
pitolinus dictus fuit: à Spurijs Tarpeij filia qui præsidio il-
li arci tum præerat, à cuius filia, uel ab ipso præfecto (ut
quidam tradūt) Sp. Tarp. collis deinceps dictus fuit Tar-
peius. Veiosq; hab.] Veij celeberrima urbs bellis cum
populo Rom. haud procul ab Vrbe. Hanc cepit Camil-

Rapta, Colona, & Meroc omnium insularum, quas Nilus
efficit amplissima. Itaq; si senatus hic coactus haberetur,
eò imperij summa commigraret.

Tarpeia sede perusta—
Gallorum facibus, Veiosq; habitante Camillo,
Illic Roma fuit, non unquam perdidit ordo
Mutato sua iura loco, mœrentia tecta
Cæsar habet, uacuasq; domos, legesq; silentes,
Clausa q; iustitio tristi fora, curia solos
Illa uidet patres, plena quos urbe fugauit.
Ordine de tanto, quisquis non exulat, hic est.

te copiarum in obsidione Capitolij relicta, reliqui in fi-
nimos agros dilabebantur, quorum pars Ardeam perue-
nerunt. Camillus, qui tum exulabat, animatis luculentā
oratione Ardeatibus, magna clade ibi Gallos opprēsit,
quo tempore & Tusci fines capta urbis hostiliter depopu-
lati fuerunt, & Veios, quò Romani se receperant, oppu-
gnare cœperunt. Inde noctu castra Hetruscorum capta
sunt: ac sequenti die, alia Tuscorum manus ad Salinas
cæsa fuit. Receperant Romani iam animos Veijs, cum
ob ea, quæ prospere fiebant, tum quod toto Latio magnus
fieret uoluntariorum concursus. Hic conuenit, ut Camil-
lus Veios accerseretur, & summa rei ei deferretur. Ibi
Comminius quidam impiger iuuenis, quia sine periculo
Romam uenire non potuit, suberno cortici incubans, in
urbem delatus, in Capitolium irrepit, effecitq; ut decre-
to patrum accepto, centuriatis comitijs Camillus absens
dictator creatur. Cominius, eadem uia, qua in Capitolium
uenerat, Veios cum patrum decreto redijt: ibi lata lex est,
ut Camillus ex Ardea Veios euocatus dictator diceretur.
Hic, legiones ad urbem admoxit, & inter appendendum
aurum, quo Rom. se redimerent, Gallos media urbe ui-
cit, atq; mox Gabinia uia sunt ad unum cæsi. Roma intra
annum fuit instaurata, & Capitolium quadrato saxo com-
munitum. Veios.] Veientana uia dicebantur, quæ mi-
nime bona erant, sed in ruborem diluta, & fecis plurimū
habebant, Martialis ad Scaeuolam. Et Veientana bibitur
fex crassa rubelli. Hinc, cum Nero domum illam amplif-
simam ædificaret, in eum scripti fuerunt hi duo uersus: C

Roma domus fiet, Veios migrate Quirites,

Si non, & Veios occupat ista domus.

Proinde Camillus non Veijs, sed Ardeæ exulabat, un-
de Veios accersitus, comitijs centuriatis dictator dictus
fuit, eo, quo dixi, modo. Non unquam p.] Ordo sena-
torius non amittit ius suum propter locum. Relinquitur
ergo, in Epiro senatum esse. Mœrentia.] Opponit se-
natui, Cæsarem Epiro Romam, & utriusq; loci conditiō-
nem. Teneat Cæsar urbem Romam quidem, sed lectu, &
mœrore, tabescentem: cum secus sese habeant res senatus
in Epiro. Vacuasq; do.] propter fugam tum senatus,
tum ciuium, qui Pompei arma fuerant sequuti: Porro le-
ges silere tum dicuntur, cum propter bellum perpetuum
iustitium est, hoc est, quemadmodū poëta ipse è pexegesi
exponit, cum clauso foro belli causa nullum ius dicitur.
Curia so.] Ea curia, quam Cæsar fecit, nullos, nisi exu-
les, nisi extorres, quos in urbem reuocauit post fugā Pom-
peij, præter solum Milonem, habuit. Cæsar enim ex Hispa-
nia Romam reuersus, proximis comitijs (ut paulo anti-
memini) se Consulē cum P. Seruilio crearat. Prima eius
Consularis actio inde fuit, cum creditæ pecuniæ non dis-
soluerentur,

A soluerentur, ut estimationes possessionum fierent, quanti earum quæq; ante civile bellum estimari potuisset, atq; ita secundum eam estimationem possessoribus assignarentur. **Mox** auctor fuit, ut tributum rogatione in urbem restituerentur omnes, qui lege Pompeia ambitus, aut maiestatis, alteriusve noxæ damnati essent. Restitui omnes sunt, extra Milonem, ut dixi, quidam propter popu-

laris Clodij memoriam accidisse credūt, aut, quod Malsilia illi fuisset exilij sedes, quæ ciuitas Pompeianas partes fuerat secuta. **Plenaq;** iuituperat, & perstringit curiam Casarianam, quam fugit constare ex fece sceleratorum hominum, qui ob malas artes lege Pompeia solum uerterant. **Ordine d.]** exclamatio in dignitatem ordinis uerè senatorij, qui circa Pompeium est.

Ignaros.] Optimū quenz; ciuium etiam, qui paci longæ in Italia, & in urbe assueuerant, sub primam bellæ Ciuilibis trepidationem, & motū, consternatio toto orbe sparsa, qui nunc undiq; se in Epirum cōtulerūt, ubi senatus, & ordines reipublicæ essent, **Membra tres ordines uocat senatorium, eque-**

Ignaros scelerum, longaq; in pace quietos
Bellorum primus sparsit furor: omnia rursus
Membra loco redeunt, en totis uiribus orbis
Helperiam superi pensant: iacet hostis in undis
Obrutus illyticis, Libyæ squalentis in aruis
Curio Cæsarei cecidit pars magna Senatus.
Tollite signa duces, fatorum impellite cursum,
Spem uestram præstate Deis, fortuna q; tantos
Det uobis animos, quantos fugientibus hostem
Caussa dabat, nostrū exhausto ius clauditur anno:
Vos, quorum finem non est sensura potestas,
Consulte in medium, patres, Magnumq; iubete
Esse Ducem. —

Pars mag. sana.] quasi illo uicto, ac cæso propemodū ad internecionem, Cæsaris res iam fractæ propè fuissent.

Tollite f. d.] Clausula hortatoria est ac simul proponit, quid decerni uelit à senatu. **Ut signa tollant imperij, & sequantur eò,** quò **Dij propitij, fauentes, plaudētisq; uo-**

cent: & eò pergant contendere, quò fata P. R. ipsos urgerent: sed & secunda fortuna inuitaret ad uictoriam asserendam, perinde, ut ea ipsa fugiendi causam his præbuisset ex urbe, & Italia, cum hostis accessus ad urbem trepidè nuntio Romam allatus esset.
Nostrum ius.] Consulare imperium iam finitur ex-acto. **Anni enim sequentis initium** appetebat, qui noui consules Romæ crearentur **Calend. Ianuar.** quibus Cæsars f. Conf. & P. Seruilius creauit.
Vos quorum finem.] Fugit eorum senatorum potestatem non habituram finem, præsentem uictoriam sibi promittens, cum ipse consulatu nunc sit discessurus. **Dilat** Senatui, quid decerni uelit. **Propone;** Pompeium belli ducem esse creandum, id quod alioqui initio belli factum fuerat, ut alio loco semel atque iterum à nobis demonstratum est.

Læto no.] Summò omnium applausu, ac **C suffragijs decernitur** summa rei Põpeio, cui antea nuper Capuæ etiam ea delata fuerat. **Magnum fa]** ut ipse dux cum tanto

—Læto nomen clamore Senatus
Excipit, & Magno fatum, patriæq; suumq;
Imposuit. tunc in reges, populosq; merentes
Sparsus honor, pelagiq; potens Phœbeia donis
Exornata Rhodòs, gelidicq; inculta iuuentus
Taygeti fama ueteri laudantur Athenæ,
Malsiliæq; suæ donatur libera Phocis.

ginta octo passu mil.
Fuit Rhodi Colossus
Solis, quæ ante omnes
alios in admiratione
fuisse tradit Plin. factum à Colasse Lysippi discipulo septuaginta cubitorum qui post

imperio, tragicū fatalemq; exitum haberet, & sua clade patriam in seruitutem præcipitem traheret. **Tunc in re.]** Collaudati fuerunt reges, & populi, qui senatus auspicia fuerant sequuti: additiq; sunt honores, confirmata, aut data libertas, is, qui huc auxilia sua submerserant. **Enumerat aliquot populos, reges, & dynastas, qui uel ipsi uenerant, uel copias equitum, peditumq; miserant.** **Rhodòs.]** Rhodienses inquit potentes mari libertate donati. **Florum classibus præfecerat Pompeius C. Castium.** **Plin.** Rhodon pulcherrimam uocat, ac liberam, circūitū 130. M. pass. 103 habitata uerbis: recensetq; eius diuersa nomina. **Vocitata est antea, inquit, Ophiussa, Aethra, Aethra propter constantem serenitatem, Trimaeria, Corymba, Pæssa, Atabyria ab rege. Deinde Macria, & Oloessa. Distat ab Alexandria quingenta circiter septu-**

quinquagesimū sextū annum terræmotu prostratus fuit, & iacens inde admirationi est habitus, pauci eius pollicē amplectebantur, cuius reliqui digiti longiores erāt, quàm pleræq; statuæ. Duodecim annos hunc perfectū fuisse, & trecentorum pretio talentorum tradunt. Alij huc Colossū nā à Colasse, sed à Charete Lindio concinnatū prodidere, ut epigramma testatur.

πολλοῦτον ἦλιν πὸν ἐπ' ἄκρῃς Ἀίνης
χάρης ἰπὸς αἰετῶν ὁ λινδιῶν;
Et quia inter septē mundi miracula hic cōnumeratus fuit, uidetur poëta Rhodum, ab hoc Phœbi, siue Apollinis colosso, Phœbeiam dixisse: siue quod semper in sole sit, cetero quamuis nubilo: siue quod Rhodi, haud minus literarū studia, quàm Athenis maximè eloquentia claruere. Siue quod hæc insula semper Phæbeo sorte cesserit, & ob id

Z Phæbo

Phæbo fuerit sacra, ut doctè Micyllus id seruaui, ex Pinclari Olymp. hymno septimo, cuius uerba & ego libenter adscribam.

1 Φαντα δ' ἀνθρώπων παλαιά
 2 ρήσιες, ἔπω, ὅτε
 3 χθονα διατέοντο ζεύσῃ, καὶ ἀθανάτοισι,
 4 φανερά οἱ ἐν πελάγεσσι
 5 ῥόδου ἡμερ' ὡπυτίω,
 6 ἀλευράς δ' ἐν βένθεσσι
 7 νῆστον κενερόφθα.
 8 ἀπόρ' ὃ δ' ὅτις ἐν
 9 δαίξῃ λαχέειλίς
 10 καὶ ῥάμιον χόρας ἀυλάρω
 11 τὸν λιπόνθ' ἀγνὰν θεόν.
 12 μναδίντι ἢ ζῆος ἀπαλην ῥήν-
 13 λει θέμεν, ἀλλὰ μιν οἴ
 14 ἔκασιν, ἐπὶ πολιῆς
 15 εἶπετιν αὐτὸς ὄραρ' ἐν δρυὶ θαλάσσης
 16 αὐξάνεαν πεδύθει
 17 ποτόβισκον γάλαρ' ἀνθρώ-
 18 ποισι, καὶ εὐφρονα μέλοισι.
 19 ἐκνευσεν δ' αὐτίκα
 20 χρώσασπινα μέρ' ἀχέσιον
 21 χείρας ἀντέναυ, θεῶν δ' ὄρ-
 22 νου μέγαρον μὴ παρφαμέου.
 23 ἀλλὰ κρόνος οὐρανὸν καὶ νῆσας
 24 φανερόν ἐς ἀίθερα μιν
 25 πεφθάναι, εἰδὲ κεφαλῆ
 26 ἔροπίω γέρας ἰσίδωαι τελευτάω
 27 σα μὲν δὲ λόγον κενερόφθα
 28 ἐν ἀληθείᾳ πεσῆσαι
 29 βλάσσει μέρ' ἐξ ἀλεσὺ γέρας
 30 νῆσ' ὃ. ἔχει τὴν μιν ὄσ
 31 ξάου ὃ γενέθλι' ἀκτίων πατῆρ,
 32 ὡρ' ὡπυτίω ἀρχὸς ἔππων.
 33 ἔνθω ῥόθῳ ποτὲ μυχθῆς
 34 τέκερ' ἐπὶ τὰ σφῶ
 35 τὰ νύματα' ἐπὶ πορτέρων
 36 ἀνδρῶν παρὰ δὲ ξαμίνους
 37 παύλας, ὅσ' ἔστι κέρ' ἡμερῶν,
 38 πρεσβυτότατον ἰά
 39 λυσορ' ἔτεκε, λίνδου τε καὶ κοι. hoc est, interprete

Lonicero: Ferunt præterea ueteres hominum fabula, nusquam, cum Iuppiter & immortales Dij inter se terram diuiderent, in alto pelago Rhodon apparuisse, cæterum in marinis profunditatibus occultatam esse. Absente itaq; Sole, nemo sortem illi concessit, sed planè extra omnem regionis cuiuspiam sortem, purum liquere deum. Id ubi tandem ad memoriã reuocaret Sol, Iuppiter sortem turfus positurus erat, nisi sol non admisisset, confirmandi cauissæpe salum introspicere, crescentemq; à litore terram, pabula cum hominibus, tum pecudibus monstrantem. Illico Sol iussit aureo redimiculo ornatam Lachesi manus extendere deorumq; magnum iuramentum non fallere. Cæterum cum Ioue spòdere ad clarum æthera emissam insulam capiti suo in sortem, post hæc cadere. Perfecti sunt igitur sermonum uertices in ueritate cadentes, restoruitq; tandem ex humido salo Insula: habetq; ipsam prominentem geminus radiorum pater, ignis spirantiū equorum princeps. Illic Rhodo aliquando mixtus septem filio, sapientissimas cogitationes, præ uiris prioribus acceptantes peperit, quorum unus quidem Camiron, nauisq;

grandem Idylson genuit, ac Lindon, & quæ sequuntur. A Etactenus ille. Quæ quidem quanquam ad uerbum redita ineptè Latine dicuntur, libuit tamen interpreti suam laudem eo nomine tribuere, quod studioforum laboribus, in hoc auctiore, euoluendo, non leue emolumentum attulerit.

Phæbeia Rho.] Produunt scriptores Rhodienses statuatiam à Minerua edoctos, & in ea arte omnium primos claruisse. Cæterum ab hac Rhodo Neptuni, & Veneris filia insula nomen accepit. Idem Pind. eadem Oda paulo antiè.

τὰρ ὡπυτίαρ
 35 θυμῶν πῶ δ' ἀφροδύτας,
 36 ἀελίστε νύμφαρ
 37 ῥόδου. hoc est.

Marinam laudans Veneris filiam, & Solis nympham Rhodum. Scholiastes addit, alios Rhodum Veneris, & Solis filiam fuisse authores esse. Et marinam nominat, quod è mari emerferit. Sunt qui eam Oceani filiam uocent: Rursus qui Neptuni, & Amphitrites. Nec desunt, qui à capulo rose, reperto in fundamento, cum id molirentur fossores. Nonnulli Lindum insulam aliquando dictam auumant, à Lindo Rhodi filio: & cultores, Colassenses propter Colossium. Itaq; Phæbeia Rhodora (ut in pauca ista conferantur) opulenta fuit insula, & artificibus celebris, latuit sub mari, producta fuit à Percis, & Soli donata, in illam Minerua genita, aurum pluit, uel (ut Homeri enarrator)

ἰπέι πρῶτοι γεννομένη τῇ ἀθηνῶν ἔθνοσιν. hoc est, primi, Minerua sacrificarunt, adita. Rhodienses, siue Lindij sacrificium, & Rhodiorum oraculum, inter paræcias referuntur. Tres Solis filij ex septem, Lindus, Idylsus, & Camyrus eas urbes condiderunt, de suo nomine, quæ ab Homero in catalogo recensentur,

λίνδου, ἰδύλας: ἢ, καὶ ἀγγυνοῖη καμειρον
 Gelidi Tay.] E Rhodo insula, & oppido, in Lacedæmoniam transit. Sagittarios enim ex Creta, Lacedæmone, & Ponto atque Syria, reliquitq; ciuitatibus ad milia habebat Pompeius. Taygetus ad Eurotam mons est Lacedæmonia, ita dictus à Taygete nymphâ, quam Iuppiter cõpresit, ut scribit Plutarchus: ἢ τῷ περιωτάτωρ: quæ præ nimio dolore laqueo se in cacumine montis Amyclei strangulauit, qui inde Taygetus appellari cepit est. Per Taygetum, ut diximus, Lacedæmonem indicat cui olim Lycurgus leges dedit, urbem tum uictorijs terra, mariq; nobilem, & disciplinâ seueritate omnium præstantissimam. Fuit Lacedæmon filius Taygetæ, & Iouis, qui uxorem habuit Spartam Eurotæ filiam. Lacedæmon, Mylete sine mascula prole defuncto, regnum occupauit. Hic à se regionem, à matre monti, ab uxore nomen urbi fecisse produitur.

Athenæ.] quas sapientia fama tot sæculis celebres. D. Paulus uera sapientia primus illustrauit. De claritate, & excellentia studiorum huius urbis, nihil est, quod hic differatur, illud tantum dicam, quod ad urbis nomen attinet: Oleam in arce Cecropis temporibus enatam, (postea ea arx Pallada sacra fuit) nec multum inde diuerso loco fontis scaturiginem emicuisse. Quibus prodigijs Cecropi commotus ad Delphicum oraculum misit: responsumq; fuit à Pithia uacite, oleam Mineruæ numen signare, in cuius tutela ea arbor esset. Vm scatenis aquæ, Neptunum: esse iam in ciuium potestate, ab utrius nomine ay-

A mine appellare uellent oppidum. Atticis tamen mos erat, ut uiri, ac mulieres promiscue inirent suffragia.

Itaque omni multitudine in concionem aduocata, cum mulieres Mineruam, uiri uero Neptunum deligerent, ita euenit, ut tum temporis scemina plures in Attica fuerint inuenta, quam uiri: quare ob eam rem, urbs à Minerua, quæ à Græcis Athene dicitur, Athenæ fuerit appellata. Athenienses aliquando Erechthidæ dicti fuerunt, ab Erechtheo Pandionis patre. Pandionis fuit Erechtheus minor, huius Cecrops minor, huius Pandion minor, huius Aegæus, huius Theseus, post quem, Athenis regnum esse desijt. Cultus postea multis seculis fuit Erechtheus annuis sacrificijs Athenis, cuius delubrum Cicero se uidisse testatur, libro tertio de Natura Deorum. Ceterum studio supersedeo hinc disserere, de Atheniensium moribus, & præclaris inuentis, & cur Autochthonos dicti fuere, quod cetera persequi sit institutum, & alio loco abunde de ijs sit à nobis annotatum.

Libera Phocis.] Secundum Atthidem Megaris est. deinde Locris, mox Phocis, inde Bæotia contra Bubæam

insulam. Pausanias scribit, Phocenses quosdam Bæotia incolas à Phoco Ormionis filio Corymbio dictos, una ætate prius, quam Aeacides Phocus eò uenisset, à quo uniuersos Phocenses appellatos. De Phocensium fuga in Galliam & Massilia conditione fusissime alibi docuimus, quare nihil est, cur hic crambe recoquatur. Massilia cerit origo Phocaensibus Asia ascribenda, non Phocensibus Europæ. Iam uero illud obiter admonuisse non inutile fuerit, Massilia hoc loco ante penultimam contrahi, cum Massylia, & Massylus Africa, u. ferè apud Latmos extender. Maro lib. 4. Aeneid.

Hic mihi Massylæ gentes monstrata sacerdos.

Idem ibidem eodem.

Massylisq; ruunt equites, —

Quamquam in superiori uideo à doctis, non Massylæ, sed Massilia gentes, nõ per u, sed iota, breui quoq; antepenultima legi, quam etiam Massaliam uocant Græci, ut *ἡ Μαυσαλία* eis *μαυσαλία*, id est, nauiga Massalia, siue Massilia. Hic eruditissimè iudicium relinquo, et arbitrari, quod uideatur præsertim cum hic quoq; Massylia legatur.

B Tum Sadalem.] Cesar, non Sadalem, sed Sasalem, non regem Ponti sed Coti Thracium regis filium fuisse scribit, qui cum equitatu ad Popenum missus erat. Verba Cesaris ita habent. Sagittarios ex Creta, Lace demone, Ponto, atq; Syria, reliquisq; ciuitatibus tria millia numero habebat, funditorum cohortes sex: mercenarias duas: equites septem millia, ex quibus 600. Gallos De-

Tunc a Sadalem, fortemq; Coryn, fiduq; per arma Deiotarum, & gelidæ dominum Rhasipolin oræ Collaudant, Libyamq; iubent, authore senatu. Sceptifero parere Iubæ. proh tristia fata, En tibi non fidæ gentis dignissime regno. Fortunæ Ptolemæe pudor, crimenq; Deorum Cingere Pellæo pressos Diademate crines Permissum est, sæuū in populos puer accipis ensem. Atq; utinam in populos, donata est regio Lagi, Accessit Magni iugulus, regniq; sorori Ereptum est, soceroq; nefas. iam turba soluto Arma petit cœtu, quæ cum populisq; ducesq; Casibus incertis, & cæca sorte pararent, Solus in ancipitis metu it descendere Martis Appius euentus, finemq; expromere rerum Sollicitat superos, multosq; obducta per annos Delphica fatidici referat penetralia Phœbi,

pulorum frequentia habet al. Sadalen, bitatam fuisse scribit. al. Tum, Habet ab Aquilone Alpium iuga, quæ ead; à Mœsia, & Dalmatia determinant: à Meridie Acroceranij, & Pindi montibus ab Epituro se iungunt: qua Thessalia, atque Magnesia est, à sinu Maliaeo, & Sperchio amne, Græciæ, quæ Achaia dicta est, coniungitur. Latius occidentum, mare Ionium, & Adriaticum claudit. Rursum ab ortu inget pelagus, crebris

sinibus, ijsq; magnis, alluit mare Aegæum.

Libyamq; iubent.] Iubæ decernitur Africa, ut eius oram ipse teneatur, qui nuper Curionem fuderat. Adde disertè, ita placuisse senatui, citra cuius auctoritatem id ratum non fuisset habitum. Proh tristia fatum.] Quoniam autem Africa meminit quam senatus praesidijs contra uim Cesaris firmavit, per occasionem in perfidiam Ptolomæi pueri exclamat, qui cum eum tractum defendere debuisset, quod à senatu in regnum confirmatus Pompeium tutorem accepisset, eum postea ad se fugientem sceleratè trucidauit, parricidium cum perfidia coniungens. Fuit autem hic puer: filius eius Ptolemæi Auleta cognomento, qui ab Alexandrinis ob ignauitiam, & sordidos mores regno eiectus, cum Romam nauigaret, ea spe, ut Pompeij, & Cesaris auxilio in regnum restitueretur, audito Catonis impulsu in insulam Rhodum ad eum nauigauit. Ibi Cato homo seuerus eum liberè monuit, uti prospiceret, quantum dispendij adiurus esset, si cupiditati, & auaritiæ principum ciuitatis se subijceret. Fuisse hic Auletes haud dubiè consilium Catonis secutus, uertissetq; retro uela, quoquomodo cum suis in gratiam rediturus, nisi amicorum suorum, mutato repente consilio Romam ire persequerasset. Hunc postea Gabinius, qui Syria præerat;

Deiotarum.] Gallogræciæ regem, qui 600. equites Gallos ipse adduxerat pro hoc rege extat Cic. oratio. Rascipolis.] Qui cum ducentis ex Macedonia uenit, quam gelidam oram, ob Thraciam uicinam frigidam nominat. Supra Thraciam in occasu Macedonia est, antea Aemathia dicta, quam Plinius centum quinquaginta pos-

Deiotarum.] Gallogræciæ regem, qui 600. equites Gallos ipse adduxerat pro hoc rege extat Cic. oratio.

Rascipolis.] Qui cum ducentis ex Macedonia uenit, quam gelidam oram, ob Thraciam uicinam frigidam nominat. Supra Thraciam in occasu Macedonia est, antea Aemathia dicta, quam Plinius centum quinquaginta pos-

præerat, Pompeij autoritate contra religionem, in regnū rediit. Erat celebre carmen ex libris Sibyllinis, ne Romanus exercitus in Aegyptum deportaretur. Alexandrini interim Aulete pulso, filiam eius maximam natu reginam constituerunt. Primo hæc nupsit Cybiosatri cuidam Syro, regia stirpe prognato, ut ipse credi uolebat, quem regina paucis diebus ob sordidum ingenium regno expulit. Deinde Archelao in matrimonium data est, filio eius Archilai, qui contra Syllam, pro Mithridate fortiter res gessit. & postea à Roman. in summo honore fuit habitus. Interim dum filia ad hunc modum noxiis studet nuptijs, Ptolemæus Romam profectus Pompeio statim initio fuit conciliatus, per eumq; patribus commendatus. Actum ibi est de reductione, simul & de legatorum eade. qua supra centum ex Alexandria, aduersus Ptolemæum Romam uenerant: & inter eos Dion Academicus Consul Spinter Lentulus cum sensisset Ptolemæum ambire, ut à Pompeio reduceretur, author patribus fuit, ut Pompeio Præfectura maritima, & terrestris annona decerneretur, ut maiorem dignitatem consecutus omnē curā de rege reducendo abijceret, & ipse reducendi regis prouinciam consequeretur. Sed cum rex per Pompeium reduci mallet, nec id concederetur, desperato in totum rediit in regnum, Ephesum sine periculo consecravit. Sed non multo post Pompeij impulsu, iniussu Pop. Roman. per Gabinium rex restitutus fuit. Qui recepto regno, filiam, & Archelaum, cui puella nupserrat, occidit. Nec ipse filia, & genero castis postea diu superfuit: relictis quatuor filijs, duobus uirilis stirpis, ac totidem sexus alterius. Ex his maiores natu testamento patris regnare iussi sunt: Dionysius, Ptolemæus hic, de quo nunc agimus, & in quem uehitur Lucanus, qui puer postea Pompeium interfecit, & Cleopatra, post cuius interitum regnum in prouincia formam redactum fuit.

En tibi non fide gentis.] Exclamat in Ptolemæum puerum indignum regno Aegypti, propter ingratitude aduersus Cn. Pompeium. Expulerat hic Cleopatram sororem, cum qua ei iam bellum antea erat conflatum, habebatq; circa Cassium montem castra, cum Pompeius uictus uento circa Aegypti oras delatus ad regem mitteret, pupillari adhuc ætate, qui eum pro paterno hospitio, & amicitia rogaret, ut se in regnum acciperet, acceptum suis opibus iuaret, & præsentī calamitate tegeter. Ptolemæus, ut dixi, adhuc puer erat, ut per ætatem acceptum beneficium agnoscere non potuerit: Acquiescebat puer consilij Theodori præceptoris sui, & Phoimi in primis: qui regi author fuit, ut per Achillam, & L. Septimium in Casaris gratiam, Pompeium in Scapham è nauī acceptum interficeret. Sed ista copiosius suo postea loco referentur.

Pudor fort.] quod puerum, & eum quidem ingratum tanto regno præfecerit, quod à rege regum Alexandro Magno exornatum, & amplificatum fuit. Cui successerat Ptolemæus Lagus, post Alexandrum longè alijs regibus, qui sequuti fuerunt, omnibus heroicis ornamentis clarus, antependendus. Crimenq; Deorum.] Culpam in Deos transfert, & fortunam, quod tantum pueri scelus ibi regnare iusserint, ubi Alexander orbis dominator regnauit, & conditus fuit. Cingere Pellæo.] Coronare hunc puerum Dionysium Ptolemæum, corona Alexandri. Pellæo] Alexandrina Diademase. Ant-

masia. Pella oppidum Macedonia est, & colonia, in qua natus Alexander, Pellæus dicitur. Iuuenalis.

Vnus Pellæo iuueni non sufficit orbis.

Recenseur & alia Pella Decapolitanae regionis, aquarum diues. Alij illā Pellam, non in Macedonia, sed Thesalia collocant. Pomp. lib. 2. cap. 3. Tum Macedonum populi, inquit, quot urbes habitant: quarum Pellam maxime illustrem alumni efficiunt, Philippus Græciæ dominator, Alexander etiam Asia. Hanc initio modicam admodum Philippus ampliavit, quod ibi genius esset. Elabet enim stagnum, unde Ludias fluiuius oritur.

Atque utinam.] Corretio, non in Pompeium, non in regiam Ptolemæi, non in sororem Cleopatram, quæ hæres scripta erat à patre, ex dimidia regni parte, qua eā suorum consilio defraudare conabatur, cum bello perseque retur eiectam. Donata est regia.] Alexandrinum, quod tenebat Ptolemæus Lagus. Aegyptus primum à suis indigenis regibus, qui Pharaones dicti fuere, longa serie gubernata fuit. Veteri Aegyptiorum lingua Pharaonem significasse tradit Iosephus: eratq; hoc nomen omnibus ordine regibus commune, cum singulis alioqui sua nomina essent, ut in Ptolemæis, & Casaribus postea fieri contigit. Ut Nechonias Pharo, quem Abraham, Cenchras Pharaonem, quem Moses uidit erythreis fluctibus ad ultimum obrutum: quem tamen Appion Amasin, Iosephus Techinosin uocat. Post Pharaones, rebus regni mutatis, ut nulla sunt perpetua, ad Aethiopes eius regni iura attracta fuere, regnante in Iudæa Exechia. Mox Cyrus Persa, translatis ad se Medorum, Assyriorumq; opibus, donata Asia, etiam Aegypto potius est, deuicta Sosestre. Defectione postea sub Dario Notho facta, suis paruit regibus rursus, usque ad Alexandri interitum, qui annis quadringentis circiter ante Christum natum Babylone è rebus humanis sublatus fuit. Post cuius exitum Ptolemæorum regnum cepit, à Ptolemæo, præcipue de ducibus Alexandri Lagi, militis grecarij filio. Huic cum simul & Aegyptus obuisset, factum, ut Ptolemæorum regnum ad ducentos ferme, & nonaginta quinque annos durauerit, usque ad Cleopatram, quæ deuicta Antonio Triumuiro, ne ab Augusto Romam in triumpho abduceretur, apides sibi admouit, quæ fracti Dionysio Ptolemæo, de quo hic agimus, beneficio Casaris successit. Post cuius exitum, occasione bellorum ciuiliū regum in prouincia formam fuit redactum. Seriem regnum alio loco recensuimus.

Sorori.] Cleopatram: & socerum Casarem innuit, qui cum genero Pompeio posuisset pacem facere, aut, eum bello persequi quem is ferro sustulit. Nefas, qui & Casari insidiatus fuit. Iam turba solot.] Dimissa concione, arma expediuere, ut in omnem euentum parati essent. Solus Appius.] Ocasio ad digressionem de oraculo Delphico, quod consulebat Appius, priusquam in partes transiret. Præerat hic Appius Achaia, imperij uiribus. Qui cum superstitiosè, ut cladem euitaret, Delphicum oraculum consuleret, sibi exitium accersit. Valerius Maximus libro primo Titul. de miraculis. Atq; hoc quidem hominis, inquit, illud tantum ore ipsius Apollonis editum, quo Appij interitum ueridica Pythica uaticinationis fides præcurrit. Is bello Ciuili, quo se Cn. Pompeius à Casaris concordia pesifero sibi, nec reipub. utili consilio abruperat, euentum grauisissimi motus explorare cupiens, uiribus namq; imperij præerat Achaia. Anistitem

A antistitem Delphicæ Cortinæ in intimam sacri specus partem cœgit descendere, unde, ut certæ consulentibus sortes petuntur, ita nimis diuini spiritus haustus reddentibus pessifer existit. Igitur impulsu capiti numinis instincta uirgo, horrendo sono uocis, Appio inter obscuras uerborum ambages fata cecinit. Nihil enim inquit ad te Romane bellum, Eubœæ cellam obtinebis. At is ratus consilijs se Apollinis moneri, ne illi discrimini interesset, in eam regionem secessit, quæ inter Rhamnunta, nobilem Attici soli partem, Carystumq; Chalcidico freto uicinam interfaciens Cellæ Euboicæ nomen obtinet: ubi ante Pharsalicum certamen morbo cõsumptus, prædictum à Deo locum pro sepultura possedit, Hæc Vale. De hoc ipso mox Lucanus,

Effugis ingentes tanti discriminis expers
Bellorum Romanæ minas, soluiq; quietem
Euboici uasta lateris conuale tenebis.

Ac mox.

Heu demens nullum belli sentire fragorem,
Tot mundi caruisse malis prestare deorum
Excepta quis morte potest secreta tenebis
Littoris Euboici memorando condite busto,
Quæ maris angustat fauces saxosa Carystos,
Et tunitidis infesta colit, quæ numina Rhamnus.

Meminit Cicero huius (ni fallor) Appij, libro primo de Diuinatione. Hæc habui, inquit, de diuinatione, quæ dicere. nunc illa testator: non me fortilegos, neque eos, qui quæstus causa ariolentur, nec Psychomantia quidem, quibus Appius amicus tuus uti solebat, agnoscere. Idem libro primo. Tuscula. Quæst. Inde Homeri tota uenit, inde ea, quæ meus Amicus Appius, Necromantia faciebat. Sollicitat superos.] Qui porro sollicitauerit, statim exponit, cum addit, eum Delphos concessisse, ubi compulit Phabadem in tripodem descendere, ac certum responsum reddere, quid sibi faciendum foret.

Referat penetralia.] Cortinam iam multos annos clausam aperit, hoc est, cœgit Pythiam uatem specum

aperire, atque ex eo oraculum reddere. Penetrabilia, ea penitiora templi loca Delphici appellat, quæ à Græcis ἀντρα uocantur.

Multos obduca.] Clausa, quod ideo euenisse. Cicero libro de Diuinatione primo ait, quo exhausta fuerit uis cœlestis cuiusdam spiritus. Verba eius sunt. Ut igitur, inquit, nunc minore gloria est, quia minus oraculorum ueritas excellit, sic tunc nisi summa ueritate, in tanta gloria non fuisset. Potest autem uis illa terra, quæ mentem Pythiæ diuino afflatu concitabat, euanuisse uetustate, ut quosdam euanuisse, & exaruisse amnes, aut in alium cursum contortos, & deflexos uidemus. Idem libro secundo. Euanuisse, aiunt, uetustate uim loci eius, unde anhelitus ille fieret, quo Pythia, mente incitata ederet oracula. Hæc ille. Strabo libro nono. Hodie profecto in summa mendicitate Delphicum oraculum est. Lucanus.

Sed siluit postquam reges timuere futura,
Et superos uetere loqui.

Plutarchus de, Deficientibus oraculis. Cum igitur Hammonius tacuisset, tunc ego ad Cleombrotum dixi, narra nobis, ô amice, si placet, de oraculis, de quibus apud uos præclara dicebatur, nunc autem omnia extincta esse uidentur. De oraculis deficientibus ad istum etiam modum citat Porphyrius,

Ablata est Pythij uox haud reuocabili ulli.

Temporibus longis etenim iam cessat Apollo,

Clauibus oclusus silet, ergo ritè peractis

Discedas patria, & redeas ad limina sacris.

Iuuenal. Satyra sexta.

Credet de fonte relatum—

Hammonis, quoniam Delphi oracula cessant.

Plutarch. eodem lib. de deficientibus oraculis, multas, ait, in terra contingere mutationes, & rerum uarietates, quando & multis locis metalla defecerint, & ea, quæ sequuntur. Sed de nominis ratione, & origine Delphici oraculi postea dicitur copiosissime.

Narraturus originem oraculi Delphici, orditur à Topographia montis Parnassus, quem describit à situ, forma, & religione sacrorum triennialium. Hesperio.] Parnassus situs est, in-

Hesperio tantum, quantum semotus Eoo Cardine Parnassus gemino petit æthera colle Mons Phœbo, Bromioq; sacer, cui numine misto Delphica Thebanæ referunt Trieterica Bacchæ. Hoc solum fluctu terras emergente cacumen Eminuit, pontoq; fuit discrimen, & Astris. Tu a quoq; uix summâ seductus ab æquore rupē Extuleras, unoq; iugo Parnasse latebas.

fuit. Plin. Phocidi tribuit Parnassum, ubi oppidum Cirrha, portus Chaleon, à quo γ. M. pass. introrsus liberum oppidū Delphi, sub monte Parnasso, a al. tunc, clarissimi oraculo Apollinis, fons Castali-

quit, in terra umbilico. hoc est, tantum ab Occasu distat, quantum ab ortu solis. Eoam cardinem, & Hesperium, uocat, orientalem, atque occidentalem plagam.

Stadius. Audit, & medius cœli Parnassus.

Hunc montem alij in Phocide, alij in Bœotia collocant.

Habet autem hic, teste Strab. in nono. multa spoliæ sacra, quorum unum Corycion est, Nymphis consecratum,

cognomine illi in Cilicia. Occiduum Parnassii latus incolunt, Aetoli, & Ozolæ, ac Dorienses: Aetoli ad montem

Coracem Aetolicum appellatum: ad ortum uerò, Dorienses, & Phocenses. Iam uerò, Phocensium duæ fuerunt maximè illustres urbes, Delphi, & Elatia, quarum

illa, propter uetustissimum Apollinis oraculum: hæc uerò, ob Cyphum montem Parrhæicum, & urbem illustris

us, amnis Cephisus præfluens Delphos. Omnium prima Phemonoem Pythia oraculo præfuit, cui Græcia hexametri carminis inuentum debuit, quanquam plures Mosis acceptum retulerunt. Profunda Delphis traditur fuisse spelunca, unde fatidicus spiritus à Virginibus Pithijs haustus, horrendus canebat ambages rerum. Ad Phæbum, & Themidæ oraculi eius originem Ephorus refert, qui commodo humani generis consuluri, cum rudes, & agrestes homines ad mansuetiorem cultum uellent uocare, factum fuit, ut quibusdam coram ibi consulentibus, ipse dederit responsum, quædam prædicta mandans, nonnulla prohibens, aliqua admittens. Atque ad istum modum, ab his inijs paulatim oraculum ceptum, augeri procedente tempore, & illustrari contigit. Addit idem

Z 3 author,

auhor, Apollinē Delphos adeuntem fortē, ad Panopeam Tyrium, qui ibi tyrannidem exercebat, & multa flagitia in accolae perpetrabat, flagitiosum hominem peremisse, ac mox de Pythone certior factus, & eius scititia, ab ijs, qui circa Parnassum incolebant, sagittis & ipsum confecit. Quod contemplata Hiepaean, spectatium multitudo, succlamauit. Inde postea ea uox, inter alia eius pugnae argumenta in Pithicis sacris usurpata fuit. Inde, aiunt, Apollinem antrum illud ingressum, fatidicam mentem hausisse. Verum hoc credibilis est, quam illud, malum aliquem spiritum ibi habitasse, qui futurorum non omnino nescius, humanum genus huiusmodi erroribus inuoluerit. Ab initio circa hoc oraculum nullum fuit templum, sed ille specus tantum, unde sortes reddebantur. Alceonida in exilium acti, ibi templum condidisse feruntur, loco ab Amphictionibus ibi impetrato. Aiunt item, eo in loco duas aquilas à Ioue missas, congressas fuisse, ab ortu unam, ab occasu alteram, atque in eo puncto ceu medio terra coiunisse.

Mons Phœbo Br.] Parnassus Apollini, & Baccho sacer. Aristoteles, qui Theologumena scripsit, citate Macrobio, asserit Apollinem, & Liberum patrem unum esse Deum sue Genium poiius, probatq; id, cum alijs quibusdam argumentis, tum autem, quod in Thracia apud Lygyreos adytum sit Libero sacrum, unde redduntur oracula, perinde ut Delphis, ex antro in illo adyto, non nisi multo mero hausto uaticinabantur, ut apud Clarium, non nisi aqua pota. Adhæc, apud Lacedæmonios in sacris Apollinis quæ ipsi Hyacinthia uocabant, hederâ Bacchantium ritu coronabantur. **Mons Phœbo B.] Bacoij affirmabāt Parnassum Phœbo quidem sacrum esse, sed tamen in eodem, & oraculum Delphicum celebrari, & Bacchi antra illustria esse.** Quare in eodem monte, tum Phæbo, tum Libero patri ex æquo rem diuinam faciebant. Testatur hoc ipsum etiam Euripides, cum scribit, *διόνυσος & θυπέδης κρηνη βροχίου δροσίνης θάπην & ἐν κρηνη κρηνη παρὰ τὴν ἀπὸ χερσῶν.* In Parnasso Bacchanalia alternis annis erant, ubi Satyrorum frequens cælis quoque cernebatur, & uoces audiebantur,

ut cymbalorum etiam tinnitus. Præterea Euripides in **A Licinio** astruit, Apollinem, & Liberum unum esse, cum dicit, *ἀεποτα φιλολόφου, βάνχε, καιάν, ἀπολλου, εὐλυρε.* Ad eundem modum & Aeschylus, ὡς ναιὸς ἀπολλου, ὡς βάνχε, ὡς μάττις. Addunt & rationem physicam, Solem, qui idem & Apollo, & Phæbus est in diurno hemispherio Apollinem, in inferiori, ac nocturno sub terra, Dionysium appellari, hoc est, Bacchum. Plura de utroque Macrobius libro Saturnaliorum primo capite decimo octauo, quæ nimis odiosum esset hîc repetere. Adijciam illud solum, Bacchum Bromium dici, ἀπὸ τῆς βρομῶς, strepitu & sono, ut, ἀπὸ τῆς ἰάκχῳ, uociferor, Iacchus.

Trieterica.] τριετής. id est, trium annorum tempus. Hinc sacra Trieterica appellata sunt, quæ Libero patri, è uictoria, & expeditione Indica reuerso instituta fuere Thebis. Tertio quoque anno peragebantur, sumptuosius, & splendidius ijs orgijs, quæ singulis annis celebrabantur. Hic Phæbo dicit, tertio quoq; anno triennialia sacra exhiberi solita, perinde ut Baccho, Thebis Bœotia. Constat certè initio non tertio, sed nono quoque anno celebrari solita orgia Pythia: atque inde traducta in quinquennialia certamina, propter Parnasidas nymphas, quæ Apollini, cæso serpente, poma dono, manibus obtulerunt, ut ait Pindari interpres.

ἐτελεστο ἡ ὁ ἀγων καὶ τρεχὰς κρηνη, διὰ τὴν ἀετὸς κρηνη, ἡ ἰσὺς ἀπὸ τῆς κρηνης, διὰ τὸ τὰς κρηνας ἀπὸ τῆς κρηνης, τὰς ἐν τῶν χερσῶν ὁπώρας προσεγγυῶν δῶρα. Delphici agones dicti fuere à loco, à re, Pythij, quod in ijs locis, Pythium draconem fuderit: ut iam mox dicitur.

Hoc solum.] Fabulantur Parnassi iugum Phæbo postea dedicatū, (est enim mons διυόργος, hoc est, biceps, siue duorum iugorum, ac cacuminum,) cum diluuium terræ submersæ essent, sub Deucalione, uno exitisse: & inter cælum, & aquas solum fuisse discrimen.

Tunc quoq;.] Auersio, ad montem, cuius alterum cacumen sub aquis latuit, alterum è summa aquarum superficie eminuit.

al. premerent.

Vltoribi expul.] Descrip̄o monte, refert fabulâ Pythonis, & Apollinis. Pytho- nem fabulantur, Demogorgonis, & Terræ filium fuisse, draconem ingentem, & prodigiosum, qui ante natum Apollinem in Parnasso monte oracula reddiderit. Huic fatalis interitus ex Latonæ partu denūciatus fuerat. Compresit eo tempore Iuppiter Latonam filiam Poli. Iunone comperta effecit, ut in eo loco pareret, quo sol non accedebat. Python ubi cognouit hoc ipsum, puellam persequi occœpit, ut ipsam unâ cum partu perimeret. Latona iussu Iouis uenit Aquilone secundo ad Neptunum delata fuit, qui eam fideliter ab omni iniuria uindicauit. Et ut Iunonis imperium ratum foret, puellam in insulam Orygiam ablegauit, fluctibus tum operatam. Python Latonâ nusquam inuenta in Parnassum redijt, Neptunus in insulam statim in summam superficiem subduxit, quæ postea Delus dicta fuit, ubi Latona oleam manibus tenens Dianam peperit, & Apollinem. His ex templo Vulcanus sagittas dono dedit. Quarto sta-

Vltoribi expul]æ præmeret cum uiscera partus, Matrîs, adhuc rudibus Pæan Pythona sagittis Explicuit, cum regna Themis, tripodasq; teneret.

sim, quam nati essent, die, Apollo matrem uicturus in Parnassum, uenit, & Pythonem sagittis interfecit, à quo Pythius ipse dictus est. Offsa monstri in corinam coniecit, & corio tripodem contexit. Ludos ibi instituit, & certamina, quæ Pythia dicta fuerunt. Physica fabulæ expositio extat apud Macrobius libro primo, capite decimo septimo, & libro primo Mythologicæ u Fulgentij. Ouidius libro primo Metamorphos. Sed te quoque maxime Python Tum genuit, populisq; nouis incognite serpens Terror eras, tantum spatij de monte tenebas. Hunc Deus arcitenens, & nunquam talibus armis Antè uisi in Damis, capreisq; fugacibus usus, Mille grauem telis, exhausta penè pharetra Perdidit effuso per uulnera nigra ueneno. Nèue operis famam posset delers uetustas, Instituit sacros celebri certamine ludos, Pythia perdomita serpentis nomine dictos. Hic iuue-

Hic iuuenem quicunque manu pedibusue, rotasue
 Vicerat asculeae capiebat frondis honorem.

Non Apollo instituit Pythia certamina, sed Thesalus
 Eurylochus, cum Amphychionibus, aggressus homines ne-
 farios, impios, & violentos Cyrrhaeos, ut tradit Pindari
 enarrator. τὸν πύθιον ἀγῶνα διέθεκεν εὐρύλοχος ὁ
 θεὸς ἀλὸς οὐ τοῖς ἀμφικτύοσι τῶν κίρραϊς παταπο-
 λεύισα, ὡμῶς τινὰς ὄντας, ἢ βία φεμένους τῶν περιό-
 νων, ἐπὶ ἄρχοντι Δελφοῖς μὲν γυλιδῶν, ἀθύρῳσι δὲ σί-
 μων. Python, siue Pytho. τῆς πύθιος urbs sita in Par-
 nasso, ut Iliad. decimo. πύθιο ἐν ἠγαθῶν, quae, ut incolae,
 Delphi, dicta, sacra Apollini, cuius celeberrima oraculo-
 rum uelut officina ibi fuit. His reddendis praerant sacer-
 dos, quae Pythia uocabatur. Haec quasi interpret Dei fu-
 rens, & insistens tripodem in antro diuina dabat responsa.
 Urbem credunt appellatam fuisse, a seiscitando, πύθιδαι,
 quod probabilis uidetur, quae a corruptis, & putrefactis
 in eo loco, serpentis ossibus, iaculis ibi Apolline confixi. Ser-
 pentem item Delphinum nominatum contendunt ut lib.
 secundo Argon. Apollonius etiam scribit, a quo Delphos.

Fuit etiam in Creta Pythium, in Corynae medullio e-
 rat cuius incolae Pythies dicti fuere, ubi & Apollinis
 templum uisebatur. Praeterea in Macedonia Pythium erat, ubi
 etiam Pythia celebrabantur. Prope sinu Astacenum Py-
 thium cernebatur olim, a quo, & Pythiani dicti, & Pythia-
 na pocula: ipse oraculi locus Pytheu nuncupabatur. Apud
 Spartanos, Pythij dicebantur, qui Delphos petendi ora-
 culi gratia mittebantur. Hinc Pythicum nomen Au-
 leticum dictum ferunt, ut Pindari si holiastes, cuius par-
 tes quinque erant, ex ratione expugnati ab Apolline ser-
 pentis. Pera, Catacelesus, Iambicum, Spondaum, &
 Catachoreusis. Porro autem Callimachus, & Lean-
 drus tradunt, eum, qui Delphicum custodiret oraculum,
 Delphinem uocatum fuisse. A ueteribus etiam prodi-
 tum fuit, hoc oraculum terrae fuisse: ac Promantin, hoc
 est, praediuinaticem, Daphnidem nominatam, quae una
 fuerit Nympharum prope habitantium. Citantur ab
 auctoribus Eumolpia quaedam carmina, quorum author
 creditur Musaeus. In his scriptum tradit Pausanias,
 Neptuno, ac terrae commune oraculum fuisse. Terram
 per se diuina responsa reddidisse, Neptuno subseruuisse
 Pyrrona. Versus ita se habent.

ἄπειρα δὲ χθονὶς ὄραρον δὴ πινυτὸν φέρε μύθων,
 σὸν δὲ τὴν πύθιον ἀμφιπύθιον ἠνυτὸν ἠνυτὸν γαῖας.
 Pagan] Apollo, qui ob id ita appellatur, ὡς ἀπὸ τὸ
 πύθιον, hoc est, uerberando, ac caedendo, quod serpentem
 hunc, de quo hic agitur, sagittis confecerit. Quare in
 eius sacris acclamare solebant, ἰὲ πύθιον, quam hortan-
 di uocem a matre eius profectam arbitrati sunt, eam a
 partu ipsa illum ad caedem draconis excitaret. Et pa-
 gan, hymnus Apollini sacer est. ὡς ἀπὸ τὸν πύθιον, hoc
 est, uoce letari.

Cum regna Themis,] circumstantia temporis. Se-
 quentibus statim temporibus hoc oraculum Themidi
 datum ferunt, a qua Apollo non multo post, cum ei suc-
 cederet dono acceperit calauria, inuicem Neptuno per
 manus tradita. Hanc deam dixerunt, quae praeciperet
 hominibus ea petere, quae fas essent, eamque idem esse,
 quod fas sit. Huius delubrum statuebatur apud anti-
 nem Cephisum. Ephorus eius oraculi originem refert ad
 Phaeum, & Themidem, ut paulo ante meminimus, qui

commotis humanis consulturi, petentibus diuina red-
 debant responsa. θεμίτης, iura θεμίτης νόμοις legibus, ac iu-
 re guberno. Iliad. ω.

θεμίτης δὲ ἴσας ὁ πᾶσι νόμος ἰδὲ ἀλόχων.

Tripodasq; teneret,] hoc est, cum Themidis ora-
 culum unum toto orbe celeberrimum esset. De Tripo-
 pode non satis inter auctores conuenit, alios aliud opi-
 nantes. Erat Apollinis Clarij phanum in Ionia, quod
 Manto Tiresia filia Epigonos Thebanorum uictores fu-
 giens, erexerat. Huius filius Mopsus Colophonem con-
 didit a quo, Deo oraculum fuit institutum, cum luo-
 Colophone in Apollinis Clarij specu lacuna erat, cuius
 potum mira reddebantur oracula, sed potantium breuiori
 uita. Qui Thebaida scripserunt, ferunt Manto Del-
 phos ablegatam, ubi Apollini primitijs ex uoto dedica-
 tis, incidit in Rhacium quendam Lebetis filium, genere
 Mycenaem, ei que nupsit. Id enim iusserat oraculum, ut
 primum obuiio nuberet: cum quo Colophonem profe-
 cta, Clarum condidit. Iam uero quod ad tripodem
 attinet, quidam aiunt uas fuisse pulueribus refertum. Stra-
 boni, diuinum domicilium fuit, profunda & curua spe-
 lunca. Sunt qui mensam, tribus pedibus sultam fuis-
 se putent: nonnulli sellam tripodem, aut simile quiddam.
 Caterum inter plurimos constat, uas fuisse aureum, tri-
 bus pedibus nitum, quod ab aulis, quibus tenebatur,
 aram uocarunt. In hanc Phaebo uaticinatura de-
 scendebat, ὅθεν & ea pars fuit appellata, in qua sedebat.
 Quare Apollo a Sophocle εὐδραμα, hoc est, Euliolmus,
 dicitur. Ex Iamblichio sedem auream fuisse compe-
 rio, quae tribus pedibus insistebat, utrobique diuino spi-
 ritui exposita. Suidas Lebetem Delphicum nuncupat,
 ac tria tempora signare, praesens, praeteritum & futu-
 rum, quibus ars uati mandati continetur. Lactantius
 Grammaticus lauri speciem fuisse existimat, tribus ha-
 rentis radicibus, quae Phaebo consecrata esset ea de caus-
 sa, quod mantiae trifariam diuidatur. Sunt rursus,
 qui mensam fuisse contendunt, corio Pythonis circums-
 ductam. Diodorus libro decimo sexto, Bibliothecae, uatē,
 inquit, constituit & substruere machinam, quam ingressa
 uates, tunc uaticinabatur, nitetur basibus tribus: huc
 etiam accedit Athenaeus. Alij craterem, tres pedes lon-
 gum nominant, inter quos est interpret Aspidis Hesiodi.
 Quidam musicum instrumentum, aut aurium ornamen-
 ta. Apud Homerum uas est ansatum, uiginti, & du-
 arum mensurarum, quod inter praemia certaminis Ach-
 illes proposuit. Dabatur & tripus illis, qui dihyram-
 bicum carmen cecinissent, ad imitationem tripodis Apol-
 linei. Tripodibus apud ueteres epigrammata insculpe-
 bantur. Caterum qui aureum uas fuisse asserunt, a-
 iunt Vulcani opus existisse. Sed quo pacto Delphos ue-
 nerit, haec traditur historia. Cum Ionici quidam ado-
 lescentes a piscatoribus Milesijs iactum retis emissent,
 tripodem aureum attraxerunt. Oritur certamen inter pi-
 scatores, & adolescentes. Illi contendebant piscium captu-
 ram se uendidisset: contra hi, quicquid rete traxisset. Dela-
 ta res Delphos est, responsumque a loci demone, illius fore
 tripodem, cuius foret sapientia rerum domina. Datur Tha-
 leti, per eam tempestatem inter Graeciae septem sapientes
 facile principis misit ad Chilonem, hic rursus ad Biantem,
 donec in orbe per septem sapientum manus, postremo ad Solo-
 nem perueniret. Hic tripodem Delphos mittendum esse, re-
 dit in.

Et iudicare uisus, Deum omnes mortales sapientia longè superare. Inde è tripodè ædi cœpere oracula. Quoniam

ea uerissima habebantur, in prouerbiū abijt, de re indubi- tata, ut ea è tripodè profecta dicatur: ut Sibyllæ folia,

Vt uidit. J Iusti- nus lib. 24. in Bren- no, templum & an- trum Delphicum A- pollinis his uerbis deo

Vt uidit Pæan uastos telluris hiatus Diuinam spirare fidem, uentosq; loquaces Exhalare solum, sacris se condidit antris, Incubuitq; adyto, uates ibi factus Apollo.

διάφορον, ἢ πρότε- ρον εἰώθει φθίγγε- θαι. τὸν δ' ἐπιγα- τούντα τοῖς ἀξίβιω- μάσαι τὸ παράδο-

scribit. Templum autem Apollinis Delphis, inquit, posi- tum est in monie Parnasso, in rupe, undiq; impendente: ibi ciuitatem frequentia hominum facit. Qui ad adfir- mationem maiestatis undique concurrentes, in eo saxo consedère: atque ita templum, ciuitatemq; non muri, sed præcipitia, nec manu naturalia præsidia defendunt, pror- sus ut incertum sit, utrum munimentum loci, an maie- stas Dei plus hic admirationis habeat. Media saxi ru- pes in formam theatri recessit. Quamobrem hominum clamor, & si quando accidit tubarum sonus, personanti- bus & resonantibus inter se rupibus, & multiplex audiri, ampliorq; quàm æditur, resonare solet. Quæ res maio- rem maiestatis terrorem ignaris rei, & admirationem stu- pentibus plerunque adfert. In hoc rupis anfractu, me- dia fermè montis altitudine, planities exigua est, atque in ea profundum terræ foramen, quod in oracula patet, ex quo frigidus spiritus in quodam uelut uëto in sublimi ex- pulsus mentes uatum in ueridiam uertit, impletioq; Deo, responsa consulenti- bus dare cogit. Multa igitur ibi & o- pulenta regum, populorumq; uisuntur munera, quæ ma- gnificèntia sui, reddentium uota gratam uoluntatem, & Deorum responsa manifestant. Hæc Iustinus. Huius oraculi originem Diodorus Siculus pluribus tradit libro decimo sexto Bibliothecæ. Cum circa Delphos uastus terræ hiatus esset, eo loco, qui hodie adyton appellatur. Illuc fortè capræ pascentes arreperunt, cum Delphi nõ- dum incolerentur. Ferunt, exijs unam specum ingres- sam, atque inspexisse: quæ statim exultans lasciuire cœ- pit, & uocem aliam, quàm consueuerat, emittere. Id cum amplius admiraretur pastor, ut nouum, & inopinatum, traditur & ipse accessisse, atque singula perlustrasse, ec- quid rei esset, quòd capræ ita afficerentur. Statim & ipse eodem modo affici cœpit. Ille enim perinde correptæ e- rant, ut hi, qui numine afflantur. Cœpit hic præterea futu- ra prædicere. Rẽ diuulgata, multi undique ad eum lo- cum confluxerunt. Et quia rem admirandam certatim propius explorabant, quicumq; penitiùs accederent, extem- plò afflabantur. Has ob causas uaticinium admirati, fa- tidicum locum uulgò hũc esse arbitrati sunt. Atq; ita per aliquod tempus, qui uolebant oraculum reddere, hunc a- dibant hiatus, atq; inuicem futura uaticinabantur. Pos- tea uerò cum multi in specum desilirent, entusiasmo a- gitati, omnesq; contabescerent, fuit incolis uisum, ne quis inde periclitaretur amplius, uatem mulierem, ibi mortali- bus constituere, per quam oracula consulenti- bus redderentur. Quare machina quædam huic parata fuit, qua in- scensa, securè uaticinaretur. Fuit autem hæc machina e- iusmodi, ut tribus basibus fulciretur, à quib. tripodem no- minarunt. Adscribam ipsius authoris uerba. ὄντ' ὁ χάσμα- μα] ἔν τῷ τῆ τῶ τῶ τόπω, ἐν δελφοῖς, κατ' ὄν ἐστὶ νῦν τῶ ἱερῷ τὸ καλῶμενον ἄδυτον, καὶ περὶ τούτῳ γενου- μένων ἀγῶν, διὰ τὸ μὴ ποτε κατοικεῖσθαι τῆς δελ- φούς. αἰεὶ τῷ χάσματι τῆν προσίουσαν καὶ προσβλέ- ψασαν αὐτῷ σικρῶν θανμασιῶς. ἢ προϊεῖσθαι φωνῆν

ξορ. καὶ προσελθόντα τῷ χάσματι, καὶ κατιόντα ὄρον περ ἡν, ταῦτο παθεῖν τοῖς ἀξίμ. ἐκείνας γάρ τε ὁμοία παθεῖν τοῖς ἐνθουσιάζουσι. καὶ τούτῳ προελθε- γειν τὰ μέλλοντα γίγνεσθαι. μετὰ δ' ταῦτα τῆς φή- μης παρὰ τοῖς ἐγχωρίοις διὰ δολέουσι περὶ τῷ πα- θος τῶν προσιόντων τῷ χάσματι, πλείους ἀπαντῶν ἐπὶ τὸν τόπον, διὰ δ' τὸ παράδοξον τῶν ἀπαρε- μένων, τῆς αἰεὶ πλησιάζοντας ἐνθουσιάζειν. διὰ δὲ αἰ- τίας θαυμαδῶν αἰετὸν καὶ νομιδῶν αἰετῆς γῆς εἶναι χρησιμῶν, καὶ χρόνον μέρτενα τῆς βολομέ- νης μαντεύεσθαι προσιόντας τῷ χάσματι ποιεῖσθαι τὰς μαντείας ἀλλήλοισ. μετὰ δ' ταῦτα πολλῶν κα- θαλλομένων εἰς τὸ χάσμα διὰ τὸν ἐνθουσιασμόν, καὶ ἔ- π' αὐτῶν ἀφανισμένων δόξαι τοῖς κατοικοῦσι περὶ τὸν τόπον, ἵνα μηδεὶς κινδυνεύη, προσφθίν τε μίαν πᾶσι κατὰ φῆσαι γυναικῶν, ἢ διὰ ταύτης γίνεσθαι τῶν χρησιμολογίαν. ταῦτα δ' ἡ κατὰ σκευαδῶν αἰετῶν μηχανῆν, ἐφ' ἡν ἀναβαίνουσαν ἀσφαλῶς ἐνθουσιάζειν, ἢ μαντεύε- σθαι τοῖς βολομένοις εἶναι δ' τῆν μηχανῆν τρεῖς ἔχου- σαν βάσεις, ἀφ' ὧν αὐτῆν τρίποδα κληθῆναι σχεδόν δ' παντὸς κατὰ σκευαδῶν ἀπομιμῆσαι γίνεσθαι τῆς ἐπιτηνῶν κατὰ σκευαδῶν χαλκῶν τρίποδας. Idem paulò post mira quædam addit de uetusta uaticinandi cõ- sueudine, quæ nõ grauibor adscribere. θεοσπιθεῖν δ' τὸ ἀρχαῖον λέγεται παρθένος διὰ τὸ τῆς φύσεως ἀδιά- φερρον, ἢ τὴν ἀρτέμελ' ὁμογενῆς. ταῦτα γὰρ εὐθε- τέον πρὸς τὸ τηρεῖν τὰ ἀπύρρητα τῶν χρησιμολογί- ων. ἐν δ' τοῖς νεωτέροις φασὶν ἔχερᾶτῆν τὸν θεοσπῆν παρὰ γενόμενον εἰς τὸ χρησιμῶν, ἢ θεοσπῆν τῆν χρησιμολογίαν παρὰ γενόμενον, ἔραδῶναι, διὰ τὸ καλῶς αὐτῆς, ἢ συναπλάσαν τῆν βιάσασθαι. τῆς δ' δελ- φός, διὰ τὸ γεγενημένον πάθος, εἰς τὸ ποτὸν νομιθεῖσθαι, μικεῖτε παρὰ γενόμενον χρησιμῶν, ἀλλὰ γυναικῶν & προσβυτέρων πενήτων αἰετῶν χρησιμολογίαν, ποσμά- θαι δ' αὐτῆν παρὰ γενόμενον, καθ' ἅπερ ἵπομνήμα] τῆς παλαιᾶς προσφίτες. Horu uerboru hic sensus est. Ferunt, antiquitùs uirgines uaticinari solitas, idq; tum ob promiscuam naturam, tum cognationem Diane. Atque has quidem idoneas fuisse, ad conseruanda ineffabilia my- steria oraculorum. Aiunt, posteris temporibus Eche- ratem quendam Thessalum ad oraculum profectum, qui ubi illic uirginem uaticinantem contemplatus fuisset, forma puellæ captu, & amore accensus, correpta in- tulisse stuprum. Qua iniuria Delphi commoti, in posteru lege lata sanxerunt, ne deinceps uirgo iuuenula oracula redderet, sed anicula quinquaaginta annos nata uatici- niy munere fungeretur quidem, sed ut uirgineo cultu or- nata ueteris prophetiæ memoriam, ac recordationem re- ferret. Atque hæc quidem de Oraculi Delphici origine, & inuentione. De eo peculiarem librum scripsit Alexan- der historicus: de eo multa Cic. lib. 2. Diuination. Multis seculis hoc templum uisebatur opibus & donarijs diuisi- mum. Huc reges, huc populi auru, argentuq; suum demo- nẽ, emerituri, congeriebant. Cræsus, teste Herod. et Plutar-

ἰλοχρῆ-

ἄλλοχόους ἀλλήλοισ, misit. Alexander Amyntæ statu-
as ex solido auro dicauit. Quidam raphanum, ex pu-
ro, & puto auro. Brutus Romanæ libertatis uindex so-
lidam bracteam excauato cornu inclusam: & alij alia to-
to orbe uisendæ magnificentiæ donaria. Quod uerò ad
Apollinem, qui ad antrum ingressus, tum ab historicis,
tum à poetis traditur, hauseritq; ibi mentem fatidicam,
& in eo specu se continuerit, nulli dubium est, quin im-
purus ibi aliquis spiritus latuerit, qui futurarum rerum
gnarus mortales ludificaretur. Initio nullum fuit tem-
plum: sed antrum duntaxat, unde sortes redderentur.
Proditum est, Alcæonidas Athenis pulsos, ibi omnium
primos templum condidisse, ut paulò antè memini, quod
ab Amphictyonibus, sanctissimo Græciæ concilio impe-
trant. Hoc templum tam splendidis & luculentis do-

narijs opulētum, diuersis temporibus, cum alijs sacrilegis,
tum Brenno Senonum Gallorum duce prædæ fuit. Po-
stea extinctum incēdio & funditū dirutum, ab Alcæo-
nidis restitutum fuit. In Græcorum monimentis prodi-
tum est, Parnassum quendam omnium principem, ora-
culum Delphicum petiuisse, à quo monti factum fuit no-
men, quamuis antea Larnasum dictum fuisse arbitrantur
nonnulli, quod Deucalionis arca, quæ λάρναξ fuit dicta,
in eo uerticem subsederit. Hactenus de oraculo Del-
phico.

Diuina sp. f.] periphrasis prædicendi futura, ut & hoc
quod statim attextitur, Ventosq; loquaces: quod afflatu
uenti spirituum concipere dicerentur, qui ex imo anro o-
riebatur, ut Cicero libro Diuinat. i. ipse adstruit, qui locus
nobis antè citatus est.

Quis latet.] Cau-
sam huius miraculi
proficientis ex anro
Delphico conatur in-
quire, cur ex hoc po-
tius id prodigij, quam
ex alijs specubus oria-
tur. Ignorat impuri
spiritus ludibrium fu-
isse, qui per totum pro-
pe orbem humanum
genus futurorum non

Quis latet hic superū, quod numē ab æthere presū
Dignatur cæcās inclusum habitare cauernas?
Quis terram cœli patitur Deus? omnia cursus
Aeterni secreta tenens, mundiq; futuri
Conscijs, ac populis sese proferre paratus,
Contractusq; ferens hominū magnusq; potensq;
Sive canit fatum, seu quod iubet ille canendo,
Fit fatum? forsan terris inserta regendis
Aëre libratum uacuo quæ sustinet orbem
Totius pars magna louis, Cirrhæa per antra
Exit, & æthereo trahitur connexa tonanti.

Nam quia nec fato, &
merita nec morte pe-
ribat.
Contactusq;] Quod
patiat corpus mor-
talis hominis ingredi,
& illud suo numine
implere, quem nec cœ-
lum, nec terra comple-
tiatur. Sive canit.]
sive futura denunciat,
sive necessario sunt e-

ignarus, huiusmodi ambagibus ludificatus fuit. Quod
numen.] quis Deus è cælo delapsus dignatur se includi
in his cauernis, adeoq; ipse inhabitare subterraneum lo-
cum? Cicero libro primo Diuinat. Quid igitur expe-
ctamus, an dum in foro nobiscum Dij immortales, dum
in uijs uersentur, dum domi? Qui quidem ipsi se nobis
non offerunt, uim autem suam longè lateq; diffundunt,
tum hominum naturis implicant. Nam terræ uis Pythiam
Delphis incitabat naturæ Sibyllam. Hæc Cicero. Si
terræ uis, ergo nullus superiorum impleuit mentem Py-
thiæ. Cæcās.] metalepsis, tenebrosas, ac proinde, pro-
fundas. Quis terram.] Cum omnia Dei plena sint, &
cælum eius sedes, & terra scabellum, æquis Deus patitur
se in terræ hiatus concludi? Omnia cur.] Descri-
bit diuini numinis magnitudinem, à prouidentia eius, &
scientia τὸν ἰόντων, πρὸ τῶ ἐβύτων καὶ ἐσομένων. in
cuius conspectu perinde futura sunt, atq; præsentia. Hinc
fatum struxerunt philosophi, quod ab alijs aliter defini-
tur. Zenoni Cittico, est connexa rerum series, seu ratio
quædam, qua mundus regitur. Heraclius Ephesus di-
cebat, fato omnia fieri, & ex conuersione contraria om-
nia quæ sint, congruere & coaptari. Chrysippus, fa-
tum omnium eorum quæ sunt, per partes administrando-
rum causam esse. Cicero definit fatum ordinem, & se-
riem causarum: & causam esse, & omni æternitate flu-
entem ueritatem sempiternam. Plato omnium philo-
sophorum princeps scribit, Deum, Fortunam, & Artem,
unà cum Deo mundi omnia gubernare. Quod quidam
ita interpretantur. Deus in omnibus, per omnia mouet
omnia. Rotat sphaeras mundi, quarum discors concor-
dia, & concursus, modò fatum, modò fortuna, ut Legum
quarto appellatur. Quin & pro natura, fatum interdum
accipi manifestum est. & fatalis mors, naturalis dicitur.
Hinc illud Vergilianum lib. quarto Aeneid. de Didone.

uentura, quæ respondit, & fata sint inuictibilia. Diuina
decreta non commutantur, cum leges & uoluntates hu-
mana pro rationibus temporum uariantur. Forsan
terris.] forsan mens diuina infusa in omnes mundi par-
tes, quæ regit, uersat, fouet, uegetatq; sua admirabili po-
tentia uniuersa ex anro Delphico exit, & erumpit. Hanc
Dei opificis omnium rerum potentiam, & uim, poeta in
Bucolicis paucis uerbis expressit.

— Iouis omnia plena. Sed paulò fufius, lib. 6. Aen. &
Principio cælum, ac terras, camposq; liquentes, &
Lucentemq; globam lunæ, Titaniaq; astra, &
Spiritus inuis alii, totamq; infusa per artus, &
Mens agitat molem, & magno se corpore miscet. &

Deniq; quocunq; uertis oculos, in omnibus rebus opificis
Dei opera, & quasi ipsum præsentem cernas, sive in orbi-
bus, ac corporibus cælestibus perpetuam cursus legem ob-
serues, sive in terris uegetationem, generationemq; arbo-
rum, fruticum, & in primis animantium contempleris,
Deus est præsens in omnibus: hoc est, illius potētiam præ-
sentem est cernere & admirari. Libratum or.] Suspen-
sum tenet in centro mundi à casu. De terræ situ, qua ra-
tione undiq; aëre circumfusus in medio mundo libratur,
mox differemus, si prius dixerimus, mundum uniuersum
Dei templum uocari à Cic. lib. 6. de Repub. propter eos,
qui nihil aliud Deum esse credunt, quàm ipsum cælum, &
cælestia ipsa, quæ cernimus. Ideo, inquit Macro. ut summi
omnipotentiam Dei ostenderet, posse uix intelligi, nunquā
uideri, quicquid humano subijcitur aspectui, templū eius
uocauit, qui sola mente concipitur: ut qui hæc ueneratur,
ut templa, culum tamen maximum debeat condiuiri,
sciatq; quisquis in usum templi huius inducitur, ritu sibi
uiuendum sacerdotis. Hactenus ille. Platonicis asserunt,
totum mundum unum esse animal, cuius anima Iuppiter
sit, quā doctrinā ostendimus Verg. etiā astruere in Aen.

Mens

Mens agit at molem, & magno se corpore miscet.
 [Libra. orbem.] terram, & terræ circumflua maria, at-
 que oceanum. Plinius libr. 2. cap. 64. 65. 66. & 72.
 testatur, ut & Strabo lib. 3. Geograph. superficiem terra,
 cum Oceani superficie corpus rotundum & globosum ef-
 ficere mutuo complexu. Id ipsum etiam satis liquet de-
 monstracionibus mathematicis. Quod quidem si nulla
 alia ex re, uel è nauigantium cursu certè deprehendi po-
 test, qui ad demersum, emersumq; siderum, aut apparen-
 tium, aut desidentium, circa alia atque alia maria nauig-
 ant. Petentibus Austrum stellæ meridianæ attolluntur.
 & quò longius excurreris, hoc sublimiores sese erigunt,
 subtrahentibus se demissis septentrionibus, & signis se-
 ptenrionalibus. Contrà usu uenit, nostrum oceanum
 nauigantibus, qui quo propius subeunt polum, hoc is, unà
 cum plaustris attollitur altius. Quod sanè nulla ratio-
 ne posse fieri, nisi globi forma, extrema terræ ac maris fo-
 ret rotunditas. Itaque cælum est supra omnia, quæ com-
 plectitur intus: nec antipodes magis sunt infra nos, quàm
 nos supra illos. Contra nos sunt, infra non sunt. Vnde
 Cicero libr. 6. de Republica, in somnio Scipionis. Vi-
 des ne, inquit, in terra raris & angustis in locis, & in ipsis
 quasi maculis, ubi habitatur, uastitas solitudines interie-

ctas, hosq; qui incolunt terram, non modò interruptos ita A
 esse, ut nihil inter ipsos ab alijs ad alios manare possit,
 sed partim obliquos, partim transuersos, partim etiam
 aduersos stare uobis. Ac paulò pòst. Cernis autem ean-
 dem terram, quasi redimitam & circumdatam cingulis.
 E' quibus duos maximè inter se diuersos, & ipsis uertici-
 bus cæli ex utraque parte subnixos, obriguisse primum ui-
 des: medium autem illum, & maximum, solis ardore tor-
 reri. Duo sunt habitabiles, quorum Australis ille, in
 quo qui insistant, aduersa uobis urgent uestigia, nihil ad
 uestrum genus. Hæc tenus Cicero. Cæterum Ocea-
 num ambire terram, quæ unà cum Oceano in medio imi
 orbis hærens, centri locum tenet, & undique aère cin-
 cta, super cælum suspicit: ipsa autem ut centrum in me-
 dio suo pondere libratur, & admirabili Dei opificio sus-
 pensa tenetur, id quod hoc loco admiratur Lucanus,
 Cirrhæa per.] ex antro Delphico se exiit. Plinius li-
 bro tertio, capite tertio loquens de Locris, & oppidum Cir-
 rhæam, Ibi est portus Chaleon Vll. M. passuum a B
 Delphis, libero oppido, sub monte Parnasso: illic
 fons Castalis, & amnis Cephisus, Delphos præter-
 fluens.

Hoc ubi.] Hoc i-
 giur antro Pythia
 correpta diuino fu-
 rore, quem conceptū
 numen uocat, magno
 boatu responsa emi-
 git. Ipsum, inquit, numen os uatis soluit. Ceu Sicalus.]

Hoc ubi uirgineo conceptum est pectore numen,
 Humanam feriens animam sonat, oraq; uatis
 Soluit, ceu Sicalus flammis urgentibus Aetnam
 Vndat apex, Campana fremēs, ceu saxa uaporat
 Conditus Inarimes æterna mole Typhoeus.

simos reddit sypho-
 nes, ita, ut mirandum
 sit prodigium, aspe-
 xisse, miraculum eos,
 qui uel accesserint,
 uidisse. Quem Ver-

git. Ipsum, inquit, numen os uatis soluit. Ceu Sicalus.]
 duabus similitudinib. horrendum sonum, et uehementiam
 amplificat: harum una ducta est à natura montis Aetnæ,
 flammis in uertice astuantis: altera ab insula Inarime &
 incendio Vesuij montis, ubi conditus Typhoeus gigas
 perpetuum fumum fundere, & anhelitum ducere fer-
 tur. Sicalus a.] Constat Aetnam Sicilia montem
 esse, cuius uertex perpetuo incendio horreat, & saxa ef-
 fundit. Eluius descriptio extat apud Pindarum Py-
 thiorum hymno primo.

— νίωμ
 " Δ' ὑρανία συνέχει
 " νιφόεσσ' αἴτινα πανετέε,
 " χίον & ὄξειχ τιθήνα,
 " τὰς ἐρέγγονται μὲν ἀπλοῶ
 " τοῦ πνεύρος ἀγνόταται
 " ἐκ μυχῶν παγαί, ποταμοί
 " Δ' ἀμύρασι μὲν προσχέοντι ῥόδον κληνοῦ
 " αἴθωρ ἀλλ' ἐν ὄρφναῖσι πώτερας
 " φοίνισσα κλυθιθλομένα φλόξ ἐμβαθεί,
 " ἀσφέρεσσι πόντε πλάνα σὺν πατάγγυ.
 " κείνο δ' ἀφάισιο προυνὸς ἐρπετόμ
 " δεινοτάτης ἀποπέμ-
 " πατέρας θαυμάσιον προσιδέ-
 " δει, θαυτα κὴ παρόντα
 " τωρ ἀνύσαι. id est.

Nivalis Aetna, caelestis columna, quæ totum annum
 horridam niuem fouet, hunc continet. Ex cuius angulis
 multi ignis fontes purissimi eructantur. Flumina qui-
 dem interdum effundunt fumi atrum torrentem: noctu pe-
 træ uolutata flamma in profundum ponti solum cum
 strepitu proruit. Porro illud Vulcani fulgur potentif-

gilius imitatus est libro tertio Aeneidos, his uerbis.
 Portus ab accessu uentorum immotus, & ingens
 Ipse, sed horrificis iuxta sonat Aetna ruinis,
 Interdumq; atram prorumpit ad aethera nubem,
 Turbine fumantem piceo, & candente fauilla.
 Attollitq; globos flammaram, & sidera lambit,
 Interdum scopulos, auisa q; uiscera montis
 Erigit eructans, liquefactaq; saxa sub auras
 Cum gemitu glomerat, fundoq; exæstuat imo.
 Vndat apex.] cacumen fumum undantem effundit C
 in sublime.

Campana fre.] altera similitudo ducta à natura Ty-
 phoei sub Inarime conditi, siue montis Vesuij in Cam-
 pania, perpetuo incendio decantati, cuius cineribus, Pli-
 nius auunculus, cum curiosè eius miraculi naturam ex-
 ploraret, oppressus fuit.

Typhoeus.] Hesiod. in Theog. scribit Typhoeū Ter-
 ra, & Tartari filium fuisse, & prodigiōse manib. armatū.
 αὐτὰρ ἐπεὶ τιτύνας ἀπ' ὕραν ἔξειλασε θεὸς
 ὀπλότατον τέκε παῖδα τυφωέα γαῖα κλυθήρη.
 ταρτάρεσ ἐν φιλότῳτι διὰ χερσὶν ἀφροδίτην
 οὐ χᾶρες μὲν ἑάσαον ἐπ' ἰσχύ' ἔργμα' ἔχουσαι,
 κὴ πόδες ἀκάματοι κρατερῶ θεῶ. ἐκ δέ οἱ θυμῶν
 ἦ ἑκτόν κεφαλαῖ ὄφρ' ὀ, δεινοῖο δρᾶκοντ' ὄ
 γλώσσοισι δυοφερῆσι λελαχημότες. ἐκ δέ οἱ ὄσασιν
 θεσπεσίησι κεφαλῆσιν, ἐπ' ὄφρ' οἱ πῦρ ἀμάρυσσε
 πασσῶν δ' ἐκ κεφαλῆων πῦρ καίετο διεκομένον.
 φωνᾶ δ' ἐν πῶσσι κ' ἑσάρ δεινῆς κεφαλῆσι
 παντόσιν ὄπ' ἰάσαι ἀθέσφατον. ἄλλοτε μὲν γὰρ
 φθίγγονθ' ὄψε θεοῖσι συνιέμεν, ἄλλοτε δ' αὐτε
 τᾶύρου ἐριβρόχῳ μὲν ὄσασιν ἄσχετον ὄσασιν ἀγῶρεσ.
 ἄλλοτε δ' αὐτὸν λέοντ' ἄναιδέα θυμῶν ἰχθῶντ' ὄ
 ἄλλοτε

ἄλλοτε δ' αὖ συνλάνοισιν ἐπιότα θάομασ' ἀκρόσαι,
ἄλλοτε δ' αὖ ῥίσισχ' ὑπὸ δ' ἤχη· ἐμ οὐρεα μάραα.

Et quæ sequuntur hoc est.

Verum ubi Titanas cælo turbavit ab alto
Iuppiter, hinc genuit mox alma Typhoëa tellus.
Postremum ex Erebo Veneris cum numine diuæ:
Cui palmæ ad quæuis miranda negotia duro
Robore erant, promptiq; pedes, centum capita alius
Ex humeris sæui surgebant torua Draconis,
Ora subin linguis lambentia cæca trifulcis
Igne coruscabant cilijs sub lumina tetris.
Deniq; quodq; caput flammam spirabat & ignem.
Omnibus his inerat uoces, uariumq; sonabant,
Horrendumq; dabant fremitum: sæpe ore tonabant,
Namimbus magnis simul ut si emittere uisa.
Interdum ingenti tamen mugire boatu,
Interdum fremitum sæui dare uisa leonis,
Interdumq; canum latrantum iterum edere uocem,
Rursus & horrendum sonitum à radicibus imis
Mittebant montes umbrosi.

Et quidem, inquit statim idem poëta, nefarium faci-
nus designatum fuisse, imperasseiq; dijs immortalibus,
nisi Iuppiter mature re gnimaduersa, horrendum inno-
uisset: terra infra, cælum supra, & cum his maria, ocea-
ni fluentia, adeoq; tartara ipsa terribilem sonum edidisset.
Idem canit Typhoeum post acrem omnium elemen-
torum cum eo pugnam, fulmine à Ioue misso, amustum,
& ad inferos præcipitatum fuisse.

ῥίσι δὲ μὲν θυμῷ ἀνάχωρ ἐς τάρταρον ἕρπον.
hoc est.

Præcipitem indignans illum sub tartara misit.
Hesychius eum, Deum aliquem fuisse dicit, Terræ filium,
qui cum Ioue pugnarit. τυφώνος γυγιῶς ἐναντιωθεὶς
τῷ βασιλεὶ τῶν θεῶν. Caterum, τυφῶν, τυφῶς, & τυ-
φῶν, à τυφῶδει deriuantur, quod fumum euaporare
signat. Vaporat.] à uaporando, ut dixi, Typhoeus no-
men habet. ab etymo uocabuli Inarimes. Homerus, &
Hesiodus distinctis uocibus primi scripserunt εἰρ ἀριμοῖς,
In Arimis. Homerus Iliad. 2.

οἱ δ' ἀρῖισιν ὡσαύτε ὠυρὶ χθῶν πᾶσα νέμοτο.
γαῖα δ' ἔπειθ' ἀνάχθη· οὐκ ὡς τερπικραυνῶ
χρῶσμένω, ὅτε] ἀμφὶ τυφῶν γαῖαν ἰμάσθη
εἰρ ἀριμοῖς, ὅθι φασὶ τυφῶς ἐμμεναῖ ἰωνάς.
ὡς ἀγα τῶν ὑπὸ ποσσὶ μέγας θοάχιστο γαῖα
ἐρημένω, μάλα δ' ὤνα διήπευσερ πεδίοιο.
id est. Came.

Iamq; ibant acres, totos ardere putares
Campos. at mugire solum, uelut alcitonantē
Cum Ioue commoto tellus pulsata tremiscit
Inarimes, sæui lustrum, ut fert fama Typhæi.
Sic Danaum tellus resonat gradiente caterua,
Sub pedibusq; gemit celerantis pergere turbæ.

Hesiod. in Theog. ἰδ' ἐρπ' εἰρ ἀριμοῖσιν.

Sed Latinis ferè semper Inarime ὑπέριος usurpatur, ut
multò antè apud Vergil. Ouid. Statium. & hic apud Lu-
canum. Maro. lib. Aeneid. 9.

Qualis in Euboico Baiarum litore quondam
Saxea pila cadit, magnis quam molibus ante
Constructa ponto iaciunt, sic illa ruinam
Prona trahit, penitusq; uadis illisa recumbit.
Miscent se maria, & nigrae attolluntur arenae
Tum sonitu prochyta alta tremis, durumq; cubile

Inarime Iouis imperijs imposta Typhæo.

Nec illud prætereundum est, uocabulum, Typhoëus, try-
syllabum, ultima per diphthongum efferi & scribi: & a-
pud Maronem penult. per æ. Inarimes.] De Arimis uari-
ant auctores, ubi gentium sint. Sunt, qui in Lydia, alijs
in Phrygia adusta: nonnulli inter fluuium Meandrum,
& Lydiam ponant. in qua sententia est Strabo lib. Geo-
graph II. Non desunt, qui in Cilicia, rursus in insulis Py-
theusis statuunt. Quin & in Syria, quibus in Thalia ac-
cedere uidetur Herodotus: cuius uerba hæc sunt. ἀπὸ ἧ
ἰνὸς οὐ αὐτὸς θυφῶν μέχρι σερβωνίδος, παρ' ἢν δὴ ἰδ
νάσιον ὄρη & τέσσας βλάκασα. ἀπὸ ἧ σερβωνίδος
λίμνης ἐν τῇ δὴ λόγῃ τὸν τυφῶ κενυφθα. ἀπὸ τῶν
τῆς ἢ δὴ αἰγυπῆ. id est. Ab Ianyso iam rursus Syrio-
rum regio est, usq; ad Serbonidem paludem, à qua usque
ad mare mons Casius in mare procurrit. Mox post pa-
ludem Serbonidem, in qua fama fert Typhonem sepul-
tum esse, Aegyptus occurrit. Pindarus Pythiorum hym-
no primo, Ariana uidetur collocasse in Cilicia, his uerbis.

ὄσ' ἰρ ἀνὰ τὰ τάρταρον πᾶσα
ταὶ θεῶν πολέμοιο
τυφῶς ἐπ' αὐτὸν ἀνάχωνος φόρ ποτὶ
κίτιον ὄρη φέρω πολυῶν-
νυμοῦ ἀντροῦ, νῦν γέ μ' αἶρ
ταῖθ' ὑπὲρ νύμας ἀλιερκίης ὄχθας
σιμελία τ' αὐτοῦ κίσι
τέσσα λαχύοντα. id est.

De quorum numero est, in horredo Tartaro conditus
Deorum hostis

Typhos centum capitum formidabilis, quem olim
Ciliciæ celebre educauit
Antrum. at nunc mari obfirmatæ ripæ
Ultra Cumas,
Adeoq; Sicilia ipsus premis
Pectus hirsutum.

Ceterum ubi illud Homericum Typhoniis, siue Ty-
phoëi cubile situm sit, ex his nondum satis dilucidè li-
quet, cum à Marone in Aenaria statuatur, quæ Inarime
est ὑπέριος, & Homero, Arima. Scholiastes Homeri
lib. Iliad. secundo, τὰ ἀριμα, inquit, οἱ μὲρ ὄρος τῆς κί-
τιας φασὶν, οἱ δὲ λυδίας. hoc est. quidam Arima
montem Ciliciæ esse aiunt, nonnulli, Lydia. Suid. sim-
pliciter ἀριμα, ὄρη, id est, montes uocat, & ἀριμῶν &
θεός, παρ' αἰγυπῆσι. Arimanius Deus, apud Aegyptios:
Plinius Inarimen Homero dictam esse tradit in sinu Pu-
teolano, & Prochyta, non ab Aeneæ nutrice, sed quid
profusa ab Aenaria erat: Aenariam ipsam à statione na-
uium Aeneæ appellatam, quam Homerus Inarimen di-
xerit, à Græcis Pytheusam uocatam, non à simiarum
multitudine (ut aliqui existimauerunt) sed à figlinis, dolia-
riorum Quod uerò ad nomen Typhoëi, & Typhonis, il-
lud sciendum, à poetis allegoricè usurpari, quo terreni
uapores, æstuationesq; significantur, quibus tempestates,
& uenti concitari existimantur. Qua de causa Hesiodus
hunc tempestuosorum statuum parentem facit. Hyginus
lib. 11. Astronomicôn refert de Typhone huiusmodi sa-
bulam: quod Aegyptij sacerdotes, & nonnulli poëtae di-
cant, cum multi Dijs in Aegyptum uenissent, de improviso
quoq; Typhonē superuenisse, gigantem acerrimū, & Deo-
rum infestissimum hostem. Territi Dijs, alijs in alia formam
se conuerterunt: Mercurius se in Ibin, Apollo in gruem,
Diana in catum. Hinc factum est, quod Aegyptij
nom

non uulerint haec animalia uiolari. Quin & Panin flumen se praecipitauit, cuius corporis pars posterior in piscem, prior in hircum uersa fuit. Typhaonis Iuppiter consilium admistratus, eum in sidera reuulit. Idem libro primo de fabulis, cap. C L I. Typhonis genealogiam his uerbis refert, quem Hesiodus diuersum a Typhoeo fingit. Ex Typhone gigante, inquit, & Echidna Gorgon canis Cerberus triceps. Draco, qui mala Hesperidum trans Oceanum, seruabat. Hydra, quam ad fontem Lernaum Hercules interfecit. Draco, qui pellem Arietis apud Colchos seruabat. Scylla, quae superiori parte mulier, inferiori canis. Canes sex, ex se natos habebat. Sphinx, quae in Bœotia fuit. Chimera, in Lysia, quae priori parte figuram leonis posteriori, Draconis habebat, media ipsa Chimera. Ex Medusa Gorgonis filia, & Neptuno, nati sunt, Chrysaor, & equus Pegasus, ex Chrysaore, & Callirhoe, Gereson trimembris. Item Hygi. capite proxime sequenti. Tartarus, ex Terra procreauit Typhonem (hunc ex Hesiodo modo reuili Typhoeum appellatum fuisse) immani magnitudine, speciemque portentosa, cui centum capita Draconum ex humeris enata erant. Hic Iouem prouocauit, si uellet secum de regno certare, Iouis fulmine ardentis petus eius percussum fuit, cui, cum flagraret, montem Aetnam, qui est in Sicilia, imposuit, qui ex eo ardere adhuc dicitur Superiorem Typhonis genealogiam paulo aliter recenset Hesiod. in Theog. ad hunc modum.

ἡ γὰρ Τυφὼν (ἡ χιθνα) ὑφ' ἄρα φασὶ μιν μέναι ἐν φλόγῃ

Hoc tamen.] Hoc oraculum, inquit, omnibus mortalibus patet & consulentibus sine discrimine de futuris respondetur, sed plane enigmatica, & amphibologica ut in oraculo interpretando, uel ipso Delio interprete interdum opus fuerit. Philippus oraculo monitus ut a quadriga uolentia salutem suam ueretur, uitaui locum in Bœotia, qui quadriga uocatur, insitque toto regno omnes quadrigas disungi, a Pausania occisus fuit, cuius gladij capulo quadriga insculpta erat. Quod genus cum multa alia prodita

a. al. sedes.

b. al. hic.

Hoc tamen expositum cunctis, nullisq; negatum Numen ab humani solum se labe furoris Vindicat haud illic tacito mala uota susurro Concipiunt, nam fixa canens, mutandaq; nulli Mortales optare uetat, iustisq; benignus Saepe dedit a sedem, totas mutantibus urbes, Ut Tyrjjs, dedit ille minas impellere belli, Ut Salaminia cum meminit mare, sustulit iras Telluris sterilis, monstrato sine resoluic Aera rabificum, non ullo saecula dono Nostra carent maiore Deum, qua Delphica sedes, Quod siluit postquam reges timuere futura, Et superos uetere loqui, nec uoce negata Cyrrhaem mœrent uates, templiq; fruuntur Iustitio, nam si qua Deus sub pectora uenit, Numinis aut poena est mors immatura recepti, Aut pretium quippe stimulo, fluctuq; furoris Compages humana labat, pulsusq; Deorum Concutiunt fragiles animos. b sic tempore longo Immotos tripodas, uastaq; silentia rupis Appius Hesperij scrutator ad ultima fati Sollicitat iusus sedes laxare uerendas Antistes, puidanicy Deis immittere uatem.

sunt ab Herodoto, tum illud Crasum praecipitem ad euerendum regnum suum rapuit. Legati accepto a Pythia responso quid Crasus eo ipso die ageret, ut testatur idem scriptor in κλειῶ, ammolaus tribus porcorum millibus, legatos remisit Delphos cum donarijs uere regijs ad numinis fauorem sibi conciliandum. Erant donaria autem haec. C. X V I I. lateres aurei conflati: Leo aureus decem talentoru: dua pateræ aurea una ad dextram templi collocata, argentea altera sexcentarum amphorarum ad laenam. Caeterum de belli euentu hoc retulerunt responsum

Δανόν θ' ὕβρισην ἀνεμόν, ἑλικώπιδι δὲ βρη ἠδ' ὑποκισαμένν, τέκετο κρατερόφρονα τέσσα, Ὄρθον μὲν πρῶτον ὑβῶνα γένετο γερουονί, Δεύτερον αὐτὶς ἐτιμῆν ἀμύχανον, ἔτι φατενὸν κέρβερον ὠμισῆν αἰδέω κύνα χαλκίφωρον, πεντηκοντανήφαλον, ἀναδίατε κρατερόντε, τὸ τρίτον, ὕδρην αὐτὶς ἔγενετο, λύγρ' εἰδίχαρ λέρναϊον, ἢν θρέψε θεὰ λευκώλενας ἦρη ἄπλητον ποτιέσσα βίη ἠρακλειή, καὶ τὴν μὲν Δίος ὑδὸς ἐνήρετο κηδεί χαλκῷ ἀμφιτροωνιάδου σὺν ἀριφίλω ἰοδάω ἠρακλέως, βραχίσιον ἀθηνάϊος ἀγελείας. — καὶ τὰ λοιπὰ.

Inde recenset Chimaram, Spingē, & Nemeaum Leonē. Sed ἀλις ἀρνός. Campana sax.] Vesuuij montis. Est is in Campania mari incubans, uisifer, a cuius uetustissima conflagratione campi Phlegraei dicti sunt, fuit enim illa Aetnae non dissimilis. Mons est amœnissimè cultus, praeter cacumen, in quo sterilis est planities, cineres in prospectu habens. Saxa caeuosa sunt, ut & antra, uelut incendio exesa. Praeterea color talis, ut constet, B montis uerticem uelut Aetnam olim arsisse, & deficiente materia, incendium restinctum. Postea Titi principatu iugum subito incendio cum saeda finitimorum clade in ignem abiit: uel ut Eusebius, sub Nerua. Eius montis descriptio extat apud Strab. libro quarto, apud Plinium libro 3. cap. 5.

Pythia: Si Crasus bellum Persis intulisset, fore, ut magnum regnum euerteret. Verba Herodoti sunt: ἢν φρατύνται ἐπὶ πέρας μεγάλην ἀρχὴν μὴ καταλθεῖν. Quod ille in hostium, non suum interpretatus exitium, arma ingenti studio in Cyrum comparauit. Sed ab eo captus, precatus fuit, ut liceret legati Delphos mittere, qui uincula, quibus solutus esset, Apollini suo nomine dedicaret, interrogaretque numē, an ἢ, qui praecipua in Deos essent ueneratio ne, talibus afficerentur praemijs. Pythia

hinc, qui cum uinculis uenerat, ad istum modum respondisse traditur ab Herodoto: τὴν πρῶτω μὲν νη ἀδύνατά ἐστιν ἀποφυγῆναι ἢ θεῶ. κρείσσον ἢ πῶμα πῶ γένεος ἀμαρτὰ δα ἐξέπλησε, ὡς ἐμὲ διορθῶρος ἠρακλειδῶν δόλων γυναικῶν ἐπισπῶμενος ἐφόνευσέ τὸν Δεσπότηα, ἢ ἐσχε τὴν ἱεῖνου τιμῆν, οὐδὲν οἱ πρόσθκουσκη. προθυμομένον ἢ λοξίω ὄνωσ ἀρ κατὰ τὸν πῶιδας τοῦ κρείσσου γίνετο τὸ Σαρδίων πῶθος, καὶ μὴ κατ' αὐτὸν κρείσσον, οὐκ οἶον τ' ἔγενετο παραγαγῆν μοίρας, ὅσον ἢ ἐνέδωκαν αὐταί, ἠνέσκητο, ἢ ἔλαγιστε

Effusus cruor est ater, quod fata malorum
 Prospiciat, quin ex adyto hinc proculite, malisq;
 Horrendis animos dispergite.
 Hoc oraculo Athenienses exterriti, rursus legatos Del-
 phos miserunt, cum olearum palmis ueniam supplices im-
 ploraturi. His Aristonice Pythia pluribus carminibus
 respondit, ad istum modum.

ὁ δὲ Διὸν αὐτὸν παλαιὸς Διὶ δούμιπιον ἐξιδάσασθαι
 λίσσομένῃσι ποταμοῖσι λόγοισι, καὶ κατὰ δὲ πῶνι ἦ.
 σοὶ ἢ τῶδ' αὐτὸς ἐπος ἐρέω ἀδάμαντι πελάγους.
 τῶν ἄλλων γὰρ ἀλισσομένων ὅσα Κίρροπος ἕρος
 ἐν τῶς χερσὶν ἐμβάωντε νυθαυρῶνος σαθίροισι.
 τέρχος τρετογενεῖ ξύλινον διδῶσι εὐφροσῖα φέυς.
 μῆδρον ἀπόρθητον τιλέθειν, τὸ, σε τευνὰτ' οὐκίται.
 μὴ δὲ σύγ' ἱπποσύνην τε μένειν, ἢ πᾶσι δόντα
 πολλὰν ἀπ' ἡ πᾶσι φρατόν, ἢ πυχος, ἀλλ' ὑποχω-
 ρῶτον ἐπιτρέψαι, ἔτι τοι νοτὲ κείνησι ἔσση. φέρειν
 ὄθειν σαλαμῖς, ἀποδῶς ἢ σὺ τέσσα γυναικῶν.
 ἢ πᾶσι σαίδια μένος δούμιπιος, ἢ οὐκίται.

Huius oraculi hic est sensus. Minervam quamvis suppli-
 cem non posse placare Iovem. Rursus se respondere: ca-
 pti omnibus alijs rebus. quas Cecropis urina mitus com-
 plectitur, ac penetrare Cytheronis.

Iuppiter è ligno muris Tritonida donat,
 Qui soli inuicti tibi sint nauisq; saluti, & quæ sequun-
 tur. Hoc oraculum cum alij aliter interpretarentur, The-
 mistocles ostendit, salutem ciuium in nauibus fore. At-
 que huiusmodi interpretatione obtinuit, ut omnes na-
 ues, quæ ad Aeginiticum bellum erant decretæ, in hoc
 bellum instruerentur.

Salaminiticum.] Salamis insula est, & in ea urbs
 eiusdem nominis, inter Epidaurum, & Sunium promon-
 torium Attididum Aegæo notior, ut ait Pomponius,
 excidio classis Persicæ. Salaminius fuit Solon, sapien-
 tis appellatione clarus. De huius insule possessione tum
 temporis diu inter Megarenses, & Athenienses ad in-
 ternecionem usque armis disceptatum fuerat, tene-
 bantq; Megarenses ad uicimum insulam. Multis cladi-
 bus acceptis tulerant Athenienses legem, ut ei capitale
 esset, si quis legem de uindicanda insula ferret. Solon
 occultam ingressus uiam, ut tradit Laërtius, simulata
 insanæ, compositum domi ea de re carmen, cæno ob-
 litus ad concitandos ciuium animos publicè recitauit,
 Laërtius scribit, eum deformem habitu, more uecordium
 in publicum euolasse, factiq; concursu hominum, quo
 magis consilium disimularet, in soluis sibi uersibus, per
 præconem suasisse populo, ut insulam amissam recupe-
 rant, usque adeo hominum animos cepisse, ut extemplo
 aduersus Megarenses bellum fuerit decretum. Carminis
 principium fuit.

Ipse quidem præco chara Salamine relicta,
 Aduenio, & cantus concio nosra tulit.
 At Laërtius uersus, quibus potissimum illos induxit, hos
 citat.
 εἴη δὲ τὸτ' ἐγὼ φάλεγ' ἀνδρίας, ἢ ἀνεκίταις.
 ἀντίγ' ἀθηνάων πατρίδι, ἀμεσφάμεν.
 αἰψὰ γὰρ ἀρ' φάτις, ἢ δε μετ' ἀνδρώποισι γένοιτο
 ἀτλήτος ἕτος ἀνὴρ τῶν σαλαμῖν' ἀφέντων.
 ἰομεν εἰς σαλαμίνα καχίσομενοι περὶ νῆσ.
 ἰμετρῖς, χαλεπὸν κ' αἴχος ἀπ' ἀσάμενοι. hoc est,
 Olim utinam fuerim Pholegandrius, aut Siciniter,
 Ac mutata foret Attica terra mihi.

Nam subito fama hæc hominum uoluit ad aures,
 Attico unus adest, qui Salamina fugit.
 Quin Salamina igitur saturi dederis unus,
 Subdita quod nobis insula restituer.
 Ad Salaminem igitur hanc insulam constat Xerxis
 innumerabiles copias à Græcis nauali prælio superatas,
 Xerxes ubi uires suas mari afflictas uidit, turpi consi-
 lio nouum schema astruxit. Aggrediebatur enim ago-
 gerem in Salaminem deducere: in quem usum man-
 dabat Phænicum naues connecti. Fuit alia Salamis
 Cypri oppidum in amantissimo sinu orientalis litore
 sua, ad quam Lucas Astorum decimo tertio tradit, Pau-
 lum, & Barnabam, è Seleucia Syriæ profectos, perue-
 nisse. Urbium clarissimas Cypri etiam Pomponius Sa-
 laminem, & Paphum nominat. Erant Athenis naues
 tres publico usui destinatae, Theoris, qua ij uehebantur,
 qui uoti, aut religionis ergo Delphos, aut alio quo-
 piam proficiscerentur: Paralus, quæ è iudicio aucheret,
 Salamina, qua subueheret ad iudicium. Atque hæc
 in prouerbium abiit, ut Salamina nauis diceretur, de
 praelocaci, propter naualem pugnam ad Salaminem.
 Bacebus, quod remigandi, & bellicarum rerum igna-
 rus esset, apud Aristophanem, in Ranis, & in Auibus,
 item sese ἀσαλαμίνωσιν appellat. Et in uita Periclis Pla-
 tarchus Salaminiam uocat, robustam, & in qua ulti-
 mum præsidium sit positum, uelut in triarijs.

Sputulit it.] Idem oraculum ostendit, qua ratio-
 ne sterilitati terræ esset occurrendum. Hyginus refert,
 cum in Aegypto, per nouem annorum siccitatem ingens
 terræ fuisset sterilitas, è Græcia augures acciuit Busi-
 ris Neptuni filius. Thrasius Pygmalionis filius docuit iy-
 rannum imbres uenturos, si hospitem maclasset. Thra-
 sius statim à Busiride immolatus rei fidem fecit, & secu-
 ta fuit pluuia. Ouid lib. 1. de Arte aman.

Dicitur Aegyptus caruisse iuuantibus arua
 Imbribus, atq; annis sicca fuisse nouem.
 Cum Thrasius Busirum adiit, monstratq; piari
 Flospitii effuso sanguine posse nouem.
 Illi Busiris, fies Iouis hostia primus
 Inquit, & Aegypto tu dabis hospes aquam.

Ad eundem modum etiam, id quod Sulpitius item an-
 notauit ex Diodoro, Phryges, cum diu infœcunditas
 te agri laborassent, oraculum ab Apolline consulto ac-
 ceperunt, ut Atyos sepelirent, & Cybelen religiosè cole-
 rent. Sed quia Atyos corpus nusquam inueniri pote-
 rat, adolescentis statuam, qui imaginem funebri lectu,
 & ceremonijs condiderunt. Ad aras item Cybeles, Deæ
 sacrificia instaurarunt. Sequuta illico fuit admirabilis
 terræ fecunditas. Hoc ipsum, auctore eodem Diodo-
 ro Atheniensibus usuenit. Nam agris, propter siccit-
 tatem anni, sterilibus, consultus Delius respondit, ut
 quacunq; multa uellet, Minoi Cretensum regi pro-
 cede Androgei satisfacerent. Sic proditur historia, An-
 drogeus prius Minois nepos in Attica dolo extinctus
 erat: quare Mimos iunior, qui Androgeum genuerat,
 graui bello Athenienses petiuit. Hi magnas clades bela-
 lo expenti, ut iniuria obnoxij, mox grauioribus à Deo as-
 flicti suere. Ingens enim agrorum sterilitas, & horren-
 da pestilentia sequuta fuit, quæ terram Atticam mise-
 rè uastauit. Consultus Apollo monuit Athenienses, ut
 Mimos placarent. Quo factio, redijt pristina agrorum
 abertas, & pestis desijt. His conditionibus à Minoë pla-

A cato pacem impetrarunt, ut nono quoque anno tributum nomine, septem pueros indigenas, & totidem puellas in Cretam mitterent. Sublato sine.] id est, inito cum Minoë pacis fœdere, ut nono quoque anno illud tributum in Cretam Minotauro mitterent.

Æra tabi.] corruptum cœli tractum, unde pestilentia nascitur. Consimilia oracula (ut etiam Sulpitius annotat) reddita fuerunt Lucanis, cum peste uexarentur, de placandis manibus Palmuri, cuius oraculi meminit Vergilius in sexto Aeneidos. Sed & populo Romano sciente peste, ut Aesculapium Romam ex Epidaurio portarent. quanquam id facere iussi fuerunt ex libris Sibyllinis inspectis, non oraculi Delphici monitu.

Non ulla.] Nullis temporibus unquam pauciora donaria Delphos mittuntur, quam nostra tempestate: uel sic. nusquam rariora dona missa fuerunt, nostra memoria, quam Delphos, quod oraculum, inquit in totum subuit, postquam reges de futuris solicii sibi timere coeperunt. Cæterum quando desijt ibi reddere oracula uates Pythia alibi reuolunt. Sed & hic quædam, quæ eodem spectant, annotanda duxi. Etsi oracula sæpissime uana deprehensa fuerunt, Plato tamen, ut alios illustres philosophos omitam, in Timæo, & Phædro testatur, illis plurimum tribuendum fuisse, à quibus exordium etiam apologiæ Socratis ducit: & mores Socraticos ab Apollinis responso factos scribit. Porro quod ad oracula in uniuersum attinet, uidentur originem traxisse ab impostoribus quæstuarijs, à quorum responsis malorum seges fuit orta. Hi primum per ciuitates, & vicôs occulii, & cœu Corycæi dispersi auscultabant, quibus rebus quibuslibet opus erat: atque eas renunciabant illis, à quibus emisit fuerant. Inde hi, qui ad eam imposturam delecti erant, in adyta antrorum obscura se demergebant, adeuntibus responsa daturi. Confirmant paulatim horum sceleratorum uafritiem partim error hominum sanatiuus, partim insita omnibus futura cognoscendi cupiditas: qua ex re uberrimus talibus quæstus erat. Postea Dæmonum fraudes accessere, quibus mortalium mentes illaquearunt.

Timuere. f.] Quando, inquit Cicero secundo Diuinationum autem ista uis euaniuit? an postquam homines minus creduli esse coeperunt? Demosthenes quidem, qui abhinc annos propè C. C. C. fuit iam tum orator in seipso Pythiam dicebat, id est, quasi cum Philippo facere. Quod autem eò spectabat, ut eam à Philippo corruptam diceret, quod licet existimare in alijs quoque oraculis Delphicis, aliquid non sinceri fuisse. Hæc

Castalios circum latice, nemorumq; recessus, Phœmonio en errore uagam, curisq; uacantem Corripuit, cogitq; fores irrumperè templi. Limine terrifico metuens consistere Phœbas Abstertere ducem noscendî ardore a futuri, Cassa fraude parat, quid spes, ait, improba ueri Te Romane trahit? muto Parnassus hiatu Conticuit, pressitq; Deum, seu spiritus istas Destituit fauces, mundiq; in deuia uersum Duxit iter, seu barbarica iam lampadè Python Arsit, in immensas cineres abière cauernas. Et Phœbi tenuère uiam, seu sponte deorum Cyrrha silet, fatiq; sat est arcana futuri Carminè longæuæ uobis commissa Sibyllæ,

Castalios circum latice, nemorumq; recessus, Phœmonio en errore uagam, curisq; uacantem Corripuit, cogitq; fores irrumperè templi. Limine terrifico metuens consistere Phœbas Abstertere ducem noscendî ardore a futuri, Cassa fraude parat, quid spes, ait, improba ueri Te Romane trahit? muto Parnassus hiatu Conticuit, pressitq; Deum, seu spiritus istas Destituit fauces, mundiq; in deuia uersum Duxit iter, seu barbarica iam lampadè Python Arsit, in immensas cineres abière cauernas. Et Phœbi tenuère uiam, seu sponte deorum Cyrrha silet, fatiq; sat est arcana futuri Carminè longæuæ uobis commissa Sibyllæ,

Castalios circum latice, nemorumq; recessus, Phœmonio en errore uagam, curisq; uacantem Corripuit, cogitq; fores irrumperè templi. Limine terrifico metuens consistere Phœbas Abstertere ducem noscendî ardore a futuri, Cassa fraude parat, quid spes, ait, improba ueri Te Romane trahit? muto Parnassus hiatu Conticuit, pressitq; Deum, seu spiritus istas Destituit fauces, mundiq; in deuia uersum Duxit iter, seu barbarica iam lampadè Python Arsit, in immensas cineres abière cauernas. Et Phœbi tenuère uiam, seu sponte deorum Cyrrha silet, fatiq; sat est arcana futuri Carminè longæuæ uobis commissa Sibyllæ,

ab Appio factuatum tradit. Appius, inquit, euentum grauisissimi motus explorare cupiens (uiribus & al. futura: nanque imperij præerat Achaia) Antistitem Delphicæ Cortina in intimam sacri specus partem coëgit descendere.

Castalios.] Delphi sub monte Parnasso fuerunt, ubi

Cicero. Ex quo authore liquet, ut paulo antè ipse etiam testatur, sua tempestate Delphicum oraculum nullum extitisse. Sed quod caput est, inquit, cur isto modo iam oracula Delphis non eduntur, non modo nostra aetate, sed iam diu, ut modo nil possit esse contemptius? & quæ sequuntur. Ergo de Appio, fabulosum foris ducendum est, licet à Valerio referatur, si iam diu ante Ciceronis aetatem aetia responsa non fuerunt.

Cyrrha uia.] Delphicæ antonomasia. Si non morerent, si non tristantur, gaudent ergo Pythiæ uates, quod ob entusiasmum propè perpetuum, breuis uita essent ferè. Valerius Maximus libro primo, capite de Miraculis, de Appio responsum petente loquens, Antistitem Delphicæ cortina in intimam sacri specus partem coëgit descendere: unde ut certa consulentibus sortes petuntur, ita nimis diuini spiritus haustus reddentibus pestifer existit. Iustitio.] intermissione, metaphora sumpta à foro. Est autem proprie iustitium, quasi iuris statio, quando uel propter supplicationem populi, uel aliquam imminem reipublicæ necessitatem, ius non dicitur, sed forum clauditur. Sic Luuius, iustitium edicit, claudi tabernæ tota urbe iubet, uetat quenquam priuata quid rei agere. Simili modo antrum sacri specus diu clausum fuisse dicit poeta, nec aetia oracula tum, cum Appii superueniret.

Nam si q.] Quamcumque, inquit, corripit Phœbus, hanc uel ob iram breui extinguit, uel uita breuitatem præmij loco magni ducit. Optimum, ait philosophus, non nasci, aut natum cito mori. Mors omnibus malis finem imponit, quibus defuncti ad immortalitatem emigramus, cum deo sempiternum æuum aeluri. Vestra, inquit Cicero quæ dicitur uita, mors est, per eam in cœlum reuertimur, uel dij, uel cum Dijs fuuri.

Polustq;.] entusiasmus, stimulus ille occultus nimis, quo Phœbas agitur. Sic tempo.] Ergo ad institutum redit, nempe ad Appium, qui antistitem coëgit referare tripodem iam multos annos clausum. Immotos tripod.] Quos dicit tripodas immotos, epexegetin subtexit, silentium sacri specus diurnum. De tripode Delphico supra memoratum est. Cum regina Themis tripodasq; teneret. Appius Hel.] Curiosus inquisitor fati belli ciuili, quem exitum id esse habiturum, utriusque partes sequeretur: an in totum à partibus abstereret. Antistes.] sacrorû præses, templi Delphici, ac sacrarij custos. Pavidamq;.] trepidam ad entusiasmum, hypallage, pro deum in pavidâ phœbadè immittere. Periphrasis item cortina est, in sedibus uerendis.

fontis Castalii est, & annis Cephissus Delphos præfluens ortus in Idaea quondam urbe. Suidas tamen, ait, Castaliam fontem fuisse in Daphne dicta, ubi Apollo assidere ferebatur, & oracula ædere, aura, ac flatu ex aqua reddito: ex quibus fontis accolæ dicebant eadem, quæ a demonibus ferebantur. κασταλία, πηγὴ ἢ ἕρῃ τῆς καλουμένης δάφνης, ἐν ἧ ἐλέγετο παραδρέυειν τὸν ἀπόλλωνα, καὶ χρῆσθαι αὐρᾶς, καὶ πνοαῖς ἐν τῇ ὕδατος ἀναδιδιδόμενης, ἧ ἔω ὅτι περὶ τῆς πηγῆς ἐλεγόμεν, ἅπερ οἱ δαίμονες ἐλέγου. Fontem tamen Castalium, à Castalia nymphâ nomen sumpsisse uolunt, quam eum Apollo adamatam persequeretur, ipsa se de rupe præcipitauerit, in fontem conuersa fuit. Ab ea Castalides nymphæ, Musæ appellantur.

Phæmonoëa errore uagantem puellam circa radices Parnasi depræbensam, curisq; occupatam Antistes corripuit. Hanc puellam Phæmonoëm appellat, ab eâ Phæmonoë quæ Pythiâ omnium prima draculo in Phocide præfuit, cui Græcia hexametri carminis inuentum acceptum retulit: quod tamen Mosi multi tribuunt. Claruit illa Phæmonoë ea tempestate, qua Sycio in Achaia regnabat. Plinius eam, libro 10. capite 3. loquens de aquilis, Apollinis filiam dictam fuisse. Scripsum reliquit. Phæmonoë, inquit, Apollinis dicta filia, dentes ei esse (pereno) prodidit mutæ aliâs, carentiq; lingua: eandemq; aquilarum nigerrimam prominentiore cauda. Idem libro eodem, capite 8. differens de accipitribus, Triorchem Buteonem appellari à Romanis, ait, cui Phæmonoë principatum tribuit in augurijs. Sulpitius credit Arcadicum uocabulum esse, quod Phæmus eius regionis lacus sit. Plinius eum non Phæmum, sed Pheneum appellat duobus libris, & capitibus diuersis, & Lacum esse Arcadiæ. Et Ouidius lib. Metam. ultimo, non Phæmum, sed Pheneum uocat etiam.

Est lacus Arcadiæ Pheneum dixere priores
Ambiguus suspectus aquis, quas nocte timeto,
Nocte nocent potæ, sine noxa luce bibuntur.
Sic alias, aliasq; lacus, & flumina uires
Concipiunt.

Plinius libro 31. cap. 11. In Arcadia ad Pheneum, aqua profluit è saxis, Styx appellata, quæ illis necat. Idem libro 4. capite 6. Pheneus, & Erymanthus è monte eiusdem nominis in Alpheum defluens. Proinde apud Ouid. non legendum est, Phæmon, ut Sulpitius citat, sed Pheneum. Neque uerò Arcadica uox est, Phæmonoë sed confecta ad uocem Phæbi: cuius filia, authore Plinio, creditâ fuit. Sed ad rem. Phæbas.] Phæmonoë, Pythia uates, à Phæbo, quo correpta uaticinatura erat, ut à Baccho, Bacchas, Bæcho initiata sacerdos. Cassa fratre.] Superuacanea fraude. Quid spes.] uerba sunt Phæbadis ad Appium. Quæ spes tanta, tamq; audax cupido te inducit huc, ut tantopere belli ciuilibis fata cognoscere desideres: Iam dudum hoc oraculum cessat, & antrum obrutum iacet. Deum.] Phæbum, cuius afflatu responsa edi solebant. Seu spiritus.] Causas diuersas conatur exoleti, silentisq; oraculi, reddere. Siue, inquit, Parnasus antrum oppressit, in quo Phæbi mens habitare credita fuit: siue uis ea hinc in deum mundi euanuit loci uetustate, unde anhelius ille terræ fiebat: siue quod Barbarorum iniuria incendio templum uastatum

Seu Pæan solitus templis arcere nocentes,
Ora quibus soluat nostro non inuenit æuo.

fuert. Python.] Con A
tentum pro continen-
te: templum Delphi-

cum, quod diuersis temporibus direptum fuit à sacrilegis & incendio deletum, nisi quis sacram cortinam, coriæ Pythonis circumiectam accipere malit. Duce Philomelo Phocenses spoliarunt, quod sacrilegium statim ultus fuit Philippus rex Macedoniam, pater Alexandri. Erat id templum ex Pario lapide sumptuosissime impensis Alcomondarum ædificatum. Tentata direptio à Xerxe, sed infeliciter, conditis Phocensium industria sub terra, sacris Theaurus, atque Delphiorum faxis, ac telis, Xerxianis per decliua montis reiectis. Sed & Brennus infelicissime suo maxime interitu, & strage suorum tentauit Delphos oppugnatione. Sylla item, cum obsideret Athenas, oppugnaretq; pecunie indignus, ex omnibus templis illustribus, & oraculis, quæ in tota Græcia erant, inuisit ad se donaria, sacrasq; pecunias deferri: simul in Delphicis thesauris expilandis etiam cauillo usus fuit. Cui eum inde significatum esset, in templo Dei cytharam auditam fuisse, nulla religione tactus ad Caphum, quem ea de causa Delphos miserat, quique ea per litteras significarat, restripit, mirari se, cur Delphicam pecuniam non auderet attingere, ad quam auferendam ipse Apollo hilari ei elasticum caheret, & cythura iuuuaret. Diodorus τῶν δὲ προγεγενημένων στρατηγῶν ὁ μὲν πρῶτος ἄγγελος Φιδόμαχος ἀπέχετο τῶν ἀναθημάτων. ὁ δὲ δεύτερος προσεγορευόμενος μερόνομαρχος, ἀδελφὸς δὲ τοῦ φιλομήλου πλεῖστα τῶν τοῦ θεῦ χρημάτων κατέδαπ' ἀνήσει. τρίτος δὲ φάλλος, ὁ ἀδελφὸς ὀνομαρχοῦ στρατηγῶδας, οὐκ ὀλίγα τῶν ἀναθημάτων ἠάτενοψεν εἰς τὰς τῶν ξένων μετοφορίας. τὰς γὰρ ἀνατιθέσας ὑπὸ κρείσσον τῷ λυδῶϊ βιουλίῳ χρυσᾶς πλάθους, ὄστας ρ. καὶ η. διατάλατους, κατ' ἰσοψεν εἰς νόμισμα. φιάλας δὲ οὐσας χρυσᾶς τ. καὶ ξ. διμναίους, ἢ λέοντα χρυσοῦ, καὶ γυναικῶν, λ. ταλαντῶν χρυσοῦ θάλαμον ἀγόντων τῶν πάντων. ὅσπερ τὸ πᾶν κατανοῶν χρυσοῦ εἰς ἀργυρίου λόγῳ ἀναγομένων τῶν χρημάτων ἐβρίσκεσθαι τὰ πάντ' ἐτετρακίχλια, τῶν δὲ ἀργυρῶν ἀναθημάτων, τῶν τε ὑπὸ κρείσσον, καὶ τῶν ἁδῶν ἀπάντων ἀνατιθέντων, τοὺς πάντας στρατηγούς διαδραπανοῦναι τὰ πάντα πλεῖω τῶν ἐξακισχιλίων. φοροτιθέμενων δὲ καὶ τῶν χρυσοῦ ἀναθημάτων, ἵπτες βάλλειν τὰ μέγιστα τάλαντα. Quorum sensus hic est. Primus eorum dux fuit Philomelus, qui manus continuit à sacris donarijs Delphicis. Secundus Onomarchus, Philomeli frater maximam partem sacræ pecunie dissipauit. Tertius uerò, Payllus Onomarchi & ipse frater eum ductaret, exercituum, non paruum partem donorum sacrorum percussu in nummos stipendio peregrinorum militum. Latere aureos Cræsi centum uiginti binorum talentorum percussit in monetam. CCC LX phialas aureas. Aureum Leouis, & mulieris signum XXX. talentorum. Dissipidui auri in rationem argenti, quatuor millia talentorum. Argenteorum donariorum quæ Cræsus, & alij dediderant, quæ que in milites profusa fuerunt, plusquam sex millia talentorum. Numerum omnium anteorum donorum excedere X. M. talentorum. Præterea circa tripodem aggressi fuerunt milites fodere: quæ ex re antrum terra egesta obrutum fuit. Putabant ibi in genti thesaurum se inueniuros. Huc eos pertulerat carmē Homericū forsans

A ἢ ὅσα λαίβος ἐν δὲ ἀφ' ἄπορος ἐν τὸς ἔργεῖ,
 " φοίβη ἀπόλλωνος πύθωϊ ἐνὶ πετρῶσιν. id est,
 " Sed neque quanta pauimentum uel Aphetoris intus
 " Saxosa in Pytho constringit Apollinis.
 " Seu Barbarica.] Diuersas causas inquit, pro-
 pter quas oraculum defecit. Extat Plutarchi liber paulo
 ante à nobis citatus, περὶ τῶν ἐν Δελφοῖσι ὀρακῶν
 περιών. hoc est, de Oraculis, quæ defecerint, in quo
 & ipse diuersas causas querit, cur cessarint illa ipsa,
 de quibus agimus, responsa. Sed mordicus tenendum
 duco, quod Micyllus admonet, sub Christi aduentum,
 demonum ludibria sublata fuisse: ut eo nascituro, qui
 presens cælestia oracula æderet, uana impurorum re-
 sponsa obmutescerent, siue per Syllam, siue per Mithri-
 datem, siue quod ueritate templum dilapsum fuit, &
 obrutum antrum, quod propter demonis ludos, præ-
 stigias & fraudes contemni capium fuit, & profus non
 frequentatum amplius.

Lampad.] Herodotus Οὐρατῆς tradit barbaros
 à Xerxe missos ad diripiendum fanum horrendis pro-
 digijs, fulminibus, & 60. uirorum telis, qui post reli-
B quorum fugam Delphis manserant, una cum propheta
 Acerato, obrutos, & cum tetra clade præcipitatos
 fuisse. Reliqui in fugam acti putabant se uidere duos
 armatos uiros humana forma posteriores tergo hæren-
 tes, carpentesq; cædendo, & persequendo. Itaque à
 Xerxe incendio deletum non fuit, neque à Brenno, qui
 consumili clade inde turbatus perijt.

Cavernas.] Cæterum historia de Brenno Gallo-
 rum dūce, eiusq; exercitu à Delphis uicto, atque à Græ-
 cis internecone deletio, extat apud Iustinum libro 24.
 Pausaniam in Phocicis. Sed à quibus incendio templum
 Delphicum, & antrum obrutum fuit, parum consta-
 re uideo. Sed ne poeta quidem aperte affirmare uide-
 tur, exustum ab hostibus fuisse. cum dicit, siue cor-
 tina Barbarorum iniuria incendio euersa cineribus op-
 pleta, inde posteris temporibus diu iacuit: unde factum,
 quod oraculum conticuerit. Et Phæbi tenuere.] ob-
 liniauerunt, obturaueruntq; uiam, per quamuis Phæbi
 percurrere solitus fuerat, ne qua amplius potuerit exi-
 re. Seu [ponte D.] siue quod ita uisum fuerit super-
C fata libris Sibyllinis continerentur.

Cōmissa.] uestra fata tradita esse in libris Sibyllinis.
 Longæa Sibyl.] ea ratione, quæ à Marone longæa sa-
 cerdos appellatur. Sibyllæ huius uiuacitas in proverbium
 cessit, Sibylla uiuacior: ut Nestore uiuacior. Propert. li. 2.

At me non ætas mutabit tota Sibylla.
 De huius Sibyllæ uiuacitate huiusmodi fabula re-
 fertur. Cum Apollo eius amore captus, ei posecendi
 quodcumque uellet, arbitrium fecisset, illa arenis hau-
 sis tantum uitæ poposcit. Annuit Apollo quidem
 eius uotis, sed hac lege, si Erythræam insulam re-
 linqueret, nunquam postea eò reuisura. Itaque Cu-
 mas migravit. ubi corporis uiribus defecta, in sola uo-
 ce uitam retinuit. Quod ubi cognouissent eius ciues, in-
 certum inuidia ne, an commiseratione moti, epistolam ad
 eam dederunt, creta ueteri more obsignatam. Illa patria
 terra uisa, illico efflauit animam. Ouid. lib. Metamorph.
 14. hanc etiam uiuacem uocat.

Viuaicisq; antra Sibyllæ Intrat. —
 Varro in ij. libris, quos ad Cæsarem de diuinis re-

bus scripsit, decem, Sibyllas tradit fuisse: cui suffragatur
 etiam Suidas. Prima creditur Persis, siue Chaldæa
 fuisse, ceu nomen fuit Sambethæ. Huius meminit Ni-
 canor rerum ab Alexandro gestarum scriptor. Se-
 cunda, Libyca: quam in Lamiæ procæmio celebravit
 Euripides. Tertia inde, Delphica, Delphis nata, ut
 author est Suidas. Quarta, Cumæa, quæ & Italica
 quibusdam dicta est, & Cimmerica, ἡ ἐν κίμυρι ἰτα-
 λίας. Huius Neuius in bello Punico: Piso in Annalibus,
 Chrysippus, in libris de rebus diuinis meminerunt. Quin-
 ta Erythræa, quæ de bello Troiano prædixit. Hanc Ap-
 polodoros Erythræus suam ciuem appellat: Hæc præ-
 terquam, quod Troiani belli prædixit, etiam Lixæci-
 dium uaticinata fuit: & Homerum splendida menda-
 cia scripturum. Atque hæc est, de cuius uiuacitate mo-
 dō diximus. Sexta Samia fuit, nomine Phycæ. Huius no-
 men Eratosthenes celebre in Samiorum annalibus fuisse
 prodidit. Septimam Cumæam numerant, quam
 & Amalthæam, & Hierophilen dixerunt. Sunt, qui pro
 Hierophile, Demophilen scribant. Hæc Cumis claruit:
 uenitq; ad Tarquinium cum ijs libris, in quibus ipsa di-
 cebat Romana fata inesse. De hæc, narratio extat a-
 pud A. Gell. Noctium Atticarum libro primo, capite 19.
 cuius hoc loco mentionem facit Lucanus, cuius libri
 Tarquinio diuenditi, & in sacrario conditi, libri Sibyl-
 lini dicti fuere, ut iam mox dicitur. Quin & Lycop-
 hron in Cassandra eam celebrat. Quidam autumant
 hanc Deiphoben nuncupatam fuisse. Octaua claruit
 Hellepontica, nata in uico Marmisso, circa Gergition,
 uel, ut nonnulli, in agro Troiano. Nona, Phrygia, &
 ipsa Hellepontica natione Varroni. Hæc Anticyræ uati-
 cinata fuit. Decimo, & ultimo loco Tiburtinam po-
 nunt, Albumeam nomine. Huius simulacrum posteris tem-
 poribus in Auiene repertum ferunt: quanquam Plinius
 Sibyllæ fuisse negat. Decem his quidam adijciunt Eu-
 ropæam, & Agrippam. Multa uerissimis oraculis hæc fa-
 tidicæ femina cucitura cecinerunt, de Imperio Roma-
 no, Græcis, Deo, Sanctis, impostura Antichristi, de di-
 uersis insulis, & regionibus, de Christo, quæ omnia ma-
 nifesta fide cūenere. Quamobrem Aegyptij non teme-
 re crediderunt, diuinum spiritum multebrem sexum man-
 sisse. Carmine.] Gellius libro primo, capite 19. ut
 modo dixi, refert in antiquis animalibus super libris Si-
 byllinis, hæc prodita fuisse. Anus hospita, inquit, atque
 incognita ad Tarquinium Superbum regem adijt, nouem
 libros ferens, quos esse dicebat diuina oracula: eos uel-
 le, dixit, uenundare. Tarquinus pretiū percunctatus est.
 Mulier nimium, atque immensum poposcit. Rex, qua-
 si anus ætate desiperet, risit. Tum illa foculum coram
 eo cum igni apposuit, & tres libros ex nouem deurit: &
 ecquid reliquos sex, an eodem precio emere uellet, re-
 gem interrogauit. Sed enim Tarquinus id multo risit
 magis, dixitq; anum iam proculdubio delinare. Mulier
 ibidem statim treis libros alios exussit. Atque id ipsum
 denuo placide rogauit, treis reliquos eodem illo pretio
 emat. Tarquinus ore iam serio, atque attentiore ani-
 mo sit, eam constantiam, confidentiamq; non insuper
 habendam intelligit, & libros treis reliquos mereatur,
 nihilo minore pretio, quàm quod erat petitum pro om-
 nibus. Sed eam mulierem tunc à Tarquinio digressam,
 postea nusquam loci uisam constitit. Libri tres in sacra-
 rium conditi, Sibyllini appellati. Ad eos, quasi ad oracu-
 lum,

Aui non poterit. Ad-
 ducta.] admota an-
 tro, unde spiritus effu-
 sus afflabat Pythiam.
 Insaeto pe.] non as-
 solito corripit numi-
 ne. Ostendit Phæmo-
 noën nondum in cor-
 imã descendisse, quod
 multis iam ætatibus
 oraculum siluisset.

Quod non exh.]
 Quo numine afflauit
 uetus ille Phæbadem,
 erumpens ex orificio
 specus, nondum eua-

cuati licet tot sæculis inde exhalatus esset, & postea nul-
 la eo afflata fuisset. Tandemq; p.] Adeo plenis folli-
 bus corripuit Phæbus mentē uatis suæ, quantis nullius un-
 quã ante pectus inuasit. Cyrrhaë pectus dicit, fatidicum
 puellæ animum ac pectus, unde responsum diuinũ profi-
 cisceretur. Mentemq; p.] humanam, nullo numine im-
 butã, sed rudẽ, quam spiritũ fatidico impleuit. Baccha-
 tur.] Infant ita uates iactando, rotandoq; hinc inde, ul-
 tro, citroq; caput, ut iam sui iuris non esset, sed alieni, hoc
 est, Phæbi, cuius arbitrio, atque instinctu uersabatur: quo
 egitante, Pythia, ac Sibylla incallescunt. Discussa uir.]
 synecdoche poetica. Vittæ sacræ, & feræ Apollineæ rota-
 tione illa capitis discussa fuerunt. A signis insanie, qua-
 lia etiam sunt ea, quæ sequuntur statim. Alludit ad illa
 Maronis de Sibyll

At Phæbi nondum patiens immanis in antro
 Bæchatur uates, magnum si pectore posuit
 Excussisse Deum: tanto magis ille fatigat
 Os rabidum, fera corda domans, fingitq; premendo.
 Phæbeaq; l.] Nã laurus in Phæbi tutela est, eiq; dicata;
 unde Phæbeam lauream uocat, qua uates coronata erat.
 Ancipiti cer.] huc illuc, qui insanientibus mos est. Vas
 ganti obsta.] sellas obiectas sibi, & impedimẽto stantes,

Tanta p.] Excla-
Cmatio in immensam,
 atque innumerabilem
 congeriem fatorum,
 quæ furentis animo
 obuersabantur. Neq;
 uerò solum, sed etiam
 aliarum naturæ re-
 rum, & elementorum
 cognitio subibat. Ho-
 rum aliqua subijcit.

Non prima.] pri-
 mus conditionis mundi dies, & ultimus ante oculos men-
 tis uersabantur. Omne f.] Quicquid futurum erat,
 laborabat ex monte, & ore uatis erumpere. Vocemq;
 pe.] Omnia fata luctabantur in ore, ut in lucem pro-
 ferrentur. Non mo.] Tenebat etiam ubi initium esset,
 & terminus, finisq; Oceani. Quin & numerum arenæ in
 maris litoribus, quantum esset, callebat. Talis in.] à si-
 mili exemplo Sibylla Cumæa, quam paulò antè diximus
 Cumis in extrema propè Italiæ ora uaticinatam fuisse.
 Euboico r.] in Cumæo antro Antonomasia. Sic Ma-

Quod non exhaustæ per tot iam sæcula rupis
 Spiritus ingessit uati, tandemq; positus
 Pectore Cyrrhaë non unquam plenior artus
 Phæbados irrupit Pæan, mentemq; priorem
 Expulit, atq; hominem toto sibi cedere iussit
 Pectore: bacchatur demens, aliena per antrum
 Colla ferens, uittasq; Dei, Phæbeaq; serra
 Erectis discussa comis, per inania templi
 Ancipiti ceruice rotat, spargitq; uaganti
 Obstantes tripodas, magnoq; exæstuat igne,
 Iratum te Phæbe ferens: nec uerberare solo
 Vteris, & a stimulis, flammisq; in uiscera mergis:
 Accipit & frenos, nec tantum prodere uati
 Quantum scire licet: uenit ætas omnis in unam
 Congeriẽ, miserumq; premunt tot sæcula pectus.

interim, ne plus prodat, quàm licet scire. Ad eum modum
 concludit Helenus Vergilianus suũ uaticiniũ ad Aenæã.

Hæc sunt, quæ liceat nostra te uoce moneri.

Et paulò antè, — Prohibent nam cætera Parca.

Scire Helenum, fariq; uetat Saturnia Iuno.

Stimulus.] imitatione Vergiliana hoc fictum est.

— Ea frena furenti

Concuiit, & stimulos sub pectore uertit Apollo.

Frenos metaphoricè usurpauit; ut quibus mentem uatis
 pro arbitrio uersauit temperauitq;: à re corporea ad rem
 incorpoream: rursus à brutis ad hominem: sicut & sti-
 mulos metaphoricè dixit, uim illam diuinam, quæ ani-
 mum Pythiæ, & impetum fatidici spiritus excitauit. Rur-
 sum à re corporea, ad incorpoream. Est enim stimulus,
 fustis cuspidè præacuta, qua rustici boues ad cursum sup-
 pungendo acuiunt, græcè *uérroç*.

Venit omnis æ.] id est, quantum fatorum omnibus
 ætatibus fuerat, nunc congeritur in unam mætẽ Pythiæ
 cumulatiẽ. Tot sæcula.] Tot ætatum fata infelicis
 uatis animum distorquebant. Et toties iam dictum
 est, multis ætatibus oraculum cessasse, ac prorsus in to-
 tum siluisse. Sed in uniuersum de omnibus ætatibus lo-
 quitur.

Tanta patet rerum series, atq; omne futurum
 Nititur in lucem, uocemq; petentiã fata
 Luctantur, non prima dies, non ultima mundi,
 Non modus Oceani: numerus non deerat arenæ,
 Talis in Euboico uates Cumæa recessu
 Indignata, suum multis seruire furorem
 Gentibus, ex tanta fatorum strage superba
 Excerptit Romana manu: sic plena laborat
 Phæmonoë Phæbo, dum te consultor operi
 Castalia tellure Dei, uix inuenit Appi,
 Inter fata diu quærens tam magna latentem.

stad. mons à Mycenis. Caterum insula Eubœa Attica, &
 Bœotiæ obiecta, & Phocidi, & Locridi, Macris ali-
 quando dicta fuit. Sive à suis longitudine, sive à Macri-
 de nymphea Iunonis alerice. Et Eubœam dictam conten-
 dunt, ab Eubœa Aesopi filia. Postea Abantias appella-
 ta fuit: & à poetis interdum Asopis. Ipsi autem Abantes
 ab Abante, Neptuni filio, uel à Thracibus, qui ex A-
 bis eam insulam occuparunt. Sunt qui insulæ nomen da-
 tum arbitrentur, ab heroica indolis matrona, uel (ut Sira-
 boni placet) ab antro littorali, Aula bouis dicto, ubi Io

atq; obuias. Igne.]
 calore numinis furit.
 Iratum te.] Auersio
 ad Phæbum, cui iam
 irato dare penas ui-
 deri potuit, quod cum
 paulò antè menita fu-
 isset. Hinc Appius, Da-
 bis improba pœnas no-
 bis, & superis, quos fin-
 git, ait. Verberare so.]
 Neq; uerò tantũ uer-
 beras flagellasq; ani-
 mum eius, & stimulis
 urges, uerum etiã ac-
 cedis: sed constringes

al. stimulos

interim, ne plus prodat, quàm licet scire. Ad eum modum

concludit Helenus Vergilianus suũ uaticiniũ ad Aenæã.

Hæc sunt, quæ liceat nostra te uoce moneri.

Et paulò antè, — Prohibent nam cætera Parca.

Scire Helenum, fariq; uetat Saturnia Iuno.

Stimulus.] imitatione Vergiliana hoc fictum est.

— Ea frena furenti

Concuiit, & stimulos sub pectore uertit Apollo.

Frenos metaphoricè usurpauit; ut quibus mentem uatis
 pro arbitrio uersauit temperauitq;: à re corporea ad rem
 incorpoream: rursus à brutis ad hominem: sicut & sti-
 mulos metaphoricè dixit, uim illam diuinam, quæ ani-
 mum Pythiæ, & impetum fatidici spiritus excitauit. Rur-
 sum à re corporea, ad incorpoream. Est enim stimulus,
 fustis cuspidè præacuta, qua rustici boues ad cursum sup-
 pungendo acuiunt, græcè *uérroç*.

Venit omnis æ.] id est, quantum fatorum omnibus
 ætatibus fuerat, nunc congeritur in unam mætẽ Pythiæ
 cumulatiẽ. Tot sæcula.] Tot ætatum fata infelicis
 uatis animum distorquebant. Et toties iam dictum
 est, multis ætatibus oraculum cessasse, ac prorsus in to-
 tum siluisse. Sed in uniuersum de omnibus ætatibus lo-
 quitur.

ro antea dixerat. Et
 tandem Euboicus Cu-
 marum allabitur oris.
 Idem lib. eod. 6.

Excisum Euboicæ
 latus ingens rupis in
 antrum.

Eubœa insularũ Græ-
 ciæ maxima est, longi-
 tudine sua in Cyclæ-
 das, & Sporadas usq;
 procurrens. Est & 15.

Epaphum enixa creditur. Eubœa certe quondam Bœotia auulsa fuit, Euripo modico astu interluente, ut ponte iungeretur. Bœotie obuersa longo tractu, Atticæq; & Loeridi, Malientem oram exæquat, quo spatio fretum facit. Ab Attica in Thessalia Euripo discretæ, nusquã amplius LX. M. pass. expandens littora, minus XX. contrahens, ambitu CCC. LXV. M. pass. Chalcis à Bœotia terræ motu auulsa fuit, ut Cyprus à Syria, Sicilia ab Italia, Belbicus à Bythinia, Leucosia à Sirenum promontorio. Aiunt has maris angustias (id quod Plinius etiam testatur) septies uno die, stasis horis, huc atq; illuc fluxu, ac refluxu commeare. Postea à Romanis animaduersum fuit, quod montium propinquitate, ac subitis uentorum flatibus, procellisq; alterutrius pelagi concitati fluctus in fretum depellerentur. Eubœa hodie Turcicæ ditionis est, uocaturq; Nigropontum. Ad meridiem promontorium Gerestum habet, & Caphareum, naufragio Græcorum nobilitatum. Ad Septentrionem, Cœneum extrudit, & nusquam lata, duum millium spatium habet, ubi arctissima est: sed longa est, & toti Bœotia opposita, angusto freto interluente, ut diximus. Habet multa oppida illustra: inter quæ Eretria est, Caristos, & Chalcis. Sed Chalcis multo antè insulæ nomen dederat, ut Chalcedotis diceretur, auctoribus Ephoro, & Aristide, & Chalcis, ab ære primum reperto *ἔτιν χαλκίδεω*, & *χάλκινος* impudicè loqui *χαλκίδεω* *διωγία*. Chalcidica persecutio. Cæterum temporibus Latini Syluij, qui quartus ab Afcario Albæ regnauit, Cumæ in littorali ora Italia, à Cumæis, & Chalcidensibus ex Eubœa profectis, conditæ fuerunt. Aiunt Hippoclem, & Megasthenem eorum Duces ita inter se pactos fuisse, ut gens altera, quæ urbi nomen daret, alterius colonia diceretur. Urbs nomen à Cumæis sortita, Chalcidensium dicta fuit colonia. Quare Cumas, modo Chalcidicas arces, modo rupem Euboicam appellat Vergilius. Et Lucanus

Spumea t.] Ad
enthusiasmū tandem
transit post longas cir-
cūstantiarū circuitio-
nes. Reddidit illud
Vergilianū de Sibyl-
la lib. Aeneid. 6.

Immanis in antro

Bacchatur uates,
magnum si pectore possit

Excussisse Deum tanto magis illi fatigat

Os rabidum, fera corda domans, fingitq; premedo.

Et de eadem paulò antè.

Et rabie fera corda tument.

Cicero Diuinat. 2. loquens de oraculo Pyrrho ab Apolline reddito. Quis enim, inquit, est, qui credat, Apollinis ex oraculo Pyrrho esse responsum? Aio te Acacida Roma

Ratus itaque Ap-
pius in se ab Apolline moueri, ut in Cellam Eubœæ confugeret, & in eà latitaret, atque ita posse belli minas effugere, ibi iam ante Pharsalicum certamē mor-

Spumea tunc primum rabies uesana per ora
Effluit, & gemitus, & anhelò clara meatu
Murmura, tunc mœstus uastis ululatus in antris,
Extremæq; sonant domita iam uirgine uoces,
Effugis ingentes tanti discriminis expers
Bellorum ò Romane minas, solusq; quietem
Euboici uasta lateris conualle tenebis,
Cætera suppressit, faucesq; obstruxit Apollo.

Appio redditum hoc esse, quis credat? Cum Apollo nunquam sit Latine locutus? Verba Valerij sunt. Nihil ad te hoc Romane bellum. Eubœæ Cellam obtinebis.

Euboici uasta lateris.] Expresit pluribus uerbis, Eubœæ Cellam, quæ inter Rhamnunta erat, nobilem Astiei soli partem, & Caristum, Chalcidico freto uicinam, teste Valerio. Faucesq; obstruxit.] ne plura effaretur.

Custodes tripodes fatorum, arcanaq; mundi,
Tuq; potens ueri Pæan, nullumq; futuri
A' superis celare diem, suprema ruentis
Imperij, cæsosq; Duces, & funera regum,
Et tot in Hesperio collapsas sanguine gentes,
Cur aperire times? an nondum numina tantum
Decreuere nefas? & adhuc dubitantibus astris
Pompeij damnare caput tot fara tenentur?
Vindicis an gladij facinus, pœnasq; a furoris;

nos uincere posse. Pri-
mū latine Apollo num-
quam locutus est. De-
inde ista fors inaudita
Græcis est. Præterea,
Pyrrhi temporibus iam
Apollo uersus facere
desierat. Effugis.]
Oraculum Pythiæ

Oraculum Pythiæ

bo consumptus, præ-
dictum à Deo locutus
pro sepulchra posses-
dit, ut idem Valerius
ait. Custodes t.]
Causas inquiri, quã
obrem Phæbus aper-
tè non prædixit euen-
tum bellum, & timuit
deterere

A detegere futuram eladem, cum omnia praeserret, ut ipse dicit.

Num Dii ne tum quidem quae de clade statuissent, uter uinceret: num astra adhuc dubitarent decernere de Pompeij capite, an ut eo superato, laus liberanda patriae, interfecto Caesare, rursus ad Brutos rediret.

Custodes.] Quasi tripodes custodiret fata, & mundi arcana, ac non potius in solius Dei manu essent. Celare.] ut pendeat a superis potens, qui beneficio Deorum nullum tempus, cum uoles, celare potes. Suprema ru.] omnes hi accusandi casus referuntur, ad aperire. Cur times Phœbe detegere ultima cadentes imperij Romani praedicere, qui Duces essent caesari, qui reges perituri, (Iubam Mauritaniae regem indicat) quae gentes miscerentur funeribus ciuium Roman. Cur haec ueritus fuisti denunciare. An nondum.] an nihil adhuc tum de pugna Pharsalica euentu decretum fuit a Deo? Et adhuc dubitantib.] Quasi ab astris futurorum casus pendeant, & Deus euentura illis com-

Regnaq; ad ultores iterum redeuntia Brutos,
Ut peragat fortuna, taces—

miserit, quo securus ageret, ac non ipse suo nutu gubernaret uniuersa. Pompeij damnare.] utrum Pompeium cadendum iudicarent, an non. Tot fata.] haec fata omnia supprimuntur a Phœbo, ne mortalibus proderentur? Vindicis angl.] an subitices potius facinus audax, ne dicam, temerarium, percussorum Caesaris, ut fortuna id peragat, & furoris poenas de Caesare sumat, quo regnum ad Brutos redeat? Et quemadmodum Iunius Brutus expulit Tarquinium, & Populo Romano a regum Tyrannide liberauit, ita rursus a D. & M. Brutis interfecto Caesare, amissa libertas uindicaretur? Regnaq; ad ultores iterum.] numerus pro numero. Dominationem Caesaris dicit, a qua essenturi erant Bruti, cum reliqua coniuratorum manu, in libertatem pristinam rempublicam ut credebant. Regni, & regium nomen barbaris plausibile, inuidiosum uehementer erat apud Romanos post regiam dominationem pulsam.

B Tunc pect. ua.]

Vbi itaque Phœbas obtulit, adhuc furoris plena pectore irruit in fores, cuius impulsu aperta sunt. Indicat uiolentum impetum furoris etiam in uentis, insultumq; in fores. Expulsus t.] si nummis concepti, & sedentis adhuc in pectore, exurbata: ne inuito Deo fugisse coarguatur. Et singula uerba, non humanam, sed diuinam rabiem

exprimunt. Quin & templis dixit, pro, templo, numerus, pro numero. Perstat rabies.] Causa cur ista omnia uiolenter fierent, quod entusiasmo adhuc agitaretur, qui perdurabat. Nec cuncta.] Subiicit enim ea omnia, quae ad euentum, & exitum belli pertinebant, quae nulli mortalium praesire fas fuit.

Superest d.] Phœbus adhuc uentis mentem obsidegat, eam nondum deseruerat, ut sui campos esset. Illa fero.] A signis praesentis Dei, qualis fuit uultus totius deformitas, & pauor diuersus a metu. Ad eundem modum Maro a signis suam Sibyllam descripserat multo ante 6. Aeneidos.

Non uultus, non color unus.

Non compta mansere comae, sed pectus anhelum
Et rabie fera corda tument. Et paulo post.
Et Phœbi nondum patiens immanis in antro
Bacchatur uates, magnum si pectore possit
Excussisse Deum, tanto magis ille fatigat,
Os rabidum fera corda domans, fingitq; premendo.
Stat nunquam fa.] sed subinde uultus habitus, & color uariatur. Liuentis t.] est autem liuor is color qui in cute humana ex istis, & uerbera apparere solet. Timenti.] diuersus igitur is color fuit ab eo,

—Tunc pectore uatis

Impactæ cessere fores, expulsaq; templis
Profluit, perstat rabies, nec cuncta locuta est:
Quem non emisit, superest deus, illa feroces
Torquet adhuc oculos, totoq; uagantia caelo
Lumina. nunc uultu pauido, nunc torua minaci:
Stat nunquam facies, rubor igneus inficit ora,
Liuentisq; genas: nec qui solet esse timenti
Terribilis, sed pallor inest, nec fessa quiescunt
Corda, sed ut tumido Boreæ post flamina pontus
Rauca gemit, sic multa leuant suspiria uatem,
Dumq; a luce sacra, qua uidit fata, refertur,
Ad uulgare iubar, mediae uenere tenebrae.
Immisit Stygiam Pæan in uiscera Lethæ,
Quæ raperet secreta Deum, tum pectore uerum
Fugit, & ad Phœbi tripodas rediëre futura,
Vixq; resecta cadit.—

item maris amplificat. Leuant.] respiraciones reficiunt animum, alioqui lassum, & agitatam. Luce sacra.] simpliciter hic lucem sacram accipiendam puto: templi uidelicet, in qua hauserat numen, quæ quidem diuersa erat a iubare solari sub diuo: nisi quis, ut Sulpitius etiam interpretatur, allegoricè utranque lucem accipere: uelit, diuinam & humanam cognitionem.

Mediae uen. teneb.] Quas autem tenebras, quamq; caliginem medias interuenisse dicat, non obscure max subicit. Obluionem omnium anteaكتورum uaticiniorum in mentem immisit Phœbus, ubi ad se redijt. Hanc uocat infernalem: alludit ad id, quod poeta è Philosophia celebrant, animas apud inferos Lethæi ad fluminis undam, securos lauces, & longam potare obliuionem, quibus redduntur exactorum laborum expertes. Iam uero, ut Deorum potus nectar creditur, ita aqua Lethes inferior, ac turbidior, animarum, Stygiam, epitheticè. hoc est, infernalem adiecit. βιβη, obliuio, metonymia. Phœbi tipo.] Hos supra appellauit futurorum custodes: quod nunc alludit, cum eo cognitionem secretarum & futurarum rerum redijt canit. Vixq;.] uix ad se reuersa & a numine destituta, in terram considit, examinata similis.

qui conspicitur in ijs, a al. tempore,

qui timore percelluntur. Nec fessa.] destituta a numine qui fescere nō ualuit. Ad dit comparisonem aptam, ad subijciendam rem oculis, a natura maris commo- ti uento, quo cessante, etiamnum sauiit, Boreæ post.] cessante aquilone, iam multum temporis adhuc fluctib. miscetur, antequam in planum equor redit. Et metaphoris tragicis saui-

item maris amplificat. Leuant.] respiraciones reficiunt animum, alioqui lassum, & agitatam. Luce sacra.] simpliciter hic lucem sacram accipiendam puto: templi uidelicet, in qua hauserat numen, quæ quidem diuersa erat a iubare solari sub diuo: nisi quis, ut Sulpitius etiam interpretatur, allegoricè utranque lucem accipere: uelit, diuinam & humanam cognitionem.

Mediae uen. teneb.] Quas autem tenebras, quamq; caliginem medias interuenisse dicat, non obscure max subicit. Obluionem omnium anteaكتورum uaticiniorum in mentem immisit Phœbus, ubi ad se redijt. Hanc uocat infernalem: alludit ad id, quod poeta è Philosophia celebrant, animas apud inferos Lethæi ad fluminis undam, securos lauces, & longam potare obliuionem, quibus redduntur exactorum laborum expertes. Iam uero, ut Deorum potus nectar creditur, ita aqua Lethes inferior, ac turbidior, animarum, Stygiam, epitheticè. hoc est, infernalem adiecit. βιβη, obliuio, metonymia. Phœbi tipo.] Hos supra appellauit futurorum custodes: quod nunc alludit, cum eo cognitionem secretarum & futurarum rerum redijt canit. Vixq;.] uix ad se reuersa & a numine destituta, in terram considit, examinata similis.

Nec

Nec te ni.] Auer-
 fio ad Appium, quem
 adeo uicima mors non
 terruit, ut etiam mon-
 stratum a Deo lo-
 cum petiuerit, non
 intellecto oraculo.
 ob id eum delusum
 ambiguis fortibus,
 ait, qui mos erat Lo-
 xie Phæbo. Subsidere reg.] hoc uerbum aliter ab
 alijs hoc loco exponitur. Sunt qui, pro subiectum iri
 accipiunt: ut sit sensus. Imperium orbis terrarum sub
 incertum ius uenturum. Quidam pro inuadere per in-
 sidias, ut Beroaldus, & Omnibonus, ac furtim occupa-
 re, quæ significatio huc quadrare uidetur. Nam si pro
 subsistere quis acceperit, ut rectè Micellus, non regnum,
 sed regno rectius legendum esset.

Vana sperapte.] adductus in spem uanam occu-
 pandi imperium. Chalcidos Eub.] Distinguit di-
 ferre hanc Chalcidem, qui in Eubœa est, ab ea, quæ in
 Aetolia. Eubœa aliquando etiam Macris dicta fuit,
 quod longo, & ex parte tractu ea insula in mari Ae-
 geo, Bœotia, Attica, Locridisq; oras exaquet: in-
 terq; eas fretum efficiat, quod Euripum habet, recipro-
 eo & monstroso cursu, septies uno die fluentem, ac re-
 fluentem, nouum prouerbiali hyperbole, de incons-
 tantie. Urbium clarissima Chalcis, & Carystio, de
 quarum posteriori iam mox dicitur. Sed Chalcis per-
 uicusta urbs fuit: potens, opibusq; pollens, & uiris ab-
 undans: quare inde multa colonia cum in alias ter-
 ras, tum in Italiam deductæ fuerunt: maxime cum
 adhuc optimates rerum potirentur, ὑπεροχῆ di-
 eli apud eos. Durauit horum imperium ad ea usque
 tempora, quibus Athenienses Pisistrato tyranno fuga-
 to, rempublicam recuperarunt. Eubœa incolæ Aban-
 tes ab Homero dicuntur: ab heros Abante Neptuni fi-
 lio: uel à Thracum gente, quæ de Abis Phocidos in-
 sulem inuasit. Insulam hanc Nigropontum hodie uo-
 cant, inuasam captam quæ à Turcis, sub Frederico ter-
 tio, anno M. C. C. C. LXX. Post Chalcidem,
 Eretria facile urbium maxima est: ultra Gerastium,
 Eretriam Darij iussu, Datis cepit, diripuit, & incendit,
 transiitq; incolas in Asiam. Homerus cum Eubœen-
 ses bellicosos signare uellet, capillato occipitio fuisse,
 ait, Pugnabant & cominus, & non fundis, aut sagit-

—Nec te uicinia leti
 Territar ambiguis frustratum fortibus Appi,
 Iure sed incerto mundi subsidere regnum
 Chalcidos Euboicæ uana spe rapte parabas.
 Heu demens, nullum belli sentire fragorem,
 Tot mundi caruisse malis præstare, Deorum
 Excepta quis morte poteste secreta tenebis
 Littoris Euboici memorando condite busto,
 Qua maris angustat fauces saxosa Carystos.

tis utebantur. Qua- A
 re Homerus ὀρε-
 τὰς μελίαις, illis
 tribuit. Hinc illud in
 quadâ columna tem-
 pore suo Strabo ex-
 titisse scribit, μή χεῖρα
 δαυταβολίας, ne
 telis, quæ in hostem
 eminens torquerentur,

Et tumidis in fe-
 sta colit.] Ostendit
 mus iam semel atque
 iterum ex Valerio Ma-
 ximo Rhamnunte
 partem fuisse Attici soli. Carystum, Styram, & Eretriam
 ad meridiem Eubœæ fuisse constat contra Atticam. Do-
 cet igitur inter Carystum, & fretum Chalcidicum ex ad-
 uerso Atticæ, ubi Rhamnus erat. Cellam Euboicam ex-
 titisse. Mela Atticæ oram describens statim post Laco-
 niam. Marathôn, inquit, magnarum multarumq; uirtu-
 tum testis, iam inde à Theeo Persarum maxima clade
 permotus: Rhamnus parua, illustris tamē, quod in ea pha-
 num est Amphiarai, & Phidiocæ Nemesis. Zenodotus itē
 ostendit Rhamnusiā Deam Nemesis, quæ & Adrastia

Et tumidis infesta colit, qua humina Rhamnus:
 Arctatus rapido feruet qua gurgite Pontus,
 Euripusq; trahit cursum mutantibus undis
 Chalcidicas puppes ad iniquâ clasibus Aulim.

uteretur: id quod de quodam inter ipsos prælio pacti fue-
 rant. Suidas tradit, χαλκιδίσειν, & χαλκιδεύειν
 dici solitum, ἐπὶ τῶν γλιχρεομένων, in rapacio-
 res, quib; impendio, aut plus æquo attentis ad rem uide-
 rentur. Veteribus comædijs certè eorum auaritiā no-
 tatam fuisse constat. Heu demens, nullum belli sen-
 tire.] exclamatio in stultum Appij uocum, qui solus
 uoluit, malorum securus esse, & miseriarum expers, id
 quod ne Di; quidem possunt, inquit, præstare, si mors
 non inferatur. Secula te.] Valerius Maximus libro
 primo, capite de miraculis. Nihil enim, inquit, (Phæ-
 bas) ad te, hoc Romane bellum. Eubœæ Cellam obii
 nebis. At is ratus consilijs, Apollinis se moneri, ne illi di-
 scrimini ineresset, in eam regionem secessit, quæ in-
 ter Rhamnunte nobilem Attici soli partem, Cary-
 stumq; Chalcidico fretu uicinam inieratens. Cella Eu-
 bœæ nomen obtinet: ubi ante Pharsalicum certamen
 morbo consumptus, prædictum à Deo locum pro sepul-
 cra possedit. Hæc Valerius.

Saxosa Carystos.] Carystus, Satyra, & Eretria
 ad meridiem Eubœæ sunt, contra Atticam: quanquam,
 & in Laonia alia fuit Carystos, uino nobilis. Strabo li-
 bro decimo, tradit in Carysto. Euboica lapidem repe-
 rum, Carystium dictum, quem carpere, & nere consue-
 uissent, perinde ut lanam, & inde mappas contexere,
 quarum sordes igne abstergerentur, ipsis illelis. ἐν κα-
 ρύστῳ φέρεται λίθος, ἢ ξαυνομένον, καὶ ὑφαινομένον, ὡς
 τα ὑφαι χεῖράμακτρα γίνεσθαι ὑφαιθέσθαι δὲ εἰς
 φλόγα βάλλεσθαι, καὶ ἀποναθαίρεισθαι λέγουσιν, ὡς
 εἰς ἀπλοσίου τῆ τῶν λίνων πλέσθαι. Carystus antea Chal-
 codotis, & Macris fuit uocata, aut Macra, ut Aristidi
 placet: ut Callidemo, Chalcis, quod æs ibi primum fue-
 rit reperiunt. Quin & Menæchmo, Abautias: & poë-
 tis, Asopis. Omnium opulentissima urbium Eubœæ fuit
 Carystos, cum Chalcide. Saxosa.] rectè saxosa: nam
 marmore nobilitata fuit, quod Carystium appellarunt.

Nemesis dicitur, à
 Rhamnunte Atticæ
 loco cognominatam,
 ubi huic Deæ status
 erat, ex solido lapide.
 X. cubitorum magnitudine, prodigiosum Phidie opus.
 Plinius in descriptione Atticæ, Rhamnunte pagum
 uocat, à quo Marathôn campus haud procul abest. Quin
 & Rhamnei populi fuerunt, quorum origo putatur Rha-
 damanthus frater Minois. Adhæc Suidas Rhamnus,
 inquit, populus est Atticæ, ubi Antiopho floruit in Rhe-
 toricis. Quem cum multi conarentur imitari, uita in stitu-
 to paræmiā reliquerunt, ut elegantes Rhamnos appel-
 larent. Ex his demiror & unā mecum Clæreanus, quid
 Sulpositio in mentem uenisset, quod dicat Rhamnunte
 Eubœæ

A Bubœ urbem esse, ibiq; coli Nemesior templum, cum id (quod equidem sciam) neque apud Strabonem, neque ullum auctorem probatum, reperitur. Et tumidis infecta] Rhannusia Nemesis: siue Adrastia Nemesis, subauditur, præsto adest: aut suo tempore aderit: dicitur in eos, (ut etiam innuit poeta) quibus ob arrogantiam, & fastum fortune commutationem imprecamur. Est autem hæc insolentia uindex, & spei immoderate puniatrix. Diogenianus paræmiam sic citat. à vé-
τατος *καρὰ* *τὸ* *ὄσ* *βαίνα*, ad pedes iuxta adest Nemesis Rhannusia, cum significamus fontes celeriter puniri. Rhannusij cognomentum olim additum fuit uiris sapientibus, ac moderatis: & quemadmodum Suidas, *ἐπὶ* *τῶν* *σοφῶν*, *καὶ* *ἐλλογιμῶν*. Hæc Rhannusia Nemesis, ut idem auctor prodit, olim Veneris specie fingebatur: dextra malum arborem tenens. Erechtheus eam ita statuit, Nemesin matrem suam appellans, ut quæ in eo loco regnaret. Et ut modo meminimus, statuat fecit Phidias. Et *ῥά* *αὖ* *ἔ*, ramus, uirgultum spinosum. Arctatus rapido fer.] à uicino mari Chalcidico, quod Attiram, ubi Rhannus est, al-
B luit, uti ex aduerso Chalcidem Eubœæ. Hæc auulsa Bœotia fuit, modico interfluente Euripo, ita arcto, ut ponte iungatur, maxime inter Chalcidem, & Rhannutem Atticæ, aut cerie uicinam Aulidem Bœotia, ut Plinio placet. Et in ipsis faucibus Euripi, inquit, quem facit obiectu insula Eubœæ, Aulis capax nobilis portu. Sed illud obiter addendum, quod poeta paulo ante dixit, numina infecta, tumidis: pro singulari, usus numero est plurali. ubi Rhannusia Nemesis colitur.
 Arctatus.] Nam ibi angustissimus Euripus est, latius plus minus quadraginta stadia. Rapido gurg.] uelocissimo, & recte. Euripi meminit Strabo, libro nono. Sed Plinius libro secundo: Et quorundam tamen, inquit, priuata natura est, uelut Tauromitani Euripisepius, & in Eubœa septies die ac nocte reciprocantur, hæc ille. Tam rapida conuersione, ut quemadmodum auctor est Pomponius Mela, uentos, ac etiam plena uentis nauigia secum portet. Neque dum huius tam stupendæ rei causam satis idonea peruestigata est à scriptoribus: etiamsi Titus Liuius, secundi belli Punici libro octauo, à uentis quibusdam illic flantibus ita
C rari credit. Strabo libro modo citato. De ipso, inquit, Euripi refluxu tantum solummodo dicere satis est, quod die quolibet, ac nocte, septies cursum transmutat. Adscribam & uerba Mela. Euripon uocant, rapidum mare, & alterno cursu septies die, ac septies nocte, fluctibus inuicem uersis, adeo immodicè fluens, ut uentos etiam, ac plenis uelis nauigia frustretur. Hæc ille. Seneca in Hercule Oetæo.

Euripus undas flectit instabilis uagis,
 Interea.] à digressionem redit ad historiam intermissam. Caesar ex Hispania reuersus, deuictis ducibus Pompeianis, Gaudibusq; recepit, tam diu circa Placentiam substitit, donec legionè seditione agitatam

Interea domitis remeabat à Caesar Iberis,
 Victrices aquilas alium laturus in orbem,
 Cum propè fatorum tantis per prospera cursus
 Auertere Dei: nullo nam Marte subactus
 Intra castrorum timuit tentoria ductor
 Perdere successus scelerum, cum penè fideles
 Per tot bella manus satiata sanguine tandem
 Destituere Ducem, seu mœsto classica paulum
 Inter missa sono, claususq; & frigidus ensis
 Expulerat belli furias, seu præmia miles

Dum lassum Titan mergit Oceano iubar.
 Hinc Euripus homo, in prouerbum abiit, in inconstan-
 tem, & uarium moribus: metaphora ducta ab hac prodigiosa reciprocandi Euripi celeritate. Cicero pro Murena. Quod enim fretum, quem Euripum, tot motus, tantas, tam uarias habere putatis agitationes fluctuum, quantas perturbationes, & quantos æstus habet ratio comitiorum? Boetius.
 Exæstuantis fertur more Euripi.
 Hinc Græci Euripiston hominem fide lubrica uocant, *καὶ* *τύχην* *εὐριπῆ*, instabilis, & inconstans fortuna. *εὐριπῆ* *ἢ* *διὰ* *τοῦ* *εὐριπῆ*, euripa cogitatio, quod uaria sit, & modò huc, modò illuc rapiatur. Pontus, Euboicus, siue Chalcidicus. Trahit curs.] Ex Eubœa rapiat, impellitq; in Bœotiam aduersam.
 Iniquam Aulim.] Aulidem iniquam clasibus uocat, quod circa eam non tantum *λαίαν* *βαβύς* sit, sed quod Aulis petricosus locus sit, teste Strabone libro 9. siue quod plenis uelis nauigia sepe frustretur. Sulpitij expositio non placet. Est enim Aulis Agamemmonia; Graiorumq; clasissis in Troiam coniuuantium statio; inquit, Pomponius. Oppidum est, cum portu capaci, nobilitatum etiam Diana Aulidensi: Quinquaginta nauium capacem tantum fuisse, quidam credunt. Aulidis etymon grammatici fecere, *ἀπὸ* *τῶν* *αἰλιδίωνων* *ἐν* *αὐτῷ* *ἐνδύνας*, licet uero interposita. Huc Græcorum exercitum coactum fuisse, tradit Homerus. Sed classem tempestatibus retentam fabulantur, donec macclata imperatoris filia, Diana placaretur. Atq; hæc de causa fortassis dixit Lucanus.
 Et iniquam clasibus Aulim.
 Lucretius. T
 Aulide quo pacto Trinia uirginis aram
 Iphianasso turparunt sanguine sacdè
 Ductores Danaum delecti.
 Scholiastes tamen Homeri scribit, Aulidem nominatam, ab Aulide Euonymi, Cephisi filij: uel quod ibi Græci cunctati fuissent, cum in Asiam reuicerent, *ὀνομασθῆναι* *ἀπὸ* *αὐλίδου* *τῆς* *ὀνομασίας* *τῶν* *αὐφίωσων*, *ἢ* *ἀπὸ* *τῶν* *αὐφίωσων* *αὐλίδων* *καὶ* *νεύων* *ἑλλήνων*, in qua sententia est Trypho. In Bœotia, præter Aulidem, multe nobiles fuerunt urbes, ut Oropus, Amphiarai & templo, & oraculo celebris. Lebadia, Aliares, Platææ, Cheronea, & omnium illustrissima, Thebæ. De Aulide ita Statius.
 Prima rates Danaas Hecateria congregat Aulis.
 Ad iniquam] Sulpitius exponit ad huc modum. Quia uolentibus accidit. Ouidius.
 Aulide te fama est, uento retinente morari,
 A me cum fugeres, hic ubi uentus erat

ad officium retraxit, al. Caesar
 auctoribus noui mo-
 tus summo supplicio
 affectis. Postulabant
 sibi premium decerni:
 sedato tumultu, totam
 eam legionem cum ignominia dimisit;
 adeo que post multas
 preces, eas que supplices

supplices uix tandem eam restituit. Suetonius in Cesare, Non

enim inquit, cessit unquam tumultuantibus, atque etiam obuiam semper iit, & nonam quidem legionem, apud Placentiam, quanquam adhuc in armis Pompeius esset, totam cum ignominia missam fecit: egræq; post multas, & supplices preces, nec nisi exacta de fontibus pœna, restituit. Florus huius seditionis nullam facit mentionem, Cæsarem sequutus: sed Appianus, & Suetonius. Iberis.] Hispanijs, ulteriori, ac citiori, unde Afranium, & Petreium duces Pompeianos eiecerat. Illis igitur pacatis, inquit, redijt in Italiam, signa uictoriae in alium orbem, hoc est, in Epirum, & Macedoniam bellum contra Pompeium, in cuius castris pars senatus erat, translaturus.

Cum propè.] Cum Dij, inquit, propè omnem priorem successum, & felicitatem circa Placentiam euertissent, ubi legio nona seditione aduersus Cæsarem exagitari cœpit. Nullo.] Ipse terra, mariq; uictor metuit

Haud ma.] Reddit obiter magnitudinem periculi Lucanus, in quo Caesar hic uersabatur: cum nusquam bello ciuili in castris seditione præter istam, sensisset antea, neque decem annis belli Gallici maius: simul quam nihil firmi sit in militaribus uiris, quorum animi per leui momento mutati, partam uictoriam possunt labefactare. Quam non.] quam non ex firma potentia, sed lubrica, & inconstanti statu omnia contemneret. Metaphora sumpta sunt, à nutantibus machinis, cum utroq; iactentur, nihil habent firmi. Fultus.] sustentatus, quasi muilatus, truncatusq; tot manibus, hoc est, copijs militaribus, à quibus iam penè destitutus fuerat.

Gladioq;.] nullis penè subsidijs ad bellum adiutus, nisi suo gladio. Iamq; experiebatur suo periculo, enses, quibus uictoriae fuerant partæ, non suos esse, sed militum, quorum auxilio uicerat. Non pauidum.] Narrat seditionem nona legionis in castris, ut omnium concursu fuerit clamor, ac fremitus contra Ducem, & quidem apertis

Liceat.] Peritoria oratio militum generis deliberatiui est. Postulat enim ab absente Cesare missionem, & uacationem à militia, post tot, et tantos labores exhaustos. Habet & locos demonstratorios, quibus bellum, ut nefarium, & impium detestantur. Quin & iudiciales attingunt, dum obiter eum Cesare expositu

Dum maiora petit, damnat, causamq; Ducemq; Et scelere imbutos etiamnum uendicat enses.

beffectaretur. Scelerum porro successum dicit, propter ciuile negotium, quo ipse ciuis in ciuem induisset arma, ac tam multorum ciuium sanguinem fudisset omnibus suis uictorijs. Fideles manus.] fideles legiones ad Placentiam, ubi substituerant, penè Cæsarem destituere, cum premium improbius postularent. Seu mæsto.] Causam seditionis motæ quærit. Siue, inquit, hinc ea coorta fuit, quod aliquandiu militaris ferocia otio, & ignauia deseruisset: siue quod ab imperatore post longam militiam, sub grauiora pericula, quæ instabant in Macedonia, stipendia duplicari peterent. Hoc postremum iradii Appianus. Et scelere imbutos etiamnum.] Quibus tot ciuium sanguinem hauserant, eis non ad imperium Cæsaris usuri, suo arbitrio adserunt, uel in otium, uel ad Pompeium transiuri, uel apud Ducem suum permansuri.

Haud magis exptus discrimine Cæsar in ullo est, Quam non è stabili, tremulo sed culmine cuncta Despiceret, stareq; super titubantia fultus, Tot raptis truncis manibus, gladioq; relictus Penè suo, qui tot gentes, in bella trahebat. Scit non esse ducis, strictos sed militis enses, Non pauidū iam murmur erat, nec pectore tecto Ira latens: nam quæ dubias constringere mentes Causa solet, dū quisq; pauet, quib; ipse timori est, Scq; putat solum regnorum iniusta grauari, Haud retinet, quippe ipsa metus exoluerat audax

Turba suos, quicquid multis peccatur, inultū est. iuratio proderetur. Scq; putat.] Quidam sic exponit grauari. Tyrannidis iniustitiam grauatim ferre: ut uerbum grauari deponetaliter, non passiuè accipitur. Sulpitius interpretatur, inferre molestiā iniustis regib; Badius triplicè expositionè adducit: ut grauari deponetaliter, pro opprimere accipitur: uel opprimi, siue grauatione ferre: uel iniusta, hoc est, per iniusta ut sit, eclipsis. Postrema expositio, uidetur Glareano arridere. Dum miles putat se per iniusta regna, & iniustam dominationem opprimi. Quicquid.] epiphonema in impunitatem seditionis. Sontes tamen à Cesare puniti fuerunt, ut rectè in seditione, in authores animaduertitur: ut pœna ad paucos, extempulum ad uniuersos perueniat.

Effudere minas, liceat discedere Cæsar A rabie scelerum, quæris terraq; mariq; His ferrum iugulis, animas effundere uiles Quolibet hoste paras: partem tibi Gallia nostri Eripuit, partem duris Hispania bellis, Pars iacet Hesperia, totoq; exercitus orbe Te uincente, perit, terris fudisse cruorem Quid tuuat Arctojs: Rhodano, Rhenoq; subactis Tot mihi pro bellis, bellum ciuile dedisti. Cepimus expulso patriæ cum tecta senaru, Quos hominum, uel quos licuit spoliare Deorū Imus in omne nefas, manibus, ferroq; nocentes: Paupertate pri: finis quis quæritur armis? Quid satis est, si Roma parum iam respice canos, Inualidasq; manus, & inanes cerne lacertos.

hic, ne in castris foru... na iniquitate omni... successus secundus la... beffectaretur. Scelerum porro successum dicit, propter ciuile negotium, quo ipse ciuis in ciuem induisset arma, ac tam multorum ciuium sanguinem fudisset omnibus suis uictorijs. Fideles manus.] fideles legiones ad Placentiam, ubi substituerant, penè Cæsarem destituere, cum premium improbius postularent. Seu mæsto.] Causam seditionis motæ quærit. Siue, inquit, hinc ea coorta fuit, quod aliquandiu militaris ferocia otio, & ignauia deseruisset: siue quod ab imperatore post longam militiam, sub grauiora pericula, quæ instabant in Macedonia, stipendia duplicari peterent. Hoc postremum iradii Appianus. Et scelere imbutos etiamnum.] Quibus tot ciuium sanguinem hauserant, eis non ad imperium Cæsaris usuri, suo arbitrio adserunt, uel in otium, uel ad Pompeium transiuri, uel apud Ducem suum permansuri.

buccis, nihil missam. B do. Quæ causa.] metus ignominie, ac pœna solet feroces milium animos cōstringere, ac sub imperio continere, ea causa nunc non cōtinuit miliares homines à seditione. Quibus.] à quibus militib; time meur, ne in periculū capitis ueniant, si con iuratio proderetur. Scq; putat.] Quidam sic exponit grauari. Tyrannidis iniustitiam grauatim ferre: ut uerbum grauari deponetaliter, non passiuè accipitur. Sulpitius interpretatur, inferre molestiā iniustis regib; Badius triplicè expositionè adducit: ut grauari deponetaliter, pro opprimere accipitur: uel opprimi, siue grauatione ferre: uel iniusta, hoc est, per iniusta ut sit, eclipsis. Postrema expositio, uidetur Glareano arridere. Dum miles putat se per iniusta regna, & iniustam dominationem opprimi. C

lant de iniuria facti; quod pro tantis laboribus adeo nulla sibi habeantur, referantur ue gratiæ, ut suas uictorias fortunæ acceptas ferat, non uirtutis militum: id quod indignum tolerata est. Liceat dif.] exordia ductum à propositione, siue themate orationis. Cæsar petimus rudem, petimus missionem à militia: addunt

A addunt simul argumē-
tum ab honesto, et pio
ut ab impijs armis, qui
bus ciuibus bellum fe-
cerunt, liceat discede-
re. Quæris.] Ab in-
digno accusant statim
Cæsarem, quo petito
missionis iustior uide-
atur. Terraq; ma-
riq;] prolepsis. Terra,
& mari toto orbe ex-
ercitus deletur, pars in
Gallijs, partim in Hi-
spanijs; alij in Aphri-
cam, dū id studeo ma-
nibus, pedibusq; , ut tu
solum uincas. Gal-
lia.] Partē exercitus
nostri amissimus bello

B Gallico, & postea ad

Masiliā, terra & ma-

ri. Ab incommotis longæ militiæ.

Hesperia.] pars ex-

ercitus absumpta est ferro in Italia.

Arctojs.] Septen-

trionalibus regionibus, ut in Germania, ac Gallijs. Has nō

obscure indicat, cum clarissima flumina subijcit: Rhodanū,

& Rhenum. Rhodanum Galli hodie Rosne uocāt:

diuidit Sedunos, Veragros, Allobroges, & Galliā prouin-

tiam Romanorū, à Cælijs. Oritur non procul à Danubijs,

& Rheni fontibus, circa fines diœcesis Sedunensis, ad mō-

tem, cui hodie Briga nomen est: & ad Sedunum urbē Ger-

manie descendens, uicū Veragrorum qui hodie S. Mau-

ritius dicitur, interfecat: & lacu Lemano mistus, ad pon-

tem urbis Gebennæ rursus egressus, in Lugdunum, Vien-

nam, aliasq; celebres urbes prolapsus ad Volcas, in Ligu-

sticum mare effunditur. Per Rhodanū igitur, & Rhenum

amnes, eorum accolas in Gallia & Germania intelligit,

ubi partem aliquā exercitus diuersis prælijs amiserat Cæ-

sar. Tot mihi p. b.] Cum pro tantis laboribus, & peri-

culis otium, & ampliū præmium debeatur, pro his bellum

C ciuile mihi obrusum est. Ab ingratitude. Cepimus.]

Ab impietate pro Cæsare perpetrata: pro qua re tamen

millia merces fuit reposita. Ab indigno. Nam in bello nul-

la magis re retinentur, concilianturq; milites, quam dire-

ptionibus sacrorum, profanorumq; sine discrimine: Dam-

nat miles ingratitude Cæsaris, ac queritur militiæ ste-

rilitatem. Deorum.] quæ templa Deorum, auri, argen-

tiq; plena spoliare licuit: Et tamen diuisimum ærarium

Romanum militibus diripiendū dederat sub initium belli

ciuilis. Imus.] Ab impio detestantur præsentem mili-

tiam, quod patriæ bellum inferant, ciues in ciuem in se-

natum ferrum stringant. Manibus fer.] rapiendo, di-

ripiendo, cædendo ciues impij. Inuicem sumus pij, præ-

nia paupertate, per quam nobis facultas maiorem impie-

tatem perpetrandi in diuos, & diuorum sana nobis aden-

pta est, licet uoluntas non desit. Ad hæc, quantum rapinā

rum est, tuum est, nō nostrum, à pietate in Imperatorem.

Euthymia à contrarijs. Quis finis.] Interrogatio

pathetica, à sine tantarum calamitatum, ac laborum, ci-

uilibus belli. Quid satis est.] Perstringunt Cæsaris tum

ingratitudem erga milites, tum inexplebilem ampliandi

imperij cupiditatem: cum uel ipsa Roma potuerit esse

Vfus abit uitæ, bellis consumpsimus æuum,

Ad mortem dimitte senes: en improba uota,

a Non liceat duro morientia cespitē membra

Ponere: non anima b glebam fugiente ferire,

Atq; oculos morti clausuram quærere dextram,

Coniugis illabi lacrymis, uniq; paratum

Scire rogam, liceat morbis finire senectam.

Sit præter gladios, aliquod sub Cæsare fatum.

Quid uelut ignaros, ad quæ portenta paremur,

Spe trahis: usq; ad eod soli ciuilibus armis

Nescimus, cuius sceleris sit maxima merces:

Nil actum est bellis, si nondum comperit istas

Omnia posse manus: nec fas, nec uinctula, iuris

Hoc audere uerant. Rheni mihi Cæsar in undis

Dux erat, hic socius. Facinus, quos inqnat, æquat.

Adde, quod ingrato meritorum iudice, uirtus

Nostra perit: quicquid gerimus, fortuna uocatur,

Nos fatum sciet esse suum, licet omne Deorum

Obsequium speres, irato milite Cæsar

Pax erit, hæc fatus totis discurrere castris

Cæperat, infestoq; ducem deposcere uultu.

Ad mortem.] petiit eum extēnuatione pathetica ab
etate. Quare adiungitur ironice, uotum hoc, siue petitiio-
nem improbam esse, eum modesta sit, ac pathetica. Per-
mitte missionem, ut concedamus non in otium, sed ad ro-
gum, ut lacrymis uxorū, ac liberorū immoriamur:
non in castris, sed in lectis nostris.

Liceat morbis.] ne absumamur ferro, & canibus,
auiibusq; prædæ simus, & in sepulchris his sub diuo protera-
mur. Anima fugieate.] cum exhalabimus animam,
pedibus, capitiibusq; uerberare frigidus cespites, & durum
solum. Dextram.] coniugis, aut liberorū, au ami-
corū alicuius, qui morientibus oculos claudat.

Coniugis.] pathos à socia coniuge. Sit præter g.]
Contingat nobis sub Cæsare mors naturalis, non uiolēta,
ut absumamur interneccione omnes.

Quid uelut.] Expostulant cum Cæsare, quod impiē
quasi cæci ad cædem Pompei, & senatus ducantur: cuius
sceleris, & impietatis mercedem non obscure coargu-
unt: exilium, cædes, & nihil non horrendi supplicij. Obli-
quæ uidentur Cæsari minitari scdam cædem aliquādo,
pro nefario bello. Maxima merces.] Qui senatui,
qui patriæ bellum inferunt, in horrendas penas incidunt:
Nos patriæ ac senatui bellum inferimus. Quid relinquitur,
uides Cæsar. Nil actum.] nihil pugnando pro-
mouimus, si adhuc nondum est expertus, has nostras ma-
nus uel ipsum trucidare posse.

Nec fas.] neque æquitas, neque leges prohibent ty-
rannum occidere impune, Rheni mihi Cæsar in un-
dis.] intellectio. Per Rhenum intelligit, Gallicum bel-
lum, & Germanicum. Dirimit Rhenus Galliam à Ger-
mania. Viranque gentem decennali bello propè domi-
it. Quāquam prælijs magis uicēt quā bello, ut au-
thor est Cornelius Tacitus. In eo bello Cæsar nobis dux,
& imperator datus erat à senatu: hoc uerō ciuili bello
socius debet appellari, quod nulla publica senatus aucto-
ritate exercitum dūctet contra Pompeium, & ordinem
senatorium. Facinus quos inqnat.] Qui eodem
scelere sunt imbuti pari supplicio sunt puniendi.

Virtus nostra.] Accusant Cæsarem ingratitude-
nis, quod post exhausta pericula terra mariq; multo san-

edentus, qua potius,
nihil amplius optare
debeat. Iam respi. a 2l. Non dū
c.] ab etate senili, ad ro lice.
quam usq; secuti Cæ b al. galcā fsi.
saris arma fuerunt, cū
iam rudem mereatur,
& missionem.

Inualidastq;] pa-
thos à debili. Osten-
dunt enim absenti Cæ
sari, infirmas per sene-
ctam manus, & exhau-
stos uiribus lacertos.

Vfus abit.] hoc
est, ea uitæ optima
pars, quæ ad quarend-
um uictum, parans
das opes, & prospici-
endum senectuti ido-
nea fuit, iam lapsa est.
pathos ab etate.

guine partas uictorias, ea omnia non uirtuti nostra, sed fortuna accepta fert. Virtus militum, sine gratia perijt, pro nihilo pensa fuit. Nihil æque perit, atque id, quod in ingratum conferitur: qui quanquam intelligit beneficium, & uirtutem, dissimulat tamen. Sed pessimè collocatur, in non intelligentem. Itaque ut Casarem ingratum ostendunt, ingratum iudicem appellat. Victorias suas, felicitatem suam, aut fatum dicere solebat.

Syllæ imitatione. Quare disertè, siue potius militari serocia adiiciunt: eum scire debere, se esse eius felicitatem, & fatum: à se pendere uniuersas eius uictorias.

Licet omne Deorum.] impiè hoc ab irato milite, quod ne applaudentibus quidem Dijs bellum sit gesturus amplius, nisi milites sibi propitios, fauentesq; habeat.

Pax erit.] nullum bellum habebimus, ab armis discedetur. Deposcere.] ad supplicium petere Casarem.

Sic eat ó superi.] Auerfione ad Deos, precatur, ut hac occasione discordiæ, ac rebellionis militaris freti. nunc finem bello ciuili faciant, cum nihil spei sit in fide, pietate, & benignitate Deorum, reliquumq; subfidium tantum sperandum sit à malis moribus. Quem non.] à precatione trãsit ad argumentationem poetæ. Cum quemuis ducè potuisset ille tumultus percellere, Casar tamen imperterritus in medium illum furorem præceps uenit, ad sedandum tumultum, assuetus semper se in presentia pericula conijcere, unde feliciter euaferat. Celeritate ferè semper superauit hostes suos, non cunctando prælijs: testatur hoc ipsum & Suetonius. Non enim inquit, cessit unquam tumultuantibus, atque etiam obuiam semper ijt. Et paulò antè: Seditionem per decem annos Gallicis bellis nullam omnino nouerunt, ciuilibus aliquas, sed ut celeriter ad officium redierint, nec tam indulgentia Ducis, quam auctoritate. Ergo, ut ait poeta, non expectabat, dum ira desuiret.

Sic eat ó superi, quando pietasq; fidesq; Destituunt, moresq; malos sperare relictum est, Finem ciuili faciat discordia bello. Quem non ille ducem potuit terrere tumultus? Fata sed in præceps solitus committere Casar, Fortunamq; suam per summa pericula gaudens Exercere, uenit: nec, dum desuuiat ira, Expectat medios properat tentare furores, Non illis urbes, spoliandaq; templa negasset, Tarpeiamq; Iouis sedem, matresq; senatus, Passurasq; infanda nurus. uult omnia Casar A se sæua peti. uult præmia Martis amari, Militis indomiti tantum mens sana timetur, Non pudet, heu Casar, soliti tibi bella placere lam manibus damnata tuis? hos antè pigebit Sanguinis? his ferri graue ius erit? ipse per omne Fasq; nefasq; b rues? lassare, & discere sine armis Possè pati, liceat scelereum tibi ponere finem. Sæue quid insequeris? quid tam nolentibus instas? Te bellum ciuile fugit, stetit aggere d fulti Cespitis intrepidus uultu, meruitq; timeri Non metuens, atq; hæc ira dictante profatur.

teste tranquillo, totam cum ignominia missam fecit, & quidem cæsis seditionis autoribus. Sed Lucretius toto opere Casaribus iniquior est, non temere. Tuis.] nempe, quæ à militibus sub tuis auspicijs militant damnenur. Quid eos compulit ab initio eius signa sequi?

His ferri grane.] Cum stomacho ista est fundit poeta, & indignatione, cum alioquin faculias diripiendi, & ferro seuiendi copia grauis nunc posthæc erit militibus, qui cædibus, & rapinis semper delectati fuerunt,

a al. fois.
b al. ruis.
c al. Belli te.
d al. fultus.

& tu ijs gaudes, à minori ad maius pathos.

Lassare.] Epilogum concludit monitione ut tandem cum belli ciuilis tedium capiat, ut defatigetur semel post tot incommoda, & pericula bellorum, maxime ciuilium.

Sæue. quid.] Annetit oburgationem, quod à resistentes milites regeat, & quasi conferta manu ulterius trahere conetur: quod quidem perinde est, ac si cum inuitis canibus uenari uelit, cum bellum ciuile ab eo geri nolle uideatur. Stetit agg.] Concionaturum ad exercitum in

Medios furores.] cum maximè ferueret furor.

Tarpeiamq; Iouis sedem.] amplificatio impietatis amore ciuilis belli, ut eos solum sub imperio, & in officio contineret. Tarpeiam sedem, Capitolium Iouis uocat, quod sanctissimum Romæ fuit habitum, non Tarpeiam arcem. Mens sana timetur.] Quod ciuile bellum hic detestati fuerunt, & ob eam causam missionem peterent, utq; ab armis discedere liceret.

Non pudet.] Per auersionem expostulat cum Casare poeta, quasi illi soli bellum ciuile placeat, cum tantum legio nona præcipuè tumultuaretur, quam ea de causa,

concione aduocatum decorè in adito collocat loco, ut ab omnibus audiat, sedaturum motus militum. Frontinus libro primo. Strategematum, cap. 9 de seditione militum compefcenda hunc item locum citat his uerbis. O Casar, cum quædam legiones eius seditionem mouissent, adeo, ut in perniciem quoq; ducis uideretur consurrectura, dissimulato metu, processit ad milites, postulantibusq; missionem, ultro minaci uultu dedit, exautoratos pœnitentiæ satisfacere imperatori: obsequentioresq; in reliquum operas edere. Intrepidus.] hoc est, quod Frontinus dicit, dissimulato metu.

Qui modo in.] Artificiose instituta est Casaris oratio à Lucano, hominis ut militaris, ita oratoris summi. Si naturam orationis introspectemus, haud dubie iudicialis est, continet om-

Qui modo in absentem uultu, dextraq; furebas Miles, habes nudū, proptumq; ad uulnera pectus. Hinc fuge, si belli finis placet, ense relicto. Detegit imbelles animos, nil fortiter ausa Seditio, tantumq; fugam meditata iuuentus, Ac ducis inuecti rebus lassata secundis Vadite, meq; meis ad bella relinquite fatis: Inuenient hæc arma manus, uobisq; repulsis Tot reddet fortuna uiros, quo tela euacabunt.

nè expostulatione Ducis cum militibus: & status mihi uideatur esse negotialis. Pensitat enim cõtemptim quid e iure debeat militibus, improbè postulantibus missionem: nisi cui secus uideatur.

Exordium

e al. uocabit.

82

B Exordiu duxit à sua persona, quam intrepidè dicit se militu rabiei obijcere. Hoc conciliat, imò perturbat feroces animos, sua ut erat summa, apud eos autoritate. Ita ferè solet fieri, ut quem ducem absentem depoſcant, eum præſentem uereantur.

Hinc fuge.] initio statim non simpliciter eos missos facit, sed contemptum, & cù stomacho è castris faceſſere iubet: quæ res supra modum milites præcellit, existimantes Cæsarem retenturum eos blandimenta multa dando. Etenim, si ipsi ab armis discedani, supersunt tot prouinciæ, Gallia, Hispania, Germania, Italia, unde supplementum facile erat comparare. Quare rectè eos statim in principio dimittendo contemptum percellit: ut intelligant, eius salutem à legione una, aut altera non pendere, neque magnopere paucorum rebellionem curare.

Detegit.] criminatur ultro imbellia seditionis militum: ita enim plerunq; fieri solet, ut ignauissimi quicq; maximè ad seditione stipendium poseendo consurgant, quibusq; minimum debeatur. Et aduersus tales ius gladij est. & extremi humanorum supplicij.

I asata secundis.] interpretantur pro suo commodo cum dedecore militum seditionis rationem, ut magis etiam pudeat, cum multò alacriores Cæsaris fœlicitate

C Humanum p u.] Paucis hic non auferendi casus est, sed dādi. Est autem hæc sententia, genus humanu huc creatum propagatumq; est, ut seruiat, proficq; paucis, hoc est, principibus, & regibus orbis terrarum sublit. eorumq; imperio pareat. Nulla gens humana est, quin suu habeat principem, cuius imperio gubernantur. Itaq; in paucoru usum humanum genus uiuit. Orbis Iberi.] ab autoritate Imperatoris. Recenset populos quos ipsi subegerint, se duce: quos Pompeio Imperatore nunquam domiſſent, imò fugiſſent, disceſſiſſentq; ui-

Et ab Hispanis, & Gallis, Germanisq;. Fortis in.] ab exemplo Labieni. Fuerat hic Labienus bello Gallico

An'ne fugam Magnitanta cū classe a sequentur Hesperia gentes? nobis uictoria turbam Non dabit? impulsi tantum quæ præmia belli Auferat, & uestri rapta mercede laboris Lauriferos nullo comitetur uulnere currus? Vos b defecta senes, exhaustaq; sanguine turba, Cerneris nostros iam plebs Romana triumphos. Cæsaris an cursus uestra sentire paratis Damnum posse fugæ? ueluti si cuncta minentur Flumina, quos miscent pelago sub ducere fontes, Non magis ablati nunquā c descenderet æquor: Quam nunc crescit aquis, an uos momēta putatis Vlla dedisse mihi: nunquam sic cura Deorum Se premit, & uestrae morti, uestraq; saluti Fata uacent, procerū motus hæc cuncta sequuntur.

Quæ præmia belli.] Quæ turba præmia belli feret, & quidem exiguo momento, cum uestra merces uestro labore parta, is triumphus sit, quam alij milites in se transfouebunt. Hi me triumphantem comitabuntur, ut, quæ referatur, ad turbam, non ad uictoriam.

Senes turba.] appositio. turba fracta longo bello, iam non miles meus amplius, sed plebis Romanae sex. & sine nomine uulgus. Quare nonnulla exemplaria, despecta, legunt quali contemptam fecem ciuitatis.

Cæsaris an.] Quis dicat nunquam futurum, ut suoru fuga damnum sentiat. Additq; comparisonem à natura fluminu, & maris: quod ut illoru accessu non augetur, ita nec minuitur fluminibus siccis, Cæsar mare, flumina, & fontes milites. Annos.] Resutat id, quod clamauerant, Cæsarem militu uirtute, & labore uicisse. Respondet Deos Imperatorum non militum fata curare: infertq; proinde suam uictoriam à satis, non à militibus pendere.

Cæsaris legatus, qui sub eo multa secunda prælia non solum fecit, uerum etiam aliquot oppida hostibus ademit: Bellouacos, qui nouissime à Romanis defecerant, circa Sequanam prælio e al, meâ: egregie uicit: deletisq; hostium copijs, cum ipſorum duce à se ca f al, feciſſis, pio ad Cæsarem uenit. Hæc à Cæsare referuntur libro septimo, de bellico Gallico. Hic postea bello ciuili ad Pompeium g al, terræ: defecit: quamobrem eum uilem transfugâ uocat, & cū suo duce Pōpeio terra mariq; uagari. Nec mel.] fide Labieni, uestra futura est, neque melius de uobis sentiam si uel Bb z Deorum,

reddi deberent ad reli a al, sequuntur quum belli perficietur. tum. Quare contemptum iubet eos faceſſere è castris in otium, & se relinquere ad bellum gerendum suis factis. Hesperia gentes.] A' minori ad maius. Si uictum Pompeium propè tot populi sequuntur, mihi uero uictori defuturi sunt milites? Hesperias gentes Italicas, & Hispanicas dicit.

b al, despecta. c al, decreta rit. al, decreta rit.

Deorum, quibus dicit se, & sua castra curae esse, qui uoluerunt, ut quantum belli reliquum esset, ita nouis militibus conscripitis cōficiat; & nouis uiribus se confirmet. Hec quaatum.] Exultando exclamat, atq; haud scio, an sit ironia in milites, quibus id, quod optarunt, iam continget, nisi quis ad ipsum Cæsarem malis referre, ut sit hæc sententia. O quantum onus fortuna mihi aufert, uehemēter sollicito de præmio illis pernumerando pro egregiè nauata opera, quibus totus orbis diuidendus nõ sufficeret. Atq; hos nunc datur missos facere. A spe cōmodorū obliqua irri-
tat militum animos. Mihi bella.] nõ in uestrū usum, ut uos diua præmia feratis, sed in meum, ut hoc uniuersum, quantum est cōmodi, in meum usum conuertam. Disce dicit e.] Epilogus orationis, quo suam mentem detegit, iubetq; rebelles castris facessere primū: inuitos se retinere nolle: sed ut ignaui milites sua arma contra dant fortibus & militaribus uiros: quos uirtutis uocabulo, non sexus, uiros uocat, ut Homerus alicubi in Iliad. *ἔσ ἀνέρες*. Cum iam eos maxime discedere iubet, & in otium, uel ad Pompeiū cōcedere, cupiunt maxime manere, ut est hu-
manus animus uariis uerō inconstans. Nitimur in uetita.

At paucos.] Vbi uerò eos Quirites non milites appellauit, id quod ignominia causa fecit, tam facile circumuegit, ac flexit, teste etiam Suetonio, ut confestim se

militēs esse responderint. Sed pauci seditionis huius auctores mihi pœnas dabunt, ut exemplum ad uniuersos transeat. Rabies.] hæc seditio concitata fuit.

Disce se.] disce punire seditiones, & rebelles milites, & simile supplicium expecta, si quid eiusmodi in posterum imiteris. Vnumq; ca.] Vnum Cæsarem tot milites formidarunt, quem modò in ordinem redigere uoluerunt. Suetonius tradit, eum totam non legionem missam fecisse, & agrè post multas, & supplices preces, exacta de son-
tibus pœna, restitutos. Quæ autem fuit ueteribus ignominia militaris, docet Gell. noctium Atti libro decimo capite octauo, his uerbis. Fuit hæc quoque antiquitas militaris animaduersio, iubere ignominia causa, militi uenam solui, & sanguinem dimitti. Cuius rei ratio in literis ueteribus, quas equidem inuenire potui, non extat: sed opinor factum hoc primitus, in militibus stupentis animi, atque à naturali habitu declinantes, ut non tam pœna, quam medicina uideretur. Postea tamen ob ple-
raque alia delicta idem factitatum esse credo, per consuetudinem, quasi minus sani uiderentur omnes, qui delinquerent. Hæc Gellius. Vegetius tamen censet rectius esse, in auctores seditionis uindicare, ut ad omnes me-
tus, ad paucos pœna perueniat. Procumbite.] uerba sunt Cæsaris, ad seditionis auctores, ut securi percutiantur.

Ipse pauet.] Metuebat tamen Cæsar, inquit, ne parentes imperio milites habuisset: & tamen militum patientia uicit expectationem Ducis. Appianus. Non itaque legionis inquit Cæsaris, quæ seditionis causam præstitit, demum quenque morte multabo, Geminu i-
gitur ab uniuersa legio-

ne edito, Tribuni genibus affusi, ueniam suppliciter deposcebant. Cæsar post modicum uix tandem ira liberatus, hoc solum concessit, ut centum duntaxat, & XX. seditionis principes ab omnibus eligeret: duodecimq; ex his à cæteris selectos, supplicio afficeret.

Nil magis assuetas.] Inter nouos milites non perinde habuisset sibi ad scelus obsequentes, atq; eos habebat, qui sceleribus assueuerant. Sed nihil æquè uerebatur, atque ne ueterani ad omnia flagitia affecti pristinum robur, & audaciam amitterent.

Brundisium.] A Cispadana, in qua præcipue urbes sunt, Verona, Parma, Placentia, unde nunc mouet castra Regium Lepidi, Mutina, Bonomia, Ferraria, Ra-
uenna. Harū regio cū reliqua Togata, Transapennina dicitur, autore Calone. Italia uerò, quæ in Thuscū pelagus uagatur, Cispænnina. Proinde longitudinem Italia Transapennina à Placentia, quæ ab Insucribus Ticino amne dirimitur. Brundisium usque quæ Italia ferè longitudo est decem diebus percurrit Cæsar. Quantum uerò spatium singulis diebus instructi, armatiq; omnibus telis, militari gradu ibant, cum uel castra mouerentur, uel ambulatum educebantur, docet Vegetius libro primo, de Re Militari, cap. 72. ex ueteri consuetudine, & D. Augusti,

Ipse pauet, ne tela sibi dextræq; negentur
Ad scelus hoc Cæsar: uicit patientia scæui
Spem ducis, & iugulos, non tantū præstitit enses.
Nil magis assuetas sceleri, quam perdere mentes
Atq; perire timet, tam diri fœderis ictu
Parta quies, pœnaq; redit placata iuuentus.
Brundisium decimis iubet hanc attingere castris,
Et cunctas reuocare rates, quas ausus Hydrus,
Antiquusq; Taras, secretaq; littora Leucæ,
Quas recipit à Salpina palus, & subdita Sipus
Montibus, Ausonia, qua torquens frugifer oram
Dalmatico Boreæ, Calabroq; obnoxius Austro
Appulus Adriacas exit Garganus in undas.

Hadrianiq; constitutionibus, uidelicet
X. M. passuum. Si decimis igitur castris
Brundisium peruenerunt, 10. diebus. C. M. passuum, pro deambulantur. Sed eam consuetudinem eundi poeta non seruauit Nam Italia longitudo ab Alpino fine, usq; ad Regium in Cispænnina cœsetur decies centenis,

& XX. M. passus quæ multo longior propter flexum. Sed quia Cæsar admirabili celeritate iter facere solebat, certus millium numerus ad singula castra statui non potest. Brundisium Istmo Peninsulae Calabrice appositum est: ex cuius portu in Epirum oppositam, commodissimus tractus est. Est enim urbs cum tutissimo portu, & uno ore multi concluduntur portus tranquilli: quiq; intus sinus accipiunt, ut assimuletur cornibus ceruinis forma ac specie: unde etiam nomen habet. Ipse enim locus una cum urbe ceruinum caput refert. Et Messapiorum lingua, *βερβέριον*, ceruinum caput appellatur. Cæterum Romam uersus inde Cæsar, se proximis comitijs eum P. Seruilio Conf. creauit. eo enim anno per leges illi Consulem fieri licebat. Aliquot inde actionibus confectis, paucis diebus deposita dictatura, Brundisium profectus, 12. legiones eò, & omnem æquitatum conuenire iussit. Hinc profectus cū 15. millibus legionariorū, & quingentis equitibus (plures enim nauium inopia traici non potuere) per medias hostium stationes, circa nouas Lanuarias in oram Macedoniae transmisit. Lucanus ista amplificaturus, suo more, ostendit e quibus locis Brundisini classes conuenire iussit. Quas auius Hydrus.] ex hydrunte naues euocauit. Est autem Hydrus, præter fluum ciuitatula 400. stadys

A stadys à Brundusio, teste Strabone: & mons, Melæ. Euer-
sa Hydrus est superioribus annis impetu Turcarum cum
miserabili ciuium, & prædicatorum clade. Stephan-
us tamen & βρετον nominat, ac masculinè ὑδρῶντα, gen-
tile. Vnde ὑδρῶσα & ὑδρῶσι. Est autem,
ut Brundusium, in Calabria Hydrus, siue Hydruntum &
ipsum littorale oppidulum, confinium Ionij maris, & Au-
sonij. Ex Hydrunte compendiosa nauigatio fuit, ut è
Brundusio, in insulam Sasonem, mediam inter Iapygi-
am, & Cerauniam Epiri. Antiquisq; Taras.] E' Brun-
dusio Tarentum iter est: ubi Isthmus. 200. stadiorum,
regione Iapygia, Messapia, Calabria, & Salentina, au-
tore eodem Strabone.

Taras.] urbs est, & fluuius: unde Tarentini equestri-
bus prælijs celebres. Hinc ταρυντίσιον. Aelianus de
instruendis aciebus. Iaculantur, quos Tarentinos uo-
camus: arcu utuntur, qui equites sagittarij: & à nonnul-
lis Scythæ etiam uocantur. Idem duo genera Taren-
tinorum facit, nam alij longius iaculantur, & ob eam
rem, equites iaculatores dicuntur, & Tarentini speciali
uocabulo. Alij, cum semel, aut bis iaculum miserint,
quo leuiori utuntur, manus de cætero cum æduersarijs
conferunt, & cominus pugnare incipiunt: & quæ sequun-
tur. Straboni urbs Taras appellatur Melæ Tarentus,
nonnullis Tarentum. à Tara quodam Heroe, Herculis in
omnibus expeditionibus indiuiduo comite, filio Neptuni,
& nymphæ eius regionis. Locus ipse ab initio, natura,
& opere humano munitissimus fuit, & inde à Spartanis
restauratus, Phalanto Partheniarum duce, qui octauus

ab Hercule fuisse creditur. Hinc Silius Tarentum Pha-
lanteum uocat. Sunt, qui pro Taras, Bares legunt, quod
oppidum postea Varetum dictum fuit βάρητα, à βάρη
600. stadys à Tarento. Barium à mulis supra Aufi-
dum littorale, in sinibus Galeaciorum. Extat adhuc: &
Varetum flu. Societasq; littora Leuca.] Leucam
scribit Sulpitius, urbem grandem esse, 500. stadys à Ta-
rento. 150. ab Hydrunte: inde ad Brundusium. 400. A-
pud Strabonem Leuca legitur libro sexto. ὑθεν εἰς τὰ
λευκά, & ἀδία π. πον χυιον ἐπὶ τοῦ το. ἐπὶ δέινυται
πικρὴ δι' ὁδὸν βάρητα. ἐν δὲ τῶν λευκῶν εἰς ὑδρῶν-
τα πολὺ γυνυρ, & ἀδία π. ἐν τῶν εἰς βρεντίσιον. ὁ.
id est, A' Baret usque ad Leuca, stadia 80. oppidulum,
& hoc est, in quo monstratur fons aquæ graueolentis.
E' Leucis uerbò, usque ad Hydruntum oppidum, stad.
150. Inde ad Brundusium. 400.

Salpina palus.] Salapia oppidum est Apuliæ, An-
nibalidis meretricio amore inclium. Haud procul inde
monstratur palus, cui à Salapia, nomen factum est. Sa-
lapia celebratur cladibus aliquot secundi belli Punici.

Et subdita Sipus.] In Apulia Sipus palus est, & Si-
puntum oppidum, conditio Diomedis, à sepijs ut creditur,
fluctu eiectis. Deinde mons Garganus celsissimo iugo
attollitur, in mare prominens: hodie Sancti Angeli dictus;
à quo longè lateq; Appuli colunt, quorum pars Cannen-
ses sunt iuxta Aufidum amnem, memorabiles ingenti cla-
de Romanorum. Dalmatico.] Obiacet enim uno cor-
nu Ragusio, & interius Dalmatiæ, altero ad Ausirum;
spectat Brundusium & Calabriam.

Ipse petit trepi.]
Lucanus dicit Cæsa-
rem Brundusio Ros-
mam petiuisse, cum
ipse libro tertio com-
mētario scribat se pri-
us Romam profectū,
atque inde Brundusi-
um contendisse. Dicta-
tore, inquit, habente
comitia Cæsare, Cōs.
C creantur. Iul. Cæsar,
& P. Seruilius. Is e-
nim erat annus, quo
per leges ei Cōs. fie-
ri liceret. His rebus confectis, cum fides tota Italia esset
angustior, neq; credita pecuniæ soluerentur, constituit,
ut arbitri darentur, per eos fierent æstimationes possessio-
num & rerum, quanti quæq; earum ante bellum fuisset,
atque ea creditoribus traderentur. Hoc & ad timo-
rem nouarum tabularum tollendum, minuendumq; qui
forè bella, & ciuiles dissensionem sequi consuevit, & ad de-
bitorum tuendam existimationem esse aptissimum existi-
mauit. Item prætoribus, Tribunisq; ple. rogationes ad po-
pulum ferentibus, nonnullos ambius Pompeia Lege dam-
natos, illis temporibus, quibus in urbem præsidia legionū
Pompeius haberat, quæ iudicia alijs audientibus iudici-
bus, alijs sententiam ferentibus, singulis diebus erant per-
fecta, in integrum restituit, qui se illi in ocio ciuilibus belli
obtulerant, si sua opera in bello uti uellet, proinde æsti-
mans, ac si usus esset, quomiam sufficissent potestatem.
Statuerat enim hoi iudicio populi prius debere restitui,

Is petit trepidam tutus sine milite Romam,
Iam doctam seruire togæ, populoq; precanti
Scilicet indulgens, summum dictator honorem
Contigit & lætos fecit, se consule fastos.
Nanq; omnes uoces, per quas iam tempore tanto
Mentimur dominis, hæc primum repperit ætas,
Qua sibi ne ferri illum Cesar abesset,
Ausonias uoluit gladijs miscere secures.
Addit & fasces aquilis, & nomen inane
Imperijs rapiens, signauit tempora digna
Mœsta nota: nam quo melius Pharsalicus annus
Consule motus erit: fingit solennia campus,
Et non admittæ dirimit suffragia plebis,
Decantatq; tribus, & uana uersat in urna.

quàm suo beneficio ui-
deri receptos, ne aut
ingratus in referen-
da gratia, aut arro-
gans in præripiendo
populi beneficio uide-
retur. His rebus, &
ferijs Latinis, comi-
tijsq; omnibus perfici-
undis, undecim dies
tribuit, dictaturaque
se abdicat, & ab urbe
proficiscitur, Brundu-
siumq; peruenit. Ha-
Etenus Cæsar. Appius

luculentius rem narrat. Cesar Romam reuersus, inquit,
trepidante adhuc populo, neque senatu, aut Consule illū
eligente, seipsum dictatorem nominauit. Verum, siue ut
inuidiam dilueret, siue quod magistratum minime indige-
ret, per 11. tantum dies illi præfuit, sic enim nonnulli asse-
runt. Cons. q; se in futurum designauit. P. q; Ser. Isau. col-
legam sibi assumpsit. Hinc liquet eum, seditione ad Pla-
centiam composita statim iter Romam aueruisse. Et cum
neq; à senatu, neq; à Consule eligeretur, ipse seipsum dic-
torem dixit. 11. dies dictaturam gessit. Inde Consul
creatus à se, P. Seruilium collegam adseiuit, Prætores mi-
sit in prouincias. M. Lepidum in Iberiam: Peduceum in
Sardiniam: Decium Brutum in Galliam. Atque inde se
Brundusium recepit. Togæ.] paci, intellectio signum
pro signato. In urbe pax erat Cæsaris beneficio, cui ser-
uire cogebantur, cum ipse se primum dictatorem, inde
Consulem crearet: cōstitueretq; rempub. pro suo arbitrio

sine plebis suffragijs. & senatus auctoritate, perinde, ac si pax toto imperio fuisset. Contigit.] uerius hoc, quam gesit. nam post undecimū diem, quam se ipsum dixerat, Consul dictaturam deposuit.

Lætos factos.] ut is annus in fastis notaretur. **Tulio** Cesare, & **P. Serulio** Consi. pugnatum fuit ad oppidum **Pharsalum** **Theffalica** inter **Cæsarem**, & **Pompeium**, quo prælio **Pompeius** una cum senatu magna elade uictus fuit. **Lætos**.] i. uictos. Alibi annotauimus, annos in libris **Fastorum** nominibus Consi. signari solere. Et significaturi, quo anno quid gestum esset, Consulū solum eius anni nomina ciabantur. Namque omnes.] **Tuulos** indicat, assentationis plenos, quibus solebant tyrannus falso assentari, tum primum inuentos, & natos. **Propterea** mentimur nō quibuscumque, sed dominis: id quod **seruorum** est, & **mancipiorum** abiectione fracti; anni. **Cuiusmodi** sunt. **Diuis** **Iul** Imperator semper **Augustus**, **Pater Pa**. Quamquam postremus ille titulus **Ciceroni** à **Senatu** autore **Caione**, extincta coniuratione **Catilina** **ria**, honoris causa nuper, & merito datus fuerat.

Tonat.] **Tonitru** at quidem, sed dissi milante augure. **Qui** sub tonitru **Iouis** creatus fuerat, uitio creatus dicebatur, cogebaturque se abdicare magistratui **Lex** erat duodecim tabularum. **Rempub** auspicia patrum sunt: ollique ex se produnt, qui comitijs creare Consi. ritē possunt.

Tonat augure surdo.] **Lex** duodecim tabularum: **Ioue** tonante, fulgurante, ne comitia fiant. **Cicero** libro **Diuinationum** **Secundo** citat, hanc legem, & interpretationem adhibet. Itaque in nostris commentarijs scriptum habemus, **Ioue** tonante, fulgurante, comitia **Populi** habere nefas. **Hoc** fortasse **Rempub**. causa constitutum est. **Comitiarum** enim non habendorum causas esse uoluerunt. Itaque comitiarum solum uitium est fulmen, quod idem omnibus rebus optimum auspiciū habemus, si sinistrum fuerit. **Hactenus** **Ciceronis** uerba retuli. **Disimulasse** proinde **Augurem** dicit, **To-**

Nec non **Il**.] **O**stendimus paulo ante ex **Cæsare**, antequam se **Brundisium** recipe ret, in monte **Albano** **Ioui** **Latiali** sacra celebrasse, id quod nouorum **Conf**. erat. **Hæ** **Latina** seriae originē duxerunt à **foedere** inter **Tarquiniū** **Superb**. & **Latinos** renouatos. **Vide** batur utrisque expedire, ut uetus foedus, inter **Albanos** quondam, & **Eostilium** per **uissum**, cum **Horatij**, & **Curiatij**, de principatu urbis dmicarent, renouaretur, postulabat **Tarquinius**, hortabaturque **Latinos**, ut fortunam **P. R.** magis sociam uellent, quam in festam experiri, id **sa** tius genii futurum, quam agrorum uastationes, & **urbi** um excidia, quæ sub **Anco**, & **Tarquino** **perpessi** fuerant, sapius pati. **His** facile obtinuit, ut foedus recens feriretur. **Dionysius** tradit, **Tarquiniū** in eo conuen-

Nec cœlum seruire licet, tonat augure surdo, **Et** lætæ iurantur aues, bubone sinistro. **Inde** perit primum, quondam ueneranda potestas **Iuris** inops, careat tantum ne nomine tempus: **Mens**truis in fastos distinguit sæcula **Consul**.

Augur lætas, & auspiciatus aues addixisse iurabat. **Inauspi** atque aues maxime erant, cornix, coruus & bubo, **Ignauus** bubo dirum mortalibus omen, inquit **Maro**.

Inde perit primum.] **Ab** eo tempore concidit maiestas consularis, & Imperij dignitas: cum **Consi.** non plus iuris esset in urbe, quam à **Cæsaribus** concederetur.

Careat tantum ne nomine.] **Cum** autem omnia à **Cæsaribus** administrarentur, poterat consulatus aboleri. **Sed** ideo singulis annis **Consi.** adhuc creati sunt, ut tempora eorum nominibus in fastis, digererentur.

Menstruis, paucorum mensium, aut in certorum annorū. **Nam** à sequentibus imperatoribus, **Cōsularis** in menses donatus fuit: siue quod se **Conf.** in posterum declarauit.

Nec non **Italicae** numen, puod praesidet **Albæ** **Haud** meritum **Latio** solennia sacra subactō **Vidit** flammifera confectas nocte **Latinas**: **Inde** rapit cursus, & quæ piger **Appulus** arua **Deseruit** rastris, & inertis tradidit herbæ, **Ocyor** & cœli flammis, & **Tigride** foeta, **Transcurrit**, curuisque tenens **Minoia** recta **Brundisij**, clausas uentis **brumalibus** undas **Inuenit**, & **pauidas** **hyberno** fidere classes.

tu **Latinorum** ducem creatum fuisse, parē iure eū suo olim, **Tarquinius** eum iam dimitteretur consiliū edixit, ut **Latinos** norum iuuentus certo die armis instructa ad **lucū** **Feroniæ**, & quōdem ex foedere, adf-

sent. **Misit** idē ad **Hernicos**, & **Volscos**, qui ab ipsis societatem. **P. R.** peteret. **Hernici** in amicitiam, & societate cōcessere. **Ex** **Volscis** **Ecetrani** tantū, & **Antiates**. **Tum** **Tar** quinius, ut ea populorū cōcordia, aliquo sancliore foedere, ac perpetuo firmare iur, autor ipsis extiuit, ut in **Albano** monte, commune. **P. R.** socijsque **Iouis** templum condere tur, quo animæ seriae his populis indicerentur: ibique extorū partes linguli libarent, atque ex immolata hostia singuli suam quisque partem acciperent. **47.** urbes tum eius sacri participes extitero: & **Latina** seriae nuncupacō sunt.

¶ sunt: sed incertum, utrum quod Latini eas celebrarent, an quod Iuppiter Latialis appellatus, præfesset. Tarquinius, penes quem principatus erat, taurum ibi pro omnibus sacrificabat: cuius cæsi ubi singuli populi libassent exta, partem sibi depoposcere. Hæ Latine ferie cum multum temporis neglectæ essent, L. Lentulo, & Aulo Iulio Appulo. Cons. decreto Pontificum instauratæ fuerunt, quod legati ab Ardea questierant, sibi carnem Latinis ferijs non fuisse datam, ut assolebat. Plin. libro 27. capite 7. auctor est. Latinarum ferijs, quadrigas certare solere in Capitolio: uictoremq; abstinthium bibere: quod credit inde factum: quod maiores arbitrari fuerint, sanitatem honorificè premio dari. Atque has ferias Latinas dicit Macrobius Conceptiuas fuisse dictas: sicut & Paganalia, Sementinas, & Compitalia, propterea quod quotannis à magistratibus, uel sacerdotibus conciperentur. Postea etiam Latinarum feriarum præfessus introductus fuit. Lucan. lib 1.

¶ Et ostendens consecratis flammis surgit.
 ¶ Scinditur in paries, geminòq; eacumine surgit.

¶ Albe Illiac.] Iuppiter Latialis. Albani reges ab Aenea B nio, & eius patre Aenea oriundi erant, quorum stirps defecit in Romulo & Remo. Et in monte Albano, auctore Tarquinio, ut modo dictum est Pop. Rom. socijs Ioni Latiali commune templum condiderant, ubi Latine ferie celebrarent Latio sub.] Italia iam in potestatem redacta. Vidit.] Quasi dicat, Caesar ante quam ex urbe discederet, perfecit ferias Latinas, & quidem nocte, qua in monte discedebatur, cum funeralibus, & tædis ob tenebras. Inde rapit c] hoc est, inde discessit ab urbe, peruenitq; in Apuliam. Deseruit.] Cuiusmodi in bello fiunt, quando omnia à limitibus occupantur, uastanturq;.

Ocyor &] ostendit Caesaris consuetam celeritatem in faciendo itinere, eamq; amplificat duabus Hyperbolis: altera à fulminis celeritate, altera à Tigridis uelocitate, cum querit amissos catulos. Tigride fæ.] quæ catulos peperit In Hyrcania, & India nascuntur maxime, tremitæ uelocitatis, quæ præcipue cognoscitur, cum capitur. Faxius numerosus est, qui ab insidiante equo, quam maxime pernici rapitur, atq; in recentem subinde locum transfertur. Tigris cubile ubi uacuum saxa reperit, (nam mare sobole nõ curat) præcepit ferit, inuestigatq; odore, Rapior appropinquante fremitu, abiecit unum ex catulis. Illa

moysu tollit, & pondere etiam ocyor acta remeat: iteriq; consequitur, & subinde donec in nauem illo regresso frustra seuit in litore. Minoia cæta.] Quidam Dædalum, non Athenas, sed in Siciliam, cum Minois iram fugeret, nauim delatum tradunt: alij in Italiam, atq; in capis Phlegreais circa Cumas confedisse. Strabo lib. 6. auctor est, famam esse, Cretenses habitasse aliquando Brundisium, qui cum Theseo ex Gnoso illuc appulsi fuerunt: siue à Sicilia delati cum Lapyge. Vtroq; enim modo refertur. Cur in Brund.] Docui paulò ante ex Strab. lib. 6. Brundisium Messapiorum idiomate, ceruinum caput uocari: & ipse locus una cum urbe ita situs est, ut caput ceruinum, ita repræfentet, ut curuitate cornua ceruina referant. Clauis ue.] Vegetius lib. 4. cap. 39. Quibus mensibus inuis nauigetur. Docet eruditè toto anno uim, atq; acerbitaltem maris non pati nauigantes: alios igitur menses esse aptissimos, quosdam dubios: reliquos intractabiles esse lege naturæ. Post ortum Pleiadum, à 6. Cal. Ianij, usque ad ortum Arcturi, 8. Cal. Octob. credit securam esse nauigationem, quod acerbitas uentorum æstatis beneficio mitigetur. Inde usque ad 3. Idus Nouemb. incertam esse nauigationem, & discrimen propiorem. Addit cassam, quod post idus Septemb. oriatur Arcturus uehemētissimū sidus. Et octavo, inquit, Cal. Octob. æquinoctialis euenit acerba tēpestas. Circa nonas uerò Octobris hædi pluuiales 5. Idus eiusdem, Taurus. A Nouembri autē mense erēbris tempestatibus nauigia cōrribat Vergiliarū hyemalis occasus. Ex die igitur tertio Id. Nouemb. usq; in diem 6. Idum Martij. maria clauduntur. Nam lux minima, noxq; proluxa, nubium densitas, æris obscuritas, uentorū, hymbrium, uel niuium geminata sanctia, non solū elasset à pelago, sed etiam cōmeantes à terrestri itinere deturbat. Hæc Vegetius. Proinde hinc liquet, clausas undas, clausa maria dici, non tentanda nauibus, siue non nauigabilia.

Sidere hyberno.] Sulpitius exponit, tempestate hyemali, rectè sanè, sed quia pridie nonas Ianuar. oram solui, quo die, ut d. midi ita hyeme. Aquiloner conuini spirant, oriente Delphino cum cane matutino: & postudie Delphico toto emergente uentorum sic concursus. iuxta traditionem Clau. Ptol. de Signifi. inerrantium stellarum. Aeneid Quarto.

Quinciam hyberno moliris silare classēm.
 Et medijs properas aquilonibus ire per altum.

Turpe duci.] Ducebat turpe sibi esse Caesar, negligere occasionem transmittendi extrahediq; bellū, cum in celeritate omne negotium nunc uersaretur, maxime, quod ea ipsæ copie hoc infrequentiore essent, quod multi Gallicis bellis ab ipso defecerant, & longum illud iter ex Hispania in Italia ingenti multitudinum numerū diminuerat. Adhæc autumnus paulò grauior, circa Apuliam, et Brundisium, exercitū graui ualeitudine, ex salubrib. Gallia, & Hispanie regionib. re-

Turpe duci uisum est, rapiendi tempora belli In legnes helisse moras, portuq; teneri: Dum pateat tutum, uel non scellicibus æquor: Expertes animos pelagi, sic robore complet, Fortius hyberni flatus: cœlumq; fretumq; Cum cœpere, tenent, quam quos incubere certos Perfida nubiferi uetat inconstantia ueris. Nec maris anfractus, iustrandaq; littora nobis, Sed recti fluctus, soloq; Aquilone secandi. Hic ut inam curuet summi, carthesia mali, Incumbatq; a furens, & Graia ad mœnia perfler. Ne Pompeiani Phæacum è littore toto Languida iactatis comprehendant carbasa remis. Rumpite, quæ retinent fœlices uincula proras, Iam dudum nubes, & fœuas perdimus undas.

uersis uehemētè afflixerat. Et Pompeius anni prope spaciū ad confirmandas uires suas, cōtrahendasq; tota Asia & Asia ea copias habuerat. Ita q; ut hosti nihil opinati superueniret grauius mo anni tempore maturabat quædāq; fortuna, ac casu trahere in Macedonia. Turpe.] Caesar turpe sibi duxit, cū Brundisij esset, bellū trahere, ac nõ statim cōsuetasua celeritate in aduer-

Jam Græciā exercitū traducere, quam diu mare tutū per hostes esset, qui id propter anni tepus portus oēs tenebant

in Græcia, ut ipse Caesar arbitrabatur. Sic Caesar lib. 3. concionatus apud milites, quoniam propè ad finem laborum, ac periculorum esset peruentum, a quo animo mancipia, atque impedimenta in Italia relinquerent, ipsi expediti naues conscenderent, quò maior numerus militum manibus possit imponi, omniaq; ex uictoria & ex sua liberalitate sperarent. Sic robore.] hoc est, huiusmodi orationis tenore ferè, ad eos usus fuit, ut hortaretur presentem tempestatem potius periclitandum esse, quàm ut uernos uentos expectarent. Nunc ad aduersarios metu imminentium uentorù toto mari celsisse, quiduis potius expectantes, quam suum aduentù. Vernos uentos uiolentiores esse, ac durare diutius. Hæc diuersius, sed poetice tamen, quàm à Cesare referuntur.

Inconstantia uer.] Pulchrè inconstantia. nulli menses Martio, & Aprili inconstantiores sunt propter tempestuosorum signorum exortus, unà cum Ariete, & tauro maximè Tum autem, quod iuxta Cl. Ptolemæum, 8. Id. Mar. Ver incipiat, & 5. Hyems exeat. Vnde uentorum nõ tantum crebre mutationes tribus his mensibus incidunt, sed mira æris sentitur inconstantia. Itaq; Constantius dicit hybernos uentos tenere, quàm uernos. Difertè inconstantiam perfidam uocat, quod ibi ueni flare cœperint, fallant, eludentq; nauigantes, in diuersum mutati.

Nec maris] à facili, quod non portus per ambas, & circuitiones longas maris querendus sit, sed recta in Græciam essent transmissuri. E' Brundusio in aduersum litus duplex est nauigatio. una in Ceraunia, teste Strab. & Epirum, altera Dyrrachium, illa maior. Est enim quater 800 stadiorum cursus: quod Brundusium commodè situm sit, ad petendas Illyriorum gentes, & Macedonum. ἀπὸ βριγυτείης πωλὸς ἐστὶ τῶν περὶ αὐτὴν ἀπλῶς, ὁ μὲν ἐπὶ τὰ περὶ αὐτὴν, καὶ τὴν ἵππερον, ὁ δὲ εἰς ἀντὶθέτων μείζον τὸ πρότερον. ἐστὶν γὰρ δι' ὧ. γὰρ αἰον, τὲρ τριῶν ἐν ἀκέραιον, διὰ τὸ τὴν πῶς ἀντὶθετῶς καὶ ἀπὸ, πρὸς τὰ τῶν ἰκθυρίων ἔθου, καὶ τὰ τῶν κωνιδίων. Sed recti flu.] Rectus cursus, & recta nauigatio tenenda erit Brundusio, in Pharsaliam. Alioqui recta ruda dicuntur, ut & pulchrè Sulpius, quæ puppim: oblique uerò, quæ latera nauium ferunt. Et Brundusio Dyrrachium, & Albaniam nauigantibus Boreas auldè secundus est. Hic utinam.] optat in uestigio citra moram ita secundum & ferentem uentum, ut plenis uelis traiciat. Carchesia ma.] Quid Carchesium sit inter Grammaticorum filios certatur: ut hoc præmittatur. Sunt qui poculum Græcis tantum esse existimèt, procerum, & circa mediam partem compressum, sed anatum mediocriter, sed ansis à summo ad imum pertinentibus. Asclepiades Græcis auihor, uocis etymon à re nauica tractum arbitrat: ut inferior ueli pars patera appelletur: media τράχηλον: summa carchesium: in qua significatione hoc loco usurpauit Lucanus: ut inde diffunditur in utrinque ueli latus, quæ cornua uocantur. Cornua, inquit Maro, uelatarum obuertimus antemnarum. Macrobius tradit non solù Asclepiaden, sed etià illos illustres poetas ut Saphocelè, & Sappho, eius meminisse. Pherecydes in libris historiariù prodidit, Iouè pro mercede cõcubitus Alcumenæ aureum carchesium dono dedisse. Quod uerò ad alteram significationè attinet, Apollo, enarrator li. 1. Argon. ἡλικιὰ τὴν ἡ δὲ γέλοι, inquit, τὸ λεπτότατον, καὶ ἀμφοτατον μῆτρον ὅτι ἴσθ, κατ' ἴρα ἰοδδουμ, ὑπὲρ ὅ ἐστι, τὸ καρχήσιον, hoc est, ἡλικιὰ τὴν,

est tenuissima, ac summa pars mali, secundum Eratothe nem: supra quam, est carchesium. Pollux lib. 1. Onomasti cōm, καὶ τὸ μὲν ὀλοδὶ χέρον τὴν ἴσθ, ληνὸς τὸ δὲ ἐναρμόσιον αὐτὸ ὡς ἴσθ, τὸ ἢ τελευτῶον, τὸ πρὸς τὴν κεραιῶν, ἡλικιὰ τὴν, καὶ θηράσιον, καὶ καρχήσιον. id est, Quod malam suscipit, Lenas dicitur, quod ei aptatur, ὡς ἴσθ, extremum uerò, circa antennam, ἡλικιὰ τὴν, θηράσιον, & carchesiù. Idè lib. 10. cap. de piscatorijs, & nauibus instrumentis. ὀρθίαξ, inquit, appellatur inferior mali pars, ut superior, carchesiù, Hesyechius. καρχήσιον, τὰ νεράτα, τὰ ἐπάνω τῶν ναρτίων τῶν πλοίων, καὶ τὰ ἄνω τῶν ἴσθων. Sed idem addit etià, καρχήσιον, εἰς ὅσον ὡς ἴσθ, καὶ τὸ ἰπιδέμερον τῶν σῶν ἔθου, καὶ ἐστὶν ἄλλῳ τειρομένῳ, δειλῶδες. species poculi, & testudini bus impositum lignum, & instrumentù fabrice triangulum. Et Graia ad.] Ad Græcorum urbes ferenti uento uno pellat. Contra Brundusium diximus Dyrrachium esse Græcam urbem: (Pompeianus enim dux Bibulus Coreyram cum classe tenebat) quam Caesar ita petebat, ut inter eam & Apolloniam, in Macedonia oram appelleret. Ipse in Pharsaliam scribit se omnes naues ad uenam incolumes exposuisse. Locus certè, quo primum applicuit, Palæste dicitur est, Oricoricinus. Atque hæc ea sunt, quæ hic Græcorum mæxia uocat Tranquill. in Cesare. A Brundusio, inquit, Dyrrachium inter oppositas classes hyeme transmisit. Cessantibusq; copijs, quas subsequi iusserat, cū ad accersendas frustra sæpe misisset, postremo ipse clam noctu paruulum nauigium solus ob uoluto capite conscendit: neque aut quis esset, antea detexit: aut gubernatorem cedere aduersa tempestati passus est, quam penè obrutus fluctibus.

Phæacum è lit.] Epidamnus à Coreyrensisibus illis, qui aliquando Phæaciam insulam tenuerunt, condita fuit in ora Macedonia, qua ipsa terra Ionio pulsatur. Apianus tamen ab Epidamno quodam Barbarorum rege, nomen illi impositum arbitrat: à cuius nepote ex filia Dyrrhacho portus postea urbi adiectus fuit: qui exoletio ueteri nomine de se Dyrrachium appellauit: quod nomen postea Romani rerum potiti, prius ut ominosum detestati, libentius retinuerunt. Dyrrachium igitur Coreyrensiū colomiam Graia mæxia, & Phæacum tota littora C appellat: quod illo tractu à Coreyra usq; ad Dyrrachium Pompeiani omnes portus tenerent. De conditione Epidamni apud Strab. & Thucydidem non Coreyra, sed Cereyra legitur, quàm & μέλαινα νῆσον nominat ille: facitq; ab ea diuersam Coreyra, cuius opes quondam mari, & rei nauicae pollentissima fuere: sed bellis diuersis, & tyrannis attrite: ac tandem insula à Romanis libertate donata. Hic eruditius suum liberum iudicium esto.

Carbasa.] Naues uentis destitutas, si remis incumbendum sit: pars pro toto. Rumpite.] Ad milites hortantur Casaris uerba sunt, habentq; celeritatis, siue præcipientia potius indicationem, ut funes nauticos, quos paulò mox rudentes uocabit, non soluant, quod tarditatem, & moram coargueret, sed abrumperent, cum fauens, propitijs, ac ferius uerius inuict ad nauigandum.

Iam dud.] Causa præcipientionis, quod paulatim dispalescentibus nubibus uerisimile esset, uentos postumiri: simul quod cum prospero uento, etiam portus, & loca maris portui proxima aquis nudarentur flatus uehementia, qua æstus in aduersam plagam pellitur.

Sidera.

A Sidera pri.] Peri-
 phrasticè uespertinum
 tempus, ab occasu so-
 lis, & lunæ exortu si-
 derumq; emersu in or-
 iente describit. No-
 nis Ianua. Cæsar na-
 ues soluit, cum occasu solis, & exortu ex aduerso, Lunæ
 & stellarum, impositis legionibus 7. Phæbo lab.]
 Sole Occidente, periphrasis, communi sensui accommo-
 data. Nam cum sol occidit, uidetur in Oceanum demer-
 gi. Exierant.] signa ori- batur, quæ in occasum solis cõ-
 spiciuntur, eius umbra celo sublata. Luna su.] Ut sol in-
 terdiu sua licet umbra, ac luce propria, ita Luna noctu
 Solis luce illustrata umbram mittit. Fuit igitur occidente
 sole, uel pleniluniū, aut certè luna diuidua, ut ad umbrā
 eius utcumq; nauigaretur. Sed Sulpit. exponit. Luna non
 lucebat amplius, sed occiderat. Badius, Luna tantū lu-
 cis habebat, ut lumen Solis uinceret, ab altera parte cor-
 poris opaci, faciens in altera umbrā. Ego cum Glareano

B sentio, qui & ipse putat poetam dicere, lunam surrexisse.
 Sinus.] ueloru. Sunt enim rudentes nautici funes, quos,
 opinor, Græci περιπλοία uocāt. Hos uelorum sinus ex-

Sidera prima poli, Phæbo labente sub undas
 Exiuerant, & luna suas iam fecerat umbras.
 Tum pariter soluere rates: totosq; rudentes
 Laxaueret sinus, & flexo nauita cornu
 Obliquat læuo pede carbasa, summaq; pandens
 Supara uelorum perituras colligit auras.

paulò ante ex Hesychio, carchesiū esse. καρχησια, τὰ νε-
 φαλα, τὰ ἐπὶ τῷ τῶν ναυαρχείων. id est, carchesia cor-
 nua, quæ sunt supra summitatē antennarū. Læuo pe.]
 πῶδός. à Græcis dicitur, funes nautici, quib. uela utrinq;
 uel ad proram, & puppim alligantur: uel quibus antennæ
 transferuntur. Aristoph. in Equitib. ἀραγε, ἢ τὸ πῶδος
 ἡραπία, id est, collige, & rudentē dimitte, siue remitte. Ma-
 ro. Vnd omnes facere pedem.

Sinus.] ueloru laxas, fluxasq; partes, quæ uentoru flati-
 bus intume scūt: quanquam huius uocis significatio latius
 patet ut sinus maris: sinus lactis: sinus oculorum &c.

Summaq; p.] Explicās summa ueloru ut iam toties di-
 ctū est. Alioqui supparū proprie est siue supparus togæ ge-
 nus leuis quidē, & angustæ, sed q̄ externis superinducitur.
 Lucan. Suppara nudatos emgūt, angusta lacertos.
 Metaphorice pro sinu, & rudis uelorum usus est poeta.

Ve pri.] Soluta orā
 nauigāt Cæsariani uē
 to utrumq; secūdo, sed
 parum crebrescēte: id
 quod indicat, eū dicit,
 uela exiguū tumuisse.

Mox reddita.] un-
 tis flare desinent: bus
 laxa malis hæfere, ac
 in mediam nauim ceci-
 dere, quod tum ad ena-
 uigandum parū essent
 uilia, imò impedimen-

Ut primum leuior propellere linea uentus
 Incipit: exiguumq; tument, mox reddita malo
 In mediam cecidere ratem, terraq; relicta
 Non ualet ipsa sequi puppes, quæ uexerat aurā.
 Aequora lenta facent alto torpore ligata:
 Pigrius immotis hæfere paludibus undæ. (das,
 Sic stat iners Scythicas astringens Bosphorus un-
 Cum glacie, retinente fretum non impulit Ister,
 Immensumq; gelu tegitur mare, comprimit unda
 Deprendit quascunq; rates, nec peruia uelis
 Aequora frangit eques, fluctuq; latente, sonantem
 Orbita migrantis scindit Mæotida Belsi.

diu Danubius est: de-
 inde aliter appellanti-
 bus accoli. Ister sic,
 acceptisq; aliquot am-
 nibus, ingens iam, &
 eorum, qui in nostrum
 mare effluunt, ita uel
 Nilo minor sed totidē
 ostijs, at tribus tenui-
 bus, reliquis nauigabi-
 libus decidit. Hic non
 procul ab Euxino, su-
 bito in Boreā, ac mox

to potius nauis discurrentibus per transtra. Non ua.]
 hoc est, uentus qui naues à terra deduxerat, iā positus non
 ualuit eas sequi, & uela amplius implere. Aequora le.]
C nam remittente flatu, æquoris superficies nō potest nō esse
 æqua, propemodū in modū glaciæ immota. Pigrius.]
 hyperbole, cuius amplificatiōne attexit, à natura Bospho-
 ri frigore Brumali cõgelati. Sic stat.] Vnde Adriæ per
 inde stabat pigra, ut restagnantes paludes, & Bosphorus
 astrictus glaciæ hyemali. Bosphorus.] Duo Bosphori
 sunt, angusta maris freta, quorum alter, Thracius, alter
 Cimmerius appellatur. In Bosphoro Thracio, ubi Bizan-
 tium est, os Pontici maris in angustias quatupr stadiorū
 contractū, in Propontidē Euxinū exonerat: fluēs angustē
 120. stadiorum lōgitudine. Propontis inde ad quinquā-
 ginta patet stadia: cuius lōgitude fermè triplo maior: ac
 tum demū iterum mare angustijs exceptū, in Aegæū effū-
 ditur, ubi 7. stadiorū Euripū ab Asia dirimit.
 Cimmerius Bosphorus inter Meotim & Euxinū Europā
 abluit. Quod uerò ad Bosphori nomen attinet, fuit circa
 Ponti ostiū, quem incolæ Bouem dixerūt, in ora Asiæ, ubi
 primū Io Inachi filiā cõstitisse tradunt fabulæ. Has angu-
 stias omniū primus Darius pontē iunxit, quem Mandro-
 eles Samius posuit. Oppida in Bosphorum Cimmericum
 uergentia sunt, Myrmetiō, Panticapæum, Theodosia, Her-
 mijum, Ister.] Ister per immania magnarū genium

Occasum uersus reflectitur, & Ierassum, ex Geticis mōti-
 bus delapsum excipit. Demū ingēti mole undarū non am-
 nis, sed lacus speciē referēs magis, nō septē, neq; trib. tenuē
 bus, ut Melæ placet, sed ex uastis fluminib. in Pontē euolui-
 tur. Singula ora, teste Plin tāta sunt, ut probetur in 40.
 milliū pass. lōgitudinem uinci, dulcēq; haustum, intelligi.
 Itaq; loquitur de Bosphoro Thracio q̄ in Pontū Euxinū
 exoneratur, quē per Bosphorū proximū intelligit aut ip-
 sum Bosphorū cuius angustia eo durius cõgelatur, quo
 magis Pontus Euxinus iacet constrictus, & glaciæ iners.

Cōprimit.] Astringit, ne per glaciē loco moueātur, ut
 tantū non cōprimantur, ut dissiliant, & cōpages earū dis-
 soluantur. Nec per.] amplificatiō horrendæ frigoris &
 indurate glaciæ: ut hæc nō cedat equitib. percurrentes,
 neq; curribus oneratis Bessorum per cõgelatam glaciem,
 migrantium. Orbita.] à circulari, siue orbiculari potius
 forma rotas curuum innuit, qui per Meotim paludem in
 Scythia in glaciem induratum aguntur. Meotida,]
 Alio loco à nobis demonstratum est, Euxinum mare per
 Thracium Bosphorum meridiem uersus labi, ui, & mul-
 titudine undarum, in Propontidem se exonerante quod
 quidem ex annuum Meotin, & Euxinum ingredientū
 um numero, ac magnitudine accidere uerisimile est:
 & ostendimus paulò ante inter Meotiden, & Euxinum
 pontum, Bosphorum Cimmericum esse Meotidis accola,
 Meotidæ

Meotæ appellantur, Scythica gens magna & frequens.

Bessi. Sed antequam ad Bessos perueniam, uisum est opere præcium paulo luculentijs totum hunc tractum à Ponto Euxino ex Plinio subijcere, ut accolarum Meotidis situs multo plus habeat lucis. Dein (à Thracio Bosphoro) uasum mare, Pontus Euxinus, qui quondam à Jævo, longè refugientes occupat terras, magnoq; littorù flexu retro curuatus in cornua ab his utrinq; porrigitur, ut sit planè arcus Scythici forma. Medio flexu iungitur ostio Mæotici lacus Cimmerius Bosphorus, id os uocatur. tria

M. D. passuum latitudine. Hæc Plinius, quæ mihi satis esse uidentur, ad adferendum descriptionem populorum circa Meotin habitantium. Ad anem Strymonem dextro latere accolunt, Densethæ, Mediç, usque ad Bisaltas: Læuo uerò, Digeri & Bessorum multa nomina diuersa. Homerus Strymonis accolas ἀλσιώνας dixit, quod mari præcingantur: & Hæmus uasto iugo excurrunt in pontu, olim latrocinij infamis. Constat hinc Bessos montis Hæmi accolas fuisse gentem feram, & agrestem: ac longè latèq; latrocinandi causa, uagatam.

Seta quies. Tranquillitas maris Casari aduersa, & inclemens, simul & languida stagna maris non fluunt, perinde ac si quor à natura dånatum esset, ne fluctus suos moueret, ac consuetas uires cõmeandi reciprocas seruaret, ut solito aestu flueret, resfleretq;. Tremit. Sed iacet immota una

al. dies.

da, ut ne solis quidem imaginè huc agitata ac tremulã in aquarũ superficie uibret. Solis imaginem hoc loco lunã intelligit, quæ lucẽ suã à Sole accipit, nauigabat Casar nocte, ut modo dictũ est. Casibus. Sed nullis hostiũ iniurijs, fluitantes expositæ naues fuerunt, cum hoc pacto quasi in cõge lata glacie immotæ hærent. Illinc inf. cõmemorat pericula, & casus, in quibus naues periclitabatur. Hinc naues Pompeij, quæ totum contractum aduersi littoris obsederant, & omnes portus eum adoriri, & proterere poterant. Illinc longa fames omnib. copijs exitiũ minabatur. Atq; hæc pericula Casarianis impendisse per immodicam maris tranquillitatem innuit poeta. Et inertia tõsis. Et hostiũ classes, stans, immotumq; mare remis nauigare coactæ fuissent, si consiliũ stetisset Casaris classẽ, uel circumuenire, uel debellare. Tonfis. Tõse remi dicuntur, à tõdendis fluctibus, siue quod ferro tõdeatur. Maro.

Et in lento luctantur marmore tonse. Addatur, & illud, quod profundum hoc loco pro mari usurpatur. Non uota] Pulebrè noua uota, insolita, & insueta: tempestatem qualemcunq; ut aliquò saltem appellerentur, ne ibi diuini immoto mari, ac tranquillo celo subsisterent, hostibus opportuni. Et sit mare.] ut suo more, & ingenio fluctus agitentur, moueanturq;, & fluctus fluctum trudent. Nam nulla tempestatis iudicia in celo apparebant, nullis obductũ erat nubibus: nulla tempestatũ signa, nulla prognostica oculis obijciebatur, cum cœlũ adhuc esset serenũ. Nullũ naufragij periculum erat. Sed nocte] eo die, qui statim nocte insequutus fuit, sol non solũ in nube ortus fuit, sed totum cœlũ nubibus

Sæua quies pelagi, mœstoq; ignaua profundo Stagna iacentis aquæ, ueluti deserta rigente Aequora natura cessant, potusq; uetustas Oblitus seruare uices, non com meat æstu, Non horrore tremit, non solis imagine uibrat. Casibus innumeris fixæ patuere carinæ: Illinc infestæ classes, & inertia tonfis Aequora moturæ, grauis hinc languore profundi Obsessis uentura fames, noua uota timori Sunt inuenta nono: fluctus, nimiasq; precari Ventorum uires, dum se torpentibus unda Executiat stagnis, & sit mare, nubifa nusquam Vndarumq; minæ, cœlo languente fretoq;, Naufragij spes omnis abit, sed nocte fugata Læsum nube diem a iubar extulit, imaq; sensim Concussit pelagi, mouitq; Ceraunia nautis.

obductum tempestate ita mare miscuit, ut Ceraunia Epiri montes nautis abstulerit: ut mouit, simplex pro cõposito accipiat, pro submouit ex oculis nauarum agitatione fluctuum. Supitius exponit iubar, pro Lucifero stella. Mouit pro tremuerunt, aut cum naues uentis impellerentur, mouere uidebatur: quod postremum aliquod huc facere ad poetæ mentem, uides

tur. Ceraunia] Ceraunia, siue Acroceraunia mōtes sunt, Epirũ sinientes, qua altissimis iugis in Ionij exeunt. Chaones, & Thesprota circũaccolunt. Tomarus mons hic memoratur, celebratus centũ fontibus circa radices Plinio: Strabo hunc tractũ à Dyrrhachio ita describit. Ἡ Ἰαλὸν ῥαχίον, ὁ ἀπὸ τοῦ τῆ χειρὸν ὄνομα πόλις, κερκυραίων ἡσίμας. ἔτα ἀψὶς ποταμός, ἔτα ἀπολλωνία, πόλις, πορθηβίω κτίσμα, ἔτα ῥῶος ποταμός, ἔτα βαλδριανὴ πόλις, ἢ τὰ κερκυραίων ὄρη, καὶ χῆονες, ἢ ἀρχὴ τῆ ἰωνίς κόλπης, καὶ ἡσὸς ὄσασω. id est, deinde Dyrrachiũ ciuitas Cherroneso eiusdem nominis, Cereyæorum conditio, Statim Apfus fluuius, tũ Apollonia urbs, Corinthiorũ opus. Sub hæc Louis fluuius: postea urbs Balliæ, & montes Ceraunia, ac Chaones, principiũ sinus Ionij, & insula Saso. Plinius item testatur, Epirũ ab Acroceraunijs montibus incipere. Ceraunij mōtes nomen habent, à fulmine, quod eorum uertices propter immensam altitudinẽ crebris fulminibus feriantur. Sunt autem montes toto ferè orbe Euxropæo exsississimi. Et quoniam sublimi uertice in Ionium excurrunt, ab autoribus etiam Acroceraunia uocantur. ἀψὶς, promontoriũ. ἀψος, summum κερκυρῶος, flumen. Ad oriũ leuiter in meridiẽ flexa, sed pari propè altitudines, excipit mōs Pindus. Ab Acroceraunijs cursus in Adriaticũ pelagus est, in litus usq; Italicũ. Est autẽ ea Ionij, & Adriatici pars angustissima 700. stad. latitudine hoc est, 21. miliarium Germanicorũ spatio, inter Ceraunia, & Hydruntũ in extrema Calabria orta maritimũ. sed multo uasius uersus Septentrionem se aperit Adria.

Inde rapi.] Tumdemum coorto uento naues impelli cõperunt, & maris intortii, ac sinuosi fluctus

Inde rapi cõperere rates, atq; equora classẽ Curua sequi, quæ iam uento, fluctuq; secundo Lapsæ Patæstinas uncis b affixit arenas Prima duces uidit uinctis c confidere castris Tellus, quã uolucer Genusus, quã mollior Apfus

sequi classẽ, fluctus, obliuositatem littoris, curuos uocat. Om nibonus putat, hypalagen, hoc loco posse accipi.

A accipi, ut elasis sequuta sit aquora.

Lapsa Palaestina.]
Clasis praecurrens, & iuncta ancoras Epitrotico littori fixit. A

proximis littoribus monstrat: non enim in Epiro, sed ad eum locum, qui Pharsalia appellatur, omnibus nauibus ad unum incolumibus, milites exposuit. Pharsaliam initio primi libri diximus Theffalicae oppidum esse, sic dictum a Pharsalo Acrisij filio. Palaestinas.] Epiraticas a proximis littoribus. In Syria Palaestina est. Nomen Iudaeae Palaestinae tribuit Ptolemaeus lib. 5. traditq; ea finire. Anti libano monte, non ipse quidem solus, sed complures alij etiam: ut tantum eum tractum Iudaeam uocent, quam eius gentis tribus incoluere. Sunt, qui subtilius paulo diuidunt, & partem Palaestinae, Iudaeam faciunt, cui ab occasu, & meridie Idumaea est: a Septentrione, & ortu, Samaria, ac Gallilaea: similiter Palaestinae partes coniunguntur. Sunt qui Idumaeam cum Palaestina confundunt, fortassis quod eas terras Philistum, & Edom aliquando tenuere. Plinius tamen lib. 5. hanc a Iudaea, Samaria, & Galilaea separat. Verum ista nihil ad praesens institutum attinet. Do cumus paulo ante ex lib. 3. commentariorum de Bello ciuili. Caesaris, eum exposuisse suos milites ad Pharsalia: locum

Hor fortuna.] Ad Apsum, quem nonnulli Aoum, Plin. etiam Ae. n uocat. ut & Pöponius, qui eum secundum Apolloniam esse scribit.

Do no. f.] Duos maximos imperatores fortuna commisit. Erat Pompeius Dyrrachij, quod desperatio ne oppidi Orici poti-

undi Octauius Libo se contulit. Hac statim post primum appulsum. L. Vibullium Rufum Pompeij praefectum, qui bis in potestatem Caesaris uenerat, & bis dimissus fuerat, semel ad Corfinum, iterum in Hispania, cum mandatis de pace agenda misit. Caesar ad Oricum castra posuit: est autem id oppidum in ora Macedoniae a Colchis coeditum. Urbium prima in Macedonia est Oricum, secunda Dyrrachium. Et Plinius id Macedoniae tribuit: atque inde initium Epiri facit. Lucius Florus libro quarto. Nec Caesar, inquit, moratus, quippe ordinatis a tergo omnibus, quamuis hyems media prohiberet tempestate, ad bellum nauigauit: positis ad Oricum castris, cum pars exercitus ob inopiam nauium cum Antonio dimissa. Brandusij moram faceret, adeo impatiens erat, ut ad arcessendos eos, ardente uentis mari nocte concubis, speculatorio nauigio, solus ire tentauerit. Itaq; Pompeius Brudusum tenebat: Caesar uero ad Oricum castra posuerat. Etenim eo die, quod Pharsaliam applicuit, Oricum progressus, oppidanorum studio, urbem ex L. Torquato recepit: & pari celeritate Apolloniam, & ipsam maritimam occupauit, ultero ab oppidanis receptus. Id de ditionis studij secui Belidenses, Amantij: alijq; pleriq; populi, portas ei patefecerunt. Sed cum ista gererentur, erat Pompeius in

Circumeunt ripis, Apso gestare a carinas
Causa palus, leui quam fallens egerit unda
At Genusum nunc sole niues, nunc imbre solutae
Praecipitant, neuter longo se gurgite lassat,
Sed minimum terrae uicino littore nouit.

Inde Initium Epiri. Interpres addit, Palaestā nomen sortitam, quod duae fatidicae colubae à Syria Dodonā conuolant, quae Palaestinae fuerunt appellatae. Celebrantur duae colubae, quae ex Thebis Aegyptijs in Epirum, & in Africam euolarunt: quarum altera Dodonae oraculum coediderit, altera Hāmonis *χρονος* constituerit. Sed ad rem. Pro Pharsalia, quidam Palaestinā scripserunt. Plutarchus Caesarem Apolloniam tenuisse ait. Genusum.] ab amne, super quem consedit Caesar, quem describit à rapiditate cursus. Quam moll, Apsum.] à lenitate cursus. Est is non procul à Dyrrachio, teste Strab. Huic miraculum tribuunt: si ex eo biberint animalia, partum aiunt fore nigrum.

Causa.] à causa, cur nauigabilis sit, quod palus leniter se in Apsum exoneret. At Genusum.] Contra, inquit, Genusum uiolentior est, rapidiorq; suo cursu, quod niuib; partim aestu, partim pluuia aqua solutis tuis augeatur, ut intra suos alueos uix se contineat. Adhac, neuter procul à mari, in quod statim effunditur, plenis ripis fluit.

tradunt dictū, quo prius al. carinae
mum applicuit, Palaestinas, unde epihetō. Palaestinas arenas fecit.
Palaeste Orico uicina est, condito à Colehis.

Hoc fortuna loco tantae duo nomina famae
Composuit, miseriq; fuit spes irrita mundi,
Posse Duces parua campi statione diremptos
Admotum damnare nefas, nam cernere a uultus,
Et uoces audire datur: multosq; per annos
Dilectus tibi Magae focer, post pignora tanta
Sanguinis infausti, sobolem mortemq; nepotis,
Te nisi Nilitaca propius non uidit arena.

Caesaris attonitam miscēda in b praelia mentem
Ferre moras scelerum partes iussere relictae,
Ductor erat cunctis audax Antonius armis,
Iam tum ciuili meditatus Leucada bello.

Cadauia: qui accepto nuntio, de ijs, quae circa Oricum, & Apolloniam fiebant, tum demum magnis timoribus Dyrrachium petijt ne ciuitas ad bellum opportunissima hostis in teruentu alienaretur. Parua sta.] Parua lia, interuallo seiunctos, ante oculos oblatum ciuile bellū improba-

re: ut uultus mutuos propē uidere, & uoces audire liceret.

Multoq;] Quibus Pompeius Caesar absentis, ac bellum Gallicum gerenti affinitate coniunctus fuerat. Quare luculenter addit tempus, quo necessitudinis uinculo iungi coepere, id quod accidit, ubi Caesar, societate cum Pompeio, & Crasso in Italia, illi filiam Iuliam uxorem collocasset: atq; ipse Calphurniam L. Pisonis filiam sibi consulatu successuri uxorem duxisset. Hinc fiebat, cur M. Cato identidem exclamaret, repub. nuptiarū lenocinio prodici: cum Caesar paulo ante Pompei affinitatem recusasset, inde focer, & genero suffragantibus, Caesar Galliam, & Illyricum ex omni prouinciarum copia sibi delegit: quibus per senatum Gallia Comata adiecta fuit. Fuit utriq; haec affinitas firma multos annos, donec Caesari ex Britannia soluturo literae reddite essent, de obitu Iuliae. Perijt illa subita animi consternatione, ijs Comitijs, quibus Pompeius, & Crassus magna ciuium contentione Consulatum obtinuerunt, coniugis uestem inuita, humano cruore respersam, atque ex ca campo domum temere allatam, grauius aliquid uno accidisse rata. Hinc subito metui, & dolore percussa, haud multo post, cum uterum ferret, abortum fecit, atq; mors continuo sequuta fuit. B. am populus inuitis Tribunis in campo Martio tumulauit.

Ab inte-

Ab interitu igitur Iulie Cæsar non destitit de Pompeij mutatione dubitare, ad cuius tamen necessitudinem retinendam, Octauiam sororis suæ neptem C. Marcello desponsam, ei conditione detulit, ut ipse Pompeij filiam duceret, Fausto Syllæ destinatam, sed neutrum fieri contigit. Post pi] Post nobile pignus, hoc est, Iuliam Põpeio iunctam, qua affinitas perpetua uidebatur, nõquam propius uidit Pompeium, quàm hoc loco, præterquam, cum postea in Aegypto eius caput oblatum cæsi conspexerit,

Niliaca.] Aegypto. Nam postquam Cæsar in Aegyp- tum uenit, non tam odio, quàm metu, ne Pompeius per- ocium bellum repararet, eius caput non solum non cu- pidi uidit, sed ne lachrymis quidem temperauit, ut etiam indignationis templum eo loco statuerit, ubi ita afficie- batur, quo actæ rei monumentum extaret.

Cæsar at.] Cæsar enim, positis ad Oricum Castris, cum exercitus pars ob inopiam nauium cum Antonio di- missa, Brundisij adhuc hæreret, pugnae copiam, nisi illis transportatis, facere noluit. Expositis militibus eadem nocte naues Brundisium remittuntur, ut reliquæ legio- nes, equitatusq; transportari possent. Hinc officio præpo- situs erat. Fusius Galenus legatus. Moras scelerum, suo more cladem ciuilem uocat. Relictæ.] Legiones Brun- disij cum Antonio qui illi exerciui præerat. Medi- tatus Len.] Ridiculum hoc, ne quid dicam ἀδύνατον, quasi uerò. Antonius euentum belli præscire potuisset, aut multo antè Cæsar fatum miserabile, nouos motus inter se, & percussores, partitionem imperij inter Trium- uiros, & postremum conflictum naualem ad Actium, in- ter se, & Octauiam, ἀλλὰ σὺ πῆρ. Leucada.] Actia- cam pugnam Leucas elarum oppidum est maximè in A- carnania Pomponio. Strabo libro decimo. ἡ νῦν λευκάς

πόλις, χερρόννησος ἢ ἡ ὄρη. ὑπὸ δὲ πορευθῆναι ἐταμί- A θη. καλεῖ δ' αὐτὴν ὀμηρὸς αὐτὴν ἢ περὶ τοῦ τῆς ἀκαρ- νατίας Διλονότι, ἢς μέρθ, τὸ νῆριτον. ὅπερ λαερ- τῆς ἐλεθολίγες, ἀλλὰ καὶ τὰ προνήσια, καὶ ἡ ἀγίλη. ἢ ὄρη, ἢ ἡ νῆσος, ἢ ἡ κατὰ λόγῳ, τῆς λευκάδος εἰσι πλοῖοισι, ὡς τὴν νῆτον ὄρην ἔχον ὄρησιν τρεῖς. λευκάδα μὲν ἐν τῷ χερσποσίτῳ πορθμῷ, τὴν ὄρην νῆριτον, καὶ ἡ σ- νύλας, καὶ ἀγίληπα, id est. Eadem, quæ nunc Leucas est, antea fuit Cherronesus, auulsa à Corinthijs. uocatq; Ho- merus Acten. ut. Acten cõmentis Acarnaniæ, cuius pars est. Neritum: quod Laerten inuasisse dicit. Sed & Cro- cylia, & Aegylips urbes sunt in catalogo propè Leucadè, ut insula in uniuersum tres urbes habeat. Leucadè in fre- to, initio Neritum, & Crocylia, & Aegilipem. Cæterum mons Leucates dicitur. Mar. lib. 3.

Mox & Leucatae nimbofa cacumina montis, Et formidatus nautis aperitur Apollo. Mons Leucates alio qui erat Apollini sacer. Tradunt in insula Leucade aliquando Leucadium. Penelopes, & Ale- meonida filium regnasse. Leucade hodie nomen est San- cta Maura, & Leucada. In eodem litore ad occasum ma- gis, Actium est, à Leucade 75. stad. distans. In- ter quod, & Leucadem feliciter nauali prælio cum Anto- nio, & Cleopatra conflixit Augustus, in cuius uictoriae perpetuam memoriam in Actiaco litore uetustum Apol- linis templum ab eo post uictoriam amputatum fuit. Iudis insitutus celebre. Et haud procul ab Actio urbè Nicopoli- lim liberam condidit, quam à uictoria sua ita nuncupauit, ut eius rei memoria apud omnem posteritatem celebraretur. Iudi fuerunt quinquennales, ad imitationem sacro- rum Olympicorum certaminum. Locum, in quo castra- metatus fuerat, Neptuno, & Marti dedicauit.

Illum sæpe.] Pri- usquam nauigatione Cæsar Brundisium, ad transportandas reli- quas religiones, de- scribat, refert expositi- onem Cæsar ad absentem Antonium, indignationis plenam, & plane militare.

Illum sæpe mi.] Antonium fingit mi- nis modo, rursus pre- cibus cunctantem euo- catum, ut in Macedo- niam Adriaticum exer- citus reliquias tradu- ceret. Sed priusquam Cæsar ipse proficisce- batur nauigio specu- latorio, post suum in Ma- cedoniam appulsum, sequenti nocte naues Brundisium remisit, quarum 30. Bibulus,

qui cū classe erat Corcyrae, subito in cursu cepit, captas cum ipsis nauis & nauium domnis, sperans per reliquos detertere magnitudinem pœnæ, flamma coneremauit: tan- to maiore ira Pompeiani belligerabatur eo tempore, quàm

Illum sæpe minis Cæsar precibusq; morantem Euocat. O mundi tantorum causa laborum, Quid superos, & fata tenes? sunt cætera cursu, Acta meo, summam raptim per prospera belli Te poscit fortuna manum, a num rupta uadosis Syrtibus incerto Libyæ nos diuidit æstu? Nūquid in experto tua credimus arma profundo? Inq; nouos traheris casus: ignaue, uenire, Te Cæsar, non ire iubet, prior ipse per hostes Percussi medias alieni iuris arenas.

Tu mea castra times, pereuntia tempora fati Conqueror, in uentos impendo uota, fretumq; Ne retine dubium cupientes ire per æquor. Si bene nota mihi est, ad Cæsar arma iuuentus, Naufragio uenisse uolet, iam uoce doloris, Utendum est, non ex æquo diuisimus orbem: Epirum Cæsarq; tenet, totusq; senatus, Aufoniam tu solus habes. his terq; quaterq; Vocibus excitum postquam cessare uidebat, Dum se deesse Deis, ac non sibi numina credit, Sponte per incautas audet tentare tenebras Quod, iussu timuere, fretum: temeraria prono Expertus celsisse Deo, fluctusq; uerendos Clasisibus, exigua sperat fulcare carnia.

Cæsariani. Et spera- uerat Bibulus se alio cui parti onustarum nauium occurrere pos- se cum inanibus occur- reret. Atq; hoc conse- cto negotio à Salonis ad Orici portum, sta- tiones, & litora om- nia, longè lateq; clasi- bus occupauit, custodi- ijsq; multo, quàm an- tè diligentius disposi- tis, ipse asperrima hye- me in nauibus excuba- bat, nullum despiciens, laborem, nullum mu- nus neq; expectas sub- sidiu, si in Cæsaris po- testatem ueniret.

O mundi.] Ex- postulatoria Cæsaris oratio est ad Antonium, qui cum reliquis copijs identidem uo- catus, Brundisij cessabat. Exordium duxit ab exclama- tione, quod Antonius sua coniunctione exitum belli ciuili- lis, qui nunc factus esse potuisset, remoraretur, in quem to- tus mundus erat intentus. Quid tu &.] Cur remo- tatis

A Paris finem belli, quod, nisi per te stetisset, iam dudum confectum habuissent ab incommodo. Sunt cetera.] omnia nostro recto consilio feliciter, & uirtute sunt cōfecta. nihil igitur reliquum est, nisi id, quod fortuna abs te postulat, ut finem bello imponamus. Quare eleganter addit. Summam manum f. t. p.] Summam manum imponere, siue addere, per uetussum prouerbium est, pro eo quod est, rem omnibus suis numeris absolueret. Sumpta metaphora est, ab artificibus, qui primum, inquit Eras. rade quoddam simulachrum effingunt, atque hanc primam appellant manum. Inde expoliunt nōnihil, redduntque expressius, postremo summa, exacta que cura absoluunt, atque hanc summam manum uocant. Eluic affine est, summum fastigium imponere: & supremum fabula actum addere: & catastrophē apponere. Itaque uult Cæsar sine bello imponi, id quod procliuē factū esset, si per Antonium liceret. Num resp.] à facili, ad transportandū exercitum. Si num legas, interrogatio est: si non contrā, estque eadem sententia. Non diuidunt nos Syrtēs, inter quas, & Epirum, aut Brundisium, uastum mare Libycum, Aegæum, & Ionium medium interluit, cum inter Calabriam, Brundisiumque, & Dyrrhachium, atque Epirum fretum sit non multorum stadiorum latitudine. Vadosis Syrtibus.] de Syrtibus duabus in mare Libyco, quamuis alibi copiosè annotauimus, id tamen breuiter hoc loco subyccere uisum est, intra Leptim Syrtēs esse, reciprocum, pariter, & uadosum mare, quæ æstu exundante, incertis sedibus subsidunt: modo ob arenarum cumulos congestos, uadosa, ut ob incertas uices cauēri nequeant, rursus eadem loca, quæ pauld antè uadosa erant, dispulsis arenis in præceps profunda redduntur: rursus breuia in nauigabilia fiunt, quæ antè nauigabantur. Atque hæc quidem uarietate subinde alternante, eius litoris oram, periculi atrocitas infamē reddit. Nam naues plenis uelis impacte disiliunt illisæ uado. In hæc breuia C. Seruilius Cæpio & Cn. Sempronius Cons. Rom. locorum inficitia delati, subito pelagi recessu, aquis destituta fuerunt: ac classe in arido constituta, rationis omnis, ac consilij inopes, ad desperationem penè fuerunt redacti. Sed statim reciproco maris æstu naues ablata ui remorum in altum redierunt. Nunquid in experto.] In experto mari, nō antea à me tentato, passiuè, cum frequēius actiue significet. Cæsar enim nuper admodum, cum septē legiones transuectaret, mare emensus fuerat: quare acerbè eum ignaum appellat, quod exemplum imitari non audeat. Neque uerò casus noui sunt, quos experiretur Antonius. Percussi.] ab exemplo, quod debeat imitari, fixi ancoras meas prior, in medijs hostium littoribus, quæ Pōpeius cum numerosa classe, et copijs terrestribus tenet. Atque hanc Epiri, & Macedoniae maritimam oram alieni iuris arenas, ut ab inimicis in seffas, dicit. Pereuntia.] tua ignauia, quæ meam uictoriam, mihi fato destinatam, remoretur, quam propè in manibus habeo. In uentos.] id est frustra preces consumo meas in fretum & obliuisci liceat, cum legiones alacres sint ad nauigandū. Iam illud prouerbialiter dictum est, in uentos cōsumere: & tradere uentis, pro eo, quod est, obliuisci, atque ex animo eijcere. Ven to loqui, pro eo, quod est, inaniter: quod uentus omnia dissipet, cogatque euanescere. Hinc illud crebrò apud Homerum, ἀνεύωντα βέλας, uentosa loqueris.

Cupientes.] Legiones trajicere periculosum, siue inconstans fretum, quod utrū tranquillū sit, an sæuum futu

rum, incertum est. Si benè nota.] amplificatio ardoris legionum ad trajiciendum, ut ita magis coarguatur ignauia Antonij, & cessatio. Gestiunt transportari, etiam cum naufragij periculo, ut si uel in repandis tabulis in lit tora eijcendi essent, & nudi, inermesque natado euaderent.

Iam uoce doloris.] Qua dolorem animi mei tester, quod cum ego, & totus senatus teneat Epirū, solus tu Italiam possides, atque tuo imperio regis. Proinde inæqualiter orbis diuisus est. His terque.] Cum semel atque iterum atque inde sapius Antonium per literas euocaret, & semper cunctaretur, ad ultimum ipse Cæsar ausus fuit nauigio speculatorio mare tentare. Iam illud, terque quaterque, quamuis citra figuram, sed cum amplificatione, hoc loco dictum est, tamen apud Græcos, & Latinos τρις τετρας, pro uerbium sapit, de re omnibus numeris absoluta. Græci numeri additione, maxime ternarij, rem amplificat: fortasse quod apud præcos is sacer habebatur, & absolutus, adeo, ut quicquid ter dictū, factum uel esset, id efficax haberetur. Unde in magorum etiam ministerijs adhibitus fuit. Vergil. Pharmaceu.

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore Licia circundo, &c.

Quin & illa passim obuia sunt apud bonos autores. τρις νιαπος τρις νιατος, & similes loquendi formæ, de rebus absolutis. Hinc illud apud Homerū frequens. τρις μίρον ἀνὸς ποσει. Tibullus.

O mihi felicem terque quaterque diem.

Excitum.] Urgebat Cæsar Calenum, & Antonium, ut ostendimus literis, ut primis ad se tempestatibus transmitterent. Id cum segnius fieret, sub nocte paucissimis comitatus, ad mare descendit in Italiam traiecturus. Lembum, uel, ut alij, piscatoriam cimbam, Floro, speculatoriū nauigium, ingressus, atque in alium euectus magnitudine tempestatis fuit penè obrutus. Cæsar ipse ea de re nihil scripsit. Tranquillus in Cæsare. Cessantibusque copijs, quas subsequi iusserat, cum ad accersendas frustra sepe misisset, nouissimè ipse clam noctu paruulū nauigium solus obuoluto capite cōscendit, neque aut quis esset, antè detexit, aut gubernatorem cadere aduersæ tempestati passus est, quam penè obrutus fluctibus. Plutarchus prodidit nauim 12. remorum per Anneum Flauium ad mare demissam. Cæterū quia ea nocte uenti uehementius è Ponto spirassent, magni ad ostium fluminis propellabantur fluctus: cum quibus nauigij rector aliquādiu colluctatus, cum uis maris insuperabilis uideretur, cepisset ille metu circumagere nauigium, ut retro abiret, unde soluerat. Eum Cæsar seruili habitu latens manu apprehendit quin, inquit, procul tendis? Cæsarem uehis, eiusque fortunam. Superato fluminis ostio, in maiorem freti inciderunt sæuitiam, quam animo conceperant. Tum uerò Cæsar seminaufragus gubernatorem permisit retro fleclere cursum. Inde se in castra recipientem multis querelis milites susceperunt, quod absentem causa in apertum discrimen se coniecisset, uelut presentibus copijs parum consideret. Hæc Plutarchus.

Dum se deesse Deis.] negligere occasiones benè rerum gerendarum à dijs oblatas, non autem deos suos uotis, ac precibus deesse, quæ audiuerint.

Per incautas.] Periculosas, quibus pericula, maxime hostium declinare difficillimum est. Quod iussi ti.] Ausus fuit Cæsar solus se cōmittere fretu, quod Antoniani, cum iussi essent nauigare, timere perterriti.

Cc Temeraria]

Temeraria pronō.] Qui toties expertus fuerat ante a. suam temeritatem sibi facili ter, deo facili, & fauente, successisse. In expeditionibus enim, teste Tranq. obstantibus, dubium cauiōrne, an audentior fuit. Nam exercitum per insidiosa itinera duxit nunquam, nisi speculatus prius locorum situs: neque in Britanniam transiuit, nisi ante per se portus, nauigationem, & accessum ad insulam, explorasset. Rursum obsidione castrorum in Ger-

maniam nunciata, per stationes hostium Gallico habitu penetrauit ad suos. Atq; ad eum modum sua audacia ac temeritas, propitio Deo, ei semper prosperè ceciderat.

Verendos.] Sperauit se traiecturum mare cimba piscatoria, aut nauigio speculatorio, tempestuoso, inclementi q; celo, quod ne multitudo magnatum nauium ausa erat tentare. Sulcare fluctus, pro nauigare, periphra. carina, nauicula: pars pro toto, synecdoche.

a al. Parua. Parto tempore nocturni ab eius effectu. Est enim nox parata mortalibus quieti, ut dies laboribus.

Armorum.] Si gnum pro signato intellecto. Nox languit. Ex efficiente, effectus intelligitur: nā nox corpora mortaliū languida efficit, & quies, solutaq; ab omnibus curis. Quin

b al. Hic. & armorum dixit, pro armorum militū. intellecto. Dae uires.] hoc est, fortuna dat dormientibus minores uires, ut sit hypallage. Iam castra]

c al. legit. Rursum continēs, pro contentis: castra pro militibus, qui intra castra continentur. Tertia iam uir.] d tempore, quo Caesar ad mare uenit, ut traiceret, nempe, secunda uigilia, qua altissima quies in omnibus castris erat.

Sollicito gressu.] Job nocturnum metum. Castra tum posita erant ad Oricum, ut auctor est Florus, & ardebat uento mare, eratq; nox concubia, uelut idem auctor iradit: ibatq; solus. Alij produnt eum sub noctem, & quidem paucissimis comitatum ad mare descendisse. Ceterum inter uigilias, & exubias hoc interesse dicunt grammatici, ut uigilia tantum nocturnae sint, quae terminis horis tum ferè mutabatur, exubiae etiam diurnae. Vixq; famulis.] ab audacia Caesaris.

Canentisq; relictis.] solus igitur iuit ad mare, & immitatus, nisi sola fortuna. Praemisera tres famulos tamē, qui gubernatorem exercitatum, & nauem commodissimam, & celerrimam conquirerent ut Appianus prodidit: quibus retrō in castra remisit, se Caesaris nuntium esse finxit. Fallere.] uigiles, ne persentisceretur.

Legit.] Pratercurrit, ut sit, cum naues transuerso itinere litus prateruigant Sulpitius exponit, legit, pro aspicit. Vergil. unde omnes longo ordine possent, Aduersos legere. Sed, pro pratercurrere, siue prateruau-

Soluerat armorum fessas nox languida curas. Parta a quies miseris in quorum pectora somno Dat uires fortuna minor, iam castra filebant: Tertia iam uigiles commouerat hora secundos, Caesar sollicito per uasta silentia gressu, Vix famulis addenda parat cunctisq; relictis, Sola placet Fortuna comites: tentoria postquam Egressus uigilum, somno cedentia membra Transiuit, quæstus tacite quod fallere posset, Littora curua legit primisq; inuenit in undis Rupibus exelis hærentem fune carinam, Rectorem, dominumq; artis securatenebat, Haud procul inde domus, non ullo robore fulta, Sed sterili iunco, cannaq; intexta palustri: Et iatus in uersa nudum munita phaselo.

Hæc b Caesar bis, terq; manu quassantia rectum Littora commouit, molli consurgit Amyclas, Quem dabat algæ toro, Quinā mea nau fragus in Tegeta percipere quæ nostræ fortuna coegit, Auentum sperare castris sic fatus ab alto Aggeremq; repidae sub lato fune fauillæ Scintillam herentem commotos e pauit in ignes, Securus bellæ prædam ciuilibus armis Scit non esse castram. O uita, tuta facultas Pauperis, angustiq; Lares, & munera nondum Intellecta Deūm: quibus hoc contingere templis, Aut potuit muris: nullo trepidante tumultu Caesarea pulsante manu: tum poste recluso, Dux ait, & pecta uotis maiora modestis, Spectas ruras laxa iuuenis, si uisilla secutus Me uehis Hesperiam, non ultra cuncta carinæ Debebis, d manibusq; inopem duxisse senectam, Ne cessa præbere Deo tua fata, uolenti Angustos opibus subitis implere penates.

mare, legere, frequens poësis est. Maro. li. 5. Littoraq; Epiri legemur, portusq; sunt circa primum litus, in quod incidit, inuenit nauiculam piscatoriā, aut speculatoriā, am, Floro. Rectorem.] hypallage, gubernatorem nauis ferè & otiosum, atq; in utramuis aure sterentem, cymba in uersa tenebat, domus ipsius gubernatori, haud procul à litore. Nō ullorob.] descriptio domus gubernatori, quæ nullis lignis erat fulta, sed contexta iunco, & canna palustri, lateribus munita in uersa nauicula. Munita lat.] synecdoche, per accusatiuum, pro lateribus. Quassantia.] Caesar quassans pulsans semel atque iterum, ut nauam excitaret, siue quassatam donunculam pulsauit.

Confurgit Amy.] Nautam Amyclam uocatum dicit. Plutarchus prodidit nauim 12, remorum per Anneum Plauium ad mare demissam. Amyclæ alioquin oppidū fuit inter Caietam, & Terracina, conditum ab ijs Laconibus, qui comites Castoris, & Pollucis fuerunt: eiq; nomen indidere, quo Laconicas Amyclæ referret. Hæc Amyclæ prouerbiū reliquere, Amyclas silentium perdidit. Alga.] Quam Græci γούνορ θαλάσσιον, uocant, id est, fucum marinum. Fluius tria genera recensentur, latum, alterum longius, & quadamtenus rubens, tertium crispis folijs, quod Cretenses feruntur uti in tingendis uestibus: quod genus præcipue & Latinis alga dicitur, & ea quidem rufa. Ceterum alga herba descriptionem legat apud Plinium, qui uolet, libro 27. cap. 7. & eius in medicinis usum lib. 26. ca. 14.

Quisnam.] Verba sunt Amyclæ trepida pulsatione Caesaris somno excitati. Sic fatus ab alto.] in quo cinnatus eius thorū erat ex alga & ulna palustri. Sublato fu.] Hypallage, pro eo, quod est, sublata fauilla

A uilla tepidi funis, ut recte meo iudicio exponit Sulpitius, ut intelligamus eum in fune accepisse flammam, in quo ignis seruabatur torto. Commotos pauit.] ut admota materia arida excitetur flamma. Securus.] addit rationem, cur securus belli fuerit. Nam in eo praedae sunt armatis opes, & ditia aedificia, & quicquid auro, argentoq; lucet, non casea, non pauperum rusticorum tuguria.

O uicq; cura fa.] Exclamatio in laudem paupertatis, quae periculorum secunda, ab omni armorum iniuria tuta est, nulliq; praedae exposita. Dux ait, expec.] Onerat nauatae animum magnificis, commodorum promissis, priusquam proponat, quid sit faciendum, quidq; petat, Pollicetur enim se ei ditiora praemia daturum, quam unquam

Sic fatur.] Ad eum maxime modum Caesar allocutus fuit nauatam, & magnificis promissis onerauit, humilitati habitu uestitus, ne agnosceretur.

B Indocilis pri. 1.] Quippe qui nesciret, priuatorum hominum more humilia fari, & praemium, pro merito, navigationis promittere cum splendida omnia, regum more ostentaret. Amyclas.] inquit, respondet benigne Caesari, sed rusticorum more, qui tempestatum gnari sunt.

Multa quid.] Responsum Amyclae, dissuadentis nauigationem, a nimis tempestatum, quas a prognosticis diuersis confirmat. Enumerat aliquot praesagia, quae praesentem uentorum procellam spondeant. Nam Sol.] primum praesagium a Sole. Nam si Sol occidentem circa occasum rubescunt nubes, serenitatem futurae diei promittunt. Contra si spargentur, pluuia, uentosq; significabunt. Quare addit, sparsas ad Austrum partem, partim ad Boream fuisse nubes, quae indubitatos uentos addixerint. Plin. li. 18. cap 35. Si circa occidentem rubescunt nubes, serenitatem futurae diei spondent. Si in exortu spargentur, partim ad Austrum, partim ad Aquilonem, pura circa eum serenitas sit licet, pluuia tamen, uentosq; significabunt. Itaque cum Sol bifariam & radios, & nubes dispargit, tempestatum indicium est: & qua parte radij erumpunt, eadem orientur, & uentus. Ab occidente sole sumuntur certissima semper praesagia tempestatum, ut testatur Aratus.

ἔσπεροθεν γὰρ ὁμῶς σημαίνεται αἱ μενεαὶ αἰεὶ.
Nam si in occasu aut ortu eius, nubes, quae parelia dicuntur, uel ab Austro, uel a Borea rubescunt, aut utrinq; in elementis caelum erit. Cum utrinq; medium circumdant, minantur praesentem pluuia. Si a Borea una rubescat sola, inde status orientur, iude si ab Austro. Verba Arati sunt.

σέπτεο δ' ἢ ἀνιόντο, ἢ αὐτίκα δυομένοιο.
ἔπειθε νεφίω, τὰ παρήλια κηλίσκοντα,
ἢ νότα, ἢ βορῆν ἐρύθειαι, ἢ ἐπάτερθευ.
μὴ δ' ἔτω σκοπιῆν ταύτην ἀμεινὰ φολάσειν.
ἢ γὰρ ὅτ' ἀμφοτέρωθεν ὁμῶς περὶ μέσον ἔχωσιν,

possit, uel a se, uel a Dijs immortalibus modeste, uerecundeq; optare. Me uehis Hel.] defectio, pro, in Hesperiam, in Italiam. Propositio.

Non ul. ca] Non erit, cur posthac uictum queras mari scapha tua, sed ita tibi prospiciam, ut splendide, ac suauiter pariter in otio sis uicturus. Duxisse se.] ut meo beneficio tranquillam, quietamq; senectam sis in otio, & laeta uita acturus.

Ne cessa.] Epilogus breuis, ne desit satis Deorum, qui nunc subito eum ad felicitatem & luculentam uitam, ne sperantem inuitant. Angustus p.] qui tenuem familiam, quiq; res domesticae tenues, & angustas subito amplis diuitijs commutare uolunt.

Sic fatur, quanquam plebeio tectus amictum, Indocilis priuata loquitur tum pauper Amyclas: Multa quidem prohibent nocturno credere potio. Nam sol non rutilas deduxit in aequora nubes. Concordesq; tulit radios, Noton altera Phœbi, Altera pars Boream diducta luce uocabat: Orbe quoq; exhaustus medio, languensq; recessit Spectantes oculos infirmo lumine passus. Lunaq; non gracili surrexit languida cornu, Haud orbis medij puros exesa recessus, Nec duxit recto tenuata cacumina cornu. Ventorumq; nota rubuit, tum lurida pallens Ora tulit uult sub nubem tristis ituro. Sed mihi nec motus nemorum, nec lictoris ictus, Nec placet incertus quod puocat equora delphin Aut siccū quod mergus amat: quodq; a uisa uolare Ardea sublimis pennæ confusa uolanti. Quodq; caput spargens undis, uelut occupet instabili gressu metitur littora cornix. (brem,

ἠέτιον νεῖναι νεφέ. ἔε
λαί σχεδὸν ὠνεα
νοιο,
γίγνεσθαι ἀμβροσίην ἔε
διόθεν χερμαῖον ἔιον
τῶ.
ἔγε μὲν ἐν βορέαο ἔε
μὴ οἶν φοινισσοίτο, ἔε
ἐν βορέω πωνοῖσσι ἔε
φίροι, νότιν ἢ νότοιο. ἔε
Nigidius tradit, si Sol pallidus in nigras nubes occidat, Aquilonē uentū significat. Alioqui si Sol occidens speciem rutilantiū nubium ad se trahat, ut iam dictum est, fidē facit serenitatis sequētis diei.

Concordes.] atq; illud est, quod sequitur, interpretamēum, sed sparsu hinc ad Austrum, illinc ad Aquilonem suos radios, & nubes, unde uentos colligit. Orbe quoq; ex.] Secundum praesagium. Cum Sol non satis sua luce pollens occidit. Primum, si in occasu Solis pluat, aut radij in se nubem trahant, in proximam diem asperam tempestatem significat, Rursum, si nubes Solem circumcluserint, quo minus luminis relinquatur, hoc turbidior tempestatem expectatur, aut si ater circulus fuerit, ex qua regione is eruperit, magnū uentum dabit. Vergil. Georg. 1.

Hoc etiam emenso cum iam decedet Olympo Profuerit meminisse magis, nam saepe uidemus Iphus in uultu uarios errare colores: Cæruleus pluias denunciat, igneus euros. Sin maculae incipient rutilo immiscerier igni, Omnia tum pariter uento, nimbisq; uidebis Feruere. —

Quum Sol ob lucē quasi dilutam spectari potest, iam iam portendit tempestatē. Orbe quoq; ex.] Si ories, inquit Varro, cœcauis uideatur, ita ut ē medio fulgeat, & radios faciat, partim ad Aquilonem, partim ad Austrū, tempestatem humidā, & uentosam futurā innuit. Et si Sol rubeat in occasu, sincerus dies erit: si palleat, tempestatem significat. Si in occasu radij in se nubem trahent, ut pluuia languescat, in proximū diem significabunt tempestatē, ut modo dictum est. Lunaq;] Tertium praesagium ex obseruatione Lunae, a cuius cornibus futurarum tempestatum colliguntur prognostica quare ab illis eam obseruandam

esse docet Aratus. *διεπ[ε]δ[ε]ν ἢ ὑπερ[ε]σσ[ε]ν ἢ ὑπο[ε]σσ[ε]ν ἢ ὑπερ[ε]σσ[ε]ν ἢ ὑπο[ε]σσ[ε]ν*

Si quartā orbis rutilus cinget uentos et imbres p̄monebit.

Non gra.] Sed obtusis cornibus intemperiem cœli da

bit contrā, si pura, & non obtusis cornibus tum apparue

rit, ut testatur. Maro. lib. 4. Geor. In quinta cornibus ob

tusi, pluuiam sponder: cornu eius acuminatum atque ri

gidum septentrionale, inde p̄sagit uentiū, inferius Au

strum. Si nascatur ab atro cornu, decrefens dabit pluui

am. Rubicundam protinus uenti sequuntur. Si eadem rubi

cunda fuerit, uentos denunciat. Si nigra, pluuias. Ere

cta, & infesta cornua, uentos semper significant. Varro

ita scribit. Si quarto die Luna erit directa, magnā tem

pestatem in mari p̄sagit, nisi circa se habuerit cor

nam, & eam sinceram. Si plenilunio ruita fuerit, pro

mittet uentos, nigrescens, imbres. Si caligo orbis nubem

incluserit, uentos, quā ruperint. Si gemini orbis cinze

rit, maiorem tempestatem: multo maiore, si tres fuerint,

aut nigri, aut interrupti, aut distracti. Non grac. cor.]

Nam si in ortum cornua crassiora fuerint, horrendā tem

pestatem minantur. Aratus de crassa Luna, & obtusis cor

ribus, quæq; habet languidum quartum lumen, à tertio.

ἡ δὲ ἐν τῷ ἀμφοτέρω κέρασιν πρῶτον ἡμῶν ἀγρῶν

ἢ τῆς ἄλλης ἐν τῷ τρίτῳ τοῦ φῶς ἀμεινῶν ἔχουσα,

ἢ νότον ἀμβλύνεται, ἢ ὑπὸ ἀτμῆς ἐγγυς ἴσται.

quorum uersuū hic sensus est. Crassa Luna, obtusis cor

ribus, cui debile lumē sit quartū, est à tertio, aut uento Au

stro hebetatur, aut iam appetente pluuiā. Idem, de ere

ctis utriusq; cornibus.

ἢ δὲ ἐν τῷ ἀμφοτέρω κέρασιν πρῶτον ἡμῶν ἀγρῶν

ἢ τῆς ἄλλης ἐν τῷ τρίτῳ τοῦ φῶς ἀμεινῶν ἔχουσα,

ἢ νότον ἀμβλύνεται, ἢ ὑπὸ ἀτμῆς ἐγγυς ἴσται.

hoc est, Sed si ambobus cornibus, tertia Luna, neq; nu

ter, neq; resupina luceat, sed utriusq; cornua recta inclin

entur, uenti occidentales per eam noctem seuerint. Haud

orbis m.] non exauiata circa puros recessus mediij orbis,

sed quæ habuit circa medium orbem nubeculā, unde col

ligo tempestuosam noctem. Nec duxit.] Quartum.

Nam si superius cornu nitet ap̄e, expectatur Boreas, sin

resupinet, promittitur Auster. Aratus.

ἢ δὲ ἐν τῷ ἀμφοτέρω κέρασιν πρῶτον ἡμῶν ἀγρῶν

ἢ τῆς ἄλλης ἐν τῷ τρίτῳ τοῦ φῶς ἀμεινῶν ἔχουσα,

ἢ νότον ἀμβλύνεται, ἢ ὑπὸ ἀτμῆς ἐγγυς ἴσται.

Sic quoq; erecta & infesta uentos semper significant: &

cornu Septentrionale tenuatum, acuminatumq;, & rigi

dum, eius plagæ p̄moneat uentum, & inferius Austrum.

Aratus.

ἢ δὲ ἐν τῷ ἀμφοτέρω κέρασιν πρῶτον ἡμῶν ἀγρῶν

ἢ τῆς ἄλλης ἐν τῷ τρίτῳ τοῦ φῶς ἀμεινῶν ἔχουσα,

id est: Si tota rubeat, conijcito uenti meatus.

Lurida pal o.] Sextum p̄sagium. Luridum, uehe

menter pallidum est, quasi loridum, à loro, & quasi loro

percussum. Itaq; uehementer pallens pluuiam p̄sagit.

Sed mihi nec.] Septimū p̄sag. Aratus Phenom.

σῆμα δὲ τοῦ ἀνέμου, καὶ τῆς ἀνέμου θάλασσαν, καὶ

γίγνεται, καὶ κινεῖται ἐν τῷ ἀέθρι, καὶ ἀνέμου

ἀνταρῆς ἐν ἀέθρι, ὅ ποτ' ἐν δίοις ἰχθύεσσιν

γίγνεται, καὶ κινεῖται ἐν τῷ ἀέθρι, καὶ ἀνέμου

hoc est, Quin & intumescens mare signū uenti tibi esto,

& uehementer margines resonantes: tum autem & maris

littora, cum sereno sonum edunt: ac summa etiam montiū

cacumina fragorem emittunt. Plin. Est & aquarum sig

nificatio. Mare, si in trāquillo portu à cursu stabit, & mur

merauerit intra se, uentum p̄dicat. Si identidem, & hye

mem, & imbrem. Littoris, ripæq; si resonabunt tranquilla,

asperam tempestatem. Item maris ipsius tranquillus soni

tus, spumæq; dispersæ, aut aquæ bullantes. Pulmones ma

rinū in pelago, plurimum dierū hyemem portendunt. Sa

pe & silentio intumescit flatusq; alius solito intra se iam B

esse uentos fatetur. Equidem, inquit, & montium soni

tus, nemorumq; mugitus p̄dicunt. Hæc Plinius. Cicero

Diuinationum lib. primo, ostēdere uolens huiusmodi p̄

sagia diuinationi esse similia, quā alia quedam alie

rius generis. Arati uersus his uerbis liberius uerit.

Auq; etiam uentos p̄monstrat saepe futuros

Inflatum mare, cum subito, penitusq; intumescit.

Saxæq; caua salis mico spumata liquore

Tristifras certant Neptuno reddere uoces.

Aut densus stridor, quum celfo è uertice montis

Ortus adaugefcit scopulorum, saepe repulsus.

Et Maro Georg. 1. Aut freta Pontis

Incipiunt agitata tumescere & aridus altis

Montibus audiri frangor, aut resonantia longē

Littora misceri, & nemorum increbescere murmur.

Incertus Del.] Octauum p̄sagium. Delphini tran

quillo mari la sciuentes, flatum indicant, ex ea parte, qua

ueniunt. Adhæc, cum spargunt aquam aut turbant tran

quillitatem. Incertus.] Vnde flatus ueniet. Id in unuer

sum in prognosticis, ex animalibus p̄sagientibus obser

uatur, quod aues, siue maritimæ, siue palustres sese im

mergentes pluuiam, & tempestatem p̄moneant: inter

has etiam Delphin est. Est autem uelocissimum omnium

animalium, terrestrium, marinorum, & uolatilium: ac

nisi os eius penē sub uentre esset, nullus piscium marino

rum eius celeritatem euaderet. Sed quia resupini corri

λεπτή ἢ, καὶ ἐν μᾶν ἐρευνῆς

ἢ ὑπερ[ε]σσ[ε]ν ἢ ὑπο[ε]σσ[ε]ν

Rara aut. & rubicūda, uentosa est. Et Vergil. Geor. 1.

At si Virgineum suffuderit ora ruborem,

Ventus erit, uento semper rubet aurea Phæbe.

Plin. lib. 18. cap. 35. Si splendens exorta, puro nitore ful

serit: si rubicūda uentos, si nigra, pluuias portēdere ere

ditur. Rursum Aratus.

ἢ τῆς ἄλλης ἐν τῷ τρίτῳ τοῦ φῶς ἀμεινῶν ἔχουσα,

ἢ νότον ἀμβλύνεται, ἢ ὑπὸ ἀτμῆς ἐγγυς ἴσται.

Veril. Georg. 1.

Iam sibi dum curuis malē temperat unda carinis

Quum medio celeres reuolant ex aquore mergi.

Clamoremq;

A Clamoremq; ferunt ad littora.
 Ansa uola ard.] Decimum tempestatis, præfagium, ardea in medijs arenis tristis, ut ait Plin. Maro Georg. 1.

Notasq; paludes —
 Deserit, atq; aliam supra uolat ardea nubem.
 Hanc ab arduo dictam credunt, quod alte uolet, à Græcis ἐρώδης dicta, in tantam altitudinem uolatu emicat, ut propemodum uisum humanū excedat, id quod & Vergilius testatur, cum dicit.

Atq; altam supra uolat ardea nubem.
 Hinc diminutiuum ardeola. Ardearum tria genera maxime recenset Aristotel. & post eum Plin Leucon, Asterias, & Pelas. Cæterum cum ardea è mari non ritè ad terram prodit, uoce submurmuràs uehementer, ut inquit Aratus, uentos ostendit,

ἢ κὴ δ' ἄρ' ἐπὶ ξυρῆν ὄτ' ἐρώδης ὄν' ἢ τὰ πόσμου
 ἢ ἐξ ἀλάς ἔρχεται, φωνὴ περὶ πολλὰ λεληυῖος
 ἢ κινυμένους νε θάλασσαν ὑπὲρ φορέσειτο ἀνέμοιο.

Confisa pennæ.] cum natandi imperita sit, & in aquis stet solum. Cornix.] Vndecimum præfagium ex corni

B ce. Hæc instante tempestate, in litus emicat, & in terram se componit. Aratus Phenomenis,
 ἢ πρὸς κὴ λαμέζυσα παρ' ἰόντι προχρῆσον
 ἢ χέρας] ὄτ' ἐρχομένου χέρσιν ὑπέκλυσε νορών.
 ἢ πρὸς κὴ ποταμοῖο βαλετο μέχρι παρ' ἄκρας
 ἢ ὡς ἐν πεφαλῆς, ἢ κὴ μάλα πᾶσα πολυμβᾶ,
 ἢ ποτὴ φρέσεται παρ' ἄκρας παχέα κρῶδισα.

Cicero Diuin. 1.

Quum primum gelidos rores aurora remittit,
 Fuscaq; nonnumquam cursans per litora cornix
 Demersit caput, & fluctum ceruice recepit
 Maro Georg. 1.

Tum cornix plena pluuiam uocat improba uoce
 Et sola in sicca secum spatatur arena.

Atq; his quidem præfagijs tempestatis, dicit Amyclas se à nauigando deterreri. Sunt & alia ab alijs animantib. tempestatum imminentium præfagia.

Sed si mag] Licet ista præfagia dissuadeant nauigationem, an debeo tamen transmittere mare, nisi id, uel uenti aduersi, uel inuitū cogant me retro uelū uertere, & iussis tuis non obedientem esse. Iulfa.] Italica, quæ petere uoles.

Hæc factus.] Sic loquutus omnia expedire cepit, & parare ad nauigandum. Primum soluit ratem deinde auollit carbasa ad uentum spirantem. Ad quorum] Vt uentorum sidera, ac stellæ è zodiaco cadere uisa sunt, quæ suo lapsu magnū sulcum traxerunt per aërem. Maro Georg. lib. 1.

Sæpe etiam stellas uento impendente, uidebis
 Præcipites cælo labi, noctisq; per umbras
 Flammarum longos à tergo albescere tractus.
 Vt igitur præsentis iam iam insequituram tempestatem, & uentorum procellas præmoneat, ostendit stellas discurrere per aërem uisas passim. Nam & stellarum obseruatio est in prognosticis. Nam nonnumquam

Canæ fulix itidem fugiens ex gurgite ponti.
 Nuntiat horribiles clamans instare procellas
 Haud modicos tremulo fundens ex gutture cantus.
 Sæpe etiam pertriste eam de pectore carmen
 Et matutinis acedula uocibus instat.
 Vocibus instat, & assiduas iacit ore quærelas,
 Quum primum gelidos rores aurora remittit.

His tribus innuit Aratus, interprete Cic. fulicas matutino clangore tempestatis signa edere. Sed & ranæ ultra solitum uocales.

Vos quoq; signa uidetis aquai dulcis alumne,
 Quum clamore paratis manes fundere uoces
 Absurdoq; sono fontes & stagna cieitis.

Et boues cælum olfactantes, seq; labentes contra pluuiam præfagiunt.

Mollipedesq; boues spectantes lumina cæli,
 Nauibus hiniferum duxere ex aere succum.

Iam & grues mediterranea festinantes: cum contrà, silentio uolantes, serenitatem nuntiant. Adhæc noctuæ sereno garrulæ, tempestatem addicunt: ut & bubo mane ululans. Graculi à pabulis recedentes, uenientesq; super pinacula quatiant alis, aut cum turmatim conuolant. Hirundo iuxta aquam uolitans, ut pennam eam sæpe uerberet. Anseres quoq; continuo clangore in tempestiui: & ut Aratus, quando cum clangore festinant ad passum.

Habent & eandem significationem pecora lasciuia ludæia, et exaultantia. Porci alienos manipulos sceni sibi lacerantes. Præterea formicæ segniter, & contra industriam suâ absconditæ concursantes, & progerentes oua.

Aratus

κὴ ποίητος ὑβριμυκῆς ὄχλῳ ἐξ ὄσεως ἰα
 θάλασσαν ἀνέγκαντο.

Loligo uolitans, conchæ adhærescentes echini offigentes sese, aut harenæ saburrantes tempestatis signa sunt. Sed satis hæctenus de præfagijs, & significationibus animalium. Nunc ad institutum redeamus

Sed si magnarum poscunt discrimina rerum,
 Haud dubitem præbere manus, uel littora tāgam
 Iussa, uel hoc potius pelagus, flatusq; negabunt.
 Hæc a fatus, soluensq; ratè, dat carbasa uentis.
 Ad quorum motus, non solum lapsa per altum
 Aër dispersos traxere cadentia sulcos
 Sidera, sed summis etiam quæ fixa tenentur
 Astra polis sunt uisa quati, niger inficit horror.
 Terga maris, longo per multa uolumina tractu
 Aestuat unda minax, flatusq; incerta futuri
 Turbida testantur conceptos æquora uentos.

discurrere uideitur, aut etiam protinus ueni sequuntur. Plinius libro 18 cap 35. Hoc idem testatur Aratus a. al. fatatur. Phenomenis.

κὴ διὰ νύκτα μέλλουσιν λαίναρ, ὄτ' ἀστέρων αἰόσωσι
 παρθέα, τοὶ δὲ πειθερὺ μοὶ ὑπολευκῶν κίνωνται,

δει δὲ λέγει κείνοισ ἀστῆρ ὄδῳ ἔρχομένοιο
 πνεύματι, ὅτ' εἰδέκον ἄλλοι ἑναντίου αἰόσωσι,
 ἄλλοι ἐξ ἄλλων μερέων, τότε δὲ πεφύλαξο
 παρτοῖων ἀνέμων, ὅτ' ἀστέρων αἰόσωσι.

id est, Et cum tenebrosa nocte stella crebro præcipites ruunt, & à tergo tractus subalbescunt, eadem uia expecta uentum. Quod si aliæ contra decidant, & quidem ex alijs plagis, & cæli partibus, sis certus diuersorum uentorum, qui dubij, confusiq; erunt maxime. Cæterum cum stella nimio alimento auraculi humoris igneam uim abundantia reddunt, decidere creduntur, perinde ut in luminibus liquore olei accensis cernimus ac-

cidere, unde guttæ ignitæ iam grauiores, quàm ut diu-
tius hærent, etiam flammam trahentes defluunt. Cer-
tè nullum corpus cœlestis, ut aliqua eius portio è cœlo de-
labi potest, nihil enim rerum cœlestium corruptionibus
obnoxium est, in primo cœlo. Secundo, Stellæ sunt, ag-
geratio luminum, Aristoteli. Sunt, qui autament esse
ignis ætherici: ἀπὸ αἰθέρος. id est, defluxus, qui contin-
gant, cum uehemens uentus altius ascendit. & inde se-
cum auferat, quod stellarum casum præ se ferat, id quod
αἰετὸς οὐδὲς uocant.

Etiam quæ fixæ.] Fixæ stellæ in summo cœlo uisæ fu-
re moueri uiciorum impulsu. Præter duo lumina magna,
Solem nempe, & Lunam, & stellæ quinque, quæ à Græ-
cis Planetæ, hoc est, errantes, siue uagæ appellantur, re-
liquæ omnes fixæ uocantur, quod cœlo infixæ sint, nec
nisi cum cœlo moueantur. Sunt alij, qui & has suo mo-
tu quoque dicant accedere, præterquam, quod con-
uersione cœli rapiantur. Sed propter immensitatem exte-

mi globi, excedentia credibilem numerum sæcula, in una
eas concursu sui ambitione consumere, & ideo nullum
earum motum ab homine sentiri, cum non sufficiat hu-
manæ naturæ spacium ad breue saltem punctum tam
tardæ accessiōis depræhendendum. Cic. libro 6. de Re-
pub. utramq; sententiam tetigit, cum dixit. Nouem tibi
orbibus, uel potius globis connexa sunt omnia, quorum
unus, est cœlestis excimus, qui reliquos complectitur om-
nes. summus ipse deus, arcens, & continens cæteros, in
quo sunt infixi illi, qui uoluntur stellarum cursus sem-
piterni. Niger in si. hor.] Ut intumescens mare,
itè & ingrescens, & obscurum tempestatis prænuncium
est. Quare utrumq; coniunxit, cum dicit, & mare cœstuisse
multis fluctuum uoluminibus, & atram faciem eius intu-
lisse horrorem, quæ minabatur certissimam tempestatem
quidem, sed incertum qua cœli plaga.

Incerta eq.] hoc est, æquora testantur incertos uentos,
iam imminentes, ut sit hypallage.

Tunc rector.] Pe-
a al. Zephyri phrasia nauæ: qui
ros Zephyrū petens plenis uelis por-
ne legendum tum monet Cæsarem,
est. ut obseruet minas Pō-

b al. Euros. ti, & uentorum, paula-
tim coorientium.

Et trepidæ ra.] pro-
e al. ne. rector ratis trepidus,
d al. sic. hypallage.

Zephyrus, an Eu-
rus.] Quædā exem-
plaria legunt, Zephy-
rus ne, & alia, Zephy-
rō sine, quæ lectio ge-
nuina est, & uera, cum
ultima, in Zephyrus,
extendi debeat, quæ
absque coniunctione
contrahitur. Est au-
tem Zephyrus uen-
tus flans ab occasu,
Latine Fauonius, Eu-
ro aduersus, qui ab or-
tu uenit, ut Mamilius li-
bro quarto Astrono-
micō.

Asper ab axe ruit Boreas, fugit Eurus ab ortu,

Auster amat mediam solem, Zephyrusq; cadentem.

Itaq; dubium est, & anceps uentii orientales ne, an occide-
tales spirant, adeoq; utrimq; æstuat mare.

Nubibus & cœlo.] Exponit, qui fiat, quod mare
anceps fluctuet. Nam in aere Notus, qui Auster Lati-
nis, uidetur nubes colligere (est enim is uentus humi-
dus) & si fluctus marinos respiciamus, Corus eos mi-
scet. Est enim Corus is Latinis, qui Græcis Argestes,
& Zephyrus Plinio ab Occasus Septentrionali oriens.
Atque hoc loco in Amycla prudentis gubernatoris exem-
plar delimitatur, qui auribus uentos captaturus, modo huc,
modo illuc hoc est, iam in occasum, max rursus ad or-
tum se conuertit. Quin & nunc fluctuum agitationes,
nunc nubes suspectans obseruat.

Nec ratis.] Non potest fieri, ut hac nauicula in

Tunc rector trepidæ fatur ratis, aspice sæuū (rus,
Quarta paret pelagus, a Zephyrus intēdit, an b Eu-
Incertum est, puppim dubius ferit undiq; Pōtus.
Nubibus, & cœlo Notus est, si murmura Ponti
Consulimus, uenient Cori in mare gurgite tāto
Nec ratis Hesperias tanget, nec naufragus oras.
Desperare uiam, & uetitos conuertere cursus
Sola salus, liceat uexata littora puppe
Prendere, & nec longè nimium sit proxima tellus.
Fisus cuncta d sibi celsisse pericula Cæsar,
Sperne minas, inquit, pelagi, uentosq; furenti
Tarde sinas, Italiam si cœlo autore recusas,
Me pete, solo tibi caussa est hæc ciusta timoris,
Vectorem non nosse tuum, quem numina nunq;
Desiderunt, de quo malè tunc fortuna meretur,
Quū post uota uenit, mediasq; præpue porcellas,
Tutela secure mea, cœli iste, fretiq;
Nō puppis nostræ labor est: hæc Cæsare pressam
A fluctu defendet ōnus, nec longa furori
Ventorum sæuo dabitur mōra, proderit undis
Ita ratis, nec flecte manus, fugæ proxima uelis,
Littora, tum Calabro portu te crede potitum,
Cum iam non poterit puppi, nostræq; salutis.
Altera terra dari, quid tanta strage paretur,
Ignoras, quærit pelagi, cœliq; tumultu
Quid præstet fortuna mihi—

Italiam perueniamus,
uel naufragia etiam, B
cum & fluctus, & uentis
enumerati omnes no-
bis aduersentur.

Desperare uiam]
hoc est, una superest
salus, ut desperata na-
uigatione, retro unde
uenimus, ueritatis
cursum.

Nec longè.] Li-
cet haud procul à ter-
ra absumus.

Fisus cuncta sibi.]
Cæsar fortunam mul-
tis antea bellis sibi be-
nignam, & fauentem
expertus, cum non du-
bitaret, quin ista etiā
presentia pericula fœ-
liciter euaderet, ad i-
stum modum respon-
dit nauæ. Me pete.]
Si uentii, si fluctus ad-
uersantur, me implo-
ra, et meum auxilium.

Nihil interim perterritus fluctuū minis, ceptū iter profe-
qui iussit. Sola.] Quod elauū è manib. eijcias, in caussa
est, quod nescias, quem uehas, & qualem uirum, quem di-
nquam in aduersis destituunt. Tutela secure mea.]
Quæ ego à periculis tutari possum. Et fortuna semper
uota mea anteuertit, donatq; semper, antequam opto ali-
quid. Cœli iste.] hoc periculū nihil curat nostrū nauigi-
um, sed uentorum, ac maris quædam molestia, & infestia-
tio. Hanc Cæsar.] Verba Cæsaris ista referuntur. Cum
uenti è Ponto uehementius spirassent, magni ad ostiū flu-
minis fluctus propellabantur, cum quibus gubernator ali-
quandiu colluctatus, cum uis maris insuperabilis esset, &
hic metu cepisset iā nauim circūagere, ut retro ad ostium
abiret. Cæsar habitu seruili latens, manu nauiam præ-
hendit, quin, inquit, procul tendis? Cæsarem, & eius for-
tunam uehis. Poëta & Suetonius tradunt illum in mare
longius

longius prouectum. Contra Plutarchus, & Appianus, qui scribunt, eum ostio fluminis euectum, fluctuum im-
mensa uis fuisse reiectum, ut mare ingredi nequiverit. Ces-
santibus, inquit Tranquillus, copijs, quas subsequi iusse-
rat, cum ad accersendas frustra sepe misisset, nouissime
ipse clam noctu paruulum nauigium solus obuolutio ca-
pite conscendit, neque aut quis esset ante detexit, aut gu-
bernatorem cedere aduersa tempestati passus est, quam
penè obrutus fluctibus. Hanc Casare p.] hoc est,
onus, quod uehis, defendet nauigium, in quo ipsum Ce-
sarem uehis, & eius fortunam. Poëta nimiam confiden-
tiam, sed poetice, Casari tribuit, quasi uerò ei in manus es-
set, fluctus regere, & uentis imperare pro suo arbitratu.
Quare arroganter addit. Nec longa furorij.] Non
durabit diu hæc maris saeuitia, & cæli inclementia. Et
in, furori tragica inest translatio ducta ab homine, ad
rem inanimatam, nempe ad seuum maris, aerisq; elemen-
tum. Nec prode.] Nec nauis ista egebit auxilio un-
darum, quasi uerò ipso latente aliquo numine nauim sit
gubernaturus. Proinde interminatur, ne flectat manus,
hoc est, clauum flectat ad redeundum in ostium, unde fu-
erant digressi. Itaque monet, ut proxima Epiri litto-
ra declinet, & putes se iam propè Brundisium portum
tenere. Nox enim erat, & in tanta caligine non pote-
rat nauis uidere, quantum ab Epiro excurreret, quousq;
progressus erat, & procul uel à Safone insula, aut à Ca-
labria adhuc aberat. Itaque iubet eum fingere, non
procul à Brundisio abesse. Calabro portu.] Brun-
dusino. Tota hæc ora Cherfoneo similis est, quam Gra-
eci quondam tenuerunt. Quidam eam Messapiam, alij
Salentinam: sed plures Calabriam dixerunt, ab rerum

optimarum prouentu, ut quidam credunt. Longissimè
Calabria excurrit in Ionium. Unde in Macedoniam bre-
uis traiectus est L. M. pass. Has angustias Pyrrhus rex
prior: inde M. Varro, cum Pompeij auspicijs piratas in-
sectaretur, ponte iungere constituerat. Laudatum his
locis est mel, item & uellera: quanquam circa Tarentum
laudatissima. Ex portu Brundisino in Epirum, ut an-
tea dictum est, non modus traiectus est. Ceterum uel
hinc apparet, multarum rerum copiosum in Calabria
fuisse quondam prouentum, quod Calabri hospitis Xe-
nia, siue munera etiam in prouerbium abierint, pro ru-
sticanis, leuibusq;e, quæque magis onerent accipientem,
quàm iuuent, aut quæ, inquit Brasimus, donantur con-
tempta. Exuberans rerum copia, ac prouentus parit uili-
tatem. Abundant cum alijs, quæ dixit, tum pyris Cal-
abri, quæ quia hospitibus assatum apponere solebant, at-
que ubi saturi fuissent, quæ reliqua essent, bellatorum ui-
ce secum domum auferre iubebant. Quod si recusassent,
eadè porcis abicere cõsueuere. Horat. ad Mecænatem.

Non quo more pyris uesci Calaber iubet hospes,
Tu me fecisti locupletem, uescere sodes;
Iam satis est, at tu, quantum uis tolle benignè.
Non inuisa ferēs pueris munuscula paruis.
Tam tener dono, quàm si dimittat onustus.
Vt lubet, hæc porcis hodie comedenda relinques.
Cum iam non.] Cum nullus alius portus nobis pa-
teat, quàm Brundisius. Ignoras.] Quidam per in-
terrogationem legunt. Vt hic sit sensus. Ignoras quid hæc
tempestate paratur, & quorsum ea spectat, ut fortuna
hac uentorum procella quærat secum deliberans, quid
boni sit mihi datura.

Non plura.] Poss-
quam ad istum mo-
dum respõdit nauis,
extemplo auulsi fue-
runt uis tempestatis
rudentes. Amplifi-
cat deinceps narratio
nem, à descriptione
tempestatis, qua uel
maximè delectatur po-
ëtæ. Tota ea expressa
est ad illam Vergilia-
nam, lib. Aeneidos pri-
mo, ubi Aeneas soluit
è portu Siculo, in Ita-
liam traiecturus.

Vela tulit.] fra-
ctis enim funibus nau-
ticis, uela in summum
malū disiecta fuerūt.

Qua ex re multo plus periclitata fuit cimba.

Alaus.] materia, pro re confecta. Iuncturis iam fa-
tiscentibus crepuit nauicula, ut quæ iam uideretur disili-
re. Inde ruunt.] Summatim undique statim conge-
sta omnia pericula commemorat, quæ particulatim enar-
rando iam dilatabat. Primus ab.] Corus, inquit, pri-
mum coortus fuit ab occasu Septentrionali. Oceano
Atlan.] per fretum Herculeum immensam aquarum mo-
lè ex Oceano occidentale, qui Atlanticus, ab Atlante mō-
te, quem alluit in extrema Africa ora, nominatur, huc uē-

— Non plura locuto

Auulsi laceros percussa puppe rudentes
Turpo rapax, fragilemq; super uolitantia malum
Vela tulit, sonuit uictis compagibus alnus.
Inde ruunt toto a concita pericula mundo
Primus ab Oceano exeris Atlanteo
Core mouens æstus, iam te tollente furebat
Pontus, & in scopulos totas erexerat undas.
Occurrit Gelidus Boreas, pelagusq; recundit,
Et dubium pendet, uento cui pareat, æquor.
Sed Scythici uicit rabies Aquilonis, & undas
Torfit & abstrusas penitus uada fecit arenas.
Nec perfert Pontum Boreas ad saxa, suumq;
In fluctus Cori frangit mare, motaq; possunt
Aequora subductis etiam concurrere uentis,
Non Euri cessasse minas, non imbribus atrum
Aeoliū latuisse Norum sub carcere saxi,
Crediderim, cunctos solida de parte tuentes
Defendisse suas uiolento turbine terras.

stitali oriētis meta, flatus ut dixi, uiolētus et sonorus. Est
is uētus natura frigidus, ut cōtra, Auster, & Corus calidus
ac tepidus. Quare aptissimū epithetū ei accōmodauit, ge-
lidus Boreas, Retūdit.] significatèr Nā cū dicit Boreā
Coro occurrisse obuīā, necessariū æstum retro disiecit, ut
coarguat & uentorū inter se & undarum pugnam in me-
dio Adriatico. Sed Scythici.] epithetice quod Scy-
thia Septentrioni sit subiecta, à qua ab ea parte, Oceanus
Scythicus nomen habet, ut qua ortus: Eous, & Sericus,
à Meridie Indicus appellatur. Quātum terrarum à Tau-

us Corus congesit.
Auersio, in Core. Hu-
ius uiolentia cum con-
citaretur mirū in mo-
dum maris æstus, flu-
elus in scopulos cum
admirabili fremitu e-
recti fuerunt. Oc-
currit gel.] Coro op-
ponit, Aquilonem ex
aduerso insurgentem,
ut uentorum lucta, &
prelium inter se mul-
tō uiolentiū æstū mi-
sceat. A Græcis Bo-
reas dicitur, ἀπὸ τοῦ
βοῆς hoc est, à boatu,
quod ubi saeuierit, hor-
redum fremat. Venit
hic ab æstiuā, siue sol-

ro in Borea extenditur, Scythiæ appellatione continetur: iudem, quod in Austrum India. Maro Aeneid. Quarto. Alpium dixit Boream, quod Rhiphai montes. & Alpes à quibusdam ij dicantur montes, cuius rei auctores citantur Posidonius, & Protarchus. Dubium uento cui.] pro utri uento, Corone, an Aquiloni mare uelit parere. tanta eorum fuit & lucta, & pugna. Vicin tamen tamen rabies Aquilonis, ut uiolentioris, quod proximè ab axo mudi concidat, & frigidissima cæli plaga. Torfit.] idem quod paulò ante dixit, reuindit, retudit, retro disiecit. in mediterraneum, in Austrum, contra Corium.

Abstrusas.] ut arena in fundo uel appareret, uel mare iam uadosum esset, alioqui altum. Nec perfert.] Tanta uis inuicem Cori fuit, ut fluctus ab Aquilone reiecti nõ potuerit ad littora Austro, Corone subiecta peruenire, id quod statim ipse addit, cum dicit, mare suos fluctus in Corum frangere. Motasq.] ut si iam uentii scuire desisissent, utrinq. fluctus collidi potuissent.

Non Euri.] amplificatio alia. Credit etiam ab

Sic pelagus] hoc est, mare non transisse suas metas præscriptas, sed intra sua littora coercitum fuisse.

Aequora rapta.] Nam ipsi uentii ferunt fluctus immodicos uispestatas, ablata, uel in mari, non admodum uasto. Tyrrenum.] Mare Tyrrenum à Coro in mare Aegæum dispulsum fuit. Est autem proprie mare Tyrrenum, quicquid

obiacet Italia, inter Liguriam, & Rhegium, & Siciliam, inferum mare etiam dictum, ut Adria superum Tyrrenos appellatos multi arbitrantur, à Tyrreno Atyos, qui à Lydia nauigio in Italiam delatus, eò colonias deduxit. Causam addit Strabo, quod fame Ionia tum fuerit pressa: quare Atyos, qui tunc ibi imperium tenebat, Heraclides ex Omphale, alterum liberorum Lydum regnum obtinere iussit, à quo ipsa regio deinceps Lydia fuit appellata. Alterum uerò Tyrrenum eum magna populi manu exteras sedes quætere, & colonias deducere iussit: qui in Italiae oras uento appulsus, eam regionem, quam incoluit, de se Tyrreniam nuncupauit. Sunt, qui à Telephi filio, qui huc colonias deduxerit, Tyrrenos nuncupatos affirmant Dionysius à Tyrsibus credit, quod edificiorum genus est, quibus Tusci utebantur, quem Xanthium Lydum sequutum credunt, qui neq. ullum Tyrrenum ex Lydorum gente noui ducem, neq. colonias ex ea gente in Italiã deductus tradit. Caterum Itali modo eos Tuscos, modo Hetruscos uocant, qui fortassis Græcam uocem in eo uocabulo sequuti, à cultu diuino illos appellarunt. Constat interim Umbros, qui intra Alpes, & Apenninũ habitauerunt, à Tyrrenis fuisse electos Tyrrenos à Gallis, Gallos à Romanis, Romanos à Lögobardis, à quibus ad ultimũ terminatum datũ est. Caterum, Latini, Umbri, Ausones uno nomine olim à Græcis Tyrreni appellati fuere: quanquã non ignoro Græcos, qui ad Tyrrenum Atyos filium, nomenclaturam referunt, aliam B

Sic pelagus mansisse loco, nam parua procellis Aequora rapta ferunt, Aegæas transit in undas Tyrrenum, sonat Ionio uagus Adria ponto. Ah quoties frustra pulsatos æquore montes Obruit illa dies, quàm celsa cacumina pessum Tellus uicta dedit, non ullo littore surgunt Tam ualidi fluctus, alioq. ex orbe uoluti A magno uenere mari, mundumq. coercens Monstriferos agit unda sinus, sic rector Olympi Cuspide fraternalassarum in sæcula fulmen Adiuuit, regnoq. accessit terra secundo, Quum mare conuoluit gætes, quũ littora Tethys Noluit ulla pati, cælo contenta teneri. Tunc quoq. tanta maris moles creuisset in astra, Ni superum rector præcisisset nubibus undas.

ortu Eurum coortum fuisse: is enim est, qui ab Oriente a uerno, siue Aequinoctiali uenit, quem Græci Apelioten dicunt, Latini etiam Subsolanum. Sunt qui uolunt, Subsolanum siue Apelioten ab ortu astiuo stare, & Eurum, quem eundem Vulturno faciunt, ab ortu Aequinoctiali spirare. Notum] qui Latini Auster est, à meridie ueniens, quem paulò ante monuimus esse humidum. Atque ita quatuor simul uentos concurrisse credit. Boream Corum, Austrum, & Eurum.

Defendisse.] Certatim eiecisse suas undas in oppositas terras. Sub carcere saxi Acolij.] Carcerem saxi Acolij, pro in Aegolia latuisse. Est autem Aegolia, id regnum, in quo Aeolus uentorum rex imperauit. Sunt autem insulae septem in mari Siculo, quarum nomina hæc sunt. Lipara, Thermeffa, Strongyle, Didyme, Ericusa, siue Ericussa, Phœnicussa, Euanymus, quarum Strongyle à figura nomen sortita est, uiciniq. paulatim deficiens, & perpetua luce illustres. Atq. hic aiunt Aegolum suam sedem habuisse.

coloniæ causam tradere. Itaque Tyrrenum mare, Siculo miscetur, Siculum uerò Ionio ad Corcyã contra Epirum occurrit. Ionium Cretico pelago confunditur, quod in Septentrione uasto excursu excipit Aegæum. Apollionij scholiastes, Aegæum pelagus credit sortitum nomen ab insula, à eaprarum appellatione

cognominata. Ea sacra fuit Neptuno. Aiunt in hac neminem propter phatasmata à Neptuno oblata dormituri posse. Citatq. Nicocratẽ eius rei autorem. Rursum sunt, qui à Neptuno Aegæum mare dictum aiunt, quod ipse Aegæus dicatur: ut credit Pherecydes. Nec desunt, qui ferant, à quodam Aegæo, ex arce in mare præcipitato. ἠδὲ τὸ διὸν ἄγος κρητῆται. Ah quoties.] pathos, quo hyperbolicè amplificat feruorem maris, ea nocte conantis, sed frustra, Acroceraunia fluctibus obruere, & proximos Acroceraunij montibus. Pessum.] in mesis pro pessum dedit, cum rabie fluctuum illis contecta uel iacuerint, uel prostrata fuerint. Non ullo litto,] alia amplificatio, à collatione diuersorum locorum, unde uasti gurgites euolui possunt & solent: qui quidẽ cum his collati modici uideri ualent. Ex alio orbe.] ex alia orbis parte, ex alio mari, siue Oceano, siue mediterraneo. Sed ipsum Oceanum innuere uidetur, qui ambit terras, & eas abluat, id quod statim perspicue indicat. Monstriferos.] si prodigiosos sinus, & immesos. Caterum ingens illud pelagus, quod ambitu suo terras cingit, alluuntq. & ceu insula coplectitur, Oceano uocatur, ex quo terra, ueluti uergenti cedens locum, intra se quatuor amplissimos sinus recepit magnitudine impares. Primus est, & lögẽ omnium maximam, quem mare Atlanticum facit, effusum per fretum Gaditanum, ab insula Gadibus, ita dictum, quẽ in uniuersum, Nostris maris, siue Mediterranei nomine cõsent auctores. Secundus

A mundus sicut à Septentrione è montibus Hyperboreis effusus longo freto, Caspius, siue Hyrcanus, ab accolentibus gentibus appellantur. Tertius sinus Persicus est, ab Oceano Indico meridionali fusus. Persarum terras magna parte alluit, à quibus nomen accepit: Quartus sinus, Arabicus nominatur, ab Arabia felici, cuius littora longissimo recessu pulsant Erythraum mare, hoc est, Rubrum. Recensentur sinus plures Oceani, ut magnus ille in India ultra Gangem, qui Gangeticus dicitur. Alius à Septentrione sinus, intra Hispania, & Gallia littora, hinc Cantabrico, illinc Aquitanico ad Pireneos usque salus, Oceano porrectus. Et Codanus sinus ubi Scandia insula est. Est & sinus Issicus in Mediterraneo inter Cyprum, & Ciliciam. Sic rector. Collatione hyperbolica diluuij sub Pyrrha, & Deucalione, amplius amplificat a summaris. Conferit hoc loco Neptunium, eiusque Ardentem cum Ioue, & eius fulmine. Ad eundem modum quondam inquit, cum vindicando flagitia humana Iuppiter fatigatus esset, eaque aduersus homines omnia consumpsisset, implorauit opem fratris Neptuni, ut diluuium uniuersum hominum genus interuisione deleteret, ma-

re caelo miscuit, ut nunc fecit Neptunus. Rector olim. Iuppiter periphrasis. Cuspide f. tridente, siue fuscina Neptuni. Lassatum. defatigatum. & prope exhaustum, atque obusum nimio usu, in puniendis sceleribus mortalium, ut poëta fabulantur. In secula. pro per tot secula: ob tot seculorum perpetuum usum hebetatum. Regnoque accet. hoc est, terrae mare mixtum fuit. & mare caelo. Nam in diuisione orbis terra, ita distribuit Saturnus regnum suum, ut Iuppiter caelum, Iuno summum aerem, Neptunus Maria, Pluto terras obtineret. Terra igitur cessit Neptuno, cum iam aquis obruta iaceret.

Mare conuol. oppressit humanum genus, & quidem aquis diluuij, ut Oceanus effusus non pateret usquam ulla littora, sed omnia aquis contegeret. Teihs, pro mari, siue Oceano, metonymia.

Caelo content. cum terra oppressa, caelo esset commista. Tunc quot. ubi aquis cataclysmi omnia terrarum perfusa essent, Oceanus in caelum usque peruenisset, ni Deus aquarum molem nubibus coërcuisset, ne alius intumescerent.

Non caeli nox. Quoniam autem poëta hoc loco à Cataclysmi descriptione per occasionem praesentis tempestatis narrationem dilatat, non inuile fuerat, nec inuicundū aliqua de Cataclysmo quam uerissimè simul, & breuissimè hoc loco adscribere.

Non caeli nox illa fuit, latet oblitus aër. Infernae pallore domus, nimbisque grauatus Deprimitur, fluctusque, in nubibus accipit imbrē. Lux etiam metuenda perit, nec fulgura currunt. Clara, sed obscurum nimbosus disilit aer. Tunc superum conuexa tremunt, atque arduus axis Intonuit, motaque poli compage laborant. Extimuit natura chaos, rupisse uidentur Concordes elementa moras, rursusque redire Nox inanes mixtura Deis spes uana salutis. Quod tanta mundi nondum periēre ruina.

quam tartareas, quas densissimi nimbis inducebant in aërem, cum fontes omnes abyssi magna rupti essent, & caeli catacacta aperta forent, in quibus generatur pluuia.

Lux etiam metuenda perit. periphrasis, fulguris, terribilis rebus humanis, nedum hominibus, & bruiis animantibus. Hoc dicit etiam tum periisse, quantumuis clarum neque rabies, neque nimbos penetrare potuisse. Reddit ipse, quam dicit lucem, & qui perierit. Est autem fulgur, siue fulgetrum, ac fulguratio, lux, & quasi uibratio quaedam luminis, quae cernitur ante, quam tonitruum audiat. Obscurum. nomen positum pro aduerbio, obscure disilit aër nimbis oblitus, ac densus, ne fulguratio ulla parte conspiciatur. Superum. pro superiorum. Diuorum sedes, caelum ipsum tenuit. Alij legunt, fremunt. Meo iudicio, gemina lectio est, tremunt ut tremere mundana machina dicatur, quamuis aër semper sonat tonitruui uiolento sono. Amplificat rursus immodicè fulguris, ac tonitru effectus. Arduus ax. polus mundi uterque, quorum alter Septentrioni, alter Austro subiacet. Motaque comp. uix sustinent molem mundi. Extimuit nat. De Chaos differimus lib. secundo, fuisse confusam illam omnium elementorum cogeriem: & ut poëta, dixit, non bene iunctarum discordia semina rerum. Sunt, qui amplius Terrae intima, Chaos nuncupant, & Aden. Elementa uidentur. Elementa distincta ita constat, licet qualitatibus natura pugnet, tamè unumquodque ab altero secretū, cum alijs concordiam colit. Summum aetheris ignis, possidet elementum calidū &

uit. Sed de hoc cataclysmo. Ozyganis temporibus, diuersae scriptorum sunt opinionones. Nunc ad rem.

Non caeli. Ea al. fremunt, & pramunt.

re. Duos Cataclysmos maxime tradunt scriptores, alterum uniuersalem, & magnum: particularem alterum, & eum paruum. Prior ille (ut saera testatur historia) praedictus fuit oraculo ipsi Noë à Deo, cui stabat uniuersum humanum genus una clade diluuij, ob nequitiam, profligatam uitam, extinguere. Ille à Deo commonefactus, quod immensa uel Cataclysmi omnem terram, horribili inundatione operiret, iussus fuit, immensam moliri arcam, in qua ipse se cum uxore, liberis, & liberorum coniugibus, ad haec, ex omnibus uolueribus, & animantibus, quae terram incolerent, mares singulos cum feminis conderet, ut esset omnium animantium ad reparationem generis humani, quasi seminarium. Praeruit oraculo senex, & quidem per omnia. Iterum admonitus Noah, arcam cum suis, & animantibus ingressus fuit. Quadraginta deinceps dies tanta aquae uis caelo effusa fuit, ut non solum plana, & decliua terrarum, sed etiam altissima montium cacumina cubitis quindecim transcendit ea inundatio. Haec clade omnia animantia, praeter pauca, quae arca inclusa erant, interiēre. Alter cataclysmus, quem particularem uocant, incidit circa tempora Ibrahelis, quibus Apis in Aegypto colit acceptus fuit: & in Europa, Thesfalus Graeci filius, à quo Graecia suam appellationem duxit, ab illo Thesfalia postea nuncupata, regnauit. Fuit hoc diluuium factum sub Ogyge rege, minusque late fuit euagatum, sed multo atrocius illo, quod Deucalione fugit, quod Phoenicem, & Parnassum, ducentis, & amplius annis munda-

siccum, medium aer obtinet, quem nostri Spiritum appellant, humidum, & calidum, uitalem, & per cuncta medibilem, totoque conseruatum, ut nil usquam sit uacui. In huius medio terra frigida, & siccata libratur, quarto elemento aquarum humido, ac frigido, ita circumfluo, ut muzzo complexu diuersitatis efficiant nexum. Terram mundi centrum, Plinius modo uniuersi cardinem, modo caeli cardinem appellat. Atque ita pari in diuersis locis uisu summa inter se sunt concordia, quam in abluuio rupisse uisa fuerunt. Quin addamus & illud, tria elementa sine sapore esse, sine odore, sine succo, aquam, aerem, ignem.

Neque uero elementis sedes est, nisi in elemento. Nam sicut ignium sedes non nisi in ignibus est, aquarum in aquis, spiritus nisi in spiritu, ita terra, nisi in se locus non est, arcentibus cunctis. De elementorum ratione, & qualitatibus multa eruditè Macrobius libro primo in Somnium Scip. cap. sexto, & Plinius lib. Secundo.

Rursus red.] Zeugma, hoc est, uox ea uisa fuit redire, quæ ima summis esset commutatura, & summa imis.

Vna salu.] Ea una spes solabatur mortales, quod elementorum confusione non simul omnes interierint. Euphonia in horrendam illa faciem cataclysmi.

Quantum Leucadio.] De Leucadia peninsula & Leucate promontorio, cui hoc loco fluctuum altitudo hyperbolicè comparatur, in Ambracia, et mari Leucadio, supra pluribus dictum est. Cuius tumentes.] Cum fluctus diducuntur, innum uadum conspicuum est & summis fluctibus. In eandem sententiam prior dixit Maro lib. primo Aeneidos.

— His unde dehiscent.

— Terram inter fluctus aperit, fuerit æstus arenis.

Nubila tanguntur.] hyperbole, ut in eo, quod præcedit, & statim sequitur.

Arenas exhaustum.] Mare in montis speciem erectum, aperit sinum uadi: & in eius rei descriptione nimis laborat poeta. Artis opem.] Præ nimio metu, ars suo consilio regendi nauem destituta fuit, id quod statim ipse exponit. Iam qui maris discordia nauigantibus succurrit, ipse reddit uersu sequenti. Ex fluctuum pugna inter se nauigium subsidere non potuit in profundum.

Non humilem Sasonem, non littora, non portum Ambraciae, sed altissimos Cerauniorum montes.

Sasona.] Sason insula modica, & obscura media est inter Brundisium, & Epirum, ab Orico, in Ionio mari, mille milia passuum, piratarum quondam statio, quos Pompeius præfectus maris bello persequutus, uicit. Ab ea insula initium est Ionij maris.

Curua Thessaliae.] id est, curua littora Thessaliae. Sulpitius Thessalicum flexum exponit, cum sinus Pelagicus, in cuius ora Larissa est maritima, extrema urbium Thessaliae ad diuersum mare Aegæum sit, unde flexus est in Thraciam. Verum Thessaliae oram hoc loco accipiendam puto, Macedonicam. Macedonia aliquando Aemathia dicta fuit, quæ & Pyrrhia, & Hemonia, & Thessalia. Gellius tamen lib. 14. capite 6. annotauit, Macedoniam Emathiam quidem, sed Thessaliam Hemoniam

Quantum Leucadio placidus de uertice Pontus Despicitur, tantum nauæ uidere trementes Fluctibus è summis præceps mare, cumque tumetes Rursus hiant undæ, uix erinet æquore malus. Nubila tanguntur uelis, & terra carina. Nam pelagus qua parte sedet, non celat arenas Exhaustum in cumulos, omnisque in fluctibus unda est. Artis opem uicere metus, nescitque magister Quam frangat, cui cedat aquæ, discordia Ponti Succurrit miseris, fluctusque euertere puppim Non ualet in fluctum, uictum latus unda repellens Erigit, atque omni surgit ratis ardua uento. Non humilem Sasona uadis, non littora curuæ Thessaliae saxosa pauent, oræque malignos Ambraciae portus, scopulosa Ceraunia nauæ Summa timent. Credit iam digna pericula Cæsar Fatis esse suis, tantumne euertere dixit, Me superis labor est? parua quem puppe sedentem Tam paruo petiere mari? si gloria læti Est pelago donata mei, bellisque negamur, Intrepidus, quamcunque datis mihi numina mortem Accipiam, licet ingentes abruperit actus Festinata dies fatis, sat magna peregi. Arctos domiti gentes, inimica subegi Arma metu, uidit Magnum mihi Romam secundum.

uocata fuisse. Proinde non timent littora Macedonia, quæ uis saxosa, non portus malignos Ambraciae in interiori sinus Ambraciae recessu. Huius portus malignos uocat, quod ibi Leucates mons scopulosus sit, & lituus Actiæ uadusum, saxosumque ob id fuerit, quod aliquando angustia ille continenti iuncta, Leucadem peninsulam fecerunt. Et Maro hæc littora Actiæ, in quibus uetus Apollinis fanum fuit, & postea ab Augusto instauratum, formidata uocat nauis libro tertio Aeneidos.

Et formidatas nauis aperitur Apollo.

Scopulosa Ceraun. nau.] Sole Cerauniorum excelssima iuga pauent, ne in ea impingant. Sunt enim in montes prope omnium toto orbe excelssimi Europæo, nisi quod Olympus omnes excedere altitudine credatur. Tantumne.] exclamantem fingit Cæsarem, ad exemplum Aenææ Vergilianæ libro Aeneidos primo.

— Talia uoce refert, &c.

Parua.] Componit inter se per antitheton, magnum mare, & puppim parua. pathos à loco, cum gloriosius ducat in bello terra perire pugnando, quam in mari à piscibus deuorari. Quod si tamen omnino necesse, & Dijs ita uisum, ut hic fluctibus obruatur, unum superest, quo se consolatur: fama honesta, & rerum gestarum gloria, quam immortalæ, & apud omnem posteritatem uisuram sit uicturus. Tantumne labor.] ad eone id curant superi, ut me perditum eant? Festinata d.] nimis maturata à fatis, cum maiora rerum opera patrandam animo conceperim. Sat magna.] Nec hoc uero caret allusione. Nam quod Dido Vergilianæ dixit.

Et nunc magna mei sub terras ibit imago. (egi. id noster paulo diuersus extulit, eum dicit, Sat magna persubicit hic quoque enumerationem illustrium factorum suorum, ut illa apud poetam.

Urtem præclaram statui, mea monia uidi. Lucanus. Arctos

A Arctos domui gentes, inimica subegi.
 Et Maroniana Dido.
 — Mea moenia uidi. Hic Caesar.
 Vidit Magnum mihi Roma secundum.
 Vidit Magnum fecum.] Pompeius antea enim pa-
 rem non tulerat in Republ. neque Caesar superiorem. Lu-
 canus libro primo.
 Nec quenquam iam ferre potest, Catâruc priorem.
 Pompeiusue parem.
 Quo quidem loco, si rectè commemori, ostendimus ex Sue-

tonio saepe ex eo auditu fuisse, difficilius se principem ciui-
 tatis à primo ordine in secundum, quam ex secundo in
 ultimum detradi. Et Plutarch. in Casare refert, eum
 in Hispaniam iter faceret, prateriretque oppidulum ne-
 scio quod, obscuru, dixisse eum, ibi se inter rusticos mal-
 le primum esse, quam inter Romanos secundum. Itaque
 hoc nomine se hic consolatur, quod Roma uiderit se pri-
 mum, & Pompeium secundum. Arctos do.] Galli-
 as, Germaniam, & Britanniam, quæ gentes Septentrioni
 subiectæ sunt.

Iussa plebe, tul.] Iussa plebe, tuli fasces, per bella negatos.
 Ad imitationem Ver-
 gilianâ apud què Di-
 do libro quarto Ae-
 neidos.
 Urbem præclaram
 statui, mea moenia
 uidi.
 Eadem figura, hoc lo-
 co, quod consul em ip-
 se se crearit, in iussu
 B populi Roman. con-
 tra leges, eû neq ab-
 sentis ratio haberetur,
 neque Cons. nisi Co-
 mitijs, populi suffra-
 gijs crearentur: sed tamen is annuserat, quo per leges
 ei Consul em fieri licebat: sed Romam ex Hispania re-
 uersus, nullis suffragijs Pop. Rom. proximis Comitijs se
 Cons. & P. Seruiliam inuita plebe dixit,
 Fasces.] Consulatum, signum, pro signato, intelle-
 ctio, cum eâ dignitatem absentis, in Germania, & Gallijs
 bellum gerenti aduersarij negassent, clamantes absentis
 non debuisse haberi rationem in Comitijs Consularibus.
 Nulla Romana potestas.] Omnes ferme dignita-
 tes Romanae dicit se gessisse. Annos enim natus decem,
 & septem flamen Dialis destinatus fuit. Quæstor Iu-
 liam amitam, & Corneliam uxorem defunctus pro
 concione laudauit: & in eadem dignitate Hispaniam ob-
 tinuit. Ante Aedilitiam dignitatem in suspicionem ue-
 nerat conspirationis cum M. Crasso; L. Sylla & Pub.
 Antonio. Prætor creatus fuit detecta coniuratione Ca-
 tilinaria. Primum ad postremum Consulatum eum Bi-
 bulo gessit. Ad ultimum perpetuam Dictaturâ sumpsit.
 Et Dictator eam Stygias.] Nam utranque simul
 dignitatem paucis diebus gessit, cum undecim diebus in
 Comitijs perficiendis consumptis, ex urbe proficiscens se
 Dictatura abdicaret. Lacerum retinere.] Pathos
 à loco. Definit mihi busta.] Concessio quam cor-
 rigit, modo metuatur semper, ut, cum nemo sciet, ubi gen-
 tium lateat semper ab omnibus expectetur. Hæc fa-
 tum.] Sic Maro libro primo Aeneidos.

Talia iactanti, stridens Aquilone procella
 Velum aduersa fecit, fluctusq; ad sidera tollit.
 Franguntur remi, tum prora auerit, & undis
 Dat latus, insequitur cumulo prærupius aquæ mons;
 Lucanus uerò ter maximum fluctum Casarem ita lo-
 quentem in caelum extulisse dicit. Decimus.] maxi-
 mus omnium. Decimo, siue decumano fluctu mirè de-
 lectantur poeta, pro eo qui ter maximum habetur. Qui-
 dius lib. primo Trifitium,

Qui uenit hinc flu-
 ctus, fluctus superemi-
 net omnes.
 Posterior nono est,
 undecimoq; prior.
 Decimus hic, fluctus
 maximus dicitur in
 mari, ueluti decima
 quæque oua, quæ &
 ipsa decumana dicitur
 tur maxima sunt. O-
 uid. lib. undecimo Me-
 tamorphos.
 Vastius insurgens
 decimæ sicut impetus
 undæ.

Silius Italicus libro 14.
 Non aliter Rhodopes Boreas à uertice præceps
 Cum sese immisit, decimoq; uolumine Pontum
 Expulit in terras
 Seneca in Agamemnone.
 Hæc onere si dit, illa conuulsum latus
 Summittit undis, fluctus hanc decimus tegit.
 Flaccus Argonau. secundo.
 Quanta quoties, & Pallados arte
 Incaustum decimæ cecidit tumor arduus undæ.
 Iam uerò in limitatione agrorum, in media linea, ubi
 designatus fuerit umbelicus, per hunc medium, transuer-
 sa currat alia, nempe ab exortu æquinoctiali, ad occa-
 sum æquinoctialem. Limes, qui ita secat agrum, decu-
 manus etiam uocatur. Plinius libro 18. capite 34. Ter-
 tia à Septentrione linea, quam per latitudinem umbræ
 duximus, & decumanam uocamus, exortum habebit a qui
 noctialem, uentumque Subsolanum, à Græcis, Apelioten
 dictum. Ob id, hoc is nomine dicitur, quod sit longissimus.
 Quin & decumana porta in castris, appellatur, quæ post
 prætoriam est, per quam delinquentes milites, ut Vegeti-
 us ait, educuntur ad pœnam. Quin & oua, quæ na-
 scuntur maiora, decumana dicuntur.
 Ab alto aggere pel.] metaphora à terra ad fluctus
 marinos, qui aggeris in morem attolluntur. Ergo in
 summo fluctu pependere. Sed pertulit unda.] Cæ-
 sar seminaufragus gubernatori permisit, ut retro flecte-
 ret eursum, atque inde in castra se recepit.
 Scrupolisq; angusta.] ubi litus nullis rupibus fuit,
 aut saxis periculosum. Est autem scrupulus lapillus, qui
 inter ambulandum insilit in calceos hominis, à quo, dimi-
 nutium scrupulus. Recepit.] in ius, & suam ditio-
 nem, terram, quam reliquerat, captas prouincias, & re-
 gna, tum autem & fortunam, à qua destituta in periculo
 maris usus fuerat recepit.

Sed non.] Desun-
ctus periculis Caesar
nocturnis, sub aurorā
aduentātem, nō tā re-
uertēbatur in castra,
quā suo discessu in te-
nebris suos milites fe-
fellerat. Itaq̄ reducē
haud perinde gratula-
ti fuere, atque incusa-
rūt, quod temere ma-
ri, cœlo tam tēpestuo-
so, elā omnibus se cre-
didisset. Tacita fusa
ga.] ipse tacitus abi-
ens fefellit castra. E-
pecegesti. id est comi-
tes, & milites, qui in ca-
stris erant. Contentens
pro contento. Cir-
cumfusa.] Milites ad
hunc modum Cæsa-
ris temeritatem, sed

cū gratia incusarunt. Erat argumentum benevolentium
erga suum ducē animorum. Quod te d.] beneuolētia à
persona Cæsaris, & eius temeritate: quā ut mitiget, ac leni-
at, uesit honesto uocabulo uirtutis. Deinde ne hęc licen-
tia, ac *ταπεινωσία* quid offēdat, præter contemptū sui, &
præsens discrimen, inuito mari, & tempestate, se fluctibus
iactandū cōmiserat. Cum hoc in.] Hoc ad laudem du-
cis pertinet, quod orbis terrarū periclitaturus fuisset, qui
eum caput & principē delegisset. A periculo incommodi.
Quid aliud erat, quā uoluisse mori, cū inuito Neptuno
luctaretur cum fluctibus: quos nulla uel ui, uel arte eum ce-
re poterat. Emeruit.] modeste ingratitudinē eius erga
suos perstringit: qui noluerit illos secum in iisdem flucti-
bus mori, sed superstitēs eos esse maluerit. Iam et illud ob-
seruandū est, quod dixit, nullus tuorū emeruit esse super-
stes, pro superstitē, sicut & illud, tutūq̄ putabat, iam bonus
esse focer: pro bonū esse focerum. Pudet heu.] Dolens
ium exclamatio, quod cū per legatū Italicas copias suo

Sed non tam remeans Cæsar iam luce propinqua
Quam tacita sua castra fuga, comitesq̄ fefellit.
Circumfusa Duci fleuit, gemituq̄ suorum,
Et non ingratis incessit turba querelis.
Quo te dure tulit uirtus temeraria Cæsaris?
Aut quæ nos uiles animas in fata relinquens
Inuitis spargenda dabas tua membra procellis?
Cum tot in hac anima populorum uita, salusq̄
Pendeat, & tantus caput hoc sibi fecerit orbis,
Sæuitia est, uoluisse mori, nullusne tuorum
Emeruit comitum fati non posse superstes
Esse tuis? cū te raperet mare, corpora segnis
Nostra sopor tenuit. pudet heu, tibi causā petēdæ
Hæc fuit Hesperia? uisum est cōmittere quēquā
Tam sæuo crudele mari? fors ultima rerum
In dubios casus, & prona pericula mortis
Præcipitare solet. mundi iam summā tenentem
Permississe mari? tantum quid numina lassas?
Sufficit ad fatum belli fauor iste, laborq̄
Fortunæ, quod te nostris impegit arenis.
Hine usus placere Deūm, non rector ut orbis
Nec dominus rerum, sed foelix naufragus esses?

qui rerum totius orbis fastigium iam teneas, à quo deici
difficile fuerat. Tacitum quid numina.] Quid usq̄
adeo deos defatigas, ad te torseruandum, qui toties te ter-
ra, toties te mari temerarium conseruarunt, nullo huma-
no alioqui iudicio euasurum?

Sufficit.] Quasi dicant, fauor iste fortunæ, quæ te
rursum nobis restituerit, satis abunde testatur, fauor, bel-
li, & exitum: tum autem euentum futuræ uictoriæ, ad
quam te seruauit incolumem, cū noluerit in fluctibus
maris perdere. Nostris impegit arenis,] in hanc ter-
ram rursum appulerit, in qua te seruatum uoluit.

Hine usus placere Deum, non rector ut.] Sic-
cine existimas dijs uisum esse, ut naufragio perires po-
tius, quā principis orbis terrarum esses, cuius imperi-
um iam propè conferta manu tenes? Quasi dicant:
nisi te futura uictoriæ seruarent, iam in medijs flu-
ctibus haud dubie oppressissent. Itaque omnianus uic-
toriam præsentem.

Talia iactantes discussa nocte, serenus
Oppressit cum sole dies, fessumq̄ tumentes
Composuit pelagus, uentis a pereuntibus, undas
Nec non Hesperij lassarum fluctibus æquor
Ut uidere duces, purumq̄ insurgere cœlo
Fracturum pelagus b Boream, soluere carinas,
Quas uentus, doctæq̄ pari moderantur dextræ
Permixtas habuere diu: latumq̄ per æquor
Ut terrestres coit consertis puppibus agmen,
Sed nox sæua modum uenti, uelq̄ tenorem
Eripuit nautis, excussitq̄ ordine puppes.
Strymona sic gelidum bruma pellente relinquūt,
Poturæ te Nile grues, primosq̄ uolatu
Effingunt uarias casu monstrante figuras.
Moxq̄ ubi percussit c tenfas Notus altior alas,
Confusos temere immixtæ glomerantur in orbis,
Et turbata perit dispersis litera pennis.

Talia iactantes discussa nocte, serenus
Oppressit cum sole dies, fessumq̄ tumentes
Composuit pelagus, uentis a pereuntibus, undas
Nec non Hesperij lassarum fluctibus æquor
Ut uidere duces, purumq̄ insurgere cœlo
Fracturum pelagus b Boream, soluere carinas,
Quas uentus, doctæq̄ pari moderantur dextræ
Permixtas habuere diu: latumq̄ per æquor
Ut terrestres coit consertis puppibus agmen,
Sed nox sæua modum uenti, uelq̄ tenorem
Eripuit nautis, excussitq̄ ordine puppes.
Strymona sic gelidum bruma pellente relinquūt,
Poturæ te Nile grues, primosq̄ uolatu
Effingunt uarias casu monstrante figuras.
Moxq̄ ubi percussit c tenfas Notus altior alas,
Confusos temere immixtæ glomerantur in orbis,
Et turbata perit dispersis litera pennis.

Talia iactantes discussa nocte, serenus
Oppressit cum sole dies, fessumq̄ tumentes
Composuit pelagus, uentis a pereuntibus, undas
Nec non Hesperij lassarum fluctibus æquor
Ut uidere duces, purumq̄ insurgere cœlo
Fracturum pelagus b Boream, soluere carinas,
Quas uentus, doctæq̄ pari moderantur dextræ
Permixtas habuere diu: latumq̄ per æquor
Ut terrestres coit consertis puppibus agmen,
Sed nox sæua modum uenti, uelq̄ tenorem
Eripuit nautis, excussitq̄ ordine puppes.
Strymona sic gelidum bruma pellente relinquūt,
Poturæ te Nile grues, primosq̄ uolatu
Effingunt uarias casu monstrante figuras.
Moxq̄ ubi percussit c tenfas Notus altior alas,
Confusos temere immixtæ glomerantur in orbis,
Et turbata perit dispersis litera pennis.

citum: quod si is recu-
saret, præciperet Anto-
nio: si is quoq̄ præci-
peret Caleno. Si is ne-
garet quoq̄, epistolam
ad exercitum dedit, ut
Posthumo parerent.
At Cæsar non Bore-
am, sed Austrum ido-
neum uentum fuisse
nauigantibus, & O-
ricum peterent, scri-
bit. Quibus rebus,
inquit permouit Cæ-
sar, Brundisium ad
suos seuerius scripsit,
ut nacti, idoneum uen-
tum, ne occasione na-
uigandi dimitterent, & ad Oricum, siue ad litora Apol-
loniatū cursum dirigerēt, quod eò naues eicere possent.
Hic

A Haec à custodibus classium loca maxime uocabant, quod se longius portibus credere non auderent. Illi adhibita audacia, & uirtute administrantibus M. Antonio, & Fusio Caleno, multum ipsis militibus hortantibus, neq; ullum periculum pro Caesaris salute recusantibus, nacli Austrum, naues soluunt, atq; altera die Apolloniã, Dyrrhachiumq; prateruehuntur. Qui cum essent ex continenti uisi, Q. Corgonius, qui Dyrrhachium classi Rhodiã praeerat, naues ex portu educit: & cum iam nostris remissione uento appropinquassent, idem Auster increbuit, nostrisq; presidio fuit. Neque uero ille ob eam caussam conatu desistebat, sed labore, & perseverantia nauarum se uim tempestatis superari posse sperabat: prateruectosq; Dyrrhachium magna ueni nihil fecius sequebatur. Quas uent.] Naues aliquandiu uenti beneficio, pariter, & nauarum industria inter remigandum ordinato cursu prouehabantur, non secus, quam exercitus, & agmen terrestrium copiarum quadratis lateribus incedit. Sed nox superueniens modulatum eum cursum turbauit. Strymona.] Similiuodo sumpta à gruum uolantium natura. Strymon Thraciã fluuius est, circa urbem Hedonidem, antea Palesinus dictus. Diuidit Macedonia à Thraciã. Iuxta Nilum, & Strymonem excipitur in cibus tribulus, meliatus in uadum, folio ad effigiem ulmi, pediculo longo. Labitur inter Rhodopen. & Haemum montes, ex hoc ortus. Grues.] Similitudine à gruum uolatu ducta, ordinem nauium procurrentium per auersionem subiicit. Gens Pygmaeorum certas inducias habet cum gruibus. Tractus autem, quo ueniunt, immensus est, à mari Eoo. Cum auolant, consentiunt: & alta uolant, ut quam longissime proficiant. In eo agrum legunt, quem sequantur, duces. In extremo autem agmine, uicissim, qui acclament, habent dispositos, tum autem, qui gregem uoce sua contineant. Nocturnis horis suas habent excubias, lapillum pedis sustinentes, qui lassatis somno decidunt, & indiligentiam excubantium coarquat. Caetera dormiunt capite subter alam condito, alternis pedibus insistentes. Dux erecto prouidet collo, ac praedicit. Adhaec, eadem mansuetacta lasciuiunt, & gyros quos-

dam indecoro gestu peragunt. Cum Pontum sunt transuolaturæ, primum angustias petunt, inter duo promontoria, Criumetopum, & Carambin, & mox Saburra stabiliuntur. Vbi uero medium transierint, atq; iuncti è pedibus lapillos, ubi conuentem attingerint, è gutture arenam effundunt. Praesagium grues fuura, ut alibi nobis dictum est. Inter quarundam bestiarum miracula à Plinio refertur, non lassescere in ullo labore, qui neruos ex alis, & cruribus gruum habeant. Purgant se iunco palustri. αὐ γέροντες ἰθὺς καταπίνουσι. id est, Grues lapillos deglutientes etiam in prouerbium abierunt, de ijs, qui summa prouidentia gerunt negotium: sumptum ab eo, quem modo dixi, gruum more ut quoniam admodum sublimes uolant magnoq; feruntur impetu, neque possunt deorsum aspiciere, lapillos gestient, quos, si quando fatigari ceperint, inter uolandum, ex alto deiciunt, quo uidelicet è cadentiũ strepitu praecipiant, utrum supra terram, an supra mare uolent. Quod si lapis in mare deciderit, pergunt uiam. Sin in terram, miera quiescunt. Aristophanes in Auisibus.

ἐν μὲν γὰρ λιβύης ἰθὺς ὡς τοῖς κρυγαῖς γέροντες, θειμελίας καταπίνουσι λιθούς, id est, Venire gruum ter dena ferme millia Libyeis ab oris deuoratis maximis saxis.

Extat & inter Andreae: Alciati emblemata, de gruibus lapillos gestantibus pedum complexu inter uolandum, ut rectum cursum teneant: quorum exemplo monuit suos Pythagoras, rectum uitae cursum, atque institutum seruandum esse. Porro, quia hyeme congelatur, in magno aestu à gruibus frequentatur: hyeme uero ad Nilum conuolant. Itaq; ut ad propositum redeamus, eodem ordine naues è Brundisino portu mouerunt. Mox ubi Auster increbescere coepit, sine ordine processerunt. Notus altior] uetus uolentior uerberauerit alas gruũ densiores, propter ordinem haec tenus seruari sine ordine conuolant glomeratae in orbis, ut nullas figuras praeseferat eientorum. Litera.] quam antea ordinatè uolando referebant, ut Y. aut L. aut similem aliquam literam. Similem cursum representauit classis Brundisina.

Ut primum red.] Antonius orto sole, uiolentiori uenti flatu Nymphaeum tandem tenuit: incolumi classe, duae tantum naues destituta in ancoris ante Lyssum steterunt. Vnius earum Tyrone Octacilius, qui cum classe eam oram infederat, sibi deditos contra iusturandum crudeliter necauit: altera, quae ueteranos uehebat, die in conditionibus tractandis de industria consumptio, sequenti nocte in proximum litus decurrit, militesq; in terram egressi, per medias hostium stationes ad suos peruenere.

Ut primum redeunte die uiolentior aer Puppibus incubuit, Phœbæo concitus ortu, Prætereunt frustra tentati littora Lyssi, Nymphaeumq; tenent, nudas Aquilonib. undas Succedens Boreæ iam portum fecerat Auster.

exortu solis surgebat. Frustra e.] Nam (ut paulò ante retulimus ex Casare) ut ex continente Pompeiana uisi fuerunt, Q. Co-

ponius, qui Rhodiã classi Dyrrhachy praeerat, naues ex portu eduxit. Et cum iam Caesarianis remissione uento appropinquassent, idem Auster increbuit, & his auxilio fuit. Itaque è portu Dyrrhachino naues eductae Caesarianas naues interceperunt, ne Lyssum peruenirent. Nam Lyssum antea Caesar ciuibus Romanis attribuebat, muniendumq; curauerat: quorum conuentus factus statim Antonium recepit, & omnibus rebus inuit. Octacilius Crassus deserto oppido fugit, & ad Pompeium se contulit. Lyssi.] Lyssus in Macedonia est, ut auctor est Strabo libro septimo, post sinum Rixicum, ad Acrolyssum circa Nymphaeum, trib. passuum milibus.

Tentati.] Duæ naues tardius cursu confesso, in noctem coniecta, cum ignorarent, quem locum reliquæ cepissent, contra Lyssum in anchoris constiterunt, quas Octacilius Crassus, qui Lyssi praeerat, scaphis sumptis,

Dd expugnare

expugnare parabat: simulq; de deditioe eorum agebat, deditisq; uitae, ac rerum incolunitatem pollicebatur. Altera harum CC. XX tyrones uehebat: altera ferme CC. ueteranos habebat. Tyrones multitudine nauium perterrefacti, accepto iureiurando, hostes nihil his nocituros, Octacilio se dederunt. Qui ad eum perducti contra iurisurandi religionem in conspectu crudeliter necati fuere. At ueterani tractandis conditionibus, & simulata deditioe extracto primo noctis tempore, gubernatorem in terram nauem eicere cogunt: ipsi id. nequam locum naclii reliquam noctis partem ibi confecerunt. Sequenti prima luce misis ad eos ab Octacilio equitibus, qui eam partem orae maritimae asseruebant, circiter CCC. quinque eos armati ex praesidio secuti sunt, se defenderunt, & nonnullis eorum interfecit, incoluere ad Casarianos peruenerunt.

Nymphæumq;.] Plinius lib. 3. cap. 22. ubi tractum totum Liburniae, cuius initium, & finis est Scardona, describit. Præterea, inquit, multorum Græcia oppidorum deficiens memoria, nec non & ciuitatum ualidarum. Eo

nanq; tractu fuere Labeates, Enderudini, Passæi, Grabæi, proprièq; diæti, Illyrij, & Taulami, & Pyraei. Retinet A nomen in ora, Nymphæum promontorium, Lyssum opa pidum ciuium Romanorum, ab Epidaneo C. M. pass. Et capite 23. eiusdem libri, ubi initium Macedoniae Lyssum facit. Apollonia, inquit, quondam Corinthiorum colonia, VII. M. passuum à mari recedens, Cuius in sinibus celebre Nymphæum accolunt barbari, Amantes, & Bulliones. Circa Nymphæum traditur Tigris demersus aliquandiu reddi. Est & fluius Nymphæus in Italia, circa Anium coloniam, & Asturam flumen. ac insulam. Est & motus Nymphæus Phthiotidis topiario opere quondam spectabilis. Theopompus tradidit, craterem Nymphæi dira Apolloniatis portendere. Augetur enim imbribus, egeritq; bitumen, temperandum fonte illo in gustabili, aliàs omni bitumine dilutus. Quoniam in Cilicia locus Nymphæus est. Nudas aq. non expositas aquiloni. Hunc potum ab Africo fuisse rectum Caesar scribit, & ab Austro non utum, & Austrum incredibile felicitate in Africum se uertisse.

Vndique colla.] Iam Caesar undiq; suorum armorum robur contraxerat, ut plane pugnandum esse uideretur. Pompeius belli discrimen, & anticipem eueium apud se reputans, uxorem Corneliam ab se Lesbos ablegauit. Erat hæc Cornelia filia, L. Scipionis postea in Africa hoc eodem ciuili bello unda cum

a al. auersi. bal. percussaq;

undiq; collatis iam robur Caesaris armis Summa uidens duri Magni discrimina Martis Iam castris instare suis, seponere tutum Coniugij decreuit onus, Lesbosq; remota Te procul à saui strepitu Cornelia belli Occulere, heu quantum mætes dominatur in æquas Iusta Venus: dubium trepidumq; ad prælia Magne Te quoq; fecit amor, quod nolles stare sub icu Fortuna, quo mundus erat Romanaq; fata, Coniunx sola fuit mentem iam uerba paratam Destituunt, blandæq; iuuat, uentura trahentem Indulgere moræ, & tempus subducere fati. Nocte sub extrema pulio torpore quietis, Dum fouet amplexu grauidum Cornelia curis Pectus, & a aduersi perit oscula blanda mariti, Humentes mirata genas, b percussaq; cæco. Vulnere, non audet flentem deprædere Magnum.

quasi Aonidum decimam. Cæterum tanta longitudine à Septentrione in Austrum protenditur, ut ocio urbibus Aeolia respondeat. Sed & Lesbium marmor paulo Liuuius uersicolores maculas habet. Periplum insulae est, stadiorum M. C. Hæc insula aliquot paræmysis lacus fecit. Lesbis regula quoties præposere & non ad rationem factum, sed ratio ad factum accomodat.

iuueni, qui cum patre à Parthis fuerat interfectus, nuperat. Hanc Pompeius post Iuliae interitum uxorem duxerat, frustra à Casare, Octauia sororis suae nepte ei delata. Summa discr.] Nam præterquam, quod uideret Casarem undique suas copias contraxisse, ac Brundisinos ueteranos milites in terram expositos, per medias suas stationes ad illum peruensisse, undique rem frumentariam etiam contrahere. Coniugij onus.] periphra sis uxoris. hoc est, decreuit Corneliam, coniugem à castris procul ex Macedonia, Lesbum ablegare.

Lesbosq; re.] in remotam inde Lesbum insulam ablegare, ne præsentis spectatrix belli alæa, utcunque caderet, adesset. Lesbos.] Contra Aeoliae oram est, ferè omnium insularum clarissima, quæ ad occidentem Asiae frontem sita sunt. Nam non solum ob fertilitatem, propter quam illi Macaria aliquando nomen fuit, sed urbiu etiam frequentiam, & famem elarorum hominum, qui in ea insula florere, celebratur, Plinius tradit in ea urbes aliquot terræmotibus et maris iniuria haustas fuisse. Recensentur ex reliquis, Mitylene, & Methymna, & Eressus, qui Theophrastum dedit, Aristotelis discipulum, & in Peripato successorem. Lesbium uinum, ut suauius commendatur. Genuit Lesbos Sappho nobilem poetriam, &

si lex moribus nõ autem legi mores applicentur. ne- b. lex id est, Lesbiana antiquitas pro pollueri dicebat. A turpitudine, quæ ore peragitur, quam à Lesbij primum profectam opinantur: apud quos femina quædam tale quid fuit passa. Lesbij digna de rebus irritis, quod Lesbij ob uanitatem uulgo male audierunt. Lesbij Prylis. Et Lesbica farina niue omni candidior. Te procul.] Auerio ad Corneliam Pompei uxorem. Heu quantum.] exclamatio pathetica in leguim coniuigy casum amorem, in ijs, quibus sana mens est, & æqua. Pompeius cum iam instante prælio inter tot, & tantas copias uarijs curis distringeretur, studio habuit eleganti formæ uxorculam intra uitam insulam ablegare. Dubium tre.] Solicitum pro incolunitate coniugis, ne aliam pugnæ spectaret. Tum autem in ipso prælio eius cura iuorquereris sollicitus. Coniunx sola.] Ea sola fuit in causa, quod prælium distuleris. Mentem iam.] Et cum uerba ad uxorem esset facturus, præ nimio amore, uix erat, unde incipit perire, & quo orationem continuaret. Et quoties os deducebat, in uerbis errabat.

Non audet.] Ab oportuno, Nox idonea erat, cum Corneliam in lecto complecteretur, ad proponendum, suadendumq; de discessu, & fuga à castris in Lesbum. Quod

A Quod non auderet Magnum grauius suspirantem in- quam uerba ad persuadendum idonea de ablegatione
terpellare, & uerecundiae puellae, & Pompei maiestati tri- faciat. Porro, caecum uulnus, efflicium amorem, meta-
buendum est. Decorè igitur cum gementem prius fingit, phoricè, uocat.

Non nunc uita.] Sua forij generis Pom-
pei oratio est, ad Cor-
neliam uxorem. Hus-
ius autem propositio
est: me indignè nimis,
& aegro animo ferat
suum discessum. Per-
suadet à tuto, si cedat,
à praesenti periculo,
si maneat, à turpi si in
medio armorum stre-
pitu, nondum profli-
gato Casare, in consi-
ugis sinu quiescat.
Ad postremum, si Ca-
sar uineat, ipsa meolu-
B mis super sit, quam o-
ptimam partem sui du-
cit, habeatq; ad quam
confugiat. Oratio
breuis quidem est, sed
tempori, & personae
accommodata. Non

nunc u.] Exordium à captatione beneuolentiae, à per-
sona Corneliae. Non nunc.] Tale fermè illud est
exordium, ad quod allusum uidetur. O luce magis di-
lecta forori. O coniunx dulcior mihi uita acta faelici-
ter, & cum magna gloria, haudquaquam praesenti, quae
misera est, & calamitosa, cuius me taedet.

Venit mœsta d.] Praemittit breuem narratiunculam
propositioni: nisi quis malit ipsam propositionem esse,
aut cerè propositionis partem. Mœsta dies uenit, qua
tibi è bello cedendum est in tutiorem locum. Hanc ni-
mis diu distulimus, si patriae salutem respicere uelimus:
parum uerò, si amorem coniugalem, ut Sulpitius expo-
nit. Quorum.] à quorum ui, & tumultu tutus ad La-

C tendum locus erit Lesbos, contra Aeoliam, proxima Af-
son. Desiste p.] occupatio, cum possit hic foemina-
rum more interpellare, monet ne preceatur: cum ipse sibi,
id quod iucundissimum foret, ob periculi magnitudinem,
negauit. Non long.] ab extenuatione spatij inter ca-
stra, & Lesbum, cum alioqui procul absit. Praecipit
tes.] à periculo, ob quod amandanda sit ab oculis.

Nil mihi.] Ora-
tio Corneliae pathe-
tica est. Estq; hæc pro-
positio. Indignè fero
Magne, quod nò mor-
te, sed in uita abs te
separor despecta. Res-
futat causas à Pom-
peio adductas, cur eã
ablegari praesiet. Ex-
ordium ab affectibus
ductum est. Nil mi-
hi.] Non habeo, cur

Ille gemens, non nunc uita mihi dulcior, inquit,
Cum taedet uitæ, læto sed tempore coniunx,
Venit mœsta dies, & quam nimiumq; parumq;
Distulimus: iam totus adest in prælia Caesar:
Cedendum est bellis, quorum tibi tuta latebra
Lesbos erit, desiste preces tentare, negaui
Iam mihi, non longos à me patiere recessus,
Præcipientes aderunt casus, properante ruina
Summa cadunt, satis est audisse pericula Magni.
Meq; tuus decepit amor, ciuilia bella
Si spectare potes, nam me iam Marte parato
Securos cepisse pudet cum coniuge somnos,
E' que tuo, quatiunt miserum cum classica mundum.
Surrexisse sinu, uereor ciuilibus armis
Pompeium nullo tristem committere damno.
Tutior interea populis, & tutior omni
Rege latè, positamq; procul fortuna mariti
Non tota te mole premat, si numina nostras
Impulerint acies, maneat pars optima nostri.
Sitq; mihi si fata premunt, uictorq; cruentus,
Quo fugisse uelim, uix tantum infirma dolorem
Cepit, & attonito cessere è pectore sensus.
Tandem uix mœstas potuit a proferre querelas.

& ab honesto, pariter & necessario, quod à se amittat.

Quatiunt c.] cum omnes nationes mundi intentæ
erunt in euentum instantis pugnae. Vereor Pomp.]
enallage personæ, Nolo me morientem, ac tristem in pug-
nam dare, cum imperatorem deceat alacrem, & animo-
sum, & fortem suis animum addere. Sis enim trepidet,
aut fugiat, iam de exercitu toto actum est: & de uictoria
desperatum. Pompeium.] emphasis, qui orientè do-
muit, qui tot uictorijs, tot triumphis clarus habeat. Tu-
tior.] Monet igitur, à tuto, uti lateat in Lesbo, cum am-
plificatione, hoc est, qualis quies, nulli regi continget, nec
populo: qui omnes uel bello intersunt, uel ad bellum au-
xilia miserunt. Non tota.] hoc est, ne praesentem lu-
ctu & dolore in totum conficiat.

Si numina,] Si aduersis dijs pugnauerimus, ut cum
clade in fugam nostræ acies agantur. Pars op.] Tu,
quæ sis dimidium animæ meæ. Sitq; mihi,] à spe resu-
gij, si infeliciter pugnatum erit. Cruentus.] sanguis
ne cadentium aspersus cum è cæde fugero. Infirma,]
non perinde corpore, atq; animo.

Nil mihi de fati thalami, superisq; relictum est
Magna queri, nostros non rumpit funus amores,
Nec diri ac summa rogi: sed fortè frequenti,
Phebeaq; nimis, careo dimissa marito.
Hostis ad aduentum rumpamus foedera tædæ,
Placemus focerum, sic est tibi cognita Magne.
Nostra fides? credis ne aliquid mihi tutius esse,
Quam tibi? non olim casu pendemus ab uno?
Fulminibus me sæue iubes, tantæq; ruinæ
Absentem prestare caput? secura uidetur
Sors tibi, cum facias etiam nunc uota perisse,
Ut nolim sæuire malis, sed morte parata
Te sequar ad manes, feriat dum mœsta remotas

Summa cad.] al-
tissima quæq; ruina
proxima sunt, & gra-
uius ruunt, quam ea,
quæ humilia sunt, &
minus alta ferunt al-
tos fulmina montes,
& celsa grauiore ru-
unt casu. Meq; tu-
us de.] me nimis per-
ditè amas, quæ causa
est, cur non possim nò
paria in amore præ-
stare. Sed mihi ut ma-
peratori exercitus tur-
pe est, inter classica,
& armorum strepitum
in tuis amplexib. uol-
ui, quod effaminato-
rum est, & mollium
hominum, & eorū qui
nullis curis distingui-
tur. A turpi, quod
eam apud se reuineat,

à al. perferre.

de coniugij nostri fa-
tis, aut de Diuorum
aliqua iniuria querar,
qui satis me bearunt.
Sed est, cur te incu-
sem, à quo per contem-
ptum, non autem mor-
te, sed in uita separor,
cum aliàs sæpe, tum
autem & nunc, quasi
essem è plebe una, ac
non ex prima nobilitate
Romana. Nec
Dd 2 diii

diri faz.] non ultima
insti funebria, non
sepulchrum. Facem
summam uocat, extre-
mum bustū post mor-
tem, & quasi sepul-

chrum in quo corpus conditum terra obruitur. Sorte
plebe.] humili, & infirma, non autem nobili, & clara,
& Scipionis filia, & Pompeij Magni coniunx. Dimisi-
sa.] quasi diuortio abs te separata. Qui uero hic legunt,
demissa, exponunt, abiecta in infirmitatem, & plebeiam for-
tem, atque ordinem. Hostis ad adi.] Respondet ad
id, quod dixerat Pompeius. Tā totus adest in praelia Cæs-
sar, num ob illius aduentum distrahendum sit cōiugium,
quod negat fieri oportere. Nam si ob id eam amouere stu-
deat, ut Cæsari gratificetur, eumq; placet, negat hosti-
bus gratificandum esse. Et si benemerendum sit, non de
hostibus, sed de amicis benemerendum. Sic est tibi.]
reddidit ad id, quod dixerat Pompeius, Meq; tuus decepit
amor. Siccine tibi uisa sum infida, quam non potes con-
iungere tibi usquam infidelem fuisse. Credis ne.] Reij-
cit argumentum à tuto. Iusserat eam latere in tuto. Tu-
tior, inquit, interea populis, & tutior omni rege late. Re-
spondet, an locis illis tutior sibi esse potest, quam apud
Pompeium, cuius armorum presidio defendatur ab om-
ni iniuria. Non olim ca. p.] Reijcit argumentum Pom-
peij, quod ipse aliqua fortuna aduersa fufus, nolit Cor-
neliam eandem sortem experiri. Positamq; procul fortu-
na mariti non tota te mole premat. Ipsa contra opponit,
commune periculum, & salutem communem amobus
esse deberi: eam demum ueram esse coniugij sortem, eum
nexus coniugalem. Fulminibus me.] Voluit Pom-
peius se cæso, uel fuso, ut optima sui pars salua, & in eo-
lumis maneret, ad quam, si super sit, confugeret. Negat
igitur se absentem securam fore, cum audiet eandem ca-
lamitatem, quam præsens sentire mauult. Arbitratur ni-
hil interesse, spectet ne præsens fortune ludibrium, an au-
diat. Secura uid.] Iterum reijcit cum indignatione
superius argumentum à tuto. Tutior interea populis, &
tutior omni rege, late, cum tristissima sit mea fortuna,

Sollicitam.] Con-
trā, inquit, si uiceris,
ero in Lesbo in metu
adhuc inter ipsas ru-
pes, & saxa, & mar-
mor Lesbium, ut etiā
puppim lætum nun-
cium adportantem ui-
ctoriæ, timeam. Circa
interrogationem le-
gendum puto iuxta
quorūdum exempla-
rium fidem. Et fata læta erat, lætum uictoriæ nuncium,
quem is ferat, qui nauigio Lesbum à Pompeio mittatur.
Fata tam læta.] quod si uictoria contingat, fatalis, cre-
datur. Sim diuersum, item & illud fatale. Multa delira-
menta de fato, Stoici solebant arguari, quæ silentio præ-
tereunda sunt. Nec soluent.] Nam animus humanus
ita est affectus, ut id, quod metuē difficile dissuadeatur,
in deteriora semper suspicax. Cum uac.] Muliebris,
& abiecti animi ominatio rei, quæ possit fieri, cum uictor

Fama procul terras, uiuam tibi nempe superstes.
Adde quod assuescis fati, tantumq; dolorem
Crudelis me ferre doces, ignosce fatenti
Posse pati timeo, quod si sunt uota, deisq;
Audior, euentus rerum sciet ultima coniunx.

Sorte dem uoto obstrepi: quare ego in maximo sum maxore.
Vel ut Micyllus exponit. Cum facias mea uota perisse, ac
frustra esse: quibus illud mecum constitui, atque optaui,
ut nolim scire malis. Aut seruire malis potius, ut qua-
dam habent exemplaria. Quæ lectio, recte hic quadra-
re uideatur, ut malis mortuum sequi, quam in luctu uitam
degere. Sed morte p.] Allusum est ad illud Dido-
nis apud Maronem, Aeneid. 4.
Sequar atris ignibus absens.—
Feriatur dom.] Et tamen, inquit, non ero nimis præceps
in accersenda mihi morte, sed tamdiu superstes tibi ui-
uam, dum fama de te uictio in Lesbum ad me perueniat,
id quod diuersum à meis uotis est. Remotas terras.]
in Lesbum insulam ad me dimanet. Has uocat terras re-
motas. Dixerat Pompeius paulo ante,
Positamq; procul fortuna mariti
Non tota te mole premat
Quod ita inuertit, ut Micyllus, meo iudicio pulchrè ex-
ponit. Imò, inquit ego plus alijs, & quasi perpetuo mise-
ra, atque anxia ero, siue uincaris, siue uiceris: ac spero
optoq; futurum, ut postrema eius rei fama ad me pene-
tret. Assuescis fa.] Premisit Pomp.
Sitq; mihi si fata premunt, uictorq; cruentus,
Quo fugisse uelim.— Crudelem ob id maritum
appellat, quod per eum ipsa fati cogatur assuescere: &
quicquid aduersi accidit, quoniam id fato euenire dixit,
ab eo doceatur, eam calamitatem à quo animo tolerare.
Hinc crudelem eum nominat: quasi in ipsius manu sit po-
suum, fatalem necessitatem euitare: eum fatum sit ineu-
tabile. Posse p. t.] metuo ut possim tantum dolorem
perferre, ut non in uestigio exanimet. Quod si uo.]
Si Dii uota, & preces piorum hominum, & me nunc au-
dire uolunt. Oro deos, ut ego ultima euentū pugna Phae-
salica audiam.

Sollicitam rupes iam te uictore tenebunt,
Et puppim, quæ fata ferat tam læta, timebo.
Nec soluent audita metus mihi prospera bella,
Cum uacuis projecta locis à Cæsare possim
Vel fugiente capi: notescent littora clari
Nominis exilio, positaq; ibi confuge Magni,
Quis Mitylenæas poterit nescire latebras?
Hoc precor extremum, si nil tibi uicta relinquent
Tutius arma fuga, cum te commiseris undis,
Quotlibet infauftam potius deflecte carinam:
Littoribus quætere meis.—

Quis Mityl.] cum illic latito, quis eam insulam ignorat-
bit? In Lesbo quinq; olim oppida fuere. Antissa, Pyrrha,
Eressos, Cirana, Mitylene. Huc miserat Pompeius Cor-
neliam. Hanc nunc exilium sum, modo latebras suas,
quod in ea lateret, appellat, ut alludat ad id, quod Pom-
peius monuerat, Tutior omni rege late.—
Quasi coarguat omnes mortales cogituros, ibi Pompeij
uxorem latere. Hoc precor.] Inuicem loco epilogi à
marito petit, ut, si contingat eum à Cæsare uinci, ne in
Lesbam

etiam nunc, cum meas A
preces, ac uotum re-
pudies. Cupio tecum
commori, quod mihi
gratius est, quam tibi
supereffe. Et huic qui-
dem uoto obstrepi: quare ego in maximo sum maxore.
Vel ut Micyllus exponit. Cum facias mea uota perisse, ac
frustra esse: quibus illud mecum constitui, atque optaui,
ut nolim scire malis. Aut seruire malis potius, ut qua-
dam habent exemplaria. Quæ lectio, recte hic quadra-
re uideatur, ut malis mortuum sequi, quam in luctu uitam
degere. Sed morte p.] Allusum est ad illud Dido-
nis apud Maronem, Aeneid. 4.

Sequar atris ignibus absens.—
Feriatur dom.] Et tamen, inquit, non ero nimis præceps
in accersenda mihi morte, sed tamdiu superstes tibi ui-
uam, dum fama de te uictio in Lesbum ad me perueniat,
id quod diuersum à meis uotis est. Remotas terras.]
in Lesbum insulam ad me dimanet. Has uocat terras re-
motas. Dixerat Pompeius paulo ante,
Positamq; procul fortuna mariti
Non tota te mole premat
Quod ita inuertit, ut Micyllus, meo iudicio pulchrè ex-
ponit. Imò, inquit ego plus alijs, & quasi perpetuo mise-
ra, atque anxia ero, siue uincaris, siue uiceris: ac spero
optoq; futurum, ut postrema eius rei fama ad me pene-
tret. Assuescis fa.] Premisit Pomp.

Sitq; mihi si fata premunt, uictorq; cruentus,
Quo fugisse uelim.— Crudelem ob id maritum
appellat, quod per eum ipsa fati cogatur assuescere: &
quicquid aduersi accidit, quoniam id fato euenire dixit,
ab eo doceatur, eam calamitatem à quo animo tolerare.
Hinc crudelem eum nominat: quasi in ipsius manu sit po-
suum, fatalem necessitatem euitare: eum fatum sit ineu-
tabile. Posse p. t.] metuo ut possim tantum dolorem
perferre, ut non in uestigio exanimet. Quod si uo.]
Si Dii uota, & preces piorum hominum, & me nunc au-
dire uolunt. Oro deos, ut ego ultima euentū pugna Phae-
salica audiam.

suam tyrannidem in C
fœmineum sexum nō
exerceat. Notescēt.]
quasi uero, cum ibi in
Lesbo extra telorum
prælij coniectum sit,
patria exulet, & sui
nominis, quasi exilio
clarior sit futura.

Magni coniuge.]
Me Cornelia tertia
per ona, pro prima.
Quis Mityl.] cum illic latito, quis eam insulam ignorat-
bit? In Lesbo quinq; olim oppida fuere. Antissa, Pyrrha,
Eressos, Cirana, Mitylene. Huc miserat Pompeius Cor-
neliam. Hanc nunc exilium sum, modo latebras suas,
quod in ea lateret, appellat, ut alludat ad id, quod Pom-
peius monuerat, Tutior omni rege late.—
Quasi coarguat omnes mortales cogituros, ibi Pompeij
uxorem latere. Hoc precor.] Inuicem loco epilogi à
marito petit, ut, si contingat eum à Cæsare uinci, ne in
Lesbam

A Lesbum fugiat ad se. Nam ipse Pompeius prius dixerat, se propterea eam illò mittere, ut esset, si fata urgerent, & Cæsar uictor, quò confugeret.

Sitq; mibi, si fata premunt, uictorq; eruentus,

Quò fugisse uelim. —

Quolibet inf.] quæ te infœlicem sit uictura, quouis potius, quàm in Lesbù, te cõferas: addũq; etiologiã litorib. Lesbys quæreris. Elæc sua uocat, quod eò sit profectura.

Sic fata re.] Ad eũ modũ locuta Cornelia exiluit è lecto amenti similis, neq; ofuulo, neq; amplexu dignata maritum amplius, adeoq; grauitè doluit, ut nulla mora interposita se inde abripuerit. Tormenta uocat, animi ægritudinẽ ob discessum à marito. Adeo, inquit, à se Pompei amplexus repulit, ut ne collũ suum ab eo pateretur cõple-

re x teneri. Extremisq;.] Omnis uoluptatis fructus, quẽ amplexando, & osculando percipere potuisset, per iram, & indignationẽ perijt, cum animo ægrescẽti ab eũ precipitaret. Precipitantq;.] precipitantè abrupunt.

Vale.] Est enim uale, salutantis uox in discessu. Hinc indicat luctum, ac dolorem immoderatum utriusq; in discessu. Vitamq; p. o.] Epilogus huius narrationis totus est patheticus, & primum quidem pathos concitat à temporis ratione præsentis collati cũ omnibus antea actis. Nam cz.] causa cur hic dies omnes superiores antecelauerit tristitia, ac mœrore. Nam cætera.] ad omniã antea acta damna, incommoda, miserias, & calamitates, quæ perpepsi fuerant, iam ocalluerant. Labitur.] pathos à gestu, & habitu quod externata humi collabereitur. Fertur ad x.] deducitur in portum, ubi nauis instructa erat, qua portarentur in Lesbum. Littoraq;.] affectus à lo-

— Sic fata relicta

Exilijt stratis amens, tormentaq; nulla
Vult differre mora: non mœsti pectora Magni
Sustinet amplexu dulci, non colla a tenere,
Extremusq; perit tam longi fructus amoris,
Præcipitantq; suos lectus, neuterq; recedens
Sustinuit dixisse, uale, uitamq; per omnem
Nulla fuit tam mœsta dies: nam cætera damna
Durata iam mente malis, firmaq; tulerunt.
Labitur infœlix, manibusq; excepta suorum
Fertur ad æquoreas, ac se prosternit, arenas,
Littoraq; ipsa tenet, tandemq; illata carinæ est.
Non sic infœlix patriam, portusq; reliquit
Hesperios sæui premerent cum Cæsaris arma,
Fida comes Magni uadit duce solã relicto,
Pompeiumq; fugit. quæ uox tibi proxima uenit,
Insomnis, uiduo cum primum frigida lecto,
Atq; insueta quies uni, nudumq; marito
Non hærente latus, somno quàm sæpe grauata
Deceptis manibus uacuum complexa cubile est,
Atq; oblita fugæ quæsiuit nocte maritum.
Nam quamuis flamma tacitas urgente medullas,
Non iuuat in toto corpus iactare cubili,
Seruatur pars illa thori, caruisse timebat
Pompeio, sed non superi tam læta parabant,
Instabat miseræ Magnum quæ redderet, hora.

sola absque marito cubare. Deceptis ma.] quas marito inycere uoluit, qui non adsuit.

Oblita f.] idq; in somno, in quo fugæ suæ oblita manibus iactatis frustra in lecto Pompeium quæsiuit. In toto cub.] sed in lecti parte tantum, quæ ipsius esset, ac non mariti. Quare addit, alteram partem seruari Pompeio intactam. Tam læta.] ut Pompeio rursus læta in amore coniungeretur, licet tempus adesset, quo eum uictum, & morientem uideret quidem, sed minime læta.

Vel (ut Sulpicius) ut esset Pompeio caritura. Atq; hic finis commentariorum in quintum librum esto.

co & gestu. Non sic.] Confert præsentem animum in abiu, cum superiori, cum urbe discedens sub Cæsaris in eã ingressum, Italiani desereret, ac maritum in Epirum, & Macedoniã sequeretur. Fida com.] pathos à persona, & re. Quæ nox.] pathos à tẽporis ratione. Ominatur quid nocte proxima Cornelia accideret, uim absq; Pompeio cubabit, & quidẽ in uiduo lecto.

Insomnis.] Proxima nox tibi uenit insomnis, hoc est: proximam noctem duxisti insomnem. Naso:

Non ego deserto iacuissem frigida lecto.

Atq; inuict. qu.] nunquam assueuerat

FINIS LIBRI QVINTI;

Dd 3 | M. AN-

M. ANNEI LVCA
NI CORDVBENSIS POBTE CLA
RISSIMI, DE BELLO CIVILI,
LIBER SEXTVS.

CVM COMMENTARIIS ACEXPLA

nationibus eruditissimis D. LAMBERTI HORTEN-
SII MONTFORTII.

ARGVMENTVM IN SEXTVM LIBRVM
M. Annei Lucani, per SVLPITIVM.

DYrrhachium in Sexto, dum Magnus ab hoste tuetur,
Vallatur muro in campis, & peste laborat.
Esurit, & Cæsar, pugnaq; erumpit aperta
Pompeius, Scævæ vires, & nobile fatum,
Thessaliæq; situs: mox quæ tulit illa, canuntur.
Hinc magicam Erechtho Stygias ut consulat umbras,
Sextus adit, ciet illa Deos, cogitq; cadaver
Tristia fata loqui, moritur quod carmine rursus.

Ostquam cast.] Ab excursu, ad histo-
riã redit. Antonio itaq; eũ copijs, in ter-
ranis egressis, quæ per medias hostiã sta-
tiones ad suos perusnerant, Cæsar, quod
frumentariæ rei inopia iam premereur,
recepto, Cn. Domitiũ cum duabus legionibus, & equitib.
quingentis in Macedonia frumentũ misit. Calvisium Sabinũ
cũ cohortib. quinq; in Aetoliam. L. Cassiũ Longinum in
Thessaliã cum una le-

gione Tyrone. Ex his
enim regionib. undiq;
ciuitates paulo ante
legatos ad eũ miserat,
qui ab eo deditionem
conditionib. pacis præ-
sidiũ contra Pompeia
nos peteret. Quo tẽpo-
re L. Scipio cũ auxi-
liariorũ manu in ca-
stra uenit ex Asia, &
Syria (hanc provin-
ciã initio belli ciuilib.
ei Senatus dederat)
infamis auaritiã no-

ta ob nimis acerbã tributorũ exactionẽ Flexerat is iter in
Macedoniã, ubi à Domitio insidijs exceptus duab. equitũ
turmis exutus fuit. Per eos item dies, Cn. Pompeij filius, Cæ-
saris longas naues ad Oricũ incendit. Inde Lissum expu-
gnare aduersus fuit, sed frustra fuit inceptũ. Nam naua-
libus socijs nonnullis circa muros amissis, cum sua classe
Aegyptia, cui præerat, fugit. Tum demum Cæsar ad Dyr-
rhachinorũ Asparagũ, cum omnib. suis copijs progressus
fuit: eo in loco Pompeius castra fecerat. Verba Cæsa-
ris sunt. Præteruectas Apolloniã, Dyrrhachiumq; naues
viderant, ipsi iter secundũ eas terras direxerant. Sed quò

OSTQVAM castra Duces pu-
gnã iam mente propinqui
Imposuerunt iugis, admotaque
cominus arma,
Parq; suum uidere Dei, cape-
re omnia Cæsar
Mcenia Gratorũ spernit, Mar-
temq; secundum

Iam nisi de genero fatis debere, recusat.
Funestam mundo uotis petit omnibus horam,
In casum quæ cuncta ferat: placet alea fati
Alterutram mensura caput. ter collibus omnes
Explicuit turmas, & signa minantia pugnam,
Testatus nunquam Latix se deesse ruinæ.

missis ad Cæsare nuncijs, unũ diem sese castris tenuit. Al-
tero die ad eum peruenit Cæsar, cuius aduentu cognito
Pompeius, ne duobus circumcluderetur exercitijs, ex eo
loco discedit, omnibus copijs ad Asparagũ Dyrrhachino-
rum peruenit. Hæc Cæsar. Caterum postridie instructa
acie Cæsar in conspectũ hostium uenit, praelio eũ illis di-
micaturus. Verum ubi ab hoste nihil moueri uidiit, aliam
rationem inijt, ut circumactõ exercitu Pompeium, uelut
longius inde abiturus, eliceret, inde Dyrrhachii ire perre-
xit, quo Pompeius omnẽ belli apparatũ conuulerat. Sensit
mox id Pompeius. Sed priusquã occurri Cæsar potuerit,

essent ea delata, primis diebus ignorabant. Cognitaq; re,
diuersa sibi ambo consilia capiunt: Cæsar, ut quam pri-
mum se cum Antonio coniuugeret: Pompeius, ut uenien-
tibus in itinere se opponeret. & si imprudentes, ex insidijs
adoriri posset. Eodemq; die uterq; eorũ ex castris statua
à flumine Apso exercitũ educunt: Pompeius clam, & no-
ctũ: Cæsar palãm, atq; interdiũ. Sed Cæsari circuitu ma-
iore iter erat longius, aduerso flumine, ut uado transire

posset Pompeius, quia
expedito itinere flu-
men ei transeundũ nõ
erat, magnis itineri-
bus ad Antonium con-
tendit: atq; ubi eũ ap-
propinquare cognouit,
idoneum locũ ma-
tius, ibi copias collo-
cauit, suosq; omnes ca-
stris continuit, ignesq;
ferri prohibuit, quò
occultior esset eius ad-
uentus. Hæc ad Anto-
nium statim per Græ-
cos deferuntur. Ille

A inter ipsum hostium agmen, & urbem castra fecit. Dyrrhachio exclusus Pompeius, in edito loco metatur sua castra, Petra loco fuit nomen. Ibi Caesar, ne bellum longius traheretur, Pompeij castra munitionibus cinxit, in tumulis, qui plurimi circa circum erant. Et castella militari opere excitauit. XV. millium passuum circuitum complexus, continuata munitione per tumulorum interualla ne qua hostis eruptionem faceret. Iamque opus ipsum haud sine certaminibus ad exitum perductum fuit. Erat autem hoc genus obsidionis, eo magis nouum, quod obsequii commeatu abundarent, quod quolibet uento multitudinem nauium, quae dextra, leuamque aderant, abunde commeatus in castra importabatur: plures item a paucioribus obsiderentur: & obsidentes omnium rerum inopia, sed in primis rei frumentariae, premerentur.

Mente propinqui.] studio, & animi flagrantia, ad conferendum manus. Adscribam Caesaris uerba, ut paulo ante nobis memorata plus lucis habeant, ex libro tertio, de bello Ciuili. Caesar postquam Pompeium ad Asparagum esse cognouit, eodem cum exercitu profectus, & expugnato in itinere oppido Parthinorum, in quo Pompeius praesidium habebat, tertio die in Macedonia in Pompeium peruenit, iuxtaque eum castra posuit: & postero die eductis omnibus copijs, acie instructa, de certandi potestate Pompeio fecit. Vbi eum suis locis se tenere animaduertit, reducto in castra exercitu, aliud sibi consilium capiendum existimauit. Itaque postero die omnibus copijs magno circuitu, difficili, angustoque itinere, Dyrrhachium profectus est, sperans Pompeium, aut Dyrrhachium compelli, aut ab eo intercludi posse, quod omnem commeatum, totiusque belli apparatus eo contulisset, ut accidit. Pompeius enim primo ignorans eius consilium, quod diuerso ab ea regione itinere profectum uidebat, angustijs rei frumentariae compulsum discessisse existimabat. Postea per exploratores certior factus, postero die castra mouit, breuiori itinere se occurrere ei posse sperans. Quod fore suspicatus Caesar, militesque adhortatus, ut aequo animo laborem ferrent, parua parte noctis itinere intermisso, mane Dyrrhachium uenit, cum primum agmen Pompeij procul cerneretur: atque ibi castra posuit. Pompeius interclusus Dyrrhachio, ubi propositum tenere non potuit, secundo usus consilio, edito loco, qui appellatur Petra, aditumque habet nauibus mediocrem, atque eas a quibusdam protegit uentis, castra communit. Eo partem nauium longarum conuenire, frumentum, commeatumque ab Asia, atque omnibus regionibus, quas tenebat, comparari imperat. Caesar (ut paulo post) consilium capit ex loci natura. Erant enim circum castra Pompeij permulti editi atque asperi colles: hos primum praesidijs tenuit, castellaque ibi communiuit, inde ut loci natura cuiusque ferebat, ex castello in

castellum perducta munitione circumuallare Pompeium instituit. Haec expectans, quod angusta re frumentaria utebatur, quodque Pompeius multitudinem equitum ualebat, quo minore periculo undique frumentum commeatumque supportare posset, simul uti pabulatione Pompeium prohiberet, equitatumque eius ad rem gerendam inutilem efficeret. Tertio, ut auctoritatem, qua ille maxime apud exterarum nationum miti uidebatur, minueret, cum fama per orbem terrarum pererebisset, illum a Caesare obsideri, neque audere praelio dimicare. Hucusque Caesaris uerba retuli. Caterum castella effecerat Caesar XXIII. XV. millium passuum circuitu amplexus. Nunc ad rem. Impofuere iugis, admotaque.] Ostendimus paulo ante, Pompeium ad Asparagum Dyrrhachinorum in iugis, & editis locis (Petra non en erat) castra sua locasse, quod progressus etiam fuit Caesar. Atque hoc ipsum est, quod statim additur, admouisse Caesarem propius & sua castra. Arma.] ipsa castra.

Partem suam uidere Dei.] Dij uidere suos duces animis ad certandum de summa rei pares, in quos totus mundus intentus erat, uter uictor esset euasurus. Hi inter se committerentur, ut gladiatorum pars, quorum uirtus perfecta omnibus est: siue quod deus utrinque amplissimis uictorijs decorasset.

Martemque secundum.] non curat Graecorum urbes in Epiro, aut Macedonia, sed hoc unum sedulo agit, & uotis optat omnibus, ut Pompeium praelio uincat. Funestam mundo ho.] tristem horam pugnae, calamitosam omnibus gentibus humanis, quae uni uictori sint feriturae. In casu.] Sulpitius exponit in euentum pugnae incertum. Sed melius fortassis, si relatiuum referatur ad horam, ac non ad, alea, ut si hic sensus peccat, optatque uotis omnibus eam pugnae horam quae cuncta rerum humanarum secum in ruinam sit attractura, uel quae omnia in incertum euentum ferat. Placet alea facti.] hoc est, placet summam rerum in incertum euentum committere. Allusum est ad parocnam, omnem iacere aleam, pro eo, quod est, rem uniuersam periclitari, & fortunae arbitrio committere. Alia enim fortunae magis, quam artis ludus est. Vnde prouerbiali figura, inquit Erasmus, si quando ancipitem rei euentum significamus, quasi non ab arbitrio iacientis, sed a fortuna pendentis, aleam iaci dicimus. Alterutrum.] uel Pompeij, uel Caesaris. Ter collibus.] Additione numeri ternarij Caesaris conatum amplificat. Quod dicit, ter eum ordines explicasse, & osentasse signa, argumentum fuit animi ardentis pugnam. Et signa, aquilas Romanas dicit. Testatus.] Quasi uero id esset minari Italiae ruinam, eum dignitatem suam armis tueatur, ac toties inimicos ad pacem faciendam cohortatus, ab armis discessurus fuisset.

Vt uidet ad.] Narauimus paulo ante ista fusissimè, ut nihil sit, cur eadem erambe recoquatur. Nullos tumul.] ad nullum praelium euocari posse Pompeium. Vbi enim tertio die in Macedonia peruenisset Caesar, posuis contra Pom-

Vt uidet ad nullos exciri posse tumultus
In pugnam generum, sed clauso fidere uallo,
Signa mouet, tectusque uia dumosa per arua
Dyrrhachij praecipuus rapiendas tendit ad arces.
Hoc iter aequoreo praue nit limite Magnus.
Quemque uocat collem a Taulantius incola Petram,
Infedit castris, Ephyreaque moenia seruat,
Defendens tutam uel solis turribus urbem.

peium castris, postero die omnes copias eduxit: & instructa acie, dimicandi potestatem illi fecit. Sed is suis se commisit castris, neque ad pugnam exciri potuit. Signa.] Tandem, postero die cum

omnibus copijs, magno circuitu, difficili angustoque itinere

Dyrrhachium contendit. sperans Pompeiū aut Dyrrhachium cōpelli, aut ab eo intercludi posse, quod eo cōmeatum omnē, & totius belli apparatus contulisset. Hoc iter xq.] Primum de Dyrrhachio, siue Epidamno abundē in superioribus libris dictum est. Deinde Pompeius Dyrrhachium peruenire non potuit, sed eum à Casare interclusus ab eo esset, ad ioco atq; aspero, Petra, castra communiuit. Taulantius in] Taulantios, & Pyraeos propriē Illyricos dictos, tradit Plinius libro 3. cap. 22. ubi describit Liburniam. Hos alij Tabulantiōs litera b. interposita, dixerunt. Quamuis alibi de Dyrrhachio, & Epidamno diximus, tamen quod praesens locus propter Taulantiōrum incolarum mentionem, & ipsa urbs hoc loco à poeta describitur, paulo pluribus de ea agendum: simul quod Dyrrhachium, Ephyrea mœnia nommet, immorandum duxi. Urbs initio Epidamnos dicta fuit, sita est in ora Macedonia, qua terra Ionio mari alluitur. Nomen sortita est creditur, teste Appiano, ab Epidamno quodam Barbarorum rege, qui eam condidisse existimatur. Reliquit hic ex filia nepotem Dyrrhachium, qui urbi Epidamno portum commodissimum adiecit, quem de suo nomine Dyrrhachium nominari iussit. Quo quidem nomine, eō libentius postea Romani usi fuerunt, quod Epidamni nomen, ut ominosum detestati fuerunt, Melā libro 2. cap. 3. Urbium prima, inquit, est Oricum, secunda Dyrrhachium, Epidamnos ante erat. Romani nomen mutauere, ibi uelut in damnum ituris omen id uisum est. Plinius. In ora ciuium Romanorum. Epidamnum colonia, propter inauspicatum nomen à Romanis Dyrrhachium appellata. Dyrrhachus igitur cum postea bellum cum fratribus gereret, forte Herculem ex Hispania redeuntem in belli societatem adiecit, partem agri ab eo tantum pactus. Hinc Dyrrhachini Herculem telluris suae incolam fuisse praedixerunt postea. In pugna per errorem Ionius Dyrrhachi filius ab Hercule occisus fuit, cuiusq; exangue corpus in mare proiectum, unde pelago Ionio nomen datum tradunt auctores. Postea Bryges è Phrygia huc delati urbem occuparunt. Deinde Taulanti, uel, ut alij, Tabulanti, à Polyphemi filio nuncupati, qui Illyricum genus hominum fuerunt. Eiusdem gentis Liburni Taulanti statim eiecerunt. Incola itaque urbis Dyrrhachij Taulanti fuisse. Ephyreaq; mœnia.] Urbis Dyrrhachij mœnia, ne Casar potiretur: & eō Pompeius omnem com-

meatum, & belli apparatus contulerat. Et licet Dyrrhachio esset exclusus, nusquam tamen meminisse Casar se id occupasse. Ephyrea.] Quatuor recenset Apollodorus Ephyras, teste Homeri scholiaste, libro Iliad. 15. unam in Thessalia. Secundam in Epiro. Tertiam in Elide. Quartam, quae postea Corinthus dicta fuit. Atque appellatam uolunt ab Ephyra filia Oceani. Liburni celeritate nauium, quae ab ipsis Liburnice appellatae sunt, usi, proxima tum ea loca magnis latrocinijs infestabant. Corcyrenses per ea tempora opibus potentes, pulsus Liburnis, Taulantiōs, Corcyrensis colonis admixtis, Phalij Corinthij ductu, restituerunt. Atque hinc factum fuit cur Graeca urbs sit credita. Corcyrenses Corinthiorum coloni fuisse. Proinde à Corintho Ephyrea mœnia Dyrrhachium ipsum nominauit. Sulpitius dicit, ideo Dyrrhachium significare, quod Corcyrae urbem condiderit quidem, sed quia, inquit, Ephyrae, id est, Corinthij Apolloniam uicinum oppidum coloniam habuere, ob uiciniam, rem poeta confundit. Haec ille parum circumspecte. Sed recte Micellus, qui eadem mecum annotauit, huius uerbis. De Taulantijs, qui agros Dyrrhachij, & Apolloniae usque ad montes Ceraunos aliquando tenuerunt, meminisse Strabo libro 7. & item Thucydides libro primo, quem locum supra annotauimus. Ex eodem autem Thucydide patet, quae ratione poeta hic Ephyrea mœnia uocat Dyrrhachium. Neque enim propter uiciniam, Apolloniae, ut hic Sulpitio placet, ita appellatur, sed quod is, qui urbem hanc condidit, Corinthus genere fuit, Phalij nomine, filius Eratoclidis, ex Heraclidarum progenie, *ναρὰ τὸ φάλακρον ἰδοῦν ἐν τῆς ἀντροπόλεως, κατὰ τὰς εἰς*, ut inquit Thucydides. Nam & Corcyrenses, quorum colonia Dyrrhachium (ut supra annotatum est) fuit, à Corinthijs oriundi fuerunt, qui duce Chersicrate in insulam illam occuparunt, eo tempore, quo Archias, & ipse Corintho profectus Siracusas coloniam deduxit. Haec ut uerè, ita & eruditè Micellus, quae nos paucioribus etiam ostendimus. Itaque, *δύπρᾳχον*, ut inquit, Strabo abbreviator, *νεπορῶντων ντίσθαι ἐπιμ*. Didymus Homeri scholiastes, tres solum Ephyras numerat, Odyss. 1. Thesproticam, eam & quae nunc Corinthus est, tertiam Elidem. Defendens t.] ut si maxime Pompeium in conspectu Dyrrhachini, non habuissent, turribus per se satis munita urbs fuisset.

Non opush] A' descriptione Dyrrhachij dilatat narrationem. Hanc urbem dicit natura magis munitam fuisse, quam opera humana, quae uiribus hominum facilius eueritur, quam ea, quae natura munitur. Opus.] labor ueterum, ut aggeres, ualla, fossae, munitiones, & alia propugnacula, quae circa urbes excitari solent. Iam uerò, illa: moles structa: humanusq; labor: copia est poetae, & expolitiones. Facilis li.] Nam quae manibus hominum excitantur, quantumuis ardua, & munita, iisdem dirui possunt, aut uetustate collabuntur. Multa exempla

Non opus hanc ueterum, uel moles structa tuetur, humanusq; labor, facilis, licet ardua tollat, Cedere uel bellis, uel cuncta mouentibus annis: Sed munimen habet nullo quassabile ferro, Naturam, sedemq; loci: nam clausa profundo Vndiq; praecipiti, sco pulisq; uomentibus æquor Exiguo debet, quod non est insula, colli. Terribiles ratibus sustentant mœnia cautes, Ioniumq; furēs rapido cum tollitur Austro, (tus. Tēpla, domosq; quatit, spumatq; in culmina pon

huc adduci possent. Sed ad rem. Cuncta m.] hoc est, facilis cedere uetustati, quae uerè cariōsa appellatur. Omnia absumit, omnia corrūpit, & demolitur, ut nihil relinquat sub cœlo integrū. Sed no.] Quae uerò natura sunt munita, difficilia sunt expugnata, sed magnis laborib. tamē interdum superantur. Nam Xerxes montes perfodit, & Alexander Macedo Tyrum, expugnata magna ui maris uiolentia, continētis ducto agere iuxit: & alia praeterea oppida, & arces ac loca, quae natura satis cōmuniuerat, industria, ac ui superata fuerunt. Quin & ipsum Dyrrhachium

Rhachium nihil hodie est, præter ruinas. Naturam muni-
men, appositio. Nam clau.] à situ urbis: nam utriq; al-
luit pelagus Ionii, & qua in peninsula angustū iter est, un-
diq; rupibus præcipitiis, clauditur. Est enim peninsula, re-
ste Strabone. εἰτα δὲ ῥάχιον, ὁ μόνος τῆ χερσονή-
σω πῶλις. inde fluius Apfus, mox Apollonia, Corinthio-
rum cōditio. Profundo p.] propter scopulos, quib. ma-
re cōcrecet. Et grauis metaphora est in, uomentibus, ab
animali, ad nō animal. Exiguo colli.] qua uerò in pen-
insulam aditus est, Isthmus collem habet modicū, cui re-
fert acceptum, quod non sit insula. Si is perfoederetur.

Huc auid.] De-
ferbit magno uerbo-
rum pondere studiū,
sonatumq; Cæsaris in
obsidēdo Pompeium,
quātaq; industria fue-
rit usus in ducēdis ag-
geribus, ac fossis, ut
undiq; illius castra ar-
B Cissima obsidione pre-
meretur. Diffusum]
Pompeii per colles ca-
stra sparsim metātem.
Etenim ne bellum lon-
gius traheretur, Pom-

peii castra munitionibus circumuallare aggressus fuit,
& quidem in tumulis, qui multi circum sui erant, castel-
la militari opere erexit, circuitu X V. Milium passuum, ut
paulo ante è Cæsare retulimus. Nec cespites.] Cespes
propriè est, terræ effossæ crustum cum gramine, siue her-
ba, à materia, qua agger fiebat. Nam cespes, fragilis est
materia, & perfosu facilis, ne opus ita ab hoste disijce-
retur, querenda erat materia durior, quæ uim hostium
sustineret, ut cautes, saxa, lateritia opera, quæ omnia per
congeriem accumulata. Metallis.] è fodinis auri, ar-
genti, ferri, & aliorum metallorum uisceribus, quæ è ter-
ræ uenis effodiuntur, eiq; saxis excinduntur in specubus
subterrancis. Vt subaudiatur, sed etiā uerumetiam ingen-
tes cautes, saxa domos & mœnia in opera ista transtulit.

C Graiorumq; domos.] urbium Græcarum, capta-
rum, direptarum uerū quod poeta subiicit. Extrahitur
quod.] amplificatio operis, nulla bellica machina in
muralibus, euertendi. Aries.] Aries, & testudo, machi-
næ in muralibus erant, quæ ex materia, & tabulatis conte-
xabantur: quæ ne exurerentur incendio, corijs, uel cilicijis,
centonibusq; uestiebantur. Intrinsicè accipiebant tra-
bem, quæ adunco ferro præfigebantur. Ferrum hoc, falx
uocabatur, ob id, quod incuruum esset, & è muro lapides
extraheret: aut caput eius uestiebatur ferro, dicebaturq;
aries: siue quod haberet durissimam frontem, quæ qua-
teret, subrueretq; muros, siue quod arietum more retro
cederet, prouerteretq; fronte aduersa, & feriret cum impe-
tu uehementius. Testudo autem, à similitudine ueræ te-
studinis nomen sumpsit: ut illa modo contrahit, modo
profert caput, ita ea machina, interdum contrahit, inter-
dum exiit trabem, ut uiolentius feriat. Hoc igitur opus
à Cæsare inchoatum, & perfectum, nec aries, nec testudo,

Non defunt c.]
Tantum enim erat ca-

Non definit campi, non defunt pabula Magno,
Castraq; Cæsareo circumdatus aggerē mutat.

Terribiles.] Proinde mœnia in scopulis sita sunt, peri-
culum minantia appellentibus nauis. Rariibus: materia,
pro re. Maxime, inquit, ubi Auster à meridie cœperit sa-
uire, & uastum Ionium mater, in Hadriaticum effude-
rit. Templa do.] amplificatio, alioqui re uera, ab Au-
stro, uastissimum Ionium insluit, & grauiissimos fluctibus
inuehitur, cum à diuersa urbis parte ad Aquilonem, sinus
sit Hadriatici freti usq; ad Rhagysium, clarum cum arce
munitissima, & sui iuris, nisi quod annum tributum Tur-
cæ pendat. Spumatq; in.] hoc est, spumas suas effundit
in summa domorum cacumina.

nec ulla machina di-
sturbare potuit, inquit a al. diffusum
poëta. Puerunt machi-
næ bellicæ plures, ut
falces, uinæ, plutei,
musculi, turres ambu-
latorie, quæ à Vege-
tio libro de re militari
Quarto describuntur.
Atque has omnes se-
quenti uersu comple-
ctitur, cū dicit. Quod
non aries impellere
scauus.

Quod nō ulla queat

uiolenti machina belli.

Franguntur io.] Hoc quidam sic exponunt. Na ag-
gerem struit, ut exæquet montium altitudinem, ut montes
iam planum quiddam uideantur. Alij sic, æquantur mu-
ro, ut per munitiones facilis sit discursus. Atq; hic Pom-
peii intra Dyrrhachij mœnia fuisse opinatur Sulpitius.
Et pandit fossas, effodit ante murū, cū Cæsar ad muni-
tionem illam ingentem, qua cingere Pompeii conabatur
etiam montes fregisse hyperbolicè à poëta dicatur. Atq;
ira mecum exponit Glareanus. Cuius cætera uerba ad-
scribam. Excelsa etiam deiicisse, humilia exaltasse, ut
omnia ad discursum apta æquaret, quod Badius bene
expressit. Turrita castel.] Effecit 24. castella mili-
tari optre, per interualla erecta ad uendum aggerem,
& fossas. Magnoq; recess.] Atque hoc est, quod mo-
do ex Cæsare ostendi, X V. milia passuum circuitu eum
amplexum fuisse, quo spatio pabulabatur. Et multa
erant intra eum locum manu sata, quibus interim iu-
menta pascerentur. Vt Cæsariani uidebant perpetuas
munitiones ex castellis in proxima castella perductas,
timebant, ne quo loco Pompeiani erumperent, & ipsos à
tergo adorirentur. Porro quod Sulpitius annotat ex Ap-
piano, (id quod etiam Glareanus perstringit) qui circuitus
spatium dicit fuisse mille, ducentorum stadiorum,
quæ constituerent centum quinquaginta milia passuum,
id uel in Appiano, uel nostris codicibus corruptum est.
ut idem Glareanus. Nemorosaq; tesqua.] hyper-
bole Sunt autem tesqua, loca dumosa syluestria, & aspe-
ra, quæ ab Horatio modo amœna, modo inhospita uo-
cantiur, item augurio etiam destinata. Indagine.] mu-
rorum, atq; aggeris ambiu cingit, alioqui, inquisitionem
signat, à uerbo indagare.

strorum spatium illi,
quantum est à fontibus

bus fluviorum ad offia, quamobrem facile illi erat subinde castra nonnihil mouere. Pabula.] Pasca, cum praeterea omnium rerum copia abundaret. Na quotidianie magnus nauium

al. quanti, numerus undiq; conue-

niebat, quae abunde comentum supportabat. Castraq;] ut coarguat magnitudinem loci, in quo Pompeius castra sua locauerat. Flumina tot] Et hoc non solum ad amplificacione spatij, uerum etiam ad copiam rerum necessariarum, quas natura loci praebere Pompeio, pertinet, cum flumina ibi orta, longis anfractibus uiarum suis cursibus lassata ibi rursus se in mare effunderent.

Defessus Caesar.] a signo uastissimi spatij, in quo castra metatus fuerat Pompeius: uitem & operum quae ipse excitarat, quibus Pompeij castra circumuallauerat. Erant tanta, inquit, ea opera, ut cum mane ad ea reuisenda exiret, uesperis defatigatus in medijs agris remaneret, & pernoctaret defessus deambulando: aut certe sub noctem lassus interquiesceret. Nunc uetus Iliac.] Occasione prodigiosi operis ironice exclamat in fabulas uetustas, in quibus multa supra fidem amplificata fuerunt, quaeq; uetustas ut miracula admirata fuit. Et inter earum rerum fabulosas amplificaciones fuerunt mœnia urbis Troia: Atque hac collatione uehit Caesaris industria. Iliacos at. fab. mu.] Neptunus & Apollo hac mercede dicuntur Laomedonte conducti ad cingendum Ilium muris, ut quod pecoris eo anno in eius regno natum esset id ipsorum esset, aut certe ipsis se immolaturum. Patetum fefellit rex, & ob eam causam horrendum cetum Neptunus in agrum Troianum immisit, qui urbem infestaret. Rex ad Apollinem legatos misit, qui eum consulerent, quo pacto Neptunus potissimum placari posset: is respondit, malorum finem futurum, si uirgines Troianae cito obiectae fuissent. Multis absumptis, ad postremum, Hesionem fors exiit, cui patre alligata superuenerunt Hercules, & Telamon in expeditione Argonautarum, qui cetum consecerrunt, atque Laomedonti patri his legibus restituerunt, ut ab expeditione Colechica reuersi, puellam ipsi secum in Graeciam abducerent, ac nobiles equos illis traderet, qui super aquas, & aristas ambularent. Fefellit reuersos etiam rex, quare Hercules capta Troia & Laomedonte interfecto, filio Priamo tradidit regno, Hesionem Telamoni dedit, è quo Teucer prognatus fuit. Verum Hellanicus multo aliter fabulam refert, teste Homeri scholiaste lib. Iliad. v. ποσειδῶν κὴ ἀπόλλων προσηγάμενοι δῖος λαομέδοντι θητεῖσαι ἐπὶ μιδῶν τετραγώνω, τὸ τέχος κατασκευάσει. λαομέδων δὲ παραβῆς τὸς ὄρκους ἢ τὰς συνθήκας, καὶ δῖος τὸν μιδῶν ἀπήλασε καὶ αὐτὸς ἀγανακτήσας ἢ ποσειδῶν, ἐπιέψε τῆ χιόρᾳ κῆτος, ὃ τὸς παρατυγχάνοντας ἀνθρώπους, ἢ τὸς γυγνομένους κωπητὰς διέφθειρε μαντεῖο μένῃ ἢ τῷ λαομέδοντι χρυσὸν ἐδόθη, ἠτόνην τῆν θυγατέρα λαομέδωνος δορᾶν ἐκδέναι, ἢ δῖος ἀπαλαγήσεται τοῦ δανῶ. προβῆς δὲ κῆνος τῆν θυγατέρα, μιδῶν ἐκήρυξε τῷ τῷ κῆτος ἀνελόντι τοὺς ἀθαλάττης ἰππους δῶσειν, ὃς τρωτῶν σὺν ἀντιζαννυμένους

Flumina tot cursus illuc exorta fatigant, Illic merfa suos, operum q; ut summa reuifit Defessus Caesar medijs intermanet agris. Nunc uetus Iliacos accolat fabula muros, Ascribatq; Deis, fragili circumdata testa Mœnia mirentur refugij Babylonia Parthi. En quantū Tigris, quātum celer ambit Orontes, Assyrijs quantum populis telluris Eoæ Sufficit in regnum subitum, belliq; tumultū, Raptum clauit opus, a tanti perire labores.

ἐδωκεν ἡρακλῆος δὲ παραγυνομένους, ὑπεσχέτο τὸν ἠδῶν καταρθῶσει, ἢ ἀθηνῶν αὐτῷ πρόσβλημα ποιησόμενος τὸν κωπητοῦ ἀποχίτορ τέχος ἐδόθη δαδὲ τῷ στόματος εἰς τὴν κοιλίαν τῶ κῆτος τὰς λαχόντας διέφθει-

γεν, ὃδὲ λαομέδων ὑπαλάξας θύνητὸς διδωσῶν ἰππῶν, καθῶν δὲ ἡρακλῆος, ἰσράτευσε, καὶ ἰλιον ἐπέσθηνσε, καὶ οὕτως ἔλαβε τὸς ἰππῶν. Ergo uetustas uehat hos muros Troiae X L. mill. passuum in circuitu, quod ferantur Deorum manibus, structi, cum Caesaris praesens opus multo fuerit mirabilius, humanis manibus elaboratum. Deis.] Neptuno, & Apollini. Mœnia Baby.] Parthi mirentur prodigiosam tum amplitudinem, tum altitudinem murorum Babylonis. Semiramidis opus fuit urbs Babylon, quae eam operum magnorum coniugis Nili amula ad Euphrate condidit, CCC. hominum millibus futurō operi admotis. Sunt tamen, qui instauracione non edificacione fuisse credat, ibiq; Nemrothū suam regiam habuisse, ut in Nimo etiā fuit: aut certe his in locis, in quibus ea postea cōdita est Assuris regnū, a quo Assyria nomen datū fuit: Ceterū urbs in uasta planitie ita sita fuit figura quadrata, ut in circuitu CCC. & amplius haberet stadia: ipsa latitudo murorū, quinquaginta cubitos, altitudo uerō, quadruplo plures cōtineret. Huius rei est auctor Herodotus, cuius uerba iam mox nō grauabor ascribere. Strabo, & alij breuiore areae circuitum uerisimilius tradiderūt. Rursum Clitarchus qui in Alexandri comitatu fuit, amphora, quam Herodotus de murorū prodigiosa celsitudine prodidit. Materia fuit latericia bitumine, & arena cōpacta, & quidē tanta celeritate, ut singulis anni diebus, singula fuerint stadia cōmunita, CCC. autem habuisse turres, plures habiturā, nisi aliqua parte paludes, stagnaq; mœniorū loco fuissent. Pons quinq; stadiorū Euphrate iunxit materia nobili: sed nobiliori arte murus ab utraq; ripa fluminis ductus. Herodotus, κλέω, τὸ ἰσομαστότατον, ἢ ἰσοχυρότατον, ἢ ἰσοσφαινὸν ἀναστάς γενομένους τὰ βασιλῆα κατέσκευε, ἢ βαβυλῶν, ἔδοσεν τοιαῦτη δὴ τις πόλις κείνη ἐν τῷ Ἰσθμῷ μεγάλῳ, ἀέγασθός ἐστὶν ἀπὸ τῶν ἰσθμῶν, εἰκοσι, καὶ ἑκατὸν τετραγώνω, ἔσσης τετραγώνω. οὗτοι ἢ τῶ δόδοι τὸ περιόδοι τὸ πόλιος γίνονται συνάπαντες ὁμόλουντα, καὶ τετρακοσιοί, τὸ μέρνῃν μέγας τοσούτον ἴσθμῳ ἢ ἀγέως τὸ βαβυλωνίους ἐνεκόμηντο ἢ ὡς ἔδδεν ἄλλο πόλιος μα, τῆ μῆς ἰδμερ, τὰ φρος μέρνῃν πρῶτα βαθέατε, ἢ ἐνρία, μετὰ ἢ, τείχος πωεντήκοντα μέρνῃν πηχέωρ, ὃ ἢ βασιλῆος πῆχυς, τὸ μέρνῃν τρις ἐστὶ πῆχυς μέγῳ τρις δακτύλοισι. Haec Herodotus. Et Plin. lib. 6. LX. mill. pass. eam amplexā fuisse auctor est. Ceterū, haec mœnia postea magna ex parte, urbe Zopyri facinore capta, Darius demolitus fuit, portasq; diruit ciuitatis principibus patibulo affixis, unde orta uideri potuit defectio. Refugij Parthi.] In praelio Parthi procurrentibus, aut refugientibus equis, misiss trans humeros in insequentes hostes relis, dimicant.

Fragili testa.] opere lateritiō, bitumine, & arena mixta, compacto. Irridet poëta ueterum illa sumptuosa, pariter

A pariter & magnifica opera, quorum partim ad Deos referrebant, partim multorum annorum laboribus constiterant, cum Caesar tantam molem intra paucos dies excisisset. Babylonem diximus ad Euphraten conditam fuisse. Troiam constat ad montem Idam suam fuisse, ut Nini regiam ad Tigrim, quae ipsa Babylonia maior fuit. Quin & ista addantur, ut paulum uoluptatis, & eruditionis inseramus. Sub Nabuchodonosore illo, qui Syriam cum numerofo exercitu fuit ingressus, & gentem Iudaicam saeuissima clade exhaustit, Babyloniurum regnum florentissimum fuit. Hanc ad summum dignitatis, potentiae, splendoris, & opum prouectam, ubi luxu, & libidine diffluere cepit, & profligatis uoluptate regibus parere, Deus ad Medos, & Persas transtulit. Capta fuit à Cyro Persa, & Medo Dario, Balihafare cæso: regnoq; ad Medos prius, mox ad Persas translato, ipsi diuinam ultionem senserunt. Illud mirari subeat, urbem tam munitam, tam potentem, tam populosam, adeoq; orbi formidabilem, ita dirui potuisse, ut, Honorio apud Romanos imperante, sub quo claruit D. Hieronymus, uix à ruderibus loci deserti, incultiq; uestigia extiterint, quae urbis situm coarguerent. Illud certe constat, post mortem Alexandri, in diuisione imperij, Seleuco, qui & Nicanor dictus fuit cognomine, Syriam & Babylonem, & reliquam Orientis partem obuuisse. Hic Seleuciam à se dictam eo consilio condidit, ut uicinitate Babylonem exhauriret, & sui nominis celebrati consulere. Et obinuit facile, ut non solum frequentia illam uicerit Seleucia, sed partem nominis Babyloniae in se transferret. Plin. author est, eam Babyloniā quoq; appellatā fuisse. Macedonum rebus in Oriente collapsis, Parthi illuc rerū potiū, in suū ius, ac regnū traduxerunt. Ea quan.] Euphrates ex Armenia maiori delapsus, per asperrimas Tauri angustias duodecim millia interuallo euoluit, campes tria Syriae radii: diūq; in Austrum euagatur usque ad Babyloniae montes. Inde uago pro cursu in Boream flexit, quasi Tygris alueum uestigaturus. Tandem ad uicium Maficem duobus alueis funditur. Postremo laeo Seleucia praeterita, post multa millia passuum in Tygrim effunditur: dextro uero in meridiem uersas, per mediam Babylonem decurrit. In diuerso latere montium Armeniae, Tygris è fonte ortus ac subter Taurum dilapsus, eo latere, ubi Assyria est, rursus emergit. Ob uoluntatem cursus dicitur à Medis, & Persis, qui eo nomine sagittam appellant. Hic fuit Ninus, urbs Nini regis, quam Libri Bibliaci, & Iosephus Niniuen uocant. In-

gens ea fuit, quanta ad Nini tempora in terris fuerat nulla. Eam cum iam conderet Ninus, ad id opus omnes Asiae populos accersit, ad quod, aream CCC. stadiorum & amplius complexus fuit in campis Aturia, quae pars est Assyriae. Immensum hoc opus mirabili celeritate ad exitum perductū fuit: habebatq; in orbem M. & CCC. turres: mania centenum pedum altitudine, amplitudine tanta, ut murorum fastigiorum latitudo esset ternis plaustris perua. Hanc urbem Medorum rex Arbaces post M. & quadringentos annos, ex quo à Nino condita fuit diruit, & imperium ad Medos transtulit. [Orontes.] In ora montis Casij, annis Orontes est, natus inter Libanum, & Antilibanum iuxta Heliopolim. Et in Syria, Antiochia alluit, aut diuidit potius Plinio. Haec Antiochia Seleucia, à Seleuco Nicanore Antiochi filio condita est, olim Epidaphneis cognominata. Hanc ut dixi, Orontes interluit. Fuit illa urbs duplici muro cincta, exteriori parte saxo quadrato, interiori opere lateritio. Turres murorum quadringentæ sexaginta. Ad ortum arx urbi imminabat, natura munissima, & uisenda opere: lacus urbi uicinus, piscium abundans: ager fluminibus, & fontibus irriguus, & ferax, ut nullus alius, à mari Cilicio XII. M. pass. Per Tygrim itaq; Ninum, per Orontem, Antiochiam, indicat. [Assyrijsq;] Quantum terrae, quantum areae circum muris Babyloniae, quantum areae Nini manibus, aut Troiae septem aut Antiochia, sufficit Nino, aut Semiramidi aut Laomedonti ad stabiliendū regnum Assyriorum, ac Troiae in tumultu belli, tanti periere labores, quod illi non essent diuurni, non perpetui. Omnibus exponit, quantum satis esset regno Assyriorum. Glareanus, Sufficit pro regia, quae regni possessi uideri solet firmum praesidium. [Telluris Boe.] Asiaticae, Sunt enim fueruntq; omnes enumeratae urbes partim in minori, & partim in maiori Asia, hinc uicos, prima longa, & uicos, unde uicos, prima contracta. Tanta perie. Est autem hic ordo, quantum terrae Asiaticae inter ipsa bella sat erat, quantum areae conclusit, complexumq; fuit raptim extructum murorum opus, in regnum hoc est, in regiam ipsorum regum, conditorum urbium tanti labores perierunt, ob id, quod postea urbes cum ipsis manibus excisae, & solae, quitatae fuerunt. Fuit enim Ilium regum Troianorum sedes, ut Ninus, & Babylon regum Assyriorum.

Ea quan.] Estigitur hic sensus. En Caesar tantum clausit raptim opus, quantum telluris Asiaticae sufficit Assyriorum regibus in subitam regiam excitatam, et in medio belli quidem tumultu.

At potuerit.] Ad amplificandam industriam Caesaris, enumerat aliquot loca, multis stadijs distantia, quae coniungere pari conatu potuisset. Tot potuerit ma.] Sestus, & Abydus oppida sunt maritima

Tot potuerit manus adiungere Seston Abydo, Ingestoq; solo Phryxeum elidere Pontum: Aut Pelopis latis Ephyren abrumperè regnis, Et ratibus longae flexum donare Maleæ: Aut aliquem mundi, quamuis natura negasset, In melius mutare locum, coit area belli. Hic alitur sanguis terras flexurus in omnes. Hic & Thessalicae clades, Libycaeq; tenentur. Aestuatur angusta rabies ciuilibis arena.

duis iacet, contra Sestum Europae oppidum. Sic Martianus lib. 6. Hic, inquit, duae ciuitates, quarum una, Sestus Europae, altera Abydos Asiae. Vtraque notam fecere litere Leandri fato. Haec ille. Caterum ambae il-

Hellepontii, inter se obiacentia, quorum Sestus, Europae est. Abydus uero, Asiae, dirempta septem, uel ut alij, octo stadiorum spatio, interluente Helleponto. In Asiatica ora, Sigaeum est promontorium, infra quod à Troade, Aby-

lae ciuitates per nobiles sunt amore Herus et Leandri, quorum fabulam uersibus, conscripsit uetustissimus Graecus poeta Musaeus. Ibi regio est, in qua Persarum exercitus diuisas spatio, & pelago terras ausus fuit pontibus iungere, transfessusq;

gressus est pedes ex Asia in Græciam, maria non nauigata. Tot igitur manus exercitus Cesaris, potuissent pari celeritate Seston Abydo coniungere. Ne temere Abydū, subaudi, nauiges, paracmia, ne quod graue periculum suscipias, sine causa, Periculosa enim eō nauigatio est, propter seuum fretum, in quo perijt Leander. Phryxum hoc est, aggerē à Sesto, ad Abydū usq; per Hellepontium ducere. Helleponticiū pelagus Phryxum uocat, ab Helle sorore Phryxi in eo submersa. Prius eorū historiā referam, deinde adscribam, quid in fabulis de ijs ipsis prodium est, ut liqueat, cur Phryxū illud fretū à poeta dicitur. In Bœotia Phryxus, & Helle nouerca in disferimen adducti, non ariete aureo uellere, ut poeta fabulantur, sed nauis, in qua fuit id animal effugiatum, ad Hellepontium primo delati fuerunt. Hic amissa casu, nescio quo, Helle, Phryxus in Colchidem ad Oeetam regē profectus est, à quo agnitus, quis nam esset, & ut necessitatē adductus domo profectus esset, Chalciope filia nuptias impetravit. Palæphatus prodidit, Arietē Phryxi nutriciū suis se, cuius opera sit ille nouerca insidijs cum sorore subtrahit. Fabula porrò aliter ab alijs refertur. Phryxus, & Helle insania, à Libero patre obiecta, eū in sylua erraret, eō mater Nephelē uenisse fertur, & arietē inauratū Neptuni, & Theophanes filium adduxisse. Hunc autē filios suos iussit ascendere, & Colchos ad regē Oeeti Solis filii proficisci, atq; ibi arietē Marti immolare. Iam cū aries eos in pelagus detulisset, Helle de ariete decidit in pelagus, à qua ibi submersa, Hellepōtium deinde fuit appellatus. Interim Phryxus saluus Colchos uenit, Martiq; Arietem immolauit, & pelle inauratā animalis in Martis templo, addito peruigili dracone custode, suspēdit. Hesiodus, & Pherecides dicunt, eos, quod nouerca occidere uoluissent, ad insaniam à Libero patre redactos fuisse. Qui cum in sylua soli uagarentur, mater eis aurata pelle arietē adduxit, qui cum nauigaturi essent, in mare excussi fuerunt: atq; ab Helle, Hellepōtius inde mare uocari ceptum. Græci historiam, paulò antè paucis narratam pluribus uerbis ad istum modum referunt. *Ληϊός άνθρωπος ὦν, φίλος τῆ ἑλλά, καὶ φρίξω γνούς τῆν ἐπιβουλήν τῆν κατ' αὐτῶν, ἐμβύς εἰς πλοῖον μετὰ τοῦ τῶν ἴφεροτο. καὶ ἡ μὲν ἑλλν περι τὸν ἑλλησπόντον, ἡ νόου, ἡ πεισσο τῆ πλοῖου τελευτῶ, οὐ τοι δὲ ἀφίνοτό περι ἰολχίδα, καὶ χρυσόαντες ἰριού δέριμα, τὸν μὲν κριὸν θύουσι διὰ τὸ δὲ δέριμα τῆς ἀνθρώπου ἑραῶν ἐφυσάτε. Inde referunt fabulā, paulò diuersus à superioribus. *Ἀθάμας ὁ αἰολον τῶν ἑλλνος πᾶσι βασιλεὺς δὲ θυβῶν, γῆμας ἐνὶ τῆρ ἡάδαυ, πᾶσι δὲ ἴσχε δῦν, κλέαρχον, τὸν παρὰ τισι κέαρχον, καὶ παλαίμονα, τὸν καὶ μελιέρτην. κατὰ ἥρας δὲ πρόσαγμα ἀποπεμψάμενος τῆρ ἐνὶ, καὶ ἐπιγῆμας νεφέλην, ἴσχερ ἐξ αὐτῆς δῦν πᾶσι δας, ἑλλαντε, καὶ φρίξον, μετ' ἑμὲν δὲ αὐτὸν λάθρα τῆ ἰνοῦ, λατὸν πείσοσα ἡ νεφέλη ὤχετο. πᾶσιν ἡ τῆς οἰίας ἐπιφρατῆτασα ἡ ἐνὶ, ἐπιβούλευσε τοῖς τῆς νεφέλης πεισῆν. ἐφροῦσα οὖν τῆν μηχανὴν ἐφρίξε τὸν πυρρὸν, διὰ τὸ μὴ ἀναφύεσθαι. καὶ δὲ πωλλῆς ὄρους ἀναρπίας ἐν τῆ χώρᾳ ἐπέπεψαν οἱ Ἀθηναῖοι θεοπρόπου εἰς πωθῶ. ἡ ἡ ἐνὶ ἐπέθετο τοῖς μάντεσι τοιούτῶν τῆν χρομῶν κατὰ τοῦ φρίξου λέγειν Ἀθάμαντι, ὡς διὰ τῆτο ὅτιον μὴ φύεσθαι, μὴ ἡ τὰ λοιπὰ τῶν σπορίμων, ὅτε τῶν τῆς νεφέλης πᾶσι δων χρεῖα τοῖς θεοῖς ἐνα τυθῆναι. πωθίμενος δ' ἄρι τῆς θεοπροπίου ὁ Ἀθάμας τὸ λόγων, καὶ ἀναγκάδεις, μεταπειπέσαι εἰς**

τ' ἀγγῶν τ' φρίξον, σφαγιάσαι βυλόμενος. προφάσεως ἡ χάρις ἐνὶ λεισερ αὐτ' ἀγγῶν, ὅτι πᾶσι δων προβατον ἰρ τοῖς θερέμμα σιν εἰς ἱερουργίας ἰπάρχα. μυθολογῶται ἡ, ὅτε παραγενομένη τῶ φρίξω, μετὰ τ' ἀδελφῆς κατὰ τινος δαίμονος ἐπιφάσεαυ, ἀνθρώπων βουλάλαῖσαι τὸν κριὸν, καὶ πᾶσιν αὐτῶ τῆρ ἰπυθῆν ἄναγγῶλαι, κελῦσαι τε αὐτ' μετὰ τ' ἀδελφῆς περιμαθῆσαι τὰ νῶτα, ὅπως τ' ἰπικέμενον ἰνδονον ἐκφυγῆν ἰνυθῶ σιν. ἑτεροι ἡ λέγουσι, ὅτι νεφέλη φρίξον, καὶ τῆρ ἑλλαν ἀρπῶσαι, καὶ παρ' ἐμὲ λαβῆσα χρυσόμαλον κριὸν ἴδω κεν, ἔφ' ἡ φερομένην διὰ τ' αἴρος μετὰ πολλῆς θ' βίας, συνέβη τῆρ ἑλλαν μὴ δυναμένην ἀντέχειν. καὶ τὰ λοιπὰ πᾶσι ἰστορίας τὰυτὰ ἴτε εἰς τῆρ ἑτέρων ἰστορίων τῆρ ὁμοίαν αὐτῆ. Referunt δ' Græcis scholiastis etiā ad hunc modū. *Ἀθάμας ὁ αἰολός καὶ ἑλλνος ἐν νεφέλης γεννῶ ἑλλαν, καὶ φρίξον, εἰ ταῖνὸ γῆμας γεννῶ κλέαρχον, τὸν παρὰ τισι κέαρχον, καὶ παλαίμονα, τῶν καὶ μελιέρτην. ἰνὸς ἡ φρυγῆος τὸν πυρρὸν, διὰ τὸ μὴ ἀναφύεσθαι. καὶ πωθίμενος τοῖς μάντεσι λέγειν Ἀθάμαντι, διὰ τῆτο ὅτιον μὴ φύεσθαι, μὴ τὰ λοιπὰ τ' σπορίμων, ὅτι τῶν τ' νεφέλης πᾶσι δων χρεῖα τοῖς θεοῖς ἐνα τυθῆναι, ἀναγκάδεις ὁ Ἀθάμας, φρίξον παρ' ἑρῆς τῶ βωμῶ, σφαγιάσαι βυλόμενος νεφέλη ἡ φρίξον, καὶ τῆρ ἑλλαν ἀρπῶσαι, καὶ παρ' ἐμὲ λαβῆσα χρυσόμαλον κριὸν, ἴδω κεν, ἔφ' οὐ φερομένην διὰ τ' αἴρος, συνέβη τῆρ ἑλλαν εἰς τὸ ὑποκείμενον κατὰ πεισῆρ πέλαγος, καὶ ἀποπνιγῆναι. καὶ ἀπὸ τῶυτῆς κληθῆναι ἑλλῆσπόντον. ὅθεν καὶ παρ' ἑλλανοῖν βέτιν, καὶ θάλασσαν ἕτως τὸ ἑλλῆσπόντιον εἰπάσει πέλαγος, πέλαγος. φρίξος ἡ ἡμερ εἰς πόλχος, καὶ θῶσι καὶ τὸν κριὸν φυξίω διὰ, τὸ ἡ δέρος ἀλάτῆς ἐν ἄρος ἀλσει καθῆλυσε περὶ δρυῶν, ὁ μωβῆται φυλάται τῶν δρυῶν, φρίξος ἡ λαβῶν χαλκιοῖσιν τῶν αἰνῶν, γεννῶ ἀργον, μελίαν, κατῆρ, φρόντην, σῶρον, καὶ ἑλλαν, ὑστερον ἡ Ἀθάμας μῆνιδι ἥρας, ὅτι τὸν δῖον σπορῶς πόρην ἀνέτρεφε, λαβῶν παρ' ἐμὲ καὶ τ' ἐξ ἰνὸς ἐστῆρτο πᾶσι δων. αὐτὸς γὰρ μαθείς, κέαρχον τοξεία, ἐνὶ ἡ ὄνῶ παλαίμονι, τῶ καὶ μελιέρτη, κλατο εἰς θάλασσαν, Ἀθάμας ἡ ἐκ πεισῆρ βωιωτίας, χρυσὸν ἐλαβεν, ἰκῆ κα τοικῆρ, ὅπως ἴσοις ἀγρίοις ξενιδῆ. λῦνοι δὲ περὶ τῶν ἀπ' αὐτῶ κληθῆσιν Ἀθαμανικῶ ἰδόντες αὐτὸν, ἴδον γον, κατὰ ληπόντες τὰ κρεῖα τ' προβάτων, ἀπῆρ κατὰ δῖον, ἐκεί ἡ γῆμας θεμισῶ τῶν ὑφῶς, γεννῶ πεισῆνα, ἑρθερον, σκηνῶν, τίτῆνον. Hæc eo studio diligentius adscripsi partim quod pōnihil habeat uoluptatis, partim, quod φιλέλλνοι quibus fuit Græcorū cōmentariorū, qui fabulas id genus accuratè referunt, copia non sit ad manū. Itaq; Phryxū Pontū, Hellepōtū intellige, per ἀνατονασίαν. Aut Pelopis.] Tot etiam manus potuissent Isthmū perfodere, in quo Ephyrā, hoc est, Corinthum sita est. Isthmo Peloponnesus annectitur. Ab ortu Aegæo, ab occasu Ionio pelago pulsatur. Hinc Corinthus bimaris Horatio dicitur. Hæc terrarum angustia in his locis, quinque milibus passuum solum lata est, hinc illinc tantum undarū urgentiū tamen impetū sustinet tot sæculis, tamq; pertinaci litorum obstaculo excipit, ut sæpe transfodere conatis sese impatientem præstiterit. Primum Demetrius rex, deinde Cesar Dictator, mox C. Caligula, ad ultimū Do. Nero, sed infeliciter pertentarunt, & turpiter corpore destiterunt. Ephyrā.] Corinthum, quam supra ostendimus quoque Ephyrā dictam fuisse, abrupte regio regno Pelopis, Periphraſis Peloponnesi, quasi dicas, insulam Pelopis. Hæc omnium peninsularum clarissima est.*

Staius Theba lib. 6.
 Et rauca circumsonat unda Malæ.
 Sed Homerus multò ante ostendit Odysf. 9 . periculosa
 circa Maleam nauigatione fuisse , apud quem sic Vlyffes.
 ἢ ἄλλοι μὲν ἴμαρ ἴσθμῳ τε περιγυνοῦσιν ἴσθμῳ
 ἢ ἄλλοι μὲν ἴμαρ ἴσθμῳ τε περιγυνοῦσιν ἴσθμῳ
 id est, interprete Eras.
 Forsitan & patrias rediissem sospes in oras.
 Sed medum Maleam præteruehor, unda q̄. fluctusq̄.
 Et Boreas illinc pulsus admouere Cytheris,
 Vergilius lib. 5. — Maleæq̄ sequacibus undis.
 Maleam igitur, legens, quæ domi sunt obliuiscere, tempe-

stiuiter utimur, quando, inquit Eras, discrimen negotij su-
 sciipiendi uolumus ostendere, aut non esse suscipiendum,
 aut negligendam uitam. Etenim hi suorum obliui uiden-
 tur, qui se temerè periculis obijciunt. Coit Arca.] clau-
 ditur à Cesare undiq̄, in qua septi sunt ij, qui in diuersis
 orbis partibus, magnis cladibus uincuntur. Et recenset ali
 quot loca in quibus sunt periuri: In Thessalia max in
 Pharsalicis campis: in Lybia, ubi magna postea clade u-
 nà cum Iuba rege superabuntur. Acltuat.] Furit, ac se
 uit hic intra eas angustias, ubi castra habebat Pompeius.
 Poterat is locus angustus uideri tanto exercitui, alioqui
 uel mediocribus copijs satis amplus, & spatiofus. Arca
 na.] Translatio, ab arenis theatralibus ad castra.

Prima quidem.] Prima quidem surgens operum structura sefellit
 Initio, inquit, Pompe- Pompeium, ueluti mediæ qui turtus in aruis
 ius non aduertit Ca- Sicantiæ, rabidum nescit latrare Pelorum,
 sareum hoc opus molia- Aut uaga cum Tethys, Rutupinaq̄; littora feruēt,
 ri, quod tamen statim Vnda a Caledonios fallit turbata Britannos.
 al. Calido, sensu. Illustrat compa-
 rationibus, qui id potuerit fieri. Velati med.] Ut qui
 in mediterraneis Sicilia degunt, non possunt audire se
 uiciam Scyllæ, & Charybdis in mari Siculo, contra Pello-
 rum. Sicantiæ.] Sicilia. Fuerunt Sicani Hispanum homi-
 num genus, qui cum aliquamdiu Latium tenerent, po-
 stea à Liguribus puls, in Siciliam transmiserunt. Hanc
 insulam supra modù feracem foriiti, de suo nomine Sica-
 niam dixerunt, cum antea Trinacria, & deinde Trinacris
 à Triquetra figura uocaretur. Exit enim in tres angulos,
 hoc est, promontoria. Horum unum ad Septentrionem,
 Pelorum uocant, quod ortum brumalem spectat, Pachi-
 num, Lilybæum, Africa obuersum. Sunt auctores, qui
 tradunt, Sicanos Siculi regis ductu in Italiam uenisse, &
 in Latio consedisse: atq̄ inde Oenotrorù, & Aboriginù
 iniuria eiectos, insulam occupasse. Latrare Pelorum.]
 Translatio ducta est à canibus ad promontorium. Con-
 stat inter Siciliam & Italiam fretum esse septem stadio-
 rum. Peloro ex aduerso Italiâ spectanti subiecta est Cha-

rybdis, ex aduerso op-
 posita Scylla Italicâ
 litius tenet. Et quia
 Scylla horrendos so-
 nos, per fluctus in con-
 caua saxa elisos edit,
 monstrum hoc finxerunt poetæ habere in imo uentre latrâ
 res canes, ac lupos. Videtur Lucanus hunc terribilem Scyl-
 læ latratum innuere inter Pelorum, & Italiam.
 Aut uaga.] Aut cum feruet seuitq̄ mare, mediterrane-
 astum non sentiunt. Tethys, metonyma. Rutupi-
 naq̄ lit. fer.] Zeugma à fine. Est autem Rutupia lit-
 torale oppidum Britanniæ, circa quod ubi æ flus maris fer-
 uet, fretum non peruenit ad sylvam Caledoniam. Cum
 hæc insula Claudij imperatoris armis, ductu Vespasiani
 Romano imperio subiecta esset, non ultra uicinitatem Ca-
 ledoniæ sylvæ uictoria eius fuit progressa. Iuxta hanc syl-
 uam, ea insula pars iacet, quæ tum minor, tum secunda
 Britannia à scriptoribus dicitur: hodie Scotia appella-
 tur. Itaq̄ maris seuities ad Rutupiam non peruenit ad
 extremâ insula oram Scotiæ uicinam. Hoc fortasse minu-
 tius est, quàm ut annotetur, quod quidam Caledonios le-
 gant, nonnulli Calidonios per i quod in hac significatio-
 ne extenditur, in altera contrahitur.

Ut primum ua.] Ut primum uasto septas uidet aggere terras,
 Pompeius, inquit, ubi Ipse quoq̄ à tuta deducens agmina Petra,
 accepit se aggeribus, Diuersis spargit tumulis, ut Cæsaris arma
 & castellis undiq̄ cin- Laxet, & effuso claudentem milite tendat.
 b al. Ac, etum à Cesare, à Pe- b At tantum septi uallo sibi uendicat agri,
 tra deduxit agmina, Parua Mycenæ, quantum sacra Diana
 & sparsit per diuersos Distat ab excelsa nemoralis Aricia Roma.
 tumulos. Petra.] Id Quocq̄ modo Romæ prælapsus mœnia Tibris
 supra ostendimus lo- In mare descendit, si nusquam torqueat amnem.
 co edito fuisse nomen.
 Secundo, inquit, Cesar, consilio usus edito loco, qui appel-
 latur Petra, adiuuq̄; habet manibus mediocrem, atque
 eas à quibusdam protegit uentis, castra communit. Hinc,
 ait poeta, Pompeium agmina abducta per proximos col-
 les sparsisse. Laxet.] destineati.] Tendat.] extenuet.
 Parua Mycenæ.] Tantum spatij introrsum comple-
 xus fuit, in quo dispariuit copias, quantum distat Aricia
 à Roma. Latij oppidum est Aricia, haud longè ab urbe,
 nempe M. pass. uel ut alij X. M. pass. Circa Ariciam, Ap-
 pij forum, per quod Roma proficiscentibus in mediterrane-
 a Campaniæ iter est. Hinc Foroappij à Plinio dicun-
 tur, qui accolunt. Tres Tabernæ proxima Foroappij. Sed
 apud auctores reperitur, si subiectis Aricia aruis carbo de-

re, perinde ut in agro C
 Sabino, & Sidicino,
 unctum flagrare lapi-
 dem, Mycenæ
 Dianæ.] Tauricæ Di-
 anæ, propter Iphigeni-
 am, & Oresten, quò
 Mycenæ fuerunt. Il-
 la sacerdotio Dianæ
 consecrata in Taurica fuit, hic insania Eumenidibus pla-
 catis ibi liberatus fuit.
 Nemora. Ari. sac Diana.] Ostendimus Ariciam ul-
 tra Albanum montem, ad Forum Appij, siue Appiam ui-
 am fuisse in cliuo sitam. Ibi frequentabatur Dianæ Ari-
 cinæ Lucus, quem Artemisium ipsi dicebant, quo magna
 hominum uis confluere solebat. Mendicij qui agminatim
 huc conueniebant, in cliuo ibi sedebant, stipem emendi-
 cantes. Iuuenalis Satyr. 4.
 Dignus Aricinos qui mendicaret ad Axes,
 Et constat iuxta Ariciâ cliuum esse, ut etiam ipse Mar-
 tial. testatur.
 Debet Aricino conuiuia recumbere cliuo.
 Hic fa-

Hic fabulantur Hippolytum à Diana à morte reuocatum, atque nymphæ Aegeriæ commédatum. Vnde à Persio, clius is Virbi appellatur. Satyr. 6.

—Accedo Bouillas,

—Cliumq; ad Virbi—

Strabo libro Quinto, τὸ δὲ ἐν ἑρῶ ἐν ἄλοισι, ὡρῶσαι τὰ δὲ λίαν. Templum in Luco, inquit, est, cui adiacet Lacus. Mycenæ Dianæ.] quod eius simulacrum Mycenæ ab Oreste, Pylade, & Iphigenia ex Taurica translatum esset. Etenim Orestes iudicium Areopagitarum sententijs absolutus, ac dimissus, ab Apolline oraculum accepit, tum demum cum mania liberatum iri, si ex Taurica simulacrum Dianæ auferret. Quò ubi peruenit, à bubuleis captus, ac uinctus ad Thoantem regem perductus una cum Pylade fuit. Rex eos ad Iphigeniam sacerdotem misit. Cum hac, & ipso simulacro occultè in fugam abiuerunt. Tempestate acti, circa Seleu iam Aniochià appulerunt, ad montem Melanium, qui Amanon inde uocatur, cæpit, quod ibi Orestes insania liberatus esset. Inde Mycenæ uenerunt, Orestes Pyladæ Electrâ sororem, uxorem collocat, ipsæ uerò paulo post, Pyrrho

interfecto, Hermionem Helenæ, & Menelai filiam duxit. Reliquum filiam uitæ in Orestia Arcadiæ degit, ubi serpentis morsu interijt. Cætera, quæ de Oreste uariè referuntur, quia huius institui non sunt, prudens omitto. Sed ad simulacrum Dianæ redeo, ut quidam Latinorū prodidère. Delphis accepto oraculo ex tripode, ut in Tauricam ad Thoantem proficisceretur Orestes, inde Dianæ signum è templo sublatum, Argos ferret, ac tum deum malorum finem futurum, conscensa nauis cum Pylade breui in Tauricam sumi delati. Erat huic genti mos, ut hospites fines suos ingressos Dianæ Tauricæ immolarent. Hic ubi aliquandiu in specu latitassent, ad captandum consilium, à pastoribus oppressi ad regem ducti fuère. Rex illico captus in templum Dianæ duci, & mactari imperat. Ibi Iphigenia ubi ex signis, & argu-

mentis certis utrunque cognouit: accepitq; quid uenissent, tradidit eis Dianæ simulacrum. Thoas interueniens, rogabat, quamobrem id faceret, respondit, sceleratorum hominum quorundam interuentu sacrum id profanatum fuisse, missum expiandum ad mare: caueret rex, ne quis ciuium interea urbe egrediretur. Paruit rex sacerdoti, illa hanc occasionem nacla, conscensa nauis, cum fratre, & Pylade fugit, ac secundo uento usa, ad insulam Sminthen appulsa fuit, honorificeque ab Apollinis sacerdote Chryse omnes excepti fuère. Nuncius interim Mycenæ ad Electram allatus fuit, Orestem in Tauricis cum Pylade Dianæ mactatum. Aletes Aegisti filius id audiens, cum iam ex Atridarum gente nulla stirps mascula superesset, animum ad occupandum regnum Mycenæum adiecit. Electra soror hac fama percussa, ex templo Delphos proficiscitur, sortes consulit. Casu eodem die, quo illa uenit, appulit eò cum sorore Orestes, & idem nuntius cædis addiderat, illum ab Iphigenia fuisse interfectum. Electra correpta ambusta sude, (non dum fratrem Orestem uiderat) statuit in oculos sororis Iphigeniæ irruere, & factura erat, nisi Orestes suo interuentu nuntium uanum coarguisset. Delphis Mycenæ reuersi, Orestes Aleten obruncat, & Pyrrhum Neoptolemmum. Destinarat neci & Erigonen filiam Aegisti & Clytemnestræ, sed à Diana cædi subtrahita creditur, & in Authide sacerdos facta. Atque ad istum modum simulacrum Dianæ Tauricæ Mycenæ perlatus fuit, qua de causa poëta Ariciam saceratam Dianæ Mycenæ dicit, epitheticis. Quoy modo.] Quantum Ostia ab urbe Roma distat. In littore enim sita est Ostia, supra quam Roma iacet, interfluo Tiberi. Modo.] Quanto spatium Roma abest ab ostio Tiberidis, ubi in mare Tyrreni effunditur, ut directum litem metiamur, non obliquè, non retortum flexuosumq; cursum amnis. Est enim Ostia colonia Romana, ab Anco Romano rege deducta. Quidam tradunt Ostiam ab Roma 14. millia pass. abesse.

Classica nulla f.]

Non canitur classicū ad incedum prælium, quale signum militari more ad pugnam militibus dari solet.

Immissatq; te. u.]

tela in incertum mittuntur, quæ tamen cædem faciebāt. Multa inquit Casar, erāt in-

tra eum locum manu sata, quibus interim iumenta pascerentur: atq; ut nostri perpetuas munitiones uidebant perductas ex castellis, ad castella, ne quo loco erumperent Pompeiani, & nostros post tergum adorirentur, timebāt. Ita illi interiore spatio perpetuas munitiones efficiebant, ne quo loco nostri intrare, atq; ipsos à tergo circumuenire possent. Sed operibus uincebant, quod & numero militū præstabant, & interiore spatio minorem circuitum habebant. Quæ cum erant Casari loca rapienda, etsi prohibere Pompeius totis copijs, & dimicare non constituerat, tamen suis locis sagittarios, funditoresq; mittebat, quorum magnum habebat numerum, multiq; ex nostris uulnerabantur, magnusq; inceserat timor sagittarum: atq; omnes ferè milites, aut ex subcoactis, aut ex centonibus, aut

Classica nulla sonant, iniussa q; tela uagantur:

Et fit sæpe nefas, iaculum tentante lacerto.

Maior cura duces miscendis abstrahit armis.

Pompeij exhaustæ præbenda ad a pabula terræ,

Quæ currens obtriuit eques, gradibusq; citatis

Vngula frondentem decusit cornea campum.

Belliger attonsis sonipes defessus in aruis

Aductos cum plena ferant præsepia culmos,

Ore nouas poscens moribundus labitur herbas,

Et tremulo medios obrumpit poplite gyros.

ex corijs, aut tegmenta fecerant, quibus tela uitarent. In occupadis præsidijs magna uterq; ui uebatur. Casar, ut quàm angustissimè Pompeij cõtineret, Põpeius, ut quàm plurimos colles, quàm maxime circuitu occuparet, crebraq; ob eã

causam prælia fiebant. Maior cura d.] Caterum operibus haud sine modico certamine ad exitū perductis. cura maiori utrinq; destinebantur Duces: obsessi peste laborabant, in summa commeatus copia: qui uerò obsidebant, omnium rerum, in primis rei frumentariæ inopia premebantur. His igitur curis duces anxij erant: hæc sollicitudo inerat. Pompeium.] Quasi Pompeius pabuli inopia laboraret, cum omnium rerum copia affatim abundaret, ut testatur casar, quotidie enim magnus nauium numerus undiq; rōueniebat, quæ cōmeatū supportarent: neq; ullus flare uentus poterat, quin aliqua ex parte secundum cursum haberet. Ipse autem Casar, consumptis omnibus longè lateq; frumentis, summis erat in angustijs: & tamen singulari patientia milites ista ferebant.

Et 2 Aductos.]

Aduectos.] hoc est, inquit Sulpitius, cum clausi in-
tra præsepia pæcis abundarent. Tremulo po.] ut in

medio cursu, aut incessu potius, ob incediam genua labent, A
& crura destituant.

Corpora] Sed Cæ
sariani postea ex per-
al. Nefis. fugis cognoscebāt, e-
quos Pompeianorum
tolerari, reliqua uerbū
iumenta interijisse: uti
autem ipsos ualeitudi-
ne non bona, ut Cæ-
sar ait, cum angustijs
loci, & odore terro, &
multitudine cadaue-

Corpora tum soluit tabes, & digerit artus.
Traxit iners cœlum fluidæ contagia pestis
Obscurum in nubem. talis spiramine a Nefus
Emittit Stygium nebulosis aera saxis,
Antraçq; letiferi rabiem Typhonis anhelant.
Inde labant populi, cœloq; paratior unda
Omne pati uirus, durauit uiscera cœno.
Iam uiget atra cutis, distentaçq; lumina rumpit,
Igneaçq; in uultus, & sacro feruida morbo
Pestis abit, fessumq; caput se ferre recusat.

πεδίου, κενλημένοι
ούτως από τῆς αὐτόθι
ρίοντι & ὄροντι & πο-
ταμῶν, ὅν ἰσπίσασαν οὐ
ἰγῶρες διωσάδι τοῦ
πεντάουρον τῆ ἴφ' ἡρα
κλίσε τραβήντι & ὄ-
πινύνα διάγωρον διπῶ
ἀνεραρον, τῆν οὐσίως
κατὰ τῆν εὐνορον πο-
ταμῶν ἐπεχέρισε βίαι

rum, et quotidianis laboribus insuetos operum, tum aquæ
inopia summa affectos: omnia enim flumina, atque om-
nes riuos, qui ad mare pertinebant, Cæsar aut auerterat,
aut magnis operibus obstruxerat. Atq; ut erant loca mon-
tuosa, & ad specus angustie uallium, has subleuatis in ter-
ram dimissis, præseperat, terramq; aggererat, ut aquam
continerent. Itaq; illi necessario loco se qui demissa, ac
palustris, & puteos fodere cogebantur: atq; hunc laborē
ad quotidiana opera addebant: qui tamen fontes à qui-
busdam præsidij aberant longius, & celeriter aestibus ex-
arescebant. Tum soluit, r.] Describit pestem, quæ uī
grassari cœpit inter Pompeianos, à causis, & effectibus,
amplificat comparationibus eorum, quibus aër infici, &
corrumpi solet. Digerit.] disperdit membra militum.

sed ai. ἢ ὀτι ἐστὶν αἰγυγῶνοι καὶ τὰς ἀορὰς τῶν βοσκῶ-
ν ἁπάντων δυσώδεις ὡς ἐς, καὶ ἀβυροῦντας ἀμφίεννυλαι.
id est. Sunt autem & alij Locrenses, qui cognominantur
Oxola, circa Aetoliam, ad alterum latus degentes, iuxta
campum Crissæum (à quo sinus Crissæus dictus est,) quī
ita appellati sunt, quod illic fluat terri odoris amnis, quē
fanies ac cruor dirus Centauri, ab Hercule ibi uulnerati, B
ac cæsi, fecit. Cū illac traduceret Deianiram Onei filii-
am, per flumen Euenū, puellæ conatus is fuit uim offerre.
Sive quod ibi caprarj sint, qui pellibus pecorum crudis,
ac terri odoris uestiuntur: Iam uerò sunt, qui legunt,
Nefis hoc loco. Est autem Nefis in insula Campaniæ. Pla-
nius lib. 19. cap. 8. Nam quod in Nefide Campaniæ in-
sula sponte nascitur, longè optimum existimatur. Loquitur
de quodam herbæ genere, De hac agit hic haud dubiè
poëta, quod statim Typhonis, sub Inarime conditi, inferat
mentionem. Stygium ac.] Infernalem, tetrum, dirū.

Traxit.] Causa pestis, teter odor ex multitudine cada-
uerum quo in nubem attracto, aër infectus fuit.

Typhonis aut.] Typhonem quidam Græcorum gi-
gantem centum capium fuisse produnt, atq; à Ioue fulmī-
ne ambustum, quod ei bellum faceret. Ab hoc omnis uen-
tus uehementior, etiam Typhon uocatur. Huius filium fe-
isse aiunt Draconem illum immanem, qui mala aurea He-
speridum seruaui ad montem Atlantem, quem Hercu-
les interfecit. Sed & Cerberum ab illo prognatum uo-
lunt, Typhon à uerbo τυφῶν cadit, quod fumi euapo-
rationem signat, unde diuersæ huius nominis formæ dedu-
cuntur. τυφῶν, τυφῶς, & τυφῶνός. Maro lib. 9. Aeneid. C
hunc sub Inarime suum habere cubile id est, in Aenaria
canis.

Tali spi.] comparatione, qua ratione teter fœtor ascen-
derit in nubem ex qua contagiosus morbus ortus fuit.

Qualis in Euboico Baiarum litore quondam
Saxea pila cadis, magnis quam molibus ante
Constructam ponto iaciunt, sic illa ruinam
Prona trahit, penitusq; uadis illisa recumbit,
Miscet se maria, & nigrae attolluntur arenae,
Tum sonitu Prochya alta tremit, durumq; cubile
Inarime Iouis imperijs imposta Typhæo.

Nefus.] uariant hoc loco exemplaria: quædam le-
gunt. Nefus, nonnulla Nefis. Nefus, (si ita legas,) Cen-
taurus fuit, quem Hercules cūm ex Calydone ad Eue-
num fluiuium uenisset, circa ripam fluminis uersantem of-
fendit. Solebat is imperitos uel uadandi, uel tranan-
di traicere, equo sedens, non monstrum fabulosum. Nef-
sus, Deianira Herculis uxoris, quam uehebant fluprandæ
cupidus, (nam eam, & Hylam ex ea natum secum ad-
duxerat) equi celeritate fretus in alteriorem ripam transf-
ecta uim inferre conatus fuit. Id animaduertens Her-
cules Nefsum procul (per amnis enim interuentum comi-
nus congredi nequibat) sagitta confixit. Qui ubi sensit
uim ueneni, in se grassantis sentire cœpit. Hercule in tra-
iectu fluminis occupato, Deianira persuasu, amatorium
uirus suo cruori inesse fore, ut si, eo sanguine, quo Hercu-
lis sagitta esset illita, interior inungeretur tunica, quando
eam marius induisset, nullā esset amplius, præter ipsam,
puellam amaturus. Creditur homini Deianira, quippe
quæ Herculem deamabat, & nihil mali etiam suspicaba-
tur. Inscia fraudis puella, priusquam marius adesset,
monstratam opem comparauit. Sed hæc ad præsens in-
stitutum nihil pertinent. At iuxta Calydenem amnis hic
Euenus est, de quo diximus, circa illam collem Taphros-
sum esse, testatur Strabo Geogra. libro nono, quem Plini-
us Taphiasum uocat. Centaurorum sepulchrum mon-
strabatur olim: è quorum tabo dirus, odor sub radicibus
montis exhalabatur. Ab eo odore gentes accolæ, Oxola
dici. Scholiastes Homeri Iliad. 2. εἰσι δὲ καὶ ἑτε-
ροῖσι ποταμοῖς ἐπιμαλούμενοι ὄζολοι περὶ τῆν αὐτωλίαν,
ἐπὶ τῆς ἐτέρας πλευρῆς οἰκῶντες κατὰ τὸ κρηναῖον

Illud obiter annotandum, primam huius uocis modò ex-
tendi, modò contrahi, ut hoc loco apud Maronem.
Sed de Arimis à multis queritur, ubi terrarum fuerint:
quidam in Lydia, alij in Phrygia κεναιμένη, alij inter
Marandrum, & Lydiam: aliqui in Cilicia: nonnulli in in-
sulis Pithecusis posuerunt. Fuerunt, qui in Syria colloca-
runt, Herodotus in Thalia. ἀπὸ δὲ ἐννύσου αὐτῆς σερῶ-
ν μὲχρι σερβωνίδου λίμνης, παρ' ἧν διὰ τὸ πῶσθ
ὄρε & τέλει ἐς θάλασσαν, ἀπὸ δὲ σερβωνίδου λίμνης,
ἐν τῇ διὰ λόγῳ τὸν τυφῶν κενυφθαί. ἀπὸ τῶν τῆς ἡ-
δὴ αἰγυπῆ] id est. interprete Camerario, rursus est Sym-
riorum regio, usque ad paludem Serbonida, iuxta quam
tendit

A tendit in mare mons Casius. Serbonidem uero paludem, in qua sepulchrum Typhona fama fert, Aegyptus excipit. Sed ista puto alibi me annotasse. Monni paulo ante à Typhone omnem uentum uehementiorem Typhonem uocari: sed proprie is dicitur flatus, qui depresso sinu arcti- us rotatus nubem effregerit, sine igne: hoc est, sine fulmine facit uorticem, qui appellatur Typhon: id est, uibratus ecnephas. Similem itaque flatum letiferum exhalabat tellus, cadaueribus equorum corrupta, ac pestiferum uirus, quibus correpti milites Pompeiani extinguebantur. Inde labant populi.] ex hoc corrupto ca-

lo atque infecto aere moriuntur milites.

Caeloq; paratior unda.] Nam aqua citius concipit pestilens uirus, quam aer, id quod ex caruleo colore facile obseruatur. Virus ipsum pestem uocat.

Durauit.] adeo indurauit intestinorum recrimenta, ut non pouerint deicere aluum. Amplificat effectus pestis: cuius riget: oculi corrumpuntur.

Sacro morbo.] execranda peste. Non enim dicitur nunc is morbus, uel ignis, qui proprie sacer à medicis uocatur: qui & comitalis, & Hercules appellatur, item epilepsia, morbus S. Valentini, & morbus caducus.

Id magis atque.] Id magis atq; præceps agit omnia fatum:

Presentia pestis signa sunt, & argumenta, obrepens somnus, horror febrili consentiens, grauedo capitis, & uomitus, quæ quidem

Nec medijs dirimunt morbi uitamq; necemq;

Sed languor cum morte uenit, turbaq; cadentium

Aucta lues, dum mista iacent incondita uiuis

Corpora, nam miseros ultra tentoria ciues

Spargere, funus erat, tamen hos minueret labores

At tergo pelagus, pulsusq; Aquilonibus aer,

Littoraq; & plenæ peregrina messe carinæ.

At liber terræ spatiosis collibus hostis

Aere non pigro, nec inertibus angitur undis,

Sed patitur læuam ueluti circumdatus arcta

Obsidione famem, nondum surgentibus altam

In segetem culminis, cernit miserabile uulgus

In pecudum cecidisse cibos, & carpere dumos.

Et folijs spoliare nemus, letumq; minantes

Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas.

Quæ mollire a quærit flamma, quæ frangere morsu,

Quæq; per obratas utero demittere fauces:

Plurimæq; humanis ante hoc incognita mensis

Diripiens miles, saturum tamen obsidet hostem,

B omnia indies maiora, ac maiora fiebant, ac subita mors totis castris grassabatur.

Medij morbi.] nulla ægrotationes diuurne extrahebant mortem, rerum afflanti tabifica lue illico moriebantur.

Turbæ cadentium.] Quo plures moriebantur, eo seuebat pestifera lues magis, ac magis.

Dum mista iacent incondita uiuis.] dum corpora mortuorum insepulta passim totis castris iaceant. Nam cadauera extra tentoria abicere, ista debita, & exequias uocabant.

Tamen hos minueret labores.] Et tamen minuebatur non nihil malum hoc per uentum salutarem, qui corruptum cæli tractum ab ea regione auertebat, quæ ab aggeribus libera erat, & qua parte frumentum, & aliarum rerum copia nauibus aduehebatur.

Peregrina messe carinæ.] frumentum ab exoticis regionibus importatum, At liber terræ spatiosis collibus hostis.] Transit ad castra Casariana, quæ ut pauciores milites habebant, ita maiori inedia premebantur. Suetonius in Casare. Famem, & ceteras necessitates, non cum obsiderentur modo, sed etiam si alios ipsi obsiderent, tam opere tolerabant, ut Dyrrachina munitione Pompeius, uiso panis genere, ex herba, qua sustinebantur, cum feris sibi rem esse dixerit, amoueriq; occyris, nec cuiquam ostendi iusserit, ne patientia, & pertinetia hostis animi suorum frangerentur. Verba Casaris ita habent, (nam ista multo fient hoc pacto illustriora) At tum integras, atque incolumes copias Casar inferri copia abundarent, cum illi omnium rerum copia abundarent. Quotidie enim magnus nauium numerus conueniebat, quæ comæatum supportarent: neque ullus flare uentus poterat, quin aliqua ex parte secundum cursum haberet. Ipse autem consumptis omni-

bus longè, lateq; frumentis, summis erat in angustijs: sed tamè hæc singulari patientia milites ferebant.

Recordabantur eum eadem se superiori anno in Hispania per-

essos: labore, & patientia maximum bellum confecisse. Mem-

nerunt ad Alexiæ magnam se inopiam per-

essos: multo etiã maiorem ad Auaricum, maximarum gentium

se uictiores discessisse, & al. queat.

Non illis chordæ cum daretur, non lægumma recisabant.

Pecus uero, cuius rei summa erat ex Epiro copia, magno in honore habebat.

Est etiam genus radicis inuictum ab ijs, qui fuerant cum Valerio quod appellatur Chæra, quod ad misti lacte multum inopiam leuat. Id similitudinem panis efficiebat,

eius erat magna copia: ex hoc effectos panes, cum in colloquijs Pompeiani famem nostris obiectarent, uulgò in-

Acie non pigro.] Non premebantur corrupto aere, non infecta pestilenti lue aqua laborabant, rerum omnia ipsis erant salubria.

Nondum surgentibus altam.] id est, nondum maturescuntibus segetibus, imò ne spicas quidem fundentibus, depasci herbas, & segetum gramina: uesci dumis brutorum more.

Est autem culmus (ueteribus columus) frumenti calamus: & stipulam putant, folia proprie significare, quæ calamum ambiunt.

carpere dumos.] Sunt, qui inter dumum, & nemus nihil interesse credant.

Itaque carpere dumos, folia, & frondes intelligi, id quod sequenti uersu interpretantur.

Letumq; minantes herbas.] uenenum, ut cicuta, habentes, quarum potentiam, atque efficaciam ignorabant.

Mollite flamma.] coquere, ac lixare, tum autem, aut dentibus comminueret.

Abrafas fauces.] Quæ transmittere per guttur in stomachum non sine palati labefactione quibant.

Saturum ho.] & tamen Pompeianos omnium rerum copia abundantes obsidebant. Synecdoche hostem, pro, hostes, numerus pro numero.

Be 3 Proposita

Proposita, utriusque exercitus calamitate, huius famis, illius pestis, interim aliquot nocturna praelia ex alterutro partis occasione, facta fuerunt. Postremo Pompeiani a

al. Numici.

L. Sylla, qui per noctem suis legionibus auxilium tulerat, fugati, uictoriae fortasse uiam dedissent, si Caesar instare uoluisset. Ut primum libuit ruptis.] Vbi uisum fuit Pompeio erumpere castris, atque inuadere Caesarianos, ut liberè euagaretur, non noctu, sed luci castellum oppugnauit, simul ut perrumpendo medias hostium acies caussarentauerat, ne ex proximis praesidijs succurri posset. Sed duobus locis Caesar hostibus suos obiecit. Vno, Volterranum Tullum, qui impetum legionis sustinuit, cum cohortibus tribus, atque eam loco pepulit. Altero, Germani munitiones egressi, multis hostium caesis, ad suos incolentes redierunt. Caesar tradit, uno die sex praelia facta fuisse: tria ad Dyrrachium ac totidem ad munitiones. Et in his praelijs, ex Pompeianis ad duo millia desiderati fuerunt: praeter multos centuriones euocatos, inter quos fuit Valerius Flaccus. L. filius eius, qui praetor Asiam obtinuerat. Signa militaria sex capta. Ex Caesarianis tota in omnibus his praelijs, non amplius cecidere. Verum in castello, uix fuit unus, qui non deceperat uultus. Quatuor ex una cohorte centuriones oculos amiserant. Ad XXX. sagittarum in castellum comiecta fuerunt. Et cum scutum Scæuae centurionis ad Caesarem allatum esset, inuicta in eo fuerunt. CCCXXX. foramina, quæ ipse inuicem M. C. Cæris donauit, atque ab octauis ordinibus ad primipilum se traducere pronunciauit. Nam huius maxime uirtute castellum conseruatum constabat, & cohortem postea ducit

Vt primum libuit ruptis euadere claustris Pompeio, cunctasque sibi permittere terras, Non obscura petit latebrosæ tempora noctis, Et raptum furto, soceri cessantibus armis, Deditur iter, latis exire ruinis Quærit, & impulso tures confringere uallo, Perque omneis gladios, & qua uia cæde parata est. Oportuna tamen ualli pars uisa propinqua, Qua a Mimici castella uocant, & confraga densis Arboribus dumeta tegunt, huc puluere nullo Proditus agmen agit, subitusque in moenia uenit.

plici stipendio, frumæ. A to, speciarum, militari- busque donis amplissimè donauit. Poeta solum unius praelij facie mentionem. Et raptum f.] Non uult furim fuga dilabi, id quod specie ignauitæ, ac timiditatis præ se ferret.

Latis exire rui.]

Sed hoc fuit consilium, ut deiecta parte aggeris non exigua suos in hostem emittere. Impulso uallo.] Dissic- to machinis uallo, ferro uiam per Caesarianos facere. Opportuna tamen ual. li.] Idonea ad perrumpendum. Qua Mimici.] qua parte castellum Mimici Pompeia- nos inuitabat ad tentandum iter. Mimici.] pro Mimio. Eo nomine is fuit dictus, qui ei castello præfectus erat, quod Pompeius oppugnauit. Appianus. Qui uallum, inquit, insuper iurati sunt Mimicio, qui custodie præfue- rat, plurima tolerante. Huius clipeo aiunt C. XX. sagittas inhaesisse, corpusque eius sex uulneribus iransixum. Quem Appianus Mimitium, eum Caesar Scæuam uocat, & item Lucius Florus. Sed Caesar, CC. XXX. foramina in eius clipeo inuenta fuisse scriptum reliquit, nisi idem Mimiti- us Scæua, dictus fuerit. Mimici aut Mimiti legendum est, non Numici. Nam praeterquam quod in illo penultima contrahitur, ipse etiam castelli præfectus significatur. Mia- mii, pro Mimii; apocope. In Numici, penultima produ- citur. Quid praeterea affinitatis habet stagni nomen in Italia, cum castello ad Dyrrachium. Confraga d.] dumeta horrida, incula, & spinosa. Puluere mil.] Huc legionem ducit silentio, ne pulvis concursu militum humo excitatus aduentum peditem Pompeianorum proderet. Subitusque] nomen pro aduerbio, pro subito. Ad mania,] moenia, Valla dicit.

crispus. l. x.

b al. nimbus agens. c al. lapsus.

Tot simul è campis Latiae fulsere uolucres, Aquilas Romanas, dicit, insignia Imperij Romani hac signa, hæ tubæ tantam trepidationem, tantumque metum, ac tulerunt hostibus, ut nihil opus esset ferro aut iusto certè praelio decernere ad obtinendam uictoriam. Adeo tubarum clangor initio percussit hostem. Quod solum.] Eadem erat, inquit, militum uirtus, ut quem quisque locum cepisset, ex eo non cederet, sed in eodem pugnando caderet aduersus uulneribus. Qui uulnera ferrent.] Adeo omnes casi fuere. Cæterum dimicatum fuit, ut paulo ante dictum est, uno tempore, pluribus locis simul circa castella tumulis imposi-

Tot simul è campis Latiae fulsere uolucres, Tot cecinere tubæ, ne quid uictoria ferro Deberet, pauor attonitos confecerat hostes, Quod solum ualuit uirtus, iacuerè perempti, Debuerant quo stare loco, qui uulnera ferrent. Iam deerant, b nimbusque ferens tot tela, peribat. Tum piceos uoluunt immisissæ lampadis ignes, Tum quassæ nutant tures, clapsumque minantur. Roboris impacti crebros gemit agger ad ictus, Iam Pompeianæ celsi super ardua ualli Exierant aquilæ, iam mundi iura perebant. Quem non mille simul turris, nec Cæsare toto Auferret fortuna locum, uictoribus unus Eripuit, uertitque capi, seque arma tenente, Ac nondum strato, Magnum uicisse negauit. Scæua uiro nomen, castrorum in plebe merebat, Ante feras Rhodani gentes, ibi sanguine multo Promotus Latiam longo gerit ordine uitam. Iam Pompeianæ celsi.] iam signiferi aggerem con- scenderant. Iam mundi.] Iam u. perrupto, captoque ag- gere stabat mundus, sub utrius imperio esset futurus. Sub- pitius sic exponit. Iam liber erat obsidione Pompeius,

ta, qua uiginti quatuor erant: caesaque sunt Pompeianis, ad duo millia euocatorum. b sex signa militaria capta. Nimbusque ferens.] Telorum nimbus immisus in hostes irritus fuit, quod neminem laderent. Nimbus metaphora, pro multitudine. do signi tot Roboris impacti.] Arietis, testudini sue, aut aliarum machinarum, quas in muros aggeres impingere solebant, in oppugnatio- nibus.

poteratque

Et poteratq; per mundum uagari. Quem non mille.] Conscenderant uallum Pompeiani, Victores igitur ne mille quidem turme, neque ipsa fortuna, neque ipse Cæsar cum omnibus copijs deurbare potuisset, si eius hostis fuisset, neque Pompeianis eum locum eripere: id quod unus Scæua præstitit. Ac licet illi uallum tenebant, Scæua tamen quam diu arma sustinebat, neq; stratus erat, negabat illos uicisse. **Toto Cæsare.]** Glareanus hunc locum ita explicat. Hoc demum, inquit, intelligitur, si toto Pompeio, legeretur nihil illum proficere potuisse aduersum Scæuam. Cæsar enim Scæuæ nihil eripere uoluit, quippe qui pro eo pugnat. Unde quidam cum conditione loquuntur potiam uolunt, uidelicet tam fortiter pugnaſſe Scæuam, ut etiam ipsius dux Cæsar, Pompeio multo acrior, si contra Scæuam teſſiſſet, nihil eum omnibus copijs efficere potuiſſe. **Vt ſit ſpecioſa comparatio.** Et paulo poſt. De huius autem Scæuæ nomine, mirum eſt, eam apud auctores uariatū, ut alij, M. Scæuam, quem admodum Valerius Maximus lib. 3. cap. 12. alij Mimium, ut Omnibonus ex Appiano: alij Numicium, ut Sulpitius. **Ex neſcio quo auctore, dictum tradunt.** Neque id conuenit, uixeri ne poſt hanc pugnam. Subducto iam Marte ruis, inquit Lucanus, quod Sulpitius exponit, id eſt, moreris, cum Cæſar dicat, eum ab ſe donatum ducentis milibus æris: & ab octauo ordinibus, ad primipilum traductum. Hactenus Glareanus. **Turmis.]** Turma equites 32. erant, & huius qui præerat, Decurio dicebatur, ut inter pedites, centuria, uel manipulus. Et ut centum pedites ab uno centurione, ſub uno uexillo gubernantur, ita 32. equites ſub uſo uexillo, ab uno Decurione regebantur. Scæuæ no. Huius ſcutum ad Cæsarem fuit relatum, 220. ictibus perforatum: uel, ut ipſe ſcribit 230. Nec ipſe imperator id facinus eſt ingrâte proſequutus. Fortiſſimo uiro 200 M. æris donauit, traduxitq; eum ab octauo ordine ad primipilum. Plutarchus centum & triginta ictibus Scæuæ ſcutū perforatum ſcribit. Tranquil-

lus centū & uiginti. Nec mirum, inquit, ſi quis ſingulorū facta reſpicit, uel Caſij Scæuæ centurionis uel C. Aciliij militis, ne de pluribus referam. Scæua excuſſo oculo, tranſfixus femore, & humero, centum & uiginti ictibus ſcuti perforato, cuſtodiam portæ, commiſſi caſtelli retinuit. Caſtrorum in pl.] in octauo ordine enim ſedebat, ex quo ad primipilum ob meritum poſtea fuit à Cæsare traductus. Et in hoc quidem ordine militabat, faciebatq; ſtipendium ſub bellum Gallicum. In eo bello, ob uulnera accepta pugnano fortiter gradum in re militari fuerat adeptus.

Latia uitem.] Centurionis dignitatem gerebat. Plinius libro 14. capite 1. ſcribens de uitis. Quid, quod inſertæ caſtris ſummam rerum, imperiumq; continent Centurionum in manuum uitis, & opinio præmio tardos ordines, ad lentas perducit aquilas, atq; etiam in deliciis pœnam ipſam honorat. Addit hoc loco Micyllus eruditè ob id Plinium ducere pœnam in deliciis honorari, quod centuriones ſolerent eadem uite quam manu geſtabant, ut uirgis lictores, in cedendis militibus uti. Hinc Lucilius, de quo eſt apud Cornelium Tacitum, dictum fuiſſe facerij militaribus, Cedo alteram, quod fracta uite in tergo militis, alteram clara uoce, atque identidem alteram poſceret. **Martial.**

Vare Paratomas Latia modo uite per urbes Nobilis, & centum dux memorande uiris.] Centurionem periphrasice indicat.

Iuuenalis

Nodosam poſthæc frangebat uertice uitem.

Silius Italicus.

Leuinus ab alta

Pincerno uitis Latia præſignis honore.

id eſt, centurionis munere ampliffimo fungēs, & quidem cum laude. Cæterum de Rhodani ortu, lapſu, & ubi ſe exonerat alibi oſtendimus. Nunc ad cætera progrediamur.

Pronus ad omne nefas.] Quod laudatur, id crimen uocatur poëta, quod neſciuerit in bellis ciuilibus uirtutem eſſe magnum crimen eum liceat omnem uirtutum uirtute prohibere, nedum eam, quam ciuis ciui infert.

Hic ubi querentes ſocios.] **Vbi uidet contubernales ſuos abiectis haſtis circumſpicere tutum receptum ad fugam, huiusmodi uerbis ipſorū ignauitatem inſectatus fuit.** Impius pauor.] in Cæsare, cui non ſeruatis fidem, ſacramento militari datam. **Abegit.]** In fugam compulſit, ut uideatur ad illud **Homericum reſpexiſſe.**

Quo fugis, ignauus uelut, in certamine, uertēs Terga fugæ? Seruum pe.] Alluſio ad illud poëtae

Seruum pecus ut mihi ſepe Mouiſtis bilem.

Pronus ad omne nefas, & qui neſciret, in armis Quam magnum uirtus crimen ciuilibus eſſet. **Hic tibi quærentes ſocios, iam Marte relicto, Tuta fugæ cernit, quo uos pauor, inquit, abegit Impius, & cunctis ignotis Cæſar in armis. O' famuli turpes, ſeruum pecus, abſq; cruore Terga datis morti? cumulo uos deeſſe uiroꝝ Non pudet, & a buſtis: interq; cadauera quæri? Non ira ſaltem iuuenes pietate remota Stabitis: ex cunctis per quos erumperet hoſtis Nos ſumus electi, non paruo ſanguine magni Iſta dies irita peterem foelicioꝝ umbras, Cæsaris in uultu, teſtem hunc fortuna negauit, Pompeio laudante cadam, conſringite tela Pectoris b incurſu ſugulisq; retundite ferrum.**

id eſt, centurionis munere ampliffimo fungēs, & quidem cum laude. Cæterum de Rhodani ortu, lapſu, & ubi ſe exonerat alibi oſtendimus. Nunc ad cætera progrediamur.

Abſq; cruore.] Turpi, fugere è pugna nondū emiſſo ſanguine.

Et buſtis.] hoc eſt, non pudet etiam, non quæri inter caſos ad ſepulchram. Non ira ſal.] **Ue ſi maxime a al. haud alij nulla uos pietas in Cæsare reimeret, ira uos reimeret ad uindicandum tum uos ab ignominia, tum interfectos comilitones. Ex cunctis.]** Nos ſoli ſumus idonei ab imperatore iudicati, ex omnibus legionibus, qui hoſti obijceremur, & per quos hoſtis, ſi queat, erumpat. Proinde aut obſiſtendo uincendum eſt, aut fortiter pugnano moriendum. **Non paruo ſanguine Mag.]** Ab hoſtium cæde conatur ſuos reuocare ad officium. **Peterem foeli.]** à maiore foelicitatis portione. Si ero foelix, quod pugnano cadā, multo foelicioꝝ me ducerem, ſi in conſpectu Cæsaris cum magna laude, & principis præſentis teſtimonio occumbā. **Teſtem hūc.]** Sed fortune

Et 4 iniqui-

iniquitate sit, quod eius uirtutis mee presentem spectato-
rem non habeam, ut clarior concidat. Pompeio lau.]
Ab hostis commedatione, quam non minus gloriosam du-

cit, quam sui principis. Confringit.] Hortatur ad uo-
luntariam necem, si ab hostibus interfici nolint. Est q̄ epi-
logus orationis Scauae.

Tam longinqua]
Descriptio oppugna-
tionis castelli, ac de-
fensionis, ut appareat,
quid uirtus unius ua-
luerit aduersus ali-
quot hostium milia.
Iam inquit longius ap-
parebat puluis: soni-
tus, ac fragor mouit
Caesarem, iam otio-
sum, ac nihil speran-
tem.

Dum morimur]
id est, morte retine-
mus interim hostem.

Veniet.] Caesar,
qui afferet sibi Castel-
la Verba sunt Scauae
ad suos, accendens q̄
suorum animos ad defensionem.

Mouit tantum uox.] Vox illa Scauae tantum ua-
luit ad pugnam, quantum nulla tuba suo cantu, quo-
ies signum dat militibus admeundum praelium.

Succendunt classica cantu.] Accendunt militares
animos, quando in proeinctu stant, parati ad pugnam.
Iam uero hoc obiter addamus: metaphoras aliquot
esse prouerbiales, quae e re militari sumuntur, quae hoc
est, classicum canere, & bellum canere, pro exhortari, &
animare: receptui canere, pro finire: signa canere, pro
congruere: collatis signis, aut uorsis gladijs depugnare,
quod uis seriam disputationem uolumus significare.

Mirantesq̄ uirum.] Scauam quare ad spectandum
magis, quam pugnandum sequuntur, an hominis uirtus

al. admoue
re.
ut
hils bund. l.
ut
milo qui. l.

Ut primum cumu-
lo.] Transit ad ea, quae
defensionem Scauae
sunt insequuta. Ubi,
inquit, caesorum ran-
tus fuit aceruus, ut
muro aquaretur, sal-
tu se in medios hostes
deiecit.

Non segnior.] ad
comparatione, ampli-
ficiat celeritatem. Sal-
tus in Scaua. Ea cele-
ritate praecipitauit, se
in cadauerum struem,
qua Pardus in uena-
bulorum aciem incur-
rit. Pardus uelocissimo cursu est, in quo ita extenditur, ut
uentre pene terram contingat, & nisi statim consequa-
tur praedam, ab insequendo abistit. Femellam Parda-
lim uocant tradunt, & Pantheram, quasi dicas, *ωάριον*,
& *θηρίον*. Sed truculentiores sunt femella, quam ma-
res. In Hyrcania magnam earum copiam esse, proditum
est, pictas orbiculis munitis, ut ocularis ex fuluo circulis,

Iam longinqua petit puluis, sonitusq̄ ruinæ,
Securasq̄ fragor concussit Caesaris aures:
Vicinus o socij, ueniet, qui uendicet arces,
Dum morimur, mouit tantum uox illa furorem,
Quantum non primo succendunt classica tantu,
Mirantesq̄ uirum, atq̄ auidi spectare, sequuntur
Scituri iuuenes, numero deprensa, locoq̄,
An plus quam mortem uirtus daret. ille ruenti
Aggere consistit, primumq̄ cadauera plenis
Tortibus euoluit, subeuntesq̄ obruit hostes
Corporibus, toraq̄ uiro dant tela ruinæ,
Roboraq̄, & moles hosti, seq̄ ipse minatur,
Nunc fude, nunc duro contraria pectora conto,
Detrudite muris, & ualli summam tenentes,
Ampurat ense manus, caputq̄ obterit, offecq̄ saxo
Ac male defensum fragili compage cerebrum
Disipat, alterius flamma crinesq̄, genasq̄
Succendit, stridentq̄ oculis ardentibus ignes.

Subeuntes.] Pompeianos muros.] Tortaq̄.]
Quicquid olonum habebat, id telorum uice illi erat.
Roboraq̄.] Reddit ipse, quae illi telorum loco erant,
Digna, trabes, saxa.] Scq̄ ipse.] Adeo nonnunquam
uidebatur minari, seipsum uelle super agmina subiecta
deicere. Nunc fude.] Quo modo tutatus fuit castel-
lum: cum scalas intulissent. Contrariap.] Aduersa in-
ter ascendendum. Contus proprie est, hasta longa, ac du-
ra, sed extrema parte acuta, sed sine ferro.] Maro.
Assueti longo muro defendere conto.

Subiecit re oculis hypotyposi.] Ac male.] male munitis
galea. Alterius.] quin & picata stuppâ, eamq̄ ardentem
in subiectos deiecit, quae barbæ et capillitia corrupta fue-
re, quare addit, in ipsis pilis ignem etiam stridoris edidisse.

ut
milo qui. l.

Ut primum cumulo crescente cadauera murum
Acquauerit a solo, non segnior extulit illum
Saltus, & in medias iecit super arma cateruas,
Quam per summam rapit celerem uenabula Pardum.
Tum densos inter cuneos compressus, & omni
Vallatus bello uincit, quem respicit hostem.

Iamq̄ hebes, & crasso non asper sanguine mucro
Percussum Scauae frangit, non uulnerat hostem,
Perdidit ensis opus, frangit sine uulnere membra.
Illum tot petit moles, illum omnia tela,
Nulla fuit non certa manus, non lancea foelix,
Partem nouum fortuna uidet, concurrere bellum,
Atq̄ uirum, fortis crebris sonat ictibus umbo,
Et galeae fragmenta cauae compressa perurunt
Tempora, nec quicquam nudis uitalibus obstat
Iam, praeter stantes in summis olsibus hastas,

distinguentibus.] Floratius in epistola ad Augustum.

Diuersum confusa genus panthera camelo.

Quam nos pantheram Graeci pardalim uocant. Au-
gelus Politianus scribit a Sultano Aegypto Lauren-
tio Medices suis temporibus missam unam dono, seq̄
miratum fuisse unum, quod cum mas esset, etiam ha-
beret cornicula, quod de his nihil in ueteribus memorijs
legisset.

hostium copias oppres-
sa, eoq̄ loco, unde dif-
ficile erat fugere, plus
posset pugnando con-
sequi, quam mortem.
Paucis uerbis magna
sententiam comple-
xus est. Ille ruen-
ti] Scaua in summo
agere, ruinam minan-
ti. Primumq̄ ca-
da.] Principium defen-
sionis ab aggere, ut
saxa in hostes subie-
ctos deuolui solet, ita
hic omnium primum
caesorum cadauera
turri praecipitat in co-
feros hostes.

ut
milo qui. l.

Subiecit re oculis hypotyposi.] Ac male.] male munitis
galea. Alterius.] quin & picata stuppâ, eamq̄ ardentem
in subiectos deiecit, quae barbæ et capillitia corrupta fue-
re, quare addit, in ipsis pilis ignem etiam stridoris edidisse.

ut
milo qui. l.

Ut primum cumulo crescente cadauera murum
Acquauerit a solo, non segnior extulit illum
Saltus, & in medias iecit super arma cateruas,
Quam per summam rapit celerem uenabula Pardum.
Tum densos inter cuneos compressus, & omni
Vallatus bello uincit, quem respicit hostem.

Iamq̄ hebes, & crasso non asper sanguine mucro
Percussum Scauae frangit, non uulnerat hostem,
Perdidit ensis opus, frangit sine uulnere membra.
Illum tot petit moles, illum omnia tela,
Nulla fuit non certa manus, non lancea foelix,
Partem nouum fortuna uidet, concurrere bellum,
Atq̄ uirum, fortis crebris sonat ictibus umbo,
Et galeae fragmenta cauae compressa perurunt
Tempora, nec quicquam nudis uitalibus obstat
Iam, praeter stantes in summis olsibus hastas,

distinguentibus.] Floratius in epistola ad Augustum.

Diuersum confusa genus panthera camelo.

Quam nos pantheram Graeci pardalim uocant. Au-
gelus Politianus scribit a Sultano Aegypto Lauren-
tio Medices suis temporibus missam unam dono, seq̄
miratum fuisse unum, quod cum mas esset, etiam ha-
beret cornicula, quod de his nihil in ueteribus memorijs
legisset.

A legisset. Sed Pardalis natura simijs inimica est, quas cum nullis uiribus queat asssequi, quod in arbores summas statim subuolent, hac arte in eas uititur. Sternit se supinam sub ramis, ac porrectis cruribus fingit se mori. Delectantur simiæ in arbore sedentes, eo spectaculo. Vbi iam mortuam arbitrantur, unam aliquam emittunt exploratum, num uerè mortuus sit hostis ille. Illa pedentim accedens, ubi nullum uidet uitæ signum, audet etiam ipsum, quasi cadauer conscendere. Quod ubi reliquæ simiæ conspexerint, depositò metu descendunt, & Pardalim omnia tolerantem circumspiciunt, postremò cõculcant ludibrij causa, donec Pardalis sentiens illas defatigatas saltando, repente reminiscens, aliam dentibus, aliam unguibus corripit, dilaniat, ac deuorat. Hæc in Græcis collectaneis Apostolius Byzantius ad istum modum refert. Hinc pro uerbium natum. Pardi mortem adsimulat, *ωαγδάλειος θύνατορ ὑποκρίνεται*, ubi quis astu perniciem alicui molitur. Tum densus in ε.] Cuneus peditem multitudo est, quæ iuncta cum acie, primo angustior, deinde latior procedit, & aduersariorum ordines rumpit, quod à pluribus tela in unum locum mittantur. Quam rem milites caput porcinum nominant. Omni bello.] hoc est, omnibus copijs, aduersus quas steterat. Iamq; hæc] Mirè in hoc uersu se torquet interpretes, quem alij aliter ita interpretantur, quasi Delio aliquo ad eius explicacionem sit opus. Sulpitius, Non asper sanguine, id est, non

obtusus cruore, inquit, qui crebris ictibus excutiebatur. Badius non asper. id est, non acutus, propter sanguinem crassum, qui adherens aciei iam obundeabat. Vel, non asper, id est, non obsitius, sed frequenter deterfus cruore. Sed Henricus Glareanus, ut omnia alia eruditè, ita hoc loco, poëta mentem rectius exponit. Non asper, inquit, id est, obtusus iam factus crasso sanguine, id est, multa eade, ad quam crassus sanguis sequi solet.

Perdidit ensis n.] Ensis opus est, uulnera infligere, obruncare, atque præcidere: hoc uidelicet opus perdidit. Quapropter addit, frangit, & non uulnerat hostem. Frangit sine.] Expolitione paulò obscurius dictum, dilucidius interpretatur. Ensis Scauæ luxat, frangit, debilitat, ac non sauciat hostium membra.

Moles.] In illum ab omnibus Pompeianis tela undique certatim mittuntur. Et quæ in eum contorquebantur, non fallebant, sed certos ictus adferebant: neq; lætæcia à scopo aberrabat. Par nouum.] Cum ne Hercules quidem contra duos, quamuis uiribus excellens, unquam stetit, ut unus pluribus par esset, & tamen Scaua cū tot millibus commissus fuit. Hos nouum par poëta, ut cū dicimus Bitum cum Bacchio compositum.

Concurrere bel.] Omnes Pompeij cohortes concurrere aduersus unum Scauam.

Perurunt.] Angunt, ac stringunt tempora.

Stantes.] flexas in summis ossibus.

Quid nunc.] Auerstone reprehendit, ridetq; Põpeianos, quod frustra in unum hominem tot sagittas perdidit, hoc est, sine ullo aliquo momento mittunt. Hæc aut.] Perisum môstrat poëta illis uiam, qua poterit Scaua obrui: muralibus machinis, aut Phalaricis. Est autem Phalarica hasta, cui ualidum ferrum præfigitur: & inter tubum, & hastile, sulphure, resina, bitumine, stuppisq; cõuoluitur, infuso etiam

Quid nunc Vesani iaculis, leuibusq; sagittisq; Perditis hæfuros nunquam uitalibus ictus? Hunc aut tortilibus uibrata phalarica neruis Obruat, aut uasti muralia pondera saxi: Hunc aries ferro, balistaq; limine portæ Summoueat, a stat nō fragilis pro Cæsare muris, Pompeiumq; tenet, iam b pectora nō tegit armis, Ac ueritus credi clypeo, læuaq; uacasse, Aut culpa uixisse sua, tot uulnera belli Solus obit, densamq; ferens in pectore sylvam Iam gradibus fessis, in quem cadat, eligit hostem, Par pelagi monstris, e Libycæ sic bellua terræ, Getulus densis elephas oppressus ab armis Omne repercussum squalenti missile tergo Frangit, & hærentes mota cute discutit hastas. Viscera tuta latent penitus, citraq; cruorem Confixæ stant tela feræ, tot facta sagittis, Tot iaculis unam non explent uulnera mortem.

tudine saxorum pondera iaculabatur. Et quanto erat amplior, tanto maiora saxa fulminis in morem cõtorquebat. Iam pecto.] Iam amplius pectus non tegit, ut antè fecerat, sed abiecto clipeo dextra, læuaq; pugnat.

Ac culpa uix. f.] Sed ut pro Cæsare ocumberet, nudabat pectus, abiecit clipeum, ut nō protectus hostium telis se obijceret pugnando. Tot ulu.] Nouè dictum hoc, ut multa alia, obire uul-

a al. Põmo-
neat.
b al. pectore.

c al. sic Libycæ
cus densis.

oleo, quod incendiarium uocant. Iam quæ balistæ impetu destinata, prærupto munimine, ardens figitur ligno, & turritam machinam frequenter incendit, Talibus telis utendum, monet Pompeianos, ut uel ipse Scaua, uel clipeus ijs tactus concepto igne corrumpitur. Hinc ar.] Aut aries, aut testudo, machinæ murales, in hominem agatur. De his alibi annotauimus. Balistaq;.] Est autem balista, quæ funibus, neruis, aut chordis tenditur: quæ quanto prolixiora habet brachia, hoc est, quãto maior est, tanto spicula longius ei aculatur. Quæ si iuxta artem mechanicam temperetur, inquit Vegetius, & ab exercitatis hominibus, qui mensuram eius antè colligerint, dirigatur, penetrat, quodcumque percusserit. Itaque si balistis Scauam adorti fuissent certatim, nullo momento sterni potuisset. Simile instrumentum erat Onager, quæ dirigebat lapides, sed præ neruorum crassitudine, & magni-

nera, pro eo, quod est, tot uulnera infligit solus, & accipit inuicè, quot hostes, cum quibus res erat, dare poterant.

Densam syluam.] telorum, quæ immissa erant. Iam grad. f.] Stando, pugna doq; defatigatus, & ex uno corpore, circumspicit aliquem ex hostium numero, in quem impetu corruat. Par pela. m.] môstrofis piscibus marinis, cetis, ac balemis grandibus, perleui momẽto naues dorso euertibus in Oceano. Cõparationibus duabus amplificat uim ferociãq; Scauæ. Libycæ bel.] Ad eundem modum Elephas Libycus, tetra belua occallet ad missila. Libycæ.] Libycæ fera, in prouerbij abiij, in callidum, & uersipellem, moribus uarijs, & ingenio ancipiti. Hinc nata paræmia quod in Libycæ uariæ ferarum species sæpenumero misceantur, atq; hinc alia, atq; alia ferarum monstra nascerentur, & Romam spectaculo produci solerent à præsidibus prouinciæ. Hinc & illa paræmia orta.

dei q̄a

ἀει φέρει ἢ λιβύωντι ναῖον. Libya semper mali aliquid adfert. Et huic simile, Semper Africa noui aliquid appor-
tat. Getulus Elephas.] Libycus Elephas. Est autem elephas animalium terrestrium maximum, & humanis sensibus proximum, de quorum commendatione, sensu, quando primum iuncti fuerunt, de eorum docilitate, clementia, intellectu periculi, memoria, quando primum in Italia uisi, de pugna eorum, quomodo capiuntur, quando domantur, de partu, ubi nascuntur, copiose enarratur à Plinio 12. capitibus primis lib. 8.

Getulus elephas.] Africa maximè pro dicitur elephantos, ultra Syrticas solitudines, tum autem, & in Mauritias. Sed & Aethiopes ac Troglodytae ferunt, sed maximè in India. Aliquot adagys locum fecit elephas. Elephantum ex musca facis, hoc est, res tennes supra omnem modum amplificas. Elephantus non capit murem, pro eo quod est, generosus atq; excelsus animus non curas humilem praedam: nihil facit lucra exigua, Ele-

Dict. p.] Dilatio narrationis ab iclu cer-
to cuiusdam sagittarij Cretensis, qui in Scæua oculū contorsit sagittam. Et quā ferocia eam hic unā cum oculo extraxerit, tum autem deiecitā humi pedibus proculcarit.

Gortynis.] Epitheti cē sagitta Cretensis, à sagittario Cretensi profecta. Cretenses uenandi studiosi, iaculādi peritia olim excelluerūt, quare ab ijs sagittis accommodari solent epitheta. Omnium scriptorum fermè consensu constat, Cretam centum urbes olim habuisse, quarum 40. à Plinio recensentur, libro 4. cap. 12. quas eius aetas nouit Mela, pauciores. & eas notissimas enumerat, Gnosum, Gortynā, Dictynam, siue Dicten, Lycton, Lyncastem, Holopyxon, Phæstum, Cydonem, Manethusam, &c. Itaq; à Gortyna, siue Gortyna, Gortynis arūdo, sagitta Cretensis: & à Dictyna, Dictæa manus, Cretensis Sagittarij: uel à monte Dictæo in Creta. Maro libro 3. Aeneid.

Dictæa negat tibi Iuppiter arua.

Pannonis haud.] à comparatione inuictum robur, atq; animum Scæua subiicit oculis. Ducitur hæc à natura ursæ. Pannonis.] Hungarica, siue Austriaca ursæ. Duplicē Pannoniā Geographi statuunt, superiorē & inferiorē. Superiorē hodie Austriā appellamus, cuius initium est ab Alpibus, mons Cæcius rectā in Septentrionem porrectus, placidis iugis ad Danubiū usq; peringit. Qua uero ortum uersus in plana decurrit, longo tractu uinetis cōfusus est. Occiduū latus, eiusq; summum iugum horret densissimis fyluis: à fronte: mōs obiectus, Caluus uocatur ab eius loci incolis: à meridie, parte Norici stringitur. Ad ortū brumalem, et qua in fluuiū Sauum egreditur, ad Alpes usq; extenditur. Vrbes hodie habet celebres, Vienne cum ueteri ducum Austriæ castro: Nouā ciuitatem cum arce munita aduersus omnem uim humanā Lintziū oppidū, quod Romani ueteres praesidio imposito Lentias dixerunt, propinquum est Norici Ripensis. In superiori Pannonia oppidum Brigetium fuit. Inferior uero Pannonia que Hungaria nunc uocatur, ab Occasu Arrabo

phanti celerius pariunt: de cunctatione immodica. Citi-
us elephantum sub ala celes: de ijs, quæ nulla ratione dissimulari possunt. Getulus.] Pulchrè, & eruditè Getulus. Nam qui ad Occasum montis Atlantis, Hesperij proximi Oceano habitāt, uarijs gentibus distinguuntur, quarum præcipuæ sunt Terotæ, Perorsi, & Berini, Hic magna elephatorum frequentia est, quorum uenatione hæc gentes ebore abundant. Ibi Nigritæ & Geuli, qui in litore purpuram, & muricem capiunt, efficacissimum omnium ad tingendum. Ab armis d.] Vel ab armatis uenatoribus, uel telorum multitudine,

Omne reper.] Omnia tela percussa duro corio bestia diffringit, & hastas tacta cute hærentes disciunt.

Viscere tu.] At sagittæ non penetrant durum ter-
gus, neque tantum uulnus efficiunt, ut ad sanguinem usque perueniunt. Tot facta.] Ad consimilem rationem, tot sagittæ in Scæuam emissa tantum uulnus non illiserunt, ut esset lætale.

Dictæa procul ecce manu Gortynis arundo
Tenditur in Scæuam, quæ uoto certior omni
In caput, atque oculi læuum descendit in orbem.
Ille moras ferri neruorum, & uincula rumpit,
Affixam uellens oculo pendente sagittam,
Intrepidus, telumq; suo cum lumine calcat,
Pannonis haud aliter post ictum sæuior urfa,
Cum iaculum parua Libys amentauit habena,
Se rotat in uulnus, telumq; irata receptum
Impetit, & secum fugientem circuit hastam.

ne fluuiio terminatur:
ab Ortu Danubio, qui ubi Germaniam relinquit, in Meridiem festinat, Sauū excepturus. Deinde reflexus Tybiscū recipit. À Meridie finiunt nutescens Alpium iuga. Oppidorum memoratissimum est, Buda in colle

le elemeter edito, quàm à Septentrione Danubius alluit. À Meridie amana planities excipit. Ad ortum, arcem habet regali magnificentia extructam. À Buda ad Meridiem, Albanum est, uetus oppidum, in palustri planicie situm. Albam regalem hodie uocant, quod celebre sit conditoris regum Hungariæ. Ea Pannoniæ pars, quæ in Sauum progreditur, Sauia, & Sauiensis regio dicitur. In Sauensi tractu, Sirmium uetus oppidum est, iuxta quod Balcuntius amnis in Sauum influit. Vrsa.] Plinius negat in Africa urfos gigni, cum omnium scriptorum testimonio & diuersum constet. Verg. lib. 8. Aeneid.

Efflutum folijs, & pelle Libystidis ursæ. Idem lib. 5. Horridus in iaculis, & pelle Libystidis ursæ.

Martialis.

Et frano Libyci domantur ursi.

Ceterum, soli Numidici ursi cæteris forma præsent. Ad-
dam interim mirum quoddam, quod de urfis proditū est. Primis diebus, bis septenis tam graui somno premuntur, ut ne uulneribus quidem excitari queant. Vrsæ præsentis uestigia queris. De eo dicitur *ωαρομανιως*, qui timore ditate præsens negocium declinat, atque ad alias ineptias dilabitur. Sumptum à timidis uenatoribus, qui dissimulant se sensisse ursum, & uestigia persequi fingunt, ut procul absint à periculo, *τῆς ἀγριου ωα; βους τὰ ἴα να σῆα;ς*. Libys.] Aliquis uenator Libycus qui ursam sectatus demum opprimit. Amentauit, id est, iaculum amento torsti: nam amentum uinculum est, siue habena, qua telum ad brachium iaculantis alligatur, ut post uulnus recipi possit: & paruam habenam hoc loco illud amentum uocat. Se rotat.] Ipsa ursæ uoluit se in uulnus, ac frendens morsu conatur impetere telum, quod iam læteri inhaeret.

Perdides

A Perdiderat uultu] Redit ad Scæuā, describitur oris habitū post acceptū uulnus, amissumque oculum.

Lætus fr.] Pōpeia ni læticia exultarunt ob separatum unū militem. Addit hyperbolen, cum clamorē eorum ad æthera peruenisse dicat. Victorum.] Pompeianorū, qui unum hominē uicerat, & quidem cum multa suorum cæde.

Maiora.] ampli scatio læticiæ ob deuictum unum Scæuam. Ille.] Scæua dissimulauit dolorem, & iram animi, se mox ulturus.] Procul.] Auferte hinc procul tela, ac desinite ferire: mea uulnera nihil ad mortem conferent, sat erit, si tela extrahantur.

Credidit infō.] Mirum unde ista Appiani uenerint in mentem, ut literis proderet, unde ea sumpsit Lucanus, cum è Cæsare planè falsa esse conuincantur. Scri-

Incaluit uir.] Trucidato Aulo, rursus ait, Scæua uirum incanduisse, atque eade unius ita animum recepisse, ut etiā minetur pluribus pacem fortunam, qui credant eum tot uulneribus superatum esse.

Pacem.] Insolens, ac ferox imitatio. Si Pompeius pacem petat, eam à gladio suo

Cpetendam. Ferro itaque Cæsaris partes tueri uult, aut fortiter mori, nō autē in illius castra discedere, ut modo sinxit.

In Magni uiuentem ponite castris.

Aut similem.] Imbellem, ignauium, ac tumidum me putastis, ut uos estis: Vos non tam detinet amor Pompeij, aut etiā causse Senatus, quam me mortis desiderium, ut dulcius mihi sit pro Cæsare occumbere, quam superesse. Simul hæc affatus.] Statim uidit puluerem pedibus cohortium aduentantium Cæsareanorum, excitatum aliè apparere. Tranquillus scribit, Scæuæ præter oculum, humerum, ac femur transfixum fuisse. Pari for-

Ac uelut inclusum.] Subductum à hostibus in fugam acclis, Cæsariani summa ueneratione prosequuntur, ac tantum non, ut numen in pectore hominis inclusum uenerantur, & adorant. Vivam.]

Perdiderat uultu rabies, stetit imbre cruento Informis facies, lætus fragor æthera pulsat Victorum, maiora uiris è sanguine paruo Gaudia non faceret conspectū in Cæsare uulnus. Ille tegens alta suppressum mente a furorem Mitis, & à uultu penitus uirtute remota, Parcite ait, ciues, procul hinc auertere ferrum, Collatura meæ nil sunt iam uulnera morti, Non eget ingestis, sed uulsis pectore telis, Tollite, & in Magni, uiuentem ponite castris, Hoc uestro prætate duci, sit Scæua relictæ Cæsaris exemplū potius, quam mortis honestæ. Credidit infœlix simulatis uocibus Aulus, Nec uidit recte gladium mucrone tenentem, Membraque captiui pariter laturus, & arma, Fulmineum medijs exceptit faucibus ense

Ille.] Scæua turionis scuto, inuicta in eo foramina fuisse, 230. quem, ut erat de se meritis, & de republ. donauit millibus ducentis æris, atque ab octauis ordinibus ad primipilum se traducere pronunciauit, Nam eius opera castrillum conseruatum fuisse, magna ex parte constabat.

Aulus.] Id erat Centurioni sibi noto nomen, què implorabat, serua me amicum, ut Appian.

Incaluit uirtus, atque una cede relictus, Soluat, ait, pœnas Scæuam quicumque subactum Speraui, pacem gladio, si quaerit, ab isto est Magnus, adorato submittat Cæsare signa, Aut similem uestri, legnemque ad fata putastis? Pompeij uobis minor est, caussaque Senatus, Quam mihi mortis amor. Simul hæc effatus, & Cæsareas puluis testatur adesse cohortes. Dedecus hic belli Magno, crimenque remisit, Ne solum totæ fugerent te Scæua cateruæ Subducto iam Marte ruis, nam sanguine fuso Vires pugna dabat. Labentem turba suorum Excipit, atque humeris defectū imponere gaudet.

decore liberati suere, cum non te, sed Cæsarem fugere uiderentur cum puluis procul exortus hostis aduentum testaretur. Sed falsi opinione suere.

Subduciam Mor.] Pompeianis, eui signo dato receptui, repentibus castra, occumbens Scæua. Vires pugna.] Quam diu pugnabat calidus sanguis suppetebat uires: ubi uerò desertus non habebat, in quos seuiret, sanguis riuus effluens, defecit uires, ac concidit.

Labentem.] Longè diuersius narrat ipse Cæsar, ut modo retulimus. Turba su.] Milites Cæsareani, qui cæsum ad Cæsarem portarunt.

Ac uelut inclusum perfollo in pectore numen Et uitam magnæ speciem uirtutis adorant. Telaque confixis certant euertere membris, Exornantque Deos, ac nudum pectore Martem Armis Scæua tuis, scelix hoc nomine famæ, Si tibi durus Iber, aut si tibi terga dedisset Cantaber exiguis, aut longis Teutonius armis. Non in bellorum spolijs ornare Tonantis Tempora pores, non tu lætis ululare triumphis: Infœlix, quanta dominauit uirtute parastis

bit enim ille, cum acriter pugnaret Scæua, quod sagitta oculo faucius, hastam disfregerit: ac mox eum Centurionem Pompeianum sibi notum allocutum ad istum modum. Serua tui similem, serua amicum, ac medicos mihi adhibe. Ad hæc uerba cum duo accurrissent, alterum occidit, alterius humerum ense traiecit. Cæsar ipse tradit relato Scæuæ Cen-

al dolorem

al tremētē.

titudinis exemplum ostendit Acilius Cæsarianus, qui nauali prælio ad Massinam, iniecit in hostiū puppeni dextra, eaque præcisa, memorabile illud Cynigeri exemplū apud Græcos imitatus, hostilem nauim irrupit, & obuios umbone propulsauit. Dedecus hic bel.] Tum demum

Pōpeiani magno dedecore liberati suere, cum non te, sed Cæsarem fugere uiderentur cum puluis procul exortus hostis aduentum testaretur. Sed falsi opinione suere.

Subduciam Mor.] Pompeianis, eui signo dato receptui, repentibus castra, occumbens Scæua. Vires pugna.] Quam diu pugnabat calidus sanguis suppetebat uires: ubi uerò desertus non habebat, in quos seuiret, sanguis riuus effluens, defecit uires, ac concidit.

Labentem.] Longè diuersius narrat ipse Cæsar, ut modo retulimus. Turba su.] Milites Cæsareani, qui cæsum ad Cæsarem portarunt.

uiuam imaginē ueræ uirtutis admiratur in Scæua. Virtus enim cum animi sit habitus, & affectu, bonus, uideri non potest, effectus uideri potest.

Exornantque Deos, ac nu.] Suspendit ad imagines Deorum, ut

rum, ut monumentum immortale tantæ uirtutis, perinde ut solent opima spolia Ioui, & arma hostibus adæpta templis Deorum inferri, aut ijs exornare curiam.

Armis Sc. t.] auersio ad Scenam haud absq; affectibus. Fœlix hoc.] Exclamatio in uirtutem, ac fortitudinem Scenæ, quam dicit immortalis gloria dignam, si eam eadem non in Romanū ciuem edidisset, sed in Hispanos, aut Germanos, quasi uerò hi uiliores Italis habeantur. Darius Iber] Hispanus. Iber propriè est Hispaniæ amnis clarus, Cantabricis ortus iugis, qui primum in ortum solis regressus, tandem alueo in meridiem flexo, mediam Tarracensem rigat, ac Casaraugustam præterlapsus, ad Doriosam in Mediterraneum effluit. Ab hoc celebri amne, Iberi iuxta siti populi, & Iberia, à Græcis Hispania dicta. Vrbes in ea celebres, Tarracon, Valentia, Casaraugusta, Barcino, & Toletum.

Cantaber.] Gentes Hispaniæ, quæ oram habitât Boæalem, ab Occasu statim occurrunt Gallaci, Celticum promontorium. Dein Celtici, à Celtis orti: mox bellicosissimi Cantabri. Astures, Varduli, & in Pyreneum incli nantes Vascones. Longis Teu. ar.] Teutonon exponit Sulpitius, Gallos, sed ineptè, insciteq; Teutoni, siue Teutonnes, Germani fuerunt, à qua gente etiamnum hodie Germania uernaculo idiomate suum nomen seruat. Hæc tota Septentrionalis à Gallijs Rheno fluuio diuiditur: à Rheijis, & Pannonibus Danubio: à Dacia, & Sarmatia, montibus. Cætera Oceanus ambit. Innumeris ferè gentibus colitur: sed in duas partes initio fuit diuisa: in superiore Germaniam, quæ Alpibus est propinquior: & inferiorem, ad Septentrionem, & Oceanum uersa. Hæc partitio ad hæc durat sub appellatione Alemania, quæ à Lacu Lemanno est, ut multi opinantur. Ipsa Germanorum gens, indigena est, si ueteribus scriptoribus credendum est, qui hac coniectura adducti fuere, quod terra ipsa, sit cælo aspera, cultu, aspectuq; multis in locis informis penè, niuosis Alpibus, uastisq; fluminibus, aut æstuoso adeunda Oceano, & ob id nullam unquam sensit aduenarū coluionem. Tuisto quidam in hac terra genitus, & Manus eius filius, conditores gentis memorantur. Māno tres filij fuerunt, unde Ingeuones sunt medij, Herminones Oceani aecolæ, cæteri Isteuones dicti fuerunt. Ex Tuiscone plures liberos genitos arbitrantur quidam, à quibus Sueui orti sunt. Gambriñj, Vandalij, Marsi. Germaniæ nomen existimant recentius à Germanis, qui Rhenū trāsgressi, Gallos inde expulerint, à quibus omnes eius terræ gentes paulatim dici cæpere. Sed hæc satis de Germanis, & Teutonibus, si hæc solum addidero, quod cum ueteres illi, nondum opulentarum gentium commercio contaminati, aurum, & dona contemptui haberent, uictu, ac cultu inelegantes, posteritas longè diuersos mores admiserit, ut Tacitus testatur, quod præcipuè gaudeant finitimorum gentium donis, quæ non solum singulis, sed publicè etiam mittuntur. Sed idem etiam auctor, de bellorum studio, raptusq; & de laboris domestici fastidio locutus,

Pigrum & iners, inquit, uidetur studio acquirere, quod A possis sanguine parare. Claudianus testatur Germanos Romanis quietem uendere, hoc est, pecunia accepta, pacem addicere solitos.

Illi terribiles, inquit, quibus otia uendere semper Mos erat, & fœda requiem mercede pacisci, Natis obsidibus pacem tam supplice uulnū Captiuosq; rogant. —

Longis armis.] Electi equi, inquit Tacitus, magna arma, phalera, torquesq;. Hinc satis opinor, satis constare, Teutonon non Gallos, ut Sulpitius credit, sed Germanos esse: Glareani uerba adscribam. Teutonon, Sulpitius Gallos existimat, inquit, quia cum Cimbris in Galliam, deinde cum Gallis in Italiam irruerunt. Elegans ratio. Sic enim & barbari Romani, aut Itali fuerint, qui toties in Italiam irruerunt. Teutoni, siue Teutonnes (nam utroque modo Latini inclinarent) uerè Germani sunt, unde adhuc regio Teutschland nominatur. Nam Germania uocabulum est Romanum, ut rectè Strabo docet li. 7. quod Romani eis indiderunt: uel quod Gallorum essent, uelut fratres, id est, moribus corporibusq; similes. Vel (quod uerius est, & apud me indubitatum) quod Teutonnes ipsi inter sese fratres uocant, etiam hoc tempore, Lieben brüder, chari fratres. Vnde Galli ita eos uocauerunt, à quibus & Romani didicere. Heluetij cerè uera adhuc populari dominio, & lingua præcæ Galliæ imago, Germanos ita uocant Bruder. Cæterum uix dici potest, quàm humani scilicet in omnes nationes, imò omne, adeo hominum genus Romani fuerint: & hic in primis pœta, qui unum ciuem Romanum, quantumuis Catilina, aut Verri similem, mille Hispanis, Gallis, ac Teutonibus, præferre non dubitarit, in hos scuisse nihil, in Romanos, ingens dedecus. Sed ultus est Deus horum tandem superbiam. Hæc Glareanus, & ad Germanos non solum Romanum imperium, sed etiam linguæ Latine, & omnium bonorum artium laudem, gloriam, & palmam transtulit. Non tu bel.] Hoc est, tu legibus Romanis, non potes ouare, nō potes in templum Iouis Capitolini inferre spolia, & id ornare spolijs, quod ciues Romanos occideris. Inter leges triumphandi, & hæc una erat, Ne parte ciuitatis lachrymante de ciuili bello, decernerent supplicationes: ouare, aut triumphare, nefas erat, licet Cæsar triumpharit. sed inter arma silebant leges. Itaq; Scena nec ouare, nec triumphare, neq; tēplū Iouis spolijs ornare potuit, ut Horatius de tribus Curiaj Cæsis. Vlulare.] Sulpitius interpretatur, clamando prosequi triumphum: alius 10 clamare, ut ouationem uideatur innuere, quæ minor triumphus erat. Maior triumphus, si quis imperator quinque millia hostium in uno prælio occidisset, eumq; numerū apud Quæstorem urbanū, urbē ingressus, iuraret se uerum retulisse: simul etiam, & numerum occisorum in prælio ciuium.

Dominum.] Virulenter id à pœta nusquā nō maligno rerū Cæsaris interprete dictū, quippe eai Romani seruituri essent, si uictoria per Scenā, eiusq; similes potiretur.

al. ac. Nec magis.] Pompeius ab Aego, & Rosillo fratribus Allobrogibus transfugis edoculus multa, quæ apud Casarem fierent, ut erumpere cōstituit.

Nec magis a hæc magnus castrorū parte repulsus Intra claustra piger, dilato Marte quieuit, Quam mare lassatur, quum se tollentibus Euris Frangentem fluctus scopulum ferit, aut latus alti Montis adest, seramq; sibi parat, unda ruinam Hinc uicina petens placido castella profundo Incursum gemini Martis capit, armaq; latè

Itaq; 40. lectas centurias noctu eduxit ad eam munitionis partem, quæ longissimè à priorj castris aberat. Eam partem Lentulus Marcellus p̄sidio obrinebat,

A obinebat, cui ob periculofam ualeitudinem *Caesar Fuluiū Posthumū* submiserat. Hoc loco fossa erat 15. pedū: et uallū hosti oppositū. Patebat agger ab interno uallo, ad externam latitudine centenū pedū: fossa ab utraq; parte proiecta: ut si dimicandum esset, utrinq; resisti posset. Ceterum operis magnitudo eiusmodi erat, ut non pateretur, ad exitum circa mare perducī. Itaq; militibus terra, mariq; huc perductis, uno tempore Pompeiani intrā, extrāq; Caesareos fatigarunt. Sed praestat ipsius Caesaris uerba adscribere. Roscellus, & Argus fratres haec ad Pompeiū deulerūt. Quibus ille cognitis, eruptionisq; iam ante capto consilio, ut demonstratum est, regmenta galicū milites ex uiminibus facere, atq; aggerem comportare iubet. His paratis rebus magnum numerum leuis armaturae, & sagittariorum, aggeremq; omnem noctū in scaphas, & nauas actuarias imponit: & de media nocte cohortes 60. ex maximis castris, praesidijsq; deductas, ad eam partem munitionum ducit, quae pertinebant ad mare, longissimeq; à maximis castris Caesaris aberāt. Eodē nauas, quas demonstrauimus, aggere, & leuis armaturae militibus completas, quasq; ad Dyrhachium nauas longas habebat, mittit, & quid, à quoq; fieri uelit, praecipit. Ad eas munitiones Caesar Lēntulum Marcellinum Quaestorē cum legione noua, positum habebat. Huic quod ualeitudine minus cōmoda utebatur, Fuluiū Posthumū adiutorē summiserat. Erat eo loco fossa pedū 15. & uallus contra hostē in altitudine pedum 10. Tantūdemq; eius ualli agger in latitudine patebat: ab eo intermisso spatio pedū sexcentorū, alter conuersus in contrariā partē erat uallus humiliorē paulō munitione. De ceteris postea dicitur. Nec magis. Pompeius hac parte castrorum repulsus Scaua maxime uirtute, non magis translato in altā partē bello, quieuit, quā mare solet quiescere, ubi fluctuum uolentia scopulum, aut promontorium impulerit, quod ad postremū crebro uerberatum ruit. Claustra.] Castra undiq; circūuallata.

Dilato Mar.] id est, neq; distulit diu certamen, quo aliam partem fuit aggressus. Lassatur.] quā defatigatur mare saueōdo fluctibus, ubi uno, atq; altero impulsu non euicerit scopulum, aut montē in continenti eminentem, & excelsum. Buris.] Venis, species, pro genere.

Seram rui.] hoc est, non subitam, sed tardam, ac lentā.

Hinc nictina.] hoc est, ad eam partē munitionem, quae pertinebant ad mare, & longissimē à maximis castris aberant. Placido pro.] quieto, tranquilloq; mari. Nam milites terra, & mari huc perduxit Pompeius, & uno tempore intra, extrāq; Caesarianos fatigauit. Ipse enim 60. cohortes ad partem eam, quae propinqua mari erat, deduxit.

Laxat.] effundit per patentes cāpos lōgē lateq;. Mutā

Illos terra.] id est, alijs undarum saeuitia terra abluitur, deciditq;, alijs adijcitur.

Lex de alluionib. est Alluiones fluiorū, cuius ripis adhaeserint, illius iuris fiunt.

Spargit, & effuso laxat tentoria campo, Mutandæq; iuuat permissa licentia terræ. Sic pleno Padus ore tumens superaggere tutas Excurret ripas, & totos concutit agros, Succubuit si quā tellus, cumulatimq; furentem Vndarum non passa ruit, rum fulmine toto Transfit, & ignotos aperit sibi gurgite campos.

Padus omnium fluiorū maximus est in Europa, per Istrū, circa ostia Ipse ē Pœninis iugis, siue (ut Melas) imis radicibus montis Vesuli exortus, per mediā Gallia Togatā descendens Hadriaticum ingreditur. Nullum adeo cōstat esse amnē, qui breuiori cursu maiorem aquarū molē colligat. Nā non solū amnes, Apeninos, Alpinosq; nauigabiles accipit, sed lacus etiā immensos, qui se in eum exonerant. Triginta maxime flumina in Hadriaticum defert. Multa ueteres poētae de Pado, siue Eridano fabulati sunt, quae nō est operæ hoc loco psequi. Padi ostia sunt Philisina, Clodia fossa, Brundulā, Carbonaria, Carpesia, q; hodie Magna Vacca dicitur. Ergo Pompeiū excurrentē, Pado exundanti, atq; adeo proximos cāpos inundatū cōparat, ubi imbric. Alpimis, & fluminib. aucltus iam non cōinet se intra suos alueos, sed illos excedēs per oēs circa agros expanitur, perinde ut Nilus certis anni tēporibus omnes circa terras, suo excursu persundit. Eridanus, siue Padus inter sidera collocatur. Proficiscitur à sinistro pede Orionis, & perueniens ad Pistrice, rursus diffunditur usq; ad Leporis pedes, atq; hinc longius tendit ad circulū Antarcicum. Huius copiosa descriptio extat apud Aristotē *φαινομύνοισ*, quos uersus nimis prolixum & odiosum foret hic adscribere. Germanicus Caesar in Arati Phæno.

Planxere ignotis Asiae Phoëontides undis

Eridanus medius liquidis interiacerit ostris,

Huius pars undæ laeuum ferit Orionis,

Lapsa pedem procul amotis qui piscibus usus,

Vincula conieclat nodus cristam super ipsam,

Aequora pistrice adit.] sunt illi liberae caelo

Sidera nonnullam specie reddentia formā.

Sub Leporisq; latus uersam, post demq; puppim

Inter & Eridanum flexusq;, cauumq; carinae.

Atq; haec ipsa notat, se nullam ferre figuram.

Sunt etiam toto sparsi sine nomine mundi

Iter signa ignes, etiam quibus & sua desit

Forma, per oppositi noscuntur lumina signi.

Totos concutit.] quassat circumiacentes campos suo aestu. Succubuit.] subsedit, ac loco emota ui fluminis.

Cumulatimq;] ut Maro, cumulo praeruptus aquae mons. Regitur ad participio, passa. Tellus non passa furentium aquarum uim, collapsa est.

Tum flum. toto.] Tum totus annis effunditur per proximam planiciem.

Iguotos cam] quia haecenus naturalē suū cursum intra alueos retinuit, nec quicquam campi plani abluit: rectē ergo ignotos campos uocat.

dēq;. Inā uehementer delectabat mutare locū, cum haecenus conelusus aggeribus, ac fossis fuisset. Padus.] Veterib. Eridanus. *ἑριδανός*. Eridanus, a Duce coloniarū.

Cod. lib. 7. Titu. 41.

De alluionibus paludibus, et pascuis, ad alium statum translatis Quamuis fluminis naturalem cursum operem manu factō aliō non liceat auertere,

Ff tamen

ramen ripam suā aduersus rapidi amnis impetum munire, prohibito non est. Et cum fluvius priore alveo derelicto, aliū sibi

facit: ager, quem circuit, prioris domini manet. Quod si paulatim ita auferat, ut alteri parti applicet, id alluionis iure ei quaeritur, cuius fundo aderescit. Vix prelia Cæ.] Pompeiani magna cæde Cæsarianorum castris Marcellini appropinquabant, non sine magno terrore illato reliquis cohortibus. Quare nunciata, M. Antonius qui proximum locum praesidiōrum tenebat, cum 12. cohortibus descendens ex superiore loco cernebatur à Pompeianis cuius aduentu non nihil oppressi fuerunt, & non parū Cæsarianos is firmavit, ut se ex maximo terrore colligerent. Elatus spe.] Cæsar enim statim significatione per castella fumo facta, ut semper consuetudo fuerat, deductis quibusdam cohortibus ex praesidijs, eodem uenit. Inuenit Impulsos.] Cæsar cognito detrimento, & damno accepto, cum animaduertisset Pompeium extra munitiones egressum, castra secundum mare iuxta Pompeium munire iussit, ut libere pabulari posset, nec minus aditum nauibus habere, belli rationē commutauit, quod propositum non tenuisset.

Frigida.] Non recentis pugna calentia. Pax ipsa lo.] Nam Pompeius suis, ut rebus bene gestis quietem concesserat. Mirum, ut poeta historiam miscet, atque omnia confundit. Ire uel. in.] ad insignem cladem accipiendam se precipitat, ut solum Pompeianorum exuberantem læticiam ex parte uictoria, posset turbare.

Torquato ruit.] Hic castellum Pompeij oppressum, ut praefectus obtinebat. Impetus Pompeianorum aliquantum Antonij interuentu suppressus fuit, qui cum 12. cohortibus occurrerat. Suppressus, inquam ille fuit circa praesidium Marcellini, Et cum ibi acriter rursus pugnaretur, superuenit Cæsar cum aliquot cohortibus. Ibi hostem citra munitionem omnia tenere conspicatus, suos illis uallum obijcere praecipit, ut fossa post eos, qui in fronte dimicabant, celeriter educta, praesenti conatu

Transierat.] Si peiorem aggerem Cæsar transierat, erat inter utranq; munitionem. Cum Pompeius cum legione una adesset.

Obfessum hostem.] Cæsarem, & Cæsarianos, Torquatus tenebat interiorem aggerem, Cæsariani exteriorem. Non sic Aetnae.] Tragica similitudine, Cæsarianorum seriam trepidationem, & formidabilem Pompeij ad munitionem aduentum, subiicit. Cæsarianos accolis Aetnae, Pompeium Enceladum comparat. Sulpitius hunc locum ita exponit. Non aliter metuit Cæsar aduentum Pompeij, quam solent Catinenses metuere cum Aetna flammam emittit, per montemq; spargit, Habitatores uallium Aetnaearum, Catinenses ipse accipit. At Catinae Septentrionalis est Aetna, cui proximum est, Taurominium ad Austrum a quo longius recedit Leontium, inde longius in meridiem abiit. Catina littorale oppidum, ortum spectans. Et Notus, si pro Austrino uento hic ac-

Torquato ruit inde minax, qui Cæsaris arma Segnius haud uidit, quam multo nauata tremente Omnia subducit Circaeæ uela procellæ. Agminaq; interius muro breuiore recepit, Densius ut parua disponeret arma corona.

hostis auerteretur. ipse A se diuersa parte cum tribus & triginta cohortibus, Pompeij castra ex improviso adortus, illico munitiones

irrupit. Adfuit Pompeius suis auxilio cum legione una. Tum Cæsariani, qui in castris erant, munitionem perplexitate impliciti, sua sponte turbati ceperunt.

Qui Cæsa. ar.] Retraxit, inquit, uiso Cæsare, suos in murum interiorem, metu percussos. Adeoq; prima trepidatio ab equitibus orta fuit, mox ubi non uno loco se ab hoste premi senserunt, crescente metu tota multitudo è castris praiceps acta fuit. Segnius haud.] Haud serius armatas cohortes, cum Cæsare appropinquantes uidit, quam nauata detrahit omnia uela simul atq; procellosissimus uentus obortus subito, malum sua uia flexit, incuruatq; Fortasse non inepte hic legeretur Cæcaea, pro, Circaeæ. Est autem Cæciae uentus, medio regione spirans, inter Aquilonem, & exortum, unus contra aliorum uentorum Septentrionalium naturam nubes non pellens, sed attrahens: cuius rei causas duas Aristoteles in problematis reddit. Hinc prouerbiū. Mala ad se irahens, ut Cæciae nubes.

Circaeæ procel.] Circaeij quondam insulas fuit, immenso mari circumdata, nunc uero planicies. Theophrastus, qui primus externorum aliqua de Romanis diligenter, scripsit, mensuram insulae Circaeorum posuit stadia 80. A' Circaeis palus Pontina est: quem locum 23. urbiū fuisse Mutianus prodidit. Mela Circaeos aliquando Circes domū fuisse, author est. Agmina q;.] Reuocauit, in interiorem aggerem qui breuior erat, ut Milites compressiores haberet Torquatus. Qui uero exteriorem tenebant, cum aduentaret Pompeius, ut suis auxilio esset, uelut paulò ante dixi, Cæsariani munitionum perplexitate impliciti, in fugam uersi sunt. Et tetra ubi collecta ratio fuit orta in aperuum euadere festinantium, caeci in fossas ruunt, ac per abrupta praecipites eunt. Cæsar suorum fugam sistere conatur hunc praehesabat, illum hortabatur, alium reuocabat, signiferi obiecto ferro obstitit, sed neq; precibus, neq; nimis sisti potuerunt.

Transferat primi Cæsar munimina ualli, Quum super è totis emittit collibus agmen, Effuditq; acies obfessum Magnus in hostem, Non sic Aetnae habitans in uallibus, horret Enceladum, spirante Notus, quum toto cauernas Egerit, & torrens in campos defluit Aetna.

icipiatur, non horrendus est Catinensibus, sed iucundus aduersus Aetnae incendium, quod ab ijs, huius fragorem auertat, ne audiatur, imo ut ne flammam

ma, aut fumus propè uideatur quidem. Simplicius ergo, & rectius meo quidem iudicio, acceperimus Notum, pro quouis uento, ut species sit posita, pro quouis uento, hoc est pro genere. In uallibus Aetnae.] Vel inter Messanam & Aetnam: uel intra Aetnam, & Taurominium ad Meridiem. Aetnae.] Aetna in Sicilia eminentissimum montium est, de cuius ignifera natura quae produntur notiora sunt, quam ut hic referantur. Fluius egregia descriptio extat apud Pindarum Pythiorum hymno primo. Et apud Maro. Aeneid. 3. Maxime tamen mirum est, quod illius uertex flammarum globos euomat, nunquam deficiente materia, quae tot saeculis par incendio fuerit. Ora crateris alioqui niualis est hibernis mensibus, egestusq; niuibus, & primum obtegitur cinis. Varia. SAT 18.

Etur interim loci facies, nunc in imum igni cōsidente, nunc seiffa emicante flamma. Igniti interdum fluunt riui, nunc flammæ fumo, & caliginæ obductæ, nonnunquam ardentes eructat lapides. Et fuerunt, qui explorandi miracula caussa summum iugum conscendere ausi fuere. Hi uelut patentem inibi aream stadiorum circiter uiginti ambitu se uidisse testati sunt, cinerose quodam in muri speciem supercilio inclusam: media planicie nebulosum uideri tumulum. Exiit erunt alij, qui crateris labrum transgressi, per ipsam aream paululum processerint, sed altioris cineris feruore, trepidè retrò flexerint, uestigia. Notum satis est, Empedoclem Agrigentinum miraculi caussam exploraturum ibi perijisse, altero ex ferreis calceis, quos in eum usum pedibus induerat, haud procul à crateris supercilio reperto.

Enceladum.] Enceladus propriè maris epithetum est, et ob eam caussam etiam Enceladum Neptuni equum iuxerat. Fabulantur Enceladum gigantem fuisse, ex Titano & terra prognatum. Hic cum dies bello faciendo inductus adesset, quo cælum oppugnaret, à Ioue fulmine uictus, sub Aetnam prostratus fuit. Lycophron tamen autor est, Typhonem sub ea conditum, uocatq; Siciliam *νῆσον γιγάντων*.

- ὄθεν γιγάντων νῆσος ἢ μεταφρονον.
- θλάσσα, καὶ τυφῶν ὁ ἀργίου δέματος
- φλογμῶ ἴεσσα ἀίξεται μόνος οδορ.

Cæsar ut miles glomerato puluere uictus, Ante aciem cæci trepidus sub nube timoris, Hostibus occurrit fugiens, inq; ipsa pauendo Fata ruit, totus mitti ciuilibus armis Vtq; uel in pacem posuit cruor, ipse furentes Dux tenuit gladios, fœlix, ac libera legum Roma fores, iurisq; tui, uicisset in illo Si tibi Sylla loco, dolet heu, semperq; dolebit, Quod scelerum Cæsar prodest tibi summa tuorū Cum genero pugnasse pio. proh tristia fata Non Vticæ Libyæ clades, Hispania Mundæ Flesset, & infando pollutus sanguine Nilus Nobilitus Phario gestasset rege cadauer. Nec Iuba Marmaristas presisset nudas arenas, Pœnorumq; umbras placasset sanguine fuso Scipio, nec sancto caruisset uita Catone. Vltimus esse dies potuit tibi Roma malorum, Exire è medijs potuit Pharsalia fatis.

Glomerato pul.] uictus miles fuit uel ipsius hostis aduenientis cōspectu, quem puluis exortus procul prodidit. Hostib. oc.] In fuga in hostes miles incidit, inquit, In fata.] In mortem præsentem se præcipitant. Mitti ciuili ar.] potuit hic tanta adi clades, ut Casarianis nulla uel spes, uel caussa rebellandi suspensisset. Ipse Dux.] Pompeium dicit suis receptui cecinisse, ne ulterius prosequerentur Casarianos. Ipse Cæsar in ea effusa fuga, mirum est, quâ opere laborabat, ut eam siseret. Hunc præhensabat illum hortabatur, alium reuocabat, signiferis obiecto ferro obstabat. Sed fuga neq; minis, neq; precibus, neque promissis sisti potuit. Atque hanc fœdior clades sequuta fuit. Et eum ipse medio conatu quandam procera statura militem dextera apprehendisset, ut reuocaret à fuga, ab eo transfixus fuisset, nisi uibrati in Cæsarem gladij ictum, unus scutigerorum opportunè eum exceperat.

Dux tenuit.] Ea res una saluti fuit, ne uniuersus deleteretur exercitus, quod Pœpius creditur ueritus hostium insidias suorum cursum inhibuerit, præsentis successu con-

Alij Gigantum insulam Pithecusas dixerunt, quæ sunt circa Italiam. Has insulas initio gigantes coluerunt, postea Iuppiter arma aduersus se mouentes ubi debellasset, eis insulas imposuit, atq; simijs incolendas dedit: quare ἀπὸ τῶν ὑδάντων, id est, simijs, Pithecusas appellarūt. Ex gigantum sobole ferunt solum Aristæum seruatum, quem neq; fulmen ambussit, neq; Aetna presisit. Claudia nus libro 1. de Raptu Proser.

In medio scopulis se porrigit Aetna perustis, Aetna Gigantæos nunquam tacitura triumphos. Enceladi bustum, qui saucia membra perustus Spirat in exhaustum flagranti pectore sulphur. Et quoties detrectat onus ceruice rebeli, In dextrum leuamq; latus, tunc insula fundo Vellitur, & dubiæ mutant cum mœnibus urbes. Aetnæos apices solo cognoscere uisu, Non aditus tentare licet. pars cætera frondet Arboribus, teritur nullo cultore cacumen.

Maro lib. Aeneid. 3.

Fama est Enceladi semustum fulmine corpus Vrgeri mole hac, ingentemq; insuper Aetnam Impositam, ruptis flammam expirare, caminis. Et fessum quoties a motat latus, intremere omnem Murnure Trmaeriam, & cælum subirexere fumo. Cauernas eg.] etiaculatur lapides, saxa, & riuos ignis, quos in subiectos campos effundit.

reuersus fuisset, dixisse tradiur, nesciuisse Pompeium uictoria, quæ iam parua erat, uti. atque eo die bellum eum confectum habiturum fuisse, si fugientem cum exercitu in uestigio sequutus fuisset. Fœlix ac libera.] Pathetica exclamatio in infœlicitatem Pop. Rom. cui hac una clade sua libertas mansisset, si Pompeius instando sequutus fuisset. Nullæ clades, neque Aegypto, neque in Africa locis diuersis, neque ad ultimum in Hispania acceptæ fuissent postea.

Vicisset tibi Sylla.] hoc est, si L. Cornelius Sylla melior imperator hoc loco Cæsarem uicisset, non commisisset hostem elabi, sed fugienti instiisset, & inter necione copias deuictas deleuisset. Trium rerum maximè collatio hic obseruanda est: bellorum ciuilium personarum, Pompeij, & Syllæ, & rei militaris peritiæ. Sylla priori bello ciuili uicit Marianos. Sub eo Pompeius militarat ado-

a al. mit. tat.

lescens, & multa secunda praelia fecerat. Sylla potius uictoria reliquas partium Marianarum, terra mariq; persequeretur, missis exercitiis in Africam, Siciliam, & in Hispanias: neque ab insequendo prius destitit, quam inimicos ad interuentionem deleuisset. Hoc exemplum postea Caesar parua de Pompeio uictoria, secutus fuit.

Si tibi.] S. Cornelius Sylla tuo commodo uicissit, qui biennium ante mortem, fracti fascibus, positis uirgis in Senatu, dictaturam deposuit.

Dolet heu.] Idem idem patheticè exclamat, & cum indignatione inculcat fata, quod prosperè cum genero ad seruitutem Pop. Roman. dimicaret.

Genero.] Pathos ab affinitate persone.

Non Uticè Libyæ.] Haudquaquam Africa clades uicissit circa Vticam. Caesar circa solstitium hybernium in Libyam traiecit, & ad Adrumetum cum tribus millibus pedum, & una ala equitum confedit. Hic duobus millibus Maurorum equitum à triginta Gallis equitibus repulsis, inde digressus Lepiti potius fuit deditioe uoluntaria. Interim naues còplures cum copijs ad eum uenerunt, & cum circa Ruspinā ubi castra fecerat, cū triginta cohortibus frumentatum proficiscitur, in hostium exercitum incidit cui Labienus transfuga præerat. Pugna uero fuit acruer, dubia pugna, quod Pompeiani multitudine abundarent. Hic Labieni equo pilo à Tirone transuerberato, hostes uehementer turbati fuere. Ibi Caesar duplici praelio non cum magna manu uicit: dederat suis receptius signum cum L. Perreij, & Cn. Pisonis interuentu, cum una Numidarum ala, frequentiq; eius generis pediatu suis præsidio adessent. Potius & hic uictoria fuit Caesar. Erat Cato Vticæ, qui noctes & dies non desijt Cn. Pompeium Magni filium ad uirtutem horrari. His diebus Scipio cum octo pedum legionibus, & quatuor equitum millibus ex Vtica profectus, circa Adrumetum, cum Perreio, & Labieno castra contulit. Omnes hostes fugauit Caesar: superauit hic Varum. Mox Scipionis & Labieni castra adortus, cepit. Iuba rex, & Perreius ex acie dilapsi, qui ut undè perirent, mutuis uulneribus concurrerunt. Perreius regis icu prior concidit: rex à seruo interfectus perijt. Faustus Sylla seditione militari ortu occisus fuit. Scipio item ferro se traiecit, & in fluctus precipitatus fuit.

Hispania Mundæ.] Ad Mundam Hispania oppidum cum Pompeij Magni liberis tam periculose Caesar postea dimicauit, ut de morte consciscenda cogitaret, ubi triginta & amplius hostium millia cæsa fuerunt: & in his Actius Varrus, & alter Labienus. Cn. Pompeij in spelunca latentis caput, ad Casarem delatum fuit. Pollutus sa. Ni.] Sanguine Magni Pompeij cæsi ab Achilla, qui à rege Ptolemæo ad eius cadem missus fuerat. Phario reg.] Ipso Ptolemæo rege Aegypti, antonomasia. Pharus in insula Alexandria fuit obiecta, &

ponde continenti annexa. Non Iuba.] Numidarum rex, ut Bogud Mauritanæ, qui grauitè una cum Sittio illius opes bello Africano affixit. Ptolemæus libro quarto partem Cyrenaicæ, Marmaricæ Libyæ nomine censuit, quod Marmarida supra Cyrenicos, & Paratonicos lacu habitari, usque ad Syriam maiorem porrecti. Plinius libro 5. Mareoticam Libyam, post Catabathmon, Aegyptio affinem facit, Marmarides in ea ora recensens.

Scipio.] Pompeij socer, apud quem in Africa imperij summa erat, quod opinio teneret. Corneliorum gentem in ea terra inuictam esse: ob id Caesar despectissimam quendam ex ea familia secum adduxerat, cui salutationi erat cognomen. Scipionem ostendimus modò ferro se traiecit, & in mare precipitatum fuisse.

Ponorumq;.] Quos duo Africani secundo, & tertio bello Punico in Africa uicerant quondam.

Sancto Catone.] Integro ac incorrupto uiro. Erat Cato tum Vticæ, cum Caesar in Africa aduersus Pompeianos duceret, defunctus bello Alexandrino, res gereret. Cato hortabatur Scipionis milites, qui acie excesserant, & in oppidum irruerant, ut secum oppidum tuerentur, constanter recusarunt, sed accepta pecunia ab eo, & P. Sylla, cum hoc urbe sunt profecti. Hortatur inde Vticenses, ut seruijs manus suis oppidum defenderent: sed ubi ne unum quidem sensit in urbe esse, cui id consilium placuit, à cæna sub altam noctem cubiculum ingressus, sine ulla turbata mentis suspitione, sibi manum inuulit. Filius, & ceteri domestici irruerunt in conclauem ad cadentis strepitum: & iacentem sustulerunt, accersueruntq; medicum, & curatur uulnus. Simulata inde quiete, ubi sensit neminem circa se esse, uulnere atrociter dilacerato, animam effudit. Caesar M. Aquino eius filio ueniam dedit: auditore patris eius interitu, uehementer indoluit, atque alta uoce exclamauit. Ego tibi Cato inuideo mortem tuam, tu mihi meam uictoriam, & salutem inuidisti. Vltimus ille d.] Pathos ab auersione.

Exire è med.] Potuisset horrenda illa clades, in Pharsalicis campis Thessaliæ postea accepta declinari, in quibus Asinius Pollio, qui sub Casare militauit, sex millia Pompeianorum uno bello praelio cæsa fuisse prodidit. Nonnulli 25. M. tradiderunt. At Caesar ad 15. M. perijisse scriptum reliquit. Ex quibus in acie senatores 10. ceciderunt: & in his Domitius, quem Caesar ad Corphinum obsessum liberum dimiserat, centum & octoginta signa militaria relata fuere. Aquilæ undeseaginta. Eodem praelio capti ex Pompeianis, uiginti quatuor, & inter eos M. T. Cicero, ut quidam podidere: Plutarchus tamen negat eum ob aduersam ualetudinem pugnae inter fuisse. Sed de hisce postea prolixior instituetur commentatio, ubi ad eam pugnam peruentum erit. Nunc ad ea, quæ sequuntur.

a al. auerso. Deserit ad.] Caesar in castra reuersus DCCCC. milites deseruauit è suis: equitum duos & LX. XXX. centuriones, X. tribunos militum: signa militaria XXXII. Post illud praelium, Pompeius à suis Imperator

Deserit a aduerso possessa numine sede Caesar, & Emathias lacero petit agmine terras, Arma securorum focerit, quacuncq; fugasser, Tentaueret suo comites diuertere Magnum Hortatu, patrias sedes, atq; hoste carentem Aufoniam peteret, nunquam me Casaris inquit, Exemplo reddam patriæ, nunquamq; uidebit Me, nisi dimisso redeuntem milite, Roma. Hesperiam potui motu surgente tenere, Si uellem patrijs aciem committere templis,

est appellatus. Labienus ante Allobroges transfuga, captiuos Casarianos à Pompeio impetratos, trucidauit. Itaque Caesar belli rationem mutandam ratus, milites ex omnibus præsidijs euocatos oratione graui hortatus fuit.

A fuit, ne ea, quae accide-
rant grauius ferrent,
cum quibus compone-
rent tot rerum feliciū
successus, in Italia,

Gallia, Hispania. Inde aliquot signiferis ignominia nota-
tis, animos reficere reliquos iussit, ac deinde prima uigilia
praemisit impedimentis, paulo post, quarta uigilia totis por-
tis caeteras legiones dimisit, statim ipse cum duabus legio-
nibus pleno gradu agmen secutus fuit. Pompeius Cae-
sarem insecutus ad Asparagum confedit. Interim Caesar
trans Genusium amnem in ueteribus castris tantisper con-
stitit, quoad Pompeianos alijs rebus occupatos sensit. In-
de longius progressus, Apolloniā, Ericum, & alias ur-
bes praesidio firmauit: ac statim per Epirum, & Aearnan-
iam in Macedoniam flexit iter. Secutus fuit eodē Pom-
peius per Candauiam. Domitius audito Pompeij aduen-
tu, ad Aeginium Caesarem expectauit: ut paulo post Do-
mitio cum legionibus accepto, Gomphos primum Thes-
saliae oppidum peruenit. Aduerso.] Caesar reliquit sua
castra, aggeres, & castella, in quibus infelicitate cum ho-
ste dimicarat. Aduerso numme: deo, ac genio irato suo
confluxerat cum clade suorum. Et Emathias.] Petit
Thessaliam, periphrasis Thessalia. Initio dictum est, E-
mathiam Macedoniam esse Plinio, quae Pyrrhia, Hemo-
nia, ac Thessalia etiam dicta fuit, nomen ab Emathio
ne rege sortita olim Aemonia dicta. Lacero ag.] quod
multos iam in conflictu amiserat, & cum reliquis legioni-
bus Thessalia peteret. Arma sec.] Est autem hic ordo,
omnes senatores id dabant operam, ut Pompeium, Cae-
sarem secuturum hortarentur, ut Romam cum exercitu re-
peteret, tuereturq; Italia & urbem, ubi nullus iam erat ho-
stis, & mitteret Caesarem fugientē. Comites Duces Pom-
peianos dicit: & diuertere, pro inde auertere retro in Ita-
liam. Nunquā me.] Verba sunt Pompeij remidentis hor-
taui suorum. Non me uidebit patria exemplo Caesaris, ut

Ac medio pugnare foro, dum bella reilegem,
Extremum Scythici transcendam frigoris orbem,
Ardentesq; plagas. Victor tibi Roma quietem
Eripiam: qui ne premerent te praelia, fugi-

armatus urbē ingres-
sus ciuilibus terrorem
iniciā. neq; Roma me
uidebit amplius, nisi
absq; milite ingredien-

tem. Hesperiam.] Ab antecedentibus factis confirmat
consilium suum. Si armatus uoluisset Italia, si urbi Ro-
mae terrorem inferre, id potuisset facere, cum initio belli
ciuilibus, urbe, & Italia excedere. si ea stitisset sententia, potu-
isset aliorū exemplo cum hoste in medio foro dimicare,
sed nolui patriā sanguine ciuili imbuere. Patrijs] pa-
thos a loco, Impietate deprecatur, quod nolit aras Deo-
rum, & patrios focos cruore ciuiliu prophanare, ac macu-
lare. Bella relic.] Dum ciuile bellum Italia prohibeam
& in alium orbem submouea, malo in ipsam Scythiā ex-
ercitum traducere, aut si quid est ulterius, quam in Au-
soniam hoc rerū statu armata manu redire. Scythiā
orbem.] In ipsam Scythiam. Scythia ab Europa, cuius
partē circa Tanaim perscribit, ad Aquilonem, & ortū, usq;
ad incognitam terram, quam longissime porrigitur, hinc
Ponto, atq; Asia, illinc ab humeris, montibus Rhiphais
inferitur: mox longē lateq; ad ortum euagata innume-
ras gentes complectitur quidem, sed finibus parum notis.
Ipsa uerō tellus à Scythia Hercules filio nomen obtinuit.
At Plinius Scythiam, non Hercules, sed Iouis filium fuisse
ait, eumq; arcum, & sagittam primum inuenisse: & gentē
uniuersam à seruis ortam fuisse. Ardentesq;.] Africae
populos, qui arborib; solis subiecti sunt intra tropicos, quae
regiones ueteribus inhabitabiles creditae fuerunt, licet di-
uersum postea fuerit cōpertum. Victor tibi.] Negati-
ua est oratio, per interrogationē enūciata, quasi dicat, nisi
quam futurum est, ut patriae quietē, ut pacem, ut tranquillitatem
eripiam. Et nonnihil uarietatis est, in auersione ad
urbem Romam. Emphaticōs, patriam sibi charissimam
indicans. Addit statim argumentum, se ob id ex Italia fu-
gisse, & superum mare traiecisse, ne bello infestaretur.

Ah a potius.] Sed
potius Caesar te possi-
deat, quā ut per me
C detrimentū capias, ul-
lūmue incōmodum ac-
cipias. Sic fatus.]

Demonstrauimus paulo antē, Caesare, quoad sensit Pom-
peianos alijs rebus occupatos, castris egressam, trans am-
nem Genusium in ueteribus suis castris constituisse. Mox lō-
gius progressum, Apolloniā, Ericum, aliasq; urbes praesi-
dio firmasse, ac statim, per Epirum, ac Aearnaniam, in
Macedoniam iter auertisse. In ortus.] Caesarem secu-
tus eodē fuit Pompeius. Dyrrhachium Macedoniam
ad ortum spectat, ad meridiem, Acrocerauniorū montes,
& Epirum, atq; Aearnaniam, ad Septentrionē; Dalmatiā,
Scardonā, & montem Scardū. Terraeq; se.] pulchri per

Ah a potius bello ne quid patriaris in isto,
Te Caesar putet esse suam, sic fatus in ortus
Phoebæos conuertit iter, terraeq; secutus
Deuia, qui uastos aperit Candauia saltus,
Contigit Emathiam, bello quam fata parabant.

deuia terra cum secu-
tum praecedenti dicit.
Ad meridiem Apollo-
nia est, inde Aulon, E-
lyma, Ericū. Mox A-
croceraunia, inde Epi-

rus. Hinc iter ad ortū in Aearnaniā, a qua Septentriona-
lis est Macedonia. Candauia.] A Lyso, inquit Plin.
Macedonia prouincia. Gētes Parthini: & a tergo eorum
Discretae. Montes Candauia a Dyrrhachio 79 M. pass.
Haec Plinius. Hos montes quidā tribuunt Epiro, ut qui Il-
lyricum a Macedonia dirimant, Contigit Ema.] Per-
uenit in Thessaliam regionem a fatiis suurae cladi desti-
natam, locum fatalem, in quo Pompeiani funderen-
tur a Caesare. Per Emathiam & Macedoniam, & Thes-
saliam innuit.

Thessaliam.] Cho-
rographiam Thessa-
liae, narraturus cladē
Pharsalicam, praemittit.
Describit autem
eam regionem, maxi-
mē a montibus quinq;
quibus cingitur, ambi-

Thessaliam, qua parte diem brumalibus horis
Attollit Titan, rupes Ossa coërcet:
Quū per summa poli Phoebū trahit altior æstus:
Pelion opponit radijs nascentibus umbras.
At medios ignes cœli, rabidiq; Leonis
Solstitiale caput nemorosus submouet Othrys.
Excipit aduersos Zephyros, & lapyga pindus,
Et maturato praecidit uespere lucem:

turq;. Sūt autem Ossa,
Pelium, Othrys, Pindus,
& Olympus. Mi-
re torquet se hoc loco
Sulpitius, qua poëtae
errorē impingit, quod
inter Ossam & Olym-
pum, Pelion collocet.
Ff § Sed

Sed Glareani iudicium mihi magis placet, cuius uerba haec sunt.

Nec metuens imi Boream habitator Olympi
Lucentem totis ignorat noctibus Arcton.

Latini Pauonius, ab Occasu aduersus Eurum spirat: & Iapyx

Quod de poeta hoc mirandum non est, inquit, qui uicinia quaeq; commiserit ut statim in locis Thessalia apparebit, cum nomina Peloponesiata cum Thessalicis, & item Boeotica, nec solum nominum loca, sed & locorum fabulas notissimas, confundit. Hoc tamen loco, si quis pro Ossa in secundo uersu legerit, Othraea: in saxo contra pro Othrys, Ossa. Deinde, per summa poli, non Cancri tropicum, sed aequatorem intelligat, quemadmodum omnes Astrologi, quos hic poeta libenter sequitur, intelligere solent. Quippe hinc declinationes, & ascensiones, illis longe aliter, quam uulgo, intelliguntur, denominatione. Denique per medios ignes caput solstitiale, non aequator, sed tropicus Canceri accipitur. Per hunc Ortus aestiuus, conuenit am puto huius poetae descriptionem cum Herodoti, atque adeo cum Ptolemaica pictura. Quidam stellae capitis Leonis Lucam temporibus in bona parte Canceri fuisse perhibent. At ego puto illam signorum differentiam trium sphaerarum aeternae, nonae, ac octauae, ne illi quidem saeculo notam fuisse, tantum abest, ut poeta quicquam de ea scire potuerit. Haec Glareanus, cuius iudicium mihi uehementer approbatur. Quod si per rabiidum Leonem proximum signum calidum non minus ipsum Cancerum accipiamus, non uidetur omnino esse insectum. Sed conferamus nunc Herodoti descriptionem, quae extat πολωνιας, cum Lucam uidere erit, quid inter se dissidat. τὴν δὲ θεοαλίαν λέγουσι ἔστι τὸ πάλαιον εἶναι λίαν, ὡς ἔχει συνηκνῆσαι ἐν τῷ ἀντιοθεῖ ὑπερβαίνεισιν ἄγεισι. τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς τὴν ἰσθμὸν ἔχοντα, τότε πάλαιον οἶον, καὶ ὄσα ἀποκλείουσι, συμμίσγοντα τὰς ὑπερβαίνουσας ἀλλήλοισι. τὰ δὲ πρὸς βορέαν ἀνεῖον, ἄλυτον. τὰ δὲ πρὸς ἐσπερίαν, πῶν δὲ. τὰ δὲ πρὸς ἡσπέρην, ἔχει ἀνεῖον ὄσον, ἢ ὄβρυν, τὸ πῶσον τε τὴν τῶν τῶν λελθῆσαν ἔρπον, ἢ θεοαλίαν ἔστι, ἔσσα κοίλη.

id est, tradunt Thessaliam, quod continuis sit montibus longissimis circumdata, lacum olim fuisse. Ad Ortum omnia Pelium, & Ossa excludunt, latera inter se commiscetes. Ad Boream, Olympum habet. Ad Occasum, Pindum, ad meridiem, & notum, Othryn. In medio dictorum motium, Thessalia caua sita est. Inter Olympum & Ossam angusto meatu Peneus in mare labitur. Eam intercapedinem Tempe uocant. Qua parte diem brumalem ho.] ab Ortum brumali, Ossam habet, inquit, Pelius, ad ortum iuxta, aequinoctialem, quem Lucanus Astrologus saeculus, summa Poli, ut Glareano etiam uidetur, uocat. Herodotus id dixit in eandem sententiam τὰ μὲν γὰρ αὐτῆς πρὸς τὴν ἰσθμὸν ἔχοντα, τότε πῶν τῶν ἔρπον, καὶ ὄσα ἀποκλείουσι, συμμίσγοντα τὰς ὑπερβαίνουσας ἀλλήλοισι.

Opponit.] ut in aequatore sit, hoc est, ad ortum aequinoctii. id quod Herodotus dixit, πρὸς τὴν ἰσθμὸν.

idem uentus, quod ex Iapygia oriatur. Iapygia Apulia est regio. promontorium. Iapyx oppidum, a filio Dardani, postea Barion dictum. Plinius, Ossa ad Ortum, ut Pelion, Pindum uero ad occasum uergentem ex aduerso etiam collocat, sicut & Othryn, in quibus Lapithas habitasse tradit, eadem ratione, qua ubi Herodoto statuuntur. Atq; hos theatri forma sitos auter est. In Thessalia, inquit, sunt 4. & 30. montes, quorum nobilissimi Cereeti, Olympus, Pierus, Ossa: cuius ex aduerso Pindus, & Othrys, Lapitharum sedes, ad Occasum uergentes: ad Ortum, Pelion, omnes theatri forma in flexu. Et paulo post. Interq; Ossa, & Olympum Peneus memorosa conualle defluit. Distans dimidio eius spatium nauigabilis. In eo eurytempe uocantur. Pindus.] Inter Pindus occidentiu latius elatidit. τὰ δὲ πρὸς βορέαν ἀνεῖον, ἄλυτον. & Fauonium flantem suo dorso a tergo excipit, ac diem elaudit, diemq; uesperino tempore iam cadente abtumpit. Habitator.] τὰ δὲ πρὸς βορέαν ἀνεῖον, ἄλυτον. & Etenim qui colunt adra dicem Olympi, a tergo aduersus Boream flatu, montis beneficio propter altissima eius iuga sunt muniti. Graeci scribunt εἰς τὸν οὐρανὸν τὸν θεῶν, & ob id uisurari pro ipso caelo. Sed uerisimilius est, haec de causa pro caelo accipi saepenumero: quod ob eius summo cacumine ob immensam altitudinem Sol nunquam suos radios subducit, nec nubibus obscuratur: atq; hinc tradunt grammatici suum etymon ducere, ἄλυτον, ὅς ὁ ἀκακτικός. hoc est, totus lucent. Est alius Olympus mons Lyciae, praeter oppidum: alius in Lesbos: alius in Hellesponto. Lucentem totis ignorat.] Boreale latius igitur elaudit Olympus, per quem ab Aquilonis faucibus incolae interioris radicis non infestantur. Addit amplificationem uastae altitudinis, quod per eius excelsa iuga Cynosuram aut Helicen clare lucentem uersus Septentrionem nequeant uidere cum Thessalia eleuatio polaris sit longitudinis & latitudinis grad. 49. & 38. 4. Herodotus auctor est, τὸν τε ὀλυμπικὸν καὶ τὴν ὄσα μὲν ἀνεῖον ὑπερβαίνεισιν ἔοντα, id est, Olympum, & Ossam celsitudine ingenti esse. Caterum eius uertex in tantam altitudinem surgit, ut eius summa iuga accola caelum ipsum uocent. Hinc Lucanus. Nubes excedit Olympus. Proditum est literarum monumentis in eius summo cacumine aram fuisse Ioui dedicatam, in qua, si quid extorum reliquum superat, aut qua de extis remanebant, nec distabantur uentoso flatu, nec pluuia diluebantur, sed exacto anno ita reperiebantur, ut fuerant relicta, & perpetuo ab omni uentorum corruptione uindicabantur. Praeterea litera in cinere scripta uisae fuerunt incorrupta in insectis anni ceremonijs. Fuerunt plures Olympi nomine uiri diuersi claribus clar.] Unus, frater Generosae, qui a Cilicia Alexandria ad medendum Sarpedoni uenit: alius Myusus auletes, & poeta melicus, & elegiarum scriptor, qui ante tempora Troiani floruit, a quo mons Myisia nomen inuenit: tertius Phryx, recentior auletes sub Gordio.] Arcton.] Vrsam minorem, quae priori pede circulum Arcticum describit. Est autem 15. circulus, qui ab omni parte a Polo mundi 23. gradibus, ac minutis 30. distat. Sunt autem duae Arcti, quas Latini Vrsas, & Phaustra nominant, a quibus 13. circulus nomen habet.

Maiores

Maior *Vrfa Helice, minor uero, Cynofura, siue, Canis cauda dicitur. Harum alterutra capita deorsum, alterutra sursum aspiciunt. Vocantur & arcturi: quorum minor a pluribus Phœnice, a Græcis Arctophylax, a plurimis Cynofura, siue canis cauda nuncupatur. Hanc minorem Vrſam Sidones inter nauigandum obseruant, cuius caudæ stella ultima Polus Boreus est, qui nunquam nobis occidit. Græci nocte maximè maiorem Arcton Helicen spectant & inter nauigandum cursum ad eam regunt. Aratus loquens de duobus axibus, in quibus machina mundi uoluitur, quorum alter nobis sub pedibus nunquam conspicuus, alter boreus, quem semper supra uerticem habemus, & nunquam demergitur de eorum posteriori.*

ὄρω δὲ μὴ, inquit, ἀμφὶς ἔχουσαι

Hoc inter mon.] A descriptione ambitus Thessaliæ interior eius regionis diligenter depingit, addēs interrim ad delectandum, fabulas diuersas.

Hos int.] Demonstrauimus paulò antè ex Herodoto, totam Thessaliã lacu fuisse, ob id, quod montibus longissimis, & ijs quide cõiuuis, in orbè sit circumdata. Quare disertè adijcit Lucretanus agros, qui inter montes in media ualle siti sunt, olim latuisse perpetuis paludibus. Flumina d] Quã diu cãpi fluminibus perfundebãtur. Tempe per] inter Thessaliã flumina excidit Peneus claritatè, calculo uiridis, iuxta Gomphos ortus inter Ossam, & Olympum per nemorosam defluens cõuallem, collibus utrinq; hoc est, dextra, leuaq; molliter curuis, longo spatio nauigabilis. Per hũc cursum tẽpe Thessalica uocantur, V.M. pass. longitudine.

& Vi. fermè latitudine ager pulcherrimis: gramine amœnus, refertus arboribus, auium omne genus cõcentu canorus, iugis dextra, leuaq; leuiter sese autolentibus. Stagnomq;] Omnis hæc regio antea stagnasse creditur, cũ **latus campis** alius esset, & coniuicti inter se mōtes aquæ exitum non præberent. Sed secuis postea terramotibus: uel (ut quidam tradunt) Neptuno: uel (ut alij) Hercule **authore**, **Ossa** ab Olympo diuisa abruptis littoribus, Peneus in mare irrupit, & hanc felicissimam regionem siccam destituit. Postquam disces.] Postquã Ossa Herculis manu ab Olympo diuisa est, in mare aquarum moles subito effusa fuit. Ouid. de hac regione amœnissima.

- 100 Est nemois Hæmonia prærupta quod undiq; claudit
- 100 Sylua, uocant Tempe per quæ Peneus ab imo
- 100 Effusus Pindo spumosis uoluitur undis.
- 100 Qui uerò ab Hercule hoc factum contendunt, id inter ceteros eius labores recensent. Seneca.
- 100 Emitte tecum dirutus qualis iugis
- 100 Præceps citato flumini querens iter,
- 100 Quondam stetit saxa cùm uasto impetu
- 100 Patuere Tempe, peffore impulsus tuo
- 100 Huc mons, & illuc cecidit, & rupto aggere
- 100 Noua eucurrit Thessalus torrens uia.

De temporibus Thessalicis, & eorum amœnitate mirè uenusta

ἀρητοί, ἀμα τροχόωσι, τὸ ἢ γῆ καλέονται ἀμαξῆαι, αἱ δὲ τοὶ περὶ αὐτὰς μερὲν ἐπὶ ἰξῦνας αἰὲρ ἔχουσι ἀλλήλων. αἱ δὲ δεκτικὰ μάθαια φοροῦνται, ἔμπροσθεν εἰς ὄμους τετραμμέναι. εἰ ἐπέωρ δὴ κρύπτηθεν κείνου δὲ διὸς μεγάλης ἰότητι οὐρανὸν εἰσάναβυσσον, ὀμιρτότε κερρίζοντα δὴ τῶ ἐρ ἐνώδει ὄρε & σχεδὸν ἰλλοιο ἀντρω ἰγνατέθεντο, καὶ ἐτρέφον εἰς ἐνὶ αὐτῶρ δειψαῖ. ἰκρύπτες, ὅτε πρόνον ἰψέδοντο. οἱ τῶν μερὶ κινύσσων ἐπίπλησι καλέσαι, τῶν δὲ ἐτέρω, ἐλίπυρ, ἐλίπυγε μερὲν ἄνδρες ἀγαθοὶ εἰ ἀπὶ τεμμαίρονται, ἵνα χρεὺς ἴκωσιν. τῆ δὲ ἀρα φοίνικες πῖσον & πῆρόωσι θάλασσαν.

Itaq; altitudo rupium Olympi intercepit accolis radicibus imã conspectum vrſæ, totas noctes lucentis.

narratio extat apud Arlianum in uaria hystoria, quã adscripsissem, si tum cũ hæc cõmentaremur, libri copia ad manum fuisset: Quinq; maximè ab Herodoto celebrantur flumina, quæ per Thessaliã decurrũt. Peneus, Appidanus, Onochonus, Enipeus, a al. Pharetiã Pamisus, quæ ex mōtib;

bus emgẽtib; Thessaliã sese colligentia per unã planitiem, & eam quidam angustã cursum in mare tendũt. ubi cõmıscuntur. Oppida Thessaliã clarissima sunt, Phthia, Thebæ, Gomphi, Phera, Pharsalus, a qua campi Pharsalici dicti, in ripa fluminis Enipei. Subitæq; rui.] Postquã sensit mare aquã in se ostijs effundi, & Peneũ exitũ fuisse adeptũ. Indigenæ habuere persuasum id uehemẽti aliquo terramotu accidisse, qui montiũ dictõrum disidiũ ad Neptunũ ἰνοργῶσιν, id est, terræ motorẽ referunt. Alij ad Hercule (ui paulò antè memorauim) aut aliquẽ mortale id opus referũt. Hinc quæruũq; amœna syluis, & montibus uideri uolumus, figuratè Tẽpe appellare solemus. Maro:

Spelunca, uiuũq; lacus, & frigida Tempe. Suidas τῆρ περὶ τὰ νοτιῶν ἰσθμῶν καὶ τῆρ περὶ τῶν ὀρειῶν θεοσάκων ὄρεων, περὶ τὸν ὄλυμπον καὶ τῆρ ὄρεων γενὰ καθόλου ἢ καὶ ἐν πᾶσι τοῖς ὄρεσιν αἱ γενῶτα τὰς ἀνεβολὰς, ἢ οἱ σὺν ἀνεβολοῖς τοῖς ἰδίοις ἢ καὶ ἐδουκῶσιν ὄρεσιν καλεῖσθαι ἢ οἱ γενοὶ τῶν ἰσθμῶν. καὶ ἰσθμῶν ἐν μαρμαρῶνι μάκρην βετῆλα δὲ ἐμῶν δισσῶν, δεῖσῶν ἰσθμῶν ἀπόφραξιν τῶν τεμῶν, id est, Tẽpe sunt cõcauitates. Et Tẽpe, fauces illæ, & angustia montiũ Thessaliã inter Olympũ & Ossan. In uniuersum deniq; angustissimi exitus, & eruptiones in omnibus mōtib; & loca arborib; cõsita. Propriè tamẽ montes Macedonia sic dicuntur, & loco rum angustia. Herodotus. Post præliũ Marathonẽ Thessali Medice loquebantur, uerũ obturationẽ locorũ circa Tempe. Nereus.] Mare. metonymia. Emathis Pha.] Thessalica Pharsalus, in cuius campis Romanorũ acies concursura essent, utilius ac melius mansisset sub aquis, ne tantum sanguinis Romani ibi funderetur. De Pharsalo, & Emathia antea dictũ est. Pharsal. re. a. q. rei Achil.] Tota Thessalia regnum Achillis potius latuisset perpetuò sub aquis, quã ut in usum tantæ cladis emerisisset.

Regnum Achil.] Pharsalus siue Pharsalum patria Achillis, ciuitas libera, ut ait Plin. unde Pharsalici campi, Cæsaris uictoria nobilitati. Vrbs est maritima ad sinum Pelasgiæ, in ripa Enipei fluminis. Hæc initio Phthia dicta fuit, à Phthio, Neptuni filio, Phthiæ puellæ meminit Aelianus, quàm cum adamaret Iuppiter, eam in columbâ transformauit. *φθίη*, inquit Homeri scholiastes, πόλις θεσπιάδης παραθαλάσσια, πατρὶς ἀχιλλεύς. Fuit hæc regia sedes Pelei, iuxta quâ. Hellada urbē regis Helleni fuisse produunt auctores. Erat ille filius Deucalionis, qui in Thessalia, & Phthiotide regnarit. Hanc Achilles ipse lib. Iliad. 1. *φριβόλακα, καὶ βωτιάνερα*, nominat. Ipsa regio Phthiotis nūcupatur, cuius oppida fuere, Paga se, Demetrias, Posidoniū promontoriū, Larissa, Echinus, Sperchia, Thebæ Phthiotidos. Eam regionem Mela Macedonia, Plinius Doridi attribuit. Sed doctiores Straboni accedunt, qui eam in Thessalia collocat, iuxta Oetan, ad Austrum excurrentem, & ad Dolopiā usq; radicesq; Pindari euagantem. Itaq; Pharsalos, siue Phthia patria, ac regni sedes Pelei & Achilles ab eo prognati. Acquorei Achillis.] Fabulatur in Achillem filii Theidis, & Pelei, singulos Deos sua pulcherrima dona cōtulisse. Mater eū, statim ubi in lucē editus fuit, pedibus arreptum, in Stygias aquas immergit, ne ab ullo mortaliū uulnerari posset, nisi ea pedis parte, qua eū tenuerat, eū totiū corpus intingeret. Postea Chironi centauri nutriendus datus fuit: & inter Lycomedis filias habitu muliebri absconditus, ex Deidamia genuit Pyrrhū. Iam Aequoreū eū uocat, quod è nympha Marina Theide, & Peleo homine mortali procreatus sit, ut est in fabulis. Lycophrō, ex nescio quibus auctoribus refert, septem liberos sexus masculi Thein ex Peleo procreasse, quorū sex in ignē abiectos enecasse, ut qui eius naturam nō referret: quodq; se indigna passa esset. Quod ad Achillem prohibita fuit. Pindarus tradit, Apollinem, Neptunum, & Iouem, de Theidos nuptiis contendisse, sed secundum quosdam historiographos uetitos fuisse à Theide, uel ut Aeschylus, à Prometheo. Vel pariet, inquit, filium patre præstantiorem. Apollodorus uerò, Iouem, & Neptunum solos concertasse de illius nuptiis, Thein, ut à Iunone educatam, noluisse cum Ioue consuescere, quâ obrem Iouem iratum coniunxisse eam homini mortali. Iam Chironis consilij Peleus eam in uarias formas sese uertentem obtinuit, & cum ea congressus fuit uersa in sepiam, à qua promontorio Iolci Sepiadi nomen datum. Nuptiæ celebrantur in Pelio, ac Dij certatum contulerunt dona. Neptunus, Xanthum, & Balin equos: Vulcanus, enses: & alij alia. Thetis eum enixa Ligyronem nuncupauit præterquam secundum Apollodorum, postea Achilles denominatus fuit, quod traditus fuisset Chironi instituentus ad res gerendas, & disertè dicendum. καὶ Ἀχιλλεύς ποιοῦς χιλιῦς, ἵχθυος τροφῆς ἀνατρέφεσθαι. Et uesperie eum coniecit in ignem. Mane iam orta luce unxit eum ambrosia, ut quæ eum immortalitate donaret. Porrò Peleus conspiciatus eam filium in ignem proiecientem, & clarum auxilium implorantem, ipse se ad reliquas Nereides subduxit. Inde Peleus filium Chironi commendauit docendum, & educandum. Hæc fermè Apollodorus. Agamestor uerò Pharsalius, tradit Achillem initio Pyrisium dictum, in Theidis epithalamio, atq; inde, ad eum modum Achillem appellatum. Euripides tradit Peleum semel cum Theide coiuisse, idq; in Sepiade. Porro qua arte Achilles mortē declinare studuit, ne ad Troiā

cum Græcis proficisceretur, huiusmodi historia à Græcis A. refertur. ἀχιλλεύς ἀκὼν τὸν ἐν Ἰσθμῷ ἀνδρείον, ἢ φεβύθει, ὑπερίτη κόρη εἶναι, καὶ ἰθὺν ἐν σπύρω ὤκει μετὰ τὸν λυκομήδην παίδων, ἐνθα καὶ τῆ διηδάμειε συνήλθεν, ὁ δὲ υἱὸς δὲ θαλάσσης ὑπὸ ἀγαμέμνονος, ἀτρέφει, καὶ ἡλικιῶτα, καὶ ἴσα τὸ αὐτὰ γυναικῶν ἐργασίαι, ἐτι γὰρ καὶ ξίφην, καὶ τόξα, καὶ ἴσος ῥέτας πρὸ τῷ παρθενῶν τῷ λυκομήδης, ἐπέγνω αὐτὸν, καὶ τοῖς ἐλπίσιν ἠγάγετο. καὶ γὰρ γυναικὲς τὰ γυναικῶν ἐπέπευσον. ἀχιλλεύς δὲ ξίφην λαβὼν, ἐπερᾶτο νινεῖν διεξίωσ, καὶ οὕτως ὑπέρχθη ἀλλὰ ταῦτα μὲν πέπλασται, καὶ μυθολόγηται, τὸ δὲ ἀληθὲς οὕτως ἔχει. ἀφὲρ λαβὼν πρὸς γάμον ὁ ἀχιλλεύς διηδάμειαν τὴν θυγατέρα λυκομήδης, συνδέει τρεῖς ἐν τοῖς θαλάμοις, καὶ παρθενῶσι, πόθω τῆς νεογαμίας, ὅθεν ἐμυθεύσαντο, ὅτι γυναικεία ὑπέδον. ἀγγεῖα δὲ τῆς ἐν στρατείᾳ κατὰ γυμνασίου τῷ ὀδυσσεύς, προθύμως ὑπάνησε, καὶ ἐξώρμησε πρὸς τὸν πόλεμον, καὶ περὶ μαρθάνων ἀπὸ χρομῆ βραχυχρόνι. εἶναι, εἰ πρὸς τὴν τρώϊαν ἐππλέουσα. τὴν ἀγγεῖαν, καὶ τὸν ἐκ χρυσῆς φόβον εἰς ξίφην, καὶ ἀτρέφει ἐξέβητο, ὅτι γὰρ ἦν ξίφην ἀχιλλεύς, ἀλλὰ καὶ προθύμως πρὸς τὸν πόλεμον ὤρμησε, ὡς ὅμηρος μαρτυρεῖ ἐν τῇ Ἰλιάδι, ὅτι νεογαμίας παρθενῶν πρὸς τὸν πόλεμον λέγονται. ἄλλοι δὲ ἐγὼ, καὶ διὸ ὀδυσσεύς, λαοὺς ἀγείροντες, κατὰ ἀχαιῶνα κατὰ γυμνασίου, καὶ τὰ λοιπὰ. Fuit autem Achilles Theidis Chironis, & Pelei Thessaliae regis filius. Sed propter cognationem Theys, yos, nominis uidetur fabulandi materia nata, ut hæc pro illa usurpetur. Phylace.] Eminuit, & Phylace non procul à Thebis Phthiotidis, quæ dedit Proteislaum, qui omnium primus eum sua nauī impulsus, in littus Troianum emicuit, cæsusq; fuit. Ab hac ipse Phylaceius dictus fuit: & ab Ouidio matres Phylacides. Vrbs sita est ultra montem Othryn ad ortum, huic uicinia est Pyrasus, dicta Demetrium, à Cereris fano nobili XXX. passus ab urbe.

Quæ tetig.] Metonymia, continens, pro contento, significat, ut dixi, Proteislaum. Prima pi.] prima nauī, materia pro re confecta. Rhæteia.] Troiana. Duo sunt promontoria Troadis, Rhæteum, & Sigæum, in quorum altero Ajax, altero Achilles sepultus fuit. Ceterum Plinius Phylacen in Magnesia collocat, quæ Thessaliæ annexa est. Sed Rhæteia littora extra sinum sunt. Rhæteo, Dardanio, & Arisbe habitata oppidis. Pteleosq; Pteleon nemus Plinius statim ad sinum Pelasgiæum recenset. Thebæ Thessaliæ, inquit, nemus Pteleon, siue Pelasgiæ. Pteleos inter Antrona, & Alon fuit, ab ulmo arbore, ut uidetur *πτελέα*, à qua fortassis apud Theocritum. Pteleaticum unum nomen inuenit, aut Ptelea Ephesia, uel ipsa Epheso, quæ & Ptelea aliquando dicta fuit. Antron urbs est Magnesiæ Thessaliæ regionis, quæ & Antronia, circa quam proceri asini gignebantur. Vnde Antronij asini in proverbum abiēre, de robustis, & corpulentis, sed nullius ingenij hominibus.

Dorion.] Strabo scribit, Pteleon non magis habitari, & coloniam fuisse aduenarum de Pteleo Thessalico. Sed Dorion alijs capus, alijs mons est, & à Plinio in Magnesia, quæ Thessaliæ est annexa, statuitur, inter oppida. Dorion, inquit, Melitea, Phylace Dorium uerò tum quoq; eminuisse, ait Lucanus, quod mirū. Sed Strabo nulla extare uestigia huius author est. Constat ab Homero in catalogo significari locum in Messeniæ Aulone. Verba Homeri sunt in Catalogo.

καὶ πηλεδον, καὶ ἔλ, καὶ δώριον,
 Pausanias etiam intra Cyparissias, & Andaniā ultra flu-
 uiiū Electrum, uersus Cyparissias, ruinas Dorij ait ostēdi.
 Idem etiam à pylis Arcadicis quatuor M. pass. fluuiū ab-
 esse prodiit nomine Balyran, quod in illā abiecerit lyram
 Thamyris, in cruciatu, & aegritudine cæcitatē, de quo
 mox dicturi sumus. Ira fleb. Pi.] Poëta & nomina, & fa-
 bulas confundit, cum enim loquatur de Dorio siue Dotio,
 ut quiddā legunt in Magnesia, atterit illico fabulā Thamy-
 ris, qui abiecerit lyram in fluuiū Balyram, qui à Pylis Ar-
 cadicis, ut dictū est, quatuor M. passuū abest: & Dorij rui-
 nā ostēduntur uersus Cyparissias, aut Triphyllia, quæ E-
 lis. Hoc uerò loquitur loco, de Dorio Theſſaliæ, ad quam
 tota narratio spectat. Sed de hac discrepantia paulò post
 dicemus. Aiunt hūc Thamyriū filiū fuisse Philammonis,
 & Arsiæ, uel ut nonnulli Argiopæ, nymphæ Parnasidos,
 uel, ut alij, Eratus Musæ, primus fertur libidine arsisse in
 mares, natione Thrac, & poëta, cuius in Theologia uer-
 sus ferūtur ad tria millia, & eū Musis eum de canis lau-
 de certasse ab Homero scribitur, atq; ob id oculis orbatus
 fuit. In prouerbiorū Græcorū uolumine de eodē refertur,
 cum formæ præstantiæ omnes superaret, initio in mascu-
 lam libidinē raptus, accensusq; fuit. Inde Musas adama-
 uit, ac cum eis de carminibus certauit & quidem his cōdi-
 tionibus, ut uictor earū cōplexu potiretur, uictus, quod eis
 uideretur inuicem pateretur. Superatus ad postremū oeu-
 lis priuatus fuit, & Lyræ: unde prouerbiū nauū Thamyras
 infamē in eos, qui præter ingenium propriū aliquid moli-
 untur. Addunt quiddā, de Argiopa nympha Thamyra ma-
 tre, cum grauida à Philammonē non reciperetur, ut uxor,
 migravit in Thraciam ad Odryſſas. Hanc fabulam alle-
 goricē sic reddunt Thamyram amisisse oculos morbi diu-
 rurnitate, id quod & Homero accidit, sed hunc nihilo se-
 gnius carminis studium profequitur, illum uerò uictum
 oculorum cruciatu, & animi aegritudine poëtica curā ab-
 iecisse. Homerus lib. Iliad. β. scribens, quos populos se-
 cum ad Troiam Nestor adduxit.

καὶ πηλεδον, καὶ ἔλ, καὶ δώριον ἐνθάτε μῦσαι,
 ἀντομίναι, θάμυριν τὸν θεήικα παῖσα ἀοιδῆς
 οἰχάλινθερ ἰντα παρ' εὐρύτα οἰχάλιν,
 φεῦτο γὰρ εὐχόμεν ὀνισσέμερ, εἴπερ ἄν αὐταῖ
 μῦσαι ἀείδοιεν κερὰι διὸς αἰγιόχοιο
 αἱ δὲ χολώσασθαι κηρόν θύσασ, αὐτὰρ ἀοιδῆν
 θεοπεσίην ἀφείλοντο, καὶ ἰκτελάθον νιβαρισήν.
 hoc est interprete Iachimo Camerario.

Qui Pteleonq; tenent, quiq; Ampigeniam, Helosq;
 Et qui Dorion, Aonides ubi tempore prisco
 Oblatum Thamyrim spoliarunt carmine Thracem.
 Oechalia hic ueniebat ab Euryio Oechalieius,
 Iactabat ipsas se cantu uincere posse
 Cantantes Musas natus Iouis alitontanis.
 Ergo ille irata cæcum fecere, modosiq;
 Eripuere admirandos uocisq; Lyrasq;.

Suidas, fabulam modò redditam his uerbis refert. θάμυ-
 ρις ἢ θάμυρας, θεῶν ἐξ ἡλιονίων τῆς ἐν βρύγνοις πόλε-
 ως, ἡδὲ φιλαιμῶνος, ἡ ἀριστοῦς, ἰπποποῖος ὄγλου, πρό-
 ὀμῆρ. καὶ ἡ ἄλλης, πῆμα πῆμα, εἰ ἡ ἀπὸ ὀδύσσους ἕτος
 ὁ θάμυρις ἐπειθὲ εἰς τὰς μῦσας ὕβρισε, ἐπιρῶθῃ. φέ-
 ρεται δὲ αὐτῆ θεολογία, εἰς ἔπη γ. καὶ πρῶτος ἡράκλῃ
 παλαιὸς ὀμνῶν τῶν μα, ἡδὲ καλλιπύς, καὶ μάγνη, &
 οἱ δὲ ἡρώτα φασὶ τινὰ τῶν ἀνα ἔχον μῶθος ἑραδῆ
 ναί. οἱ δὲ, λατῆρ φασὶ ἑραδῆναι πρῶτα χρυσία πῆ
 τῆ

πέλεπ, ἡδὲ, οἱ δὲ, ἰτακίωτας πρῶτος κατ' ἐνάγκη
 στρατίας εὐρέθῃ τῆτο. κατὰ δὲ ἀλήθειαν, αὐτὸς ὁ
 σὺν πρῶτος ἡράκλῃ γκρυμῆδης. Θάμυρις καίνας,
 ἐπὶ τῶν κατὰ σύνειμ παρὰ ὄρα διὸς ἴων παρὰ τῆσ.
 Ouid. item Amorum 3. Glareani iudiciū huc quoq; qua-
 drat, qui idem propè morum multò anti annotauit, cuius
 uerba operæ precium quoq; est hic adscribere. si appendi-
 cis loco de Thamyra illud addidero ex uaria historia Io-
 annis Tzetze, quod κοσμογενεῖα, id est mundi creatio-
 nem scripserat quinq; millibus uersuum. Cum autem esset
 homo arrogans, nec sibi ingenio parem ullum crederet,
 & uiderent poëma intercider, fabulati fuerunt, eum can-
 tu cum Musis certasse, atq; iratas eum occassisse. Hæc il-
 le. Porro Henrici Glareani uerba sunt. At quæ hic sequū-
 tur, inquit, haud scio, an eodem modo defendi queant, quā
 do poëta Græciæ nomina, & fabulas cum locis ita cōsun-
 dat, ut nihil discriminis sit reliqui. Notū est Homeri in ca-
 talogo carmen, de Pylis sub Nestore in Peloponneso.

καὶ πηλεδον, ἡ ἔλ, καὶ δώριον, ἐνθάτε μῦσαι
 ἀντομίναι, θάμυριν τὸν θεήικα παῖσα ἀοιδῆς.
 Noster hic poëta in Theſſalia omnia ponit & nomina, &
 fabulas, cum in Peloponneso ea atq; adē Achia facta ab
 Homero dicantur. Quidam hunc locum excusatum iri
 putant, si pro Dorion, legant Dotion. Nam Dorion qui-
 dem esse in Peloponneso propè Messenios in ipsis adē
 Pylis, de quo loquatur Homerus, ubi Thamyriū uictum
 multarunt Musæ, sed Dotion esse Theſſaliæ campum, de
 quo posse hoc loco intelligi. Verūm hoc nihil ad fabu-
 lam. Imò nec sequentia de Thebis Bæoticis ad Pibioti-
 cas applicata ullo pacto defendi possunt. Concedatur hoc
 poëta in opere imperfecto, qui hæc, & huiusmodi alia e-
 mendaturus, si licuisset per sceleraum Neronem, erat.
 Phiribus de his sollicitum esse non est opus. Hæctenus
 Glareanus. Siue igitur hic Dotion, siue Dorion legas in
 Theſſalici, neutro fabula refertur potest. Plinius libro
 quarto, capite quinto, in quo oppida Achaiæ recenset, in
 Messenia, quam dicit duodeuiginti montium esse, intus au-
 tem, inquit, ipsa Messene, Itome, Oechalia, Arena, Ptele-
 on, Thryon, Dorion, Thamyra uatis clara temporibus.

Thrachui.] Quin & illud de Thamyra adscribatur
 ex 4. Statij.
 Getico, quos flebile rati
 Dorion, hic fretus doctas anteire canendo
 Aonius, multos Thamyras damnatus in annos
 Ore simili citharāq; quis obuia numina temnat?
 Conticuit præceps, quis non certamina Phæbi
 Noffet, & illustres satyro pendente Celenas?

Trachin.] Trachin, quæ & Trachus, sub Oeto monte
 à salebris appellata, siue asperitate, & duricie. τράχης πό-
 νις θεοσάνας, ὑπὸ τῆρ ὀστῆρ, ὑπὸ ἡρακλῆς, ἡ ἰδῆτα,
 καὶ ὄνομα δῆσα διὰ τῆρ τραχύτητα, inquit Strabo.
 Trachus tum quoque emerſit. Melibæa.] in Magnesia
 item est Promontorium, ait Pli. Acantium, Oppida.
 Melibæa, Rhyzus, Erymne & Patria Philoſteta Pæan-
 tis filij, qui unus fuit ex comitibus Herculis. Hic moriens
 in mōte Oeta illi mādauit, ne cui mortaliū reliquias cor-
 poris sui mōstraret, atq; huc eū iureiurando adēgit, dona-
 uitq; ei Pharetram suam, arcum, & sagittas felle hydræ
 Lernæ imbutas. Postea Græci oraculo Delphico moniti
 fuere, ad euerſionē Troiæ sagittis Herculis opus esse. Phi-
 leſtetes inuictus, & de Hercule interrogatus, primo nega-
 uit se quicquam de eo scire. Tandem cōfessus fuit, eū mor-
 tuum: &

uuum: & cū urgeretur uehemētius ad prodendum sepulchrum, ne periurij teneretur, ictu pedis locū indicauit. Ipse inde ad Troiam deducitur, cū solus sagittis, Lernæa fame timētis uti nequibat, casu unius sagittæ in pedē, quo Hercules sepulchrum monstrarat, uulnere propē immedicabili affectus fuit. Inde cū factor pedis ē uulnere ferri à Græcis non posset, in Lemno relictus fuit. Postea cæso Achille Vlyses in Lemnū regressus, sagittas unā cū Philocteta ad Troiam reduxit. Capta iam Troia, ne in patriā eger rediret, dolore impeditus, in Calabria uertit iter, ibiq; Petiliam cōdidit. Melibœa] Sunt qui produnt, Philocteten ob seditionē profugū, hunc Lucaniæ sinū tenuisse, & Petiliā aduersus omnē uim uicinorū egregie munuisse, metropolim Lucaniæ ἢ πετιλία, sribunt Græci, ἢ τῶν λυκαίων μητρόπολις φιλοκτήτης ἐστὶ νῆσιμα, κατὰ θάλασσαν ἐπιπέδον τὸς ἴσος μελιβοίας. Est & Melibœa præter littorale oppidū Magnesiæ, etiam uicus in mari Lacomico. Ostendimus Philocteten Præantis filium fuisse. Euenit aliquādo quod eum in Lemno ad arā Mmeruæ Aurea, hydræ morsu uulneratus esset, fuerit eo immedicabili uulnere tardior factus, & à Græcis ibi relictus. Nouerant serpentū morsibus tactos, nisi à Vulcani sacerdotibus, illic curari non posse. Pindarus Troiæ captæ gloriam Philoctetæ tribuit, ὠδίων, ἄ. additq; eum ex Lemno profectum, & ab hulcere adhuc macilentum, sūu quæsitum ad Troiam uenisse.

φραυτι δὲ λαμνοθεμ ἔλ-
 ,, νει τέρρομενον μεταλλάσ-
 ,, σοντας ἰλθῶν
 ,, ἤρωας ἀνθῆς πω-
 ,, αντὸ γόν τοξότου,
 ,, ὃς πρίμοιο πόλιρ πέρ-
 ,, σεμ, τελευτάσῃ τε πόνουρ Διανταῖς.

Quo quidē loco addit interpres, φιλοκλήτης ἀνδρῶν τῶν πέρην, idem huic affirmat Lycophronis enarrator, sed quo pectō, quōue casu acciderit, annotat s. holiastes authoris Cassandra, ἀχθῆν] ἢ ἐν λυκαίᾳ τῶ φιλοκλήτης, τοξίτη, ἢ μονομάχου ἀνδρῶν, ἢ ἀλλῆξανδρου, ἢ πρώτος μὲν] χρεῖς ἀλλῆξανδρου ἢ κέρτε φιλοκλήτης. δεύτερον δὲ τοξίτησ ὁ φιλοκλήτης βάλλει κατὰ χεῖρά λαίον τῶν ἀλλῆξανδρου, ἐνδὺς δευτέρου οἴου ἀφῆς, ἐνυόσῃ τῶ τῶ τῶν δεξιῶν ὀφθαλμῶν, ἢ τρίτῳ βέλει κατὰ τῶν σφυρόν πέρην αὐτῶν ἀνερεῖ. hoc est, abductus ex Lemno Philoctetes, certauit cū Alexandro sagittis. Hic prior emisso telo à Philoctete aberrauit. Deinde Philoctetes diuerberat leuā manū Alexandri. Mox iterū misso telo excussit illi dextrū oculū, ac terribilē, ἄλο ἢ ἀπῆρα πλάτα ipsum trucidauit. Atq; hęc quidē ὁ καύσαν Lycophron eū ἀνθόπιτου uocat. Melibœa, for. fa. Her.] Re uera fortis, quod Troia nō nisi arcu, & sagittis Herculis præsentibus capi nō posset. Pretioq; nef. L.] Oraculū à Pythia relatum erat, quod iussit Hercules cū omni bellico apparatu in Oetām montē deferri. Porrigitur is mōs ab oru in occasum solis à Thermopylis in Ambraciū usq; sinum recto tractu. Huic ille sentiens, uiuusq; impostus cū iam omnem spem uitæ abiecesset, facē admoueri iussit. Cæteris triste ministerium recusantibus, Philoctetes, qui ab eo arcū, & sagittas dono acceperat, pyræ ignem admouit. Sūt qui tradant Philocteten postea ab eo sagittā, & arcum dono ob id accepisse, quod facem iniēcisset. In quibusdam Græcorū commentarijs reperio, arcum, & sagittas Philoctetæ relicta, ob Præantis patris eius in decessu in Herculem merita, non ob admotā facem in Oeta: & ipsum Hercule

arcum à Teutaro Scythia accepisse, bubulco Amphitry-
 onis, à quo etiā arē iaculandi didicerat, ut & ipse Lycophron prodidit. Addatur & illud additamenti de uulnere, & iactatione Philoctetæ post excidiū Troianū. Vetus Orpheus tradit Machaonē eum in Lemno sauciū medicatum fuisse. Iam uerò quo casu & fortuna, in Italiam fuit delatus euerso Ilio, ita annotauit Lycophronis enarrator. μετὰ δὲ τῆν ἰλίαν πόρθουρ, μενεδῆυς, φείδιου πότε, ἢ ἀντιφ, κὼ ὁ ἐλαφύνορ, κὼ φιλοκλήτης, κέχρη μιμα] κοινῆ ἐπλευσαν. εἶτα μενεδῆυς μερ εἰς μῆλον ἑλθῶν βασιλεύει, τῶ ἐνὶ βασιλείᾳ ποσειδάων] τετελευτήσαντι. ἀντιφ, ἢ ὁ θεοσαλου εἰς πελαγονε ἑλθῶν, χῶραρ κατὰ χῶρ θεοσαλιᾶρ ἐπαύεσε. φείδιουπος δὲ μετὰ κῶρ ἐξῶθεῖς, περὶ τῶν ἀδριᾶρ, εἶτα περὶ κῶρ, ἐνεὶ κατῶνησερ. ἐλαφύνορος δὲ ἀποθανόντ ἐν τρωίᾳ. οἱ σὺρ αὐτῶ ἐκρίφοντες περὶ τῶν ἰώνιουρ, ἀπολλωνίᾶρ κατῶνησερ, τῶν ἐρ ἡπείρω, κὼ οἱ τῶ τληπολέμῳ ποροίσχοσι κρήτη, εἰθ ὄπ' ἀνέμων ὄθεντες, περὶ τῶν ἰβηρικῶν νήσορ ὠνησερ. ἐρ δὲ περὶ τῶν ἰσθμῶν εἰσέρου, ὅτι οἱ τῶ τληπολέμῳ ἀποσώθησαν εἰς ῥόδορ, τῶ αὐτῶν κατὰ τῶν, κὼ ἡγυνῶν τληπολέμου φιλοκλήτῳ μεγάλῳ δαρσάσῃ, ἀγῶνας ἐπὶ τῶ ταυτῆς ἀνδρῶν ἐν θεοῖς κὼ πῶδες ἡγυνίζοντο, ἢ ἐν νῆοις λευκοῖς φηλοῖς ἐσφόντο. οἱ τῶ πρωτεσιλῶν, εἰς κελῆνρ ἀπερῶν φησι κλησίον πεδῖον κῶ ἀφῆρ. φιλοκλήτης δὲ ἐξῶθεῖς ἰταλίᾳρ εἰς κῶμπανδῆς, κὼ πολεμῆσας λευκανδῆς, κλησίον κρότων, κὼ θωρική, ἢ κρημνισῶρ κατοκίᾳ. κὼ πῶθεῖς τῶν ἄλλῃς, ἀλαῖς ἀπόλλωνος ἱερῶν ἡῖσε, οἱ κὼ τῆξρ αὐτῆ ἀνέθελο, ὃς φησιρ ὠρίων. οὐτωσι ὁ φιλοκλήτῳ ἀναιρέται. πρὸ γὰρ τῶ πορθῆνῆν κῶ ἰλιουρ, ἐν πῶ λῆνῳ ἀχαίνῳς πόνους τινεῖς ἐλθόντες εἰς ἰταλίᾳρ, κατῶνησερ. μετὰ δὲ ἰλίαν πόρθουρ πῶνησερ οἱ ῥόδορ ἄλθορ ἐκῆσε, ἢ ἐπολέμησαν πρὸς τῶν ἐν κελῆνῳ μετοικῶς, εἰς ῥόδοις βουθῶν φιλοκλήτης ἀναιρέται. Idem enarrans hunc Lycophronis uersum.

ἀνωτρίας γῆς κερχίον βεβρωμένου.
 In hęc sententiā scribit. Vbi nūc Roma est ac regio iniitio Onotria appellata fuit, in qua Philoctetes post euerfione Ilij habitauit, ut Dionysius, Dion, & omnes, q res Romanas scripserūt, referunt. Iam uerò & illud nequaquā otiosè prætereundū, quod nomen Philoctetæ minimè simpliciter à ueteribus sit acceptū, cū auarū, & cupidū possessiōnū signet. Et interdū ab huius Philoctetæ morib. qui circa pedē natrice, aut uenenata sagitta laesus, in Leno subsegit, reliquis Græcis ad Troiā profectis multa dira imprecatius, quod unus in ea insula ab ipsis desertus esset, prouerbiali specie usurpari potest. Quare Cicero ad hęc alludēs historiā, Trebatū, Casarē in Britannia proficiscenti non subsequente, lib. 7. epistol. famil. Philocteten uocat. Itaq; qui simulata in ualitudine, corporis, aut animi ægritudine, aut morbo aliquo, ut apud ueteres, ita hodie quoq; Philoctetæ dici possunt. Hinc Cic. eū alicubi Philoctetē uocat, qui patriæ suæ diras, sicut ille fecit, imprecat. Ouidius Dure Philoctete, licet exercere, meumq; Deuoues sine sine caput. Caterū Ciceronis uerba si quis requirat, legat epistolā ad Q. Fratrem lib. epistolarum 2. Certē mollis hic, & effeminatus fuit habitus, id quod etiā testatur Marialis & Aufonius. Sed ista plusquā satis de Melibœo Philo. Melibœa fo.] patria igitur Philoctetæ fortis Herculis sagittis, quæ illi pretium fuerant accensæ nefandæ pyræ iunc quoq; emerfit. Olim La-

Saucius ille tamen, fer opem matertera, dixit
 Autonoe, moueant animos Aëtaonis umbræ.
 Illa quis Aëtaon, nescit, dextrarq; precatu
 Abstulit, Inoo lacerata est altera raptu.
 Non habet infelix, quæ mari brachia tendat,
 Trunca sed ostendens deiectis uulnera membris,
 Aspice mater, ait, uisis ululauit Agaue,
 Collaq; iactauit, crinemq; per aëra mouit.
 Auulsumq; caput digitis complexa cruentis
 Clamat io, conites, opus hoc uictoria nostra est.
 Persius Satyr. prima, de Penitheo, technitas, & Bacchi
 Dionysia fastidiente, atq; infestè persequente,

Ergo abrupt. pa.]
 Clausula narrationis
 de locis & urbibus po
 stea conditis, quæ in
 Thessalia emenserunt,
 ubi stagnū, quod hic
 paludem appellat, per
 fossis uel ab Hercule,
 uel à Neptuno angu
 stijs, uel alio casu di
 uulsis inter Ossam, &
 Olympum, in mare e
 gni, rupit, unā eū ineluis
 al. it. fluminib. quæ in mul
 tos amnes inde disces
 serunt. Hæc nunc longo ordine describit, atque ita hanc
 narrationem dilatat. Purus Aëas.] Enumerat amnes
 plures Thessalia, quàm ab Herodoto recensentur: uerū
 is tantum quinque celeberrimos commemorat, cum hinc se
 rē omnes, tum claros, tum obscuros narret, in quos lacus
 is abruptus discessit, hoc est, in uarias plagas regionis eru
 pit. Aëas parui gur.] Aëanem limpidum dicit modis
 cis alueolis in mare Ionium influere. Aëas non ex Thessa
 lia, sed Macedonia montibus Candauis oriur, ac circa
 Apolloniam Ionio miscetur. Flumen Aous, ait Plinius, à
 quibusdam Aëas, cognominatū: Apolloniam, quondam
 Corinthiorum colonia, 7. M. pass. à mari recedens. Vi
 detur hic potius in Adriaticum, quàm in Ionium excurrere.
 Auectæ pa. Ili. d.] Periphrasis, Inachi patris Iur, aue
 ctæ per Iouē, postea Iſidis nomē sortite in Aegypto Ina
 chus amnis est celeberrimus Peloponnesi, qui per Argiuū agrū in
 sinum Argolicum in orium exit. Plinius lib. 4. cap. 5. de
 scribens sinum Argolicum in Achaia. Qui sequitur sinus
 ad Scylleum inquit, Argolicus appellatur, traiectu L. M.
 passuum, idem ambitu C. LXXII. M. Oppido Boëa, E
 pidaurus. Lūmera cognomine: Zarax, Cyphanta portus.
 Amnes Inachus, Erasimus, inter quos, Argos, Hippium co
 gnominatum Fuit Inachus primus Argiuorum rex, à quo
 Inachus fluuius nomē accepit. Ab hoc ipsi Argiui Inachi
 dæ dicti fuere. Scribit, *ἠὲρ ἠὲρ ἠὲρ*, author, hunc flu
 uium Camanorem initio uocatum, & quidem hanc ob
 causam Inachum ad postremum appellatum. Inachus ex
 Oceano prognatus, filia Io à Ioue corrupta, ipsum Deū
 conuictis multis persecutus fuit, & abeuntem ex interual
 lo fuit secutus. Iuppiter indignum ratus, se ab homine au
 dire, & ferre contumelias, Tiphonem unam furiarum in
 eum misit: atq; ita cæstro cœctus, in amnem Camanorem,
 nuper Aliaconē uocatum se præcipitem dedit. Cæterū,
 ut ad historiam regrediamur, constat hūc omnium primum

Ergo abrupta palus multos discessit in amnes,
 Purus in Occasus, parui sed gurgitis Aëas
 Ionio fluit inde mari, nec fortior undis
 Labitur auectæ pater Iſidis, & tuus Oenen
 Penē gener crasis oblimat Echinadas undis:
 Et Meleagrean, maculatus sanguine Nefsi
 a Euenos Calydonia fecat, fert amnem citato.
 Maliacas Sperchius aquas, & flumine puro
 Irrigat Amphryfos famulantis pascua Phœbi:
 Quicq; nechumentes nebulas, nec rore madentem
 Aëra, nec uentos tenues suspirat Anauros:
 Et quisquis, pelago per se iam b cognitus amnis
 Peneo donauit aquas, & gurgite raptō
 Apidanos, nunquamq; celer, nisi mistus Enipeus.

Et raptum uitulū caput ablatura superbo

— Bassaris.

Bassaridem, hoc loco poeta, Agaueu Bacchiam uocat,
 quæ furore, & temulentia percita, ei omnium prima ca
 put abstulit. Atque hinc à Luclu, Penitheus sortitus
 creditur nomen. *ἠὲρ ἠὲρ*, luclus. Persius eum
 uitulū nominat, ac Ouidius aprum scribit ipsi uisum
 fuisse eum.

Ille mihi feriendus aper.

Supremo ig.] busto, ac sepulchro. Quæsta quod.]

Quod non plus superesset, quod rogo imponeret, ubi iam
 restituta fuit.

Argis Hippis regna
 se, ut modò memini.
 Huius filia Io à Phœ
 nicibus nauis est, in Ae
 gyptum delata, qui uē
 ditus per citum mercā
 bus, regā inde puellā,
 quæ cū æqualibus ad
 litus spectandi studio
 descenderat, ui raptā
 secū deportarunt. Ae
 gyptij, ad quos delata
 fuit, sub Iſidis nomi
 ne: quia tritici, & hor
 dei usum prima ipſi

genii demonstrassent, & leges, societati humana uiles pro
 posuisset, diuinos ei honores decreuere. Unde fabulā di ma
 teria potius prebita fuit. Auectæ Iſidis.] Huius filia Io
 credita fuit, quā cū Iuppiter uitiasset, & in Creid auerſif
 set, Iuno pellicis impatiens, infestè eā persecuta fuit. Hinc
 illud in fabulandi eū occasione cœcessit, Io Inachi flu
 uij filiam fuisse, & Iunonis metu in uaccam transforma
 tam, quā cum illa à marito dono accepisset, cæstro immis
 so tandiu tantopere exagitata, ut furore correpta nuf
 quam cōsistere posset, donec in Aegyptum transfuectā,
 Iſidem deā mutata fuit. Ab Inacho, Inachium oppidū Pe
 loponnesi, inter Scylleum promontorium, & Iſthmum, &
 Argos Dipſium alio nomine dictum. Ipsa Peloponnesus.
 Inachia appellatur. Sed quid hic Inachus, ad Thessaliā
 faciat non uideo. Verū hoc propius, quod Micyllus ex
 Hecateo annotauit, quod loquatur de Inacho amne, quā
 ex iſdem montibus Macedo descendit, unde Aëas, licet u
 trinq; fabula confundat. Tuus Oenen.] Auerſio ad
 Oeneum tuius gener Achelous quoq; tunc amnem effice
 bat. Fuit autem Oeneus Porthaonis filius Aetoliæ rex,
 qui ex Althea Theslij filia, Meleagrū, Tydeum, & Deia
 nira suscepit. Hanc inter omnes procos amauit Achelous,
 eiq; desponsa fuit, & inde Herculi. Certamine inter eos
 orio atq; Archeloo superato, illa Herculi cessit. Fertur &
 ipse Achelous Aetoliæ rex fuisse. Alij Oceani, & Terræ
 filium eum fuisse fabulantur, duobus cornibus insignem,
 & superatum ab Hercule, quamuis in uarias formas se
 mutasset, uno cornu spoliatus fuit. Archelous fluuius est,
 è Pindo defluens, atq; Ararniā ab Aetolia diuidens, &
 Artemicam insulam assiduo terræ inuectū continenti an
 nectens. Hinc regio finitima amni Paracheolis uocatur,
 quam amnis perfundit. Hæc inundatio cum agrorum li
 mites sæpè confunderet, contentiones de terminis inter ui
 cinos exorta fuerunt. Et cū nulli essent arbitri, non
 legibus

A legibus, sed armis lites dirimebantur. Hinc fabulandi occasio data, Herculem Acheloum singulari certamine superasse: ac Deianiram uictoriae primum abstulisse. Adhuc, alterum eius cornu confregisse: nam Hercules Oeneo affinitate coniunctus, factis aggeribus, & aquarum ductibus, fluuium agros antea magna damnantem constrinxit, & ex duobus alueis, quorum flexus à poetis cornua dicuntur, siccauit alterum. Penè gener Achilous, cui Deianira desponsa quidem fuerat, sed Herculi in matrimonium cefsit,

Oblimat Echinad. un.] Docui paulò antè Acheloum ex Pindo monte oriri: hic inde per Dolopiam delabens Argos Amphiloichicos primo, mox super Acarnanum campum superuè urbem Straton, Oeniadasq; interfuit, & ad postremum in mare contra Echinades exit. Cum Phormio Atheniensium dux tertio belli Peloponnesiaci anno, in Acarnania mediterranea hostiliter cum una cohorte Messeniorum, & altera classiariorum irrupisset, solos Osinadas Acarnanum hostes per hibernas pluuias, eorum terram Acheloo stagnante, inuadere nequiuit. Hanc terram Alcmaeon Amphiarai filius, post matrem interfectam tenuit, atque ea statim ipsa nomen ab Acarnane eius filio est adeptus. Penè gener.] Diximus modo, Acheloum pene generum Oenei à poetis uocari, quod Deianiram ei adductam, Hercules interceperit. Quod commentum huc spectat. Hercules in Oenei gratiam Acheloo amne plurifariam diducto, Calidonium agrum sagaci corruatione feracissimum reddidit. Hinc Græcis quæsitâ materia fuit fabulandi omnia ea, quæ de Hercule & Acheloo, & eius altero cornu prodita sunt. Verum fidei magis consentaneum est, eo merito Deianiram Herculi connubio locatam, quàm impetratæ affinitatis id hostimentum fuisse. Echinades oblimat.] Echinades insulæ sunt modicæ Acarnaniæ obiscentes, contra ostium Acheloi fluminis, qui tantum arenæ è Pindo, tantum glebæ ex Acarnania agris secum in mare defert, ut earum conuectâ hæ insulæ nascantur. Plinius lib. 11. cap. 85. Nascuntur enim, inquit, nec fluminum tantum inuectu, sicut Echinades insulæ, ab Acheloo amne cõuectæ, maiorq; pars Ægypti à Nilo, in quam à Pharo insula, noctis & diei cursum fuisse, si Homero credimus, sed & recessu maris, sicut eidem de Circeis. Ouid. lib. 2. Metam. inuolucro fabulæ, uerum inuoluit, factasq; insulas scribit à Naiadibus, quod hæ insulæ, fluuiò Acheloi aggestæ sint. Stat. Thebaidos 2.

Turbidus obiectas Achelous Echinadas exit Stephanus Echinades ab asperitate, uel copia Echiorum, uel uate Echimo, dictas credit. Est & Echinus Stephano oppidum Acarnaniæ, non procul ab ostio Acheloi, unde Echinadibus nomen factum uerisimilius est. Echinus, inquit Plinius, & in ore ipso, colonia Augusti, Actium, cum templo Apollinis nobili, ac ciuitate libera Nicopolitana. Thucydides libro secundo. De Acheloo, & Echinadibus. ὁ γὰρ ἀχελὺς ποταμὸς βέωρ ἐκ πίνδου ὄρους διὰ δολοπίην, καὶ ἀργαῖον, καὶ ἀμφιλόχων καὶ διὰ τοῦ ἀκαρνανικοῦ πεδίου. ἀναθερ μὲν παρὰ στρατόρ πόλιν, ἐς θάλασσαν διεξίεισ παρὸς οἰκιστάδας, καὶ τὴν πόλιν αὐτοῦ περιλιμνάζων, ἀπορρορ ποιεῖ ὑπὸ τοῦ ὕδατος ἐν χειμῶνι στρατέυει. κείνη δὲ καὶ τῶν νήσων τῶν ἐχινάδων αἰ ποικίλαι κατὰ ἀρμεν τῶν οἰκιστῶν, τοῦ ἀχελῶου τῶν ὑβολῶν ἔσται ἀπὸ χροσμά. ὡς τις μίγας ὅμ ὁ ποταμὸς προσχοῖ

αἰ καὶ αἰ τῶν νήσων, αἱ ὑπερῶνται. ἐπις δὲ καὶ ποσσας οὐκ ἐν ποικίλῳ τινὶ ἀρ χροῖω τούτο παθεῖν. τότε γὰρ βέωρ μὰ ἐστὶ ἀλῆγα, καὶ πινδῶ, καὶ θεπερομ, αἰτε νήσοι ποικίλαι, καὶ ἀλλήλους τῆς χροσμάς ὡς τῶ ἐν οἰκιστάδων, οὐκ οἰκισμοὶ γίγονται παραλλὰξ, καὶ οὐ κατὰ σοῖχιν κείωνται, οὐδ' ἔχουσαι εὐθείας διόδους τοῦ ὕδατος ἐς τὸ πέλαγος, ἔξωμοι δ' εἰσὶ καὶ οὐ μὲν γάλα. Λέγεται δὲ καὶ ἀλφειῶν τῶ ἀμφιλόχων, ὅτε δι' ἀλάδων αὐτορ μετὰ τὸν φόρον τῆς μητρος, τὸν ἀπόλλων τῶν τῆν γῆν χρῆσαι οἰκείρ, ὑπεπευτα ἔσται εἶναι λύσιρ τῶν δειμάτων, πρὶν ἀρ εὐρώδ' ἐν ταύτῃ τῇ χώρᾳ κατοικοῦνται, ἢ τις ὅτε ἐκτενε τῆρ μητέρα, μή πω ὑπὸ ὕλιν εὐρώδο, μᾶδε γῆν, ὡς πῶγε ἄλλης αὐτῶ μεμιασμένους. ὅδ' ἀπορροῖ, ὡς φασί, μῶδης κατενόησε τῆρ πρόσχωσιν ταύτην τῶ ἀχελῶου. καὶ εἰδῶναι αὐτῶ ἡκανῶ ἀρ κείωνται δὲ αἰται τῶ σωμάτι. ἄφ' οὐπερ κτείνας τῆρ μητέρα, οὐκ οἰκίωρ χροῖον ἵπλανατο, ἢ πατοκίωδ' ἐς τῆς περὶ οἰκιστάδας τῶ πῆρ, ἔδουρθευσε τε, ἢ ἀπὸ ἀκαρνανῶ ποταμὸς ἔδουρθε, τῆς χώρας τῆρ ἐπὶν μίγρ ἐγκατέλειπε. Quorum uerborum hic ferme sensus est. Achelous fluuius, ut supra dictum est, ex Pindo monte, per Dolopiam & Agrorum, Amphiloichorum, & Acarnania planiciem delabitur, & circa urbem Stratum influit in mare Ionium ad Oeniades, ac circa urbem stagnans, hyeme per aquas inuium, perplexumq; iter facit, ad ductandum exercitum per ea loca. Contra Oeniades iacent in sula multa Echinades, parum admodum, aut nihil distantes ab ostijs Acheloi, quare cum amnis is sit ingens, semper alluit ipsas insulas, quæ continens fiunt, estq; spes breui fore, ut hoc ipsum ijs accedat. Ipse autem aquarum impetus ingens est, multus, & turbidus. Insula uerò densæ, ac ne inter se ob effusum fluxum commisceantur, in ipsa serie alternante quadam uarietur inuicem coniuncta sunt: neque ordine iacent, neque rectos decursus, ac transius habent in pelagus. Desertæ iacent, & exiguæ. Aiume Apollinem Alcmaoni Amphiarai filio, post cadem maternam iussisse oraculo, ut hanc terram inhabitaret: subiecisse, non futurum, ut unquam his terriculamentis liberaretur, priusquam in his locis agere deprehenderetur, quæ tum à sole conspectæ fuissent, cum matrem trucidaret, neq; terrâ esset, ut quæ uel ulla alia ab eo polluta fuisset. Ille uerò addubitans, ut fama est, uix tandem aduertit alluionem Acheloi. Euenos.] Hic amnis è monte Aetoliæ Calidromo ortus, & iuxta Calydonem in mare Ionium defertur, ut Calydon media planè sit inter Acheloum, & Euenum. Nomen indeptus fertur, ab Eueno Martis filio, patre Marpessæ, qui se hunc in anmem præcipitem dedit. Ouid. Metam. 9.

Nanq; nona repetens patrios cum coniuge muros Venerat Eueni rapidas Ioue natus ad undas Fuit & Euenus philosophus, item alij duo Patij Elegiarum scriptores. Meleagræam Caly.] Epitheticus, Calydonem Meleagræam nuncupat Calydon primum Aetoliæ urbis clara regiâ Oenei patris Meleagri, à qua ipsa regio Calydomia dicta est: Abest à mari septem millium quingentorum passuum spatio. Per Calydomiam ut paulò antè memorauim, Euenus Ionium intrat. Hinc proxima sylvia, Calydomia & aper Calydonius prodigiosa magnitudinis, in ea, à Meleagro interfectus, dictus fuit. De Caledonia porro sylvia in Scotia, supra meminimus. cuius secundam syllabam, quidam per e feribunt, & o. corripunt.

ripiunt. Martial. Nuda Calydomio sic uiscera praeu-
urso. Quinte Calydomios Ouidi uisura Britannos.

Meleagræ.] quod Meleagri tum patria fuerit Cal-
ydon, tum in sylua terribilem aprum confecerit. Pro-
gnatus fuit Meleager, ex Oeneo, & Althea: quo nato
mater uisa fuit tres Parcas, foco assidentes uidere, & ma-
nu stipitem tenentes, & puero uitam, stipiti aequalem as-
signare. Althea, dilapsis Parcis, diligenter stipitem ex-
tinctum seruauit. Vbi postea Meleager euasit in uirum,
cum Diana, quod ab Oeneo spreta esset, in agrum Ca-
lydomium aprum terribilem immisisset, qui eam regio-
nem late uastabat, Meleager collecto robore iuuenum,
aprum interfecit, & eius caput Atalantæ regis Argi-
uorum filie, quæ prima bestiam uulnerarat, ut spo-
liorum portionem donauit. Auunculi cum id ui puel-
læ auferre conaretur, utrumque occidit. Itaque nun-
ciata fratrum morte Althea, doloris impatientia in fu-
rorem uersa, fatalem stipitem in ignem coniecit, quo ex-
usto, Meleager etiam exustus inuis intestinis omnibus con-
sumptus fuit. De Meleagro est legere apud Naso. libro
octauo. Historia paulo diuersus refertur ab interprete
Lycophronis. Meleagram donasse Atalantæ apri caput,
& pellem, ut primitias laborum puellæ. Inde auuncu-
los id indignè ferentes occidisse. Addit esse authores,
qui arbitrentur, non facem fatalem, illum stipitem fu-
isse, sed πυρράδα ἐνάϊας, ut ipse scribit, hoc est, le-
ctulum ex frondibus, & folijs oleæ arboris congestis aut
stipite, quem in partum, & unâ Meleagro effudit, & ex
uatum responsis diligenter seruauit. Quod si illa πυρ-
ράς, illabefactata seruaretur, illabefactatus, & Melea-
ger foret. Sin uerò corrumperetur, simul & Meleager
corruptus foret. Atque hanc quidem Altheam ægritu-
dine ob amissos fratres concepta, igne consumpsit. In-
de cubiculum ingressa ubi repperit filium extinctum, il-
lico & se quoque interemit. Euenos mac. fa. Nes.]
Retulimus loco non multum hinc diuerso, quod Hercu-
les ex Calydone cum Deianira, & Hilo filio profectus,
cum ad Euenum fluuium peruenisset, Nessum Centau-
rum circa fluuium uersantem offendit. Consueuerat is
uadandi, ac natandi imperitos traducere. Per Centau-
rum, non monstrum, sed hominem equo insidentem in-
tellige. Nessus puellæ, quam uehebat equo stuprandæ cu-
pidus, equi celeritate fratus, puellæ in ulteriores ripa uim
offerre conatus fuit. Hercules, quia cominus ingredi
interuentu fluminis prohibebatur, Nessum procul sagi-
ta transiit. Hinc poeta Euenum maculatum sanguine
Nessii dicit. Sperchius.] Hic fluuius Thessaliæ est,
è Pilio effusus, citato cursu in Maliacum sinum, uel ut ui-
detur, Pelasgicum exit. Huic Achilles comas suas uoue-
rat, si è Troia incolumis domum reuersus fuisset. Est,
& oppidum eiusdem nominis, & in faucibus Sperchij flu-
minis est, Echinus oppidum.

Maliacas aq.] Cum littora leguntur à promonto-
rio Septiadæ, per Demetriadem, & Boion, Pteleon, & Echi-
num, ad Pagaseum sinum cursus est. Ille urbem Paga-
sam amplexus, annem Sperchium accipit. Et Minyæ
Colchida petentes, inde Argo nauem soluere memoran-
tur. Ab eo ad Simium tendentibus, illa prænauiganda.
Maliacus, & Opuntius, grandes sinus. Hæc Pompo. Flu-
mine p. ir. Amphry.] Et hic fluuius Thessaliæ est, ad
quem Apollo armata Admeti regis pauisse dicitur, quod
ipsam hic quoq; subiicit. Ab Amphrysoanne, Apollo Am-

phrysius, & uates, ac Sibylla, Amphrysiæ appellantur.
Anauros.] Hic item Thessaliæ est fluuius, labitur
ex Pindi iugis, quasi absq; aura. Torrens potius, quam flu-
uius, ex pluuia aqua collectus. Omnia flumina ex himbri-
bus nata hoc nomine appellantur. Apollonijs scholiastes.
οἱ τὰρ ἐξ ὑετῶν συνήχθησαν ποταμοὶ οὕτω καλεῖν-
ται. Apollonius libro primo Argonaut. loquens de Iaso-
ne torrentem Anaurum transgresso.

Αναύρος δ' ὄν μιν τε περτα, ἴηρ καταβράζειν, ἴσσωρ
χαιμερίοιο ῥέεθρα κῆρ δια ποσσὶν ἀναύρος,
ἄλλο μὲν ἐξ ἄωσεν ὑπ' ἰλίθ, ἄλλο δ' ἐνερεθε
νάλλιπερ αὐθι πῶδιδου ἀνιοχόμενον προχῆσιν.

id est, interprete Francone Nerdeno.
Post cum torrentem pedibus transfret Iason,
Vi uates perhibent nobis, hyemalis Anauri,
Infixus cæno seruatur calceus aliter,
Alter detentus perijt fluminalibus undis.
Quos uersus nos ita ex tempore reddidimus.
Tempore non longo, ut tum fama ferebat, Iason
Fluminis ingressus ripas hybernus Anauri,
Alterum ibi ex undis agrè talare recepit,
Alterum in imo adeo fixum torrente reliquit.

Nec uent, nec neb.] Hinc Anaurus suum sortitus est
nomen, quasi absque aura, ob id, ut ostendimus paulò an-
te, quod ex pluuia aqua collectus decurrat, potius torrēt,
quam fluuius, χαιμαρρῶ. Et quisquis pe, per se.]
Sunt qui legunt, non cognitus, hoc est, qui nomen suum
secum non defert in mare, sed Peneo in ipso cursu misce-
tur. Hunc loco non multum hinc diuerso, ostendimus cæ-
ruitate ante cunctos conspicuum, & oriri iuxta Gomphos,
atq; inter Ossam, & Olympum, nemorosa conuale de-
fluere D. stad. dimidio eius spatio nauigabilem. In eo cur-
su Tempe uocantur. V. M. passuum longitudine, & VI.
fermè latitud. Peneus accipit Europum annem: sed non
recipit. Nam olei modo supernatantem, breui spatio por-
tatum abdicat: pænales enim aquas, ut Plinianis uerbis
utar, dirisq; genitas argenteis suis misceri recusat. Hunc
Europum, annem à Strab. nominatum Homerus, Titares
suum uocat lib. Iliad. 2. dicitq; non in totum misceri Pe-
neo, sed olei modo supernè tantum influere.

ὅδ' ὄγε πηνεῖδ' ὁμοίως γεται ἀργυροδίνη,
ἄλλὰ τέ μιν ἠαὐθῆρεθ' ἐπιρρεῖει κῆρ ἔλαιον.

Orcum eundem quidam etiam appellant, quod ex Styge
ortu ducere credatur. Sed de Titareso paulò post. Gur-
giter. Apidanos.] Diuersum hoc dictum est ab Ouidio,
ut cum indicio annotauit etiam Micyllus, qui Apri-
danum senem, hoc est, pigrum uocat, & tardum, & Em-
peum irrequietum Metam. 1. Apollo. Argon. 1. ἀπιδαν-
οῦ μέγαμ, & διορ ἐνίπεα uocat, quos dicit mul deor-
sum ferri, & in unum concurrere & misceri.

ἔνθα μὲν ἀπιδανὸς τε μέγας, ἢ δι' ἐνίπεος.
ἀμφὸ συμφορέονται ἀπόπροθεν εἰς ἐπὶ ἴοντες.

Nunquam ce. uif. mis. Empeus.] Testatur hoc ip-
sum & Strabo. ἐνίπεος ποταμὸς θετῆς χλίας, ὅς ἐστι
ἀπὸ τῆς ὄθρου ἀπιδανὸς ποταμοῦ ποταμὸς
ῥέοντα ἀπὸ πόλεως φασάλου. hoc est, Empeus flu-
uius Thessaliæ, qui è iugis Othrei decurrens accipit A-
pidanum annem labètem ab urbe Pharsalo. Est & alius
Enipeus in Peloponneso, eodem authore, oriens ex Σαλα-
μῶνυς ὑψώνυς, exit in Alpheum Asopus.] Circa Scio-
lum uicium est Asopus. Est alius Peloponnesi è Chromio
monte mediam Corinthi regionem præterfluens, exone-

Atatur in sinu Corinthiaco. Alius in Asia, qui unà cum Ca pro fluuio Laodicen ad Lycum fluuîi, alluit. alius item in insula Paro. Pausanias scribit Afopum hunc, de quo hic agitur, flumine ad Scolum, solere aliissimos iuncos alere. Labitur ex Citharone, atque in subiectos campos egressus, diuortia facit: rursusq; intercapedine triû stad. iterum in unum coit. Insulae, quam efficit, nomen est Oe roë, quam indigenæ Afopi filiam fuisse credunt. Phœnix & Me.] flumina Thessaliæ, ait Plinius Apidanus, Phœnix, Enipeus. Sed Melas in Thracia fluuius est, à quo sinus appellatur. Multorum re aera fluuiorum nomen est Melas, unus est in Mygdonia: alius in Cilicia, qui

eam à Pamphilia diuidit: alius in Thracia, ut iam dictû est: rursus in Bœotia è Parnasso labens, sacer Mineruæ, quod in eius ripa magna sit Oliuarum copia, Fluuii Statius lib. 7. meminit.

Palladiusq; Melas Hecateia gurgite nutrit.

Flumina.—

Hic omnium fluuiorum Græciæ ab ipso fonte nauigabilis est, atque circa æstiuum solstitium, stata accipit incrementa, perinde ut Nilus, nec longius excurrit, sed in lacus, & cuniculos delapsus modica sui parte Cephiso infunditur. Additur miraculum, quod aquæ eius oues efficiât migras, Et in Sicilia Melas alius collocatur.

Solus Titaresus.] hoc est, cum amisso suo nomine Peneo mistus, communem cum eo appellationem seruat. Homerus libro I. Iiad. secûdo, unde poëta hunc locum sum-

Accipit Afopos cursus, Phœnixq; Melasq; Solus in alterius nomen cum uenerit undæ Defendit Titarelas aquas, lapsusq; supernè Gurgite Penei pro siccis utitur aruis. Hunc fama est Stygijs manare paludibus amnè, Et capitis meniore m fluuij contagia uilis Nolle pati, superumq; sibi seruare timorem.

siccis r. ar.] quod supernè tantum innatet, & non limpida eius undis misceatur, quas poëta ἀργυροδύνας, Plinius, argenteas appellat. Hanc fa. est Sty.] Describit Ti-

Bpsit, hunc Titaresum ex Stygijs undis oriri canit, unde etiam Plinius pœnales aquas dicit, & diris genitas Penum suis argenteis misceri non recusare. Verba Homeri paulò antè citata, libet paulò prolixius hoc quoque loco adscribere.

ὄτρ' ἀμφ' ἰμαρτὸν τιταρήριον ἔργ' ἐνεμοντο,
 ὁ. ῥ' ἴς ποταμὸν ποταμὸν καλλιρρῶν ὕδαρ.
 ὅδ' ὄγε πνευαὶ σὺν μίσι γέται ἀργυροδύνη,
 ἀλλὰ τέ μιν καθ' ἑπερθεμ' ἔπει ῥέει, ἢ τ' ἐλάοιρ,
 ὄρου γὰρ δεινὸν στυγίς ὕδατος ἴσιρ ἀπορρῶξ.

Id est, interprete Ioachimo Camera.

Pinguis quicq; colunt pulchrum ad Titaresion arua,
 Flumina Penei decurrunt cuius in undas,
 Nec nitidis miscentur aquis, fluitantq; supernè,
 Non secus ac olei laices superinnatai unguen.
 Nam Stygis exoritur sacro de fonte perennis,
 Dij cuius iurare timent, & fallere numen,

Ceterum Titaresus, ut modò nobis dictum est, à Sirab. Europos uocatur, Plinio uerò, Eurotos, nisi mendum sit exemplaris. Oritur e monte Citario, cuius aqua pinguior

C à Penei limpidiissimo flumine respuitur. Atque ideo Homerus, & post eum Lucanus, & alij seruant eum è Stygis undis erumpere. Constat apud poëtas Stygem inter inferorum amnes recenseri, è quo fluere aiunt hunc, & scaturire. ὁ πνευαὸς ποταμὸς ῥέειρ διὰ τῶν τεμπῶν, ἢ ἀρχόμενῳ ἀπὸ τῆς κίτιου ὄρου, καὶ διὰ μέσουσ θεσσαλίας, καὶ τῶν λαπιθῶν, καὶ περαιβῶν, δεχόμενός τε, τὸν εὐρωπορ ποταμὸν, ὃν ὀμυρῳ τιταρήσιον ἠνόμασαν, διορίσει μακεδονίαρ κέρ πορ βορρῶν, θεσσαλίαρ δὲ πρὸς νότον, αὶ δὲ τοῦ εὐρώπου ποταμοῦ πηγῶν, ἐκ τοῦ τιταρείου ὄρου ἀρχόνται, ὃ ἔστιρ συνελξὲς τῶ ὀλύμπω, καὶ ἔστιρ ὁ μέρ ὀλύμπῳ, τῆς μακεδονίας, ἢ δὲ ὄσα τῆς θεσσαλίας, καὶ τὸ πῦλλον. Pro

taresum ab eius origine, & fontibus, & natura, quod cum ex sacratis undis Stygis scaturiat, nolit uili fluuiio commisceri, nec ab eo labefactari.

Memorem m.] originis sui apud inferos memor, non uult pati contactum Penei, quem uilem fluuium nominat. Iam uerò illud non oscitantur etiam hoc loco in Lucano obseruandum est, eum amnem, qui ab Homero Titaresus πεντασέλλαβον, & item à Sirab. uocatur, tetrasyllabû hic Titaresum dici. Superumq; si. se. ti.] Atq; hoc est, quod Maro Aeneid. 6. canit.

Dij cuius iurare timent, & fallere numen.

Styx παρὰ τὸ στυγῶν ἴδω. id est, tristior dictum est, quod animos in curarum uoraginem mergat. Huc religiosum iusurandum deorum poëticorum esse uolunt, ut qui eum iurauerit, illum annum, & diebus 9. ambrosia, & nectare defraudari. Est autem fons sacer Hesiodo, Oceani filia: siue quod eiusdem nominis alius sit apud inferos. Iouis consilio id Dij religiosum iusurandum fecerunt, ut ait Homeri scholiastes. Testatur id Iuppiter ad Iunonè, apud eundem uatem Iliad. 15.

ἴσω νῦν τὰ δὲ γαῖα, καὶ ἕρανὸς εὐρὸς ὑπερθε,
 καὶ τὸ κτεβεβόμενον στυγὸς ὕδαρ, ὃ γε μέγιστος.
 ὄρνῳ δεινὸτατὸς τε πῆλαι μακάρεσσιν θεοῖσι.

Idem Stygem κάρτερον ὄρνου. id est, effeax, ualidum, & forte iusurandum uocat libro 19. Hesiodus in Theogonia docet, quam pœnam periura numina fuisseant, animam uidelicet irrequietè, atq; eo tempore, non gustare ambrosiam, & nectar. Et post eum uelut morbum 9. illos dictos annos, extra consortium, & conuictum aliorum Deorum esse oberrandum. Ac decimo tandem anno recuperare pristinum statum. Atq; hoc quidem est, quod Lucanus hoc loco dicit, superumq; sibi seruare timorem, quod Stygem intrare non auderent, ut fallerent.

Vt primum em.] Ab annuum descriptione, transit ad primos Thessaliæ cultores, in quorum enumeratione uimis quàm grauis, et copiosus est,

Vt primum emisissis patuerunt amnibus arua: Pinguis Bœbitio discessit uomere sulcus: Mox Lelegum dextra pressum descendit aratrum. Aeolidæ, Dolopesq; solum fregere coloni, Et Magnetes equus, Minyæ gens cognita remis. Illic semiferos Ixionidas Centauros, Fœta Pelethronijs nubes effudit in antris.

quorum nonnullos etiam fabulosis periphra sibus ad delectandum describit. Vt primum e.] Postea, effusus fluminib. in alia, atq; alia maria, ut demonstratum

monstratum est, & agriam, atque adeo ipsa tellus in aprico apparere cepit, alij, atq; alij terram occu- parunt, ut pinguem relicta, atque fertilem gleba. Pinguis Bæ- bi.] A' Bæbitijs. La-

cus Bæbeis nomen suum retinuit in Thessalia: à Bebe op- pido, ut multi opinantur, condito à Bëbitijs, qui initio cir- ca eam regionem habitauerunt, ubi postea Demetrius, con- dita fuit. Homerus in Catal. Pheras, Bæben, Lacum Bæ- beidem, & Ioleum coniungit. Pheras, dico, Thessalia, quarum omnium urbium ducē facit Eumelū. Fuerunt & Phe- ræ, inter Megaram & Bæotium. *οἰδε φερας ἐνεμοντο.*

“ *παρὰ βοιβίδα λίμνη,*
 “ *βοιβυ, ἢ γλαφύρας, ἢ ἐντίμενον ἰωολύμ.* id est,
 “ Iam quicumq; Pheras iuxta Bæbeidas undas
 “ Bæbenq; Glaphyras colunt, firmamq; Ioleum.

Est enim Larissa Ioleus: Demetrius, Pagasa: Pheræ à tero- go habent Pierum ad Macedoniam protendentem.

Mox Leleg. d.] Post Bæbitios, terram, inquit, colue- runt Leleges. Plinius auctor est, Locros Epicnemidios, olim Leleges appellatos fuisse, per quos amnis Cephisus defertur in mare: lib. 4. cap. 7. Gens ipsa Lelegum, à Le- lege rege uocata fuit. Cōstat Leleges inde in Thessaliam, ut proximam regionem, sedibus mutatis cōmuniter com- migrasse. Strabo uero lib. 7. idem Plinio affirmat. Idem etiam hos Hesiodi uersus adducit.

“ *ἦτε καὶ Λοκρὸς Δελέγων ἠΐσατο Λαῶν,*
 “ *τὸς ῥά ποτε κρονίδης φῶς ἄφθιτα μῦθεα εἰδῶς,*
 “ *λεύτες ἐπηγῶς ἀλέως πῶρε Δευκαλίων &.*

Quorum uerborum hic sensus est. Certè Locrus ducta- bat Leleges, quibus Iuppiter aliquando selectos in terris Deucalionis donauit. Deucalionis, & Pyrrha regnū fuit Thessalia, teste eodem Strab. lib. 9. ut disertè etiam citat Micyllus. Pindarus Pyth. hymno 2.

“ *ὄγ' ἰνδ' ἀφύητοι*
 “ *σι γέω πῶδε κίς πῶσῶν*
 “ *τὰν ποτόνοιοι ἀνδῶν.*
 “ *ἔστ' ἀγγελάκρ, ἀνετ' οἱ χαρίτων τέλε*
 “ *γοιορ ὑπερφιάλορ*
 “ *μόνα καὶ μόνου, οὐτ' ἐν ἀνδρά-*
 “ *σι γερραφόρομ, οὐτ' ἐν θεῶν νόμοις*
 “ *τὰρ ὀνόμαξερ τράφοισα κέν-*
 “ *ταυρορ.* id est, Lonicero interprete.

Hic uero in ineuitabilia membris suis uineula prolapsus, uulgatum suscepit nuncium: solaq; nubes solam arrogan- tem, mortalemq; prolem peperit, neq; inter homines, neq; inter Deos munus ferentem, quæ nutrit Centauro nomen indidit. Ibi poëta interpres, λέλεγες γὰρ φασὶ πρότερον αὐτῶν πρὸ σαχερευμένων, διὰ δὲ τὸ ἀποικνησῆαι τῶν Ἰλλυριῶν προσγορευθῆναι ἰποικενταύροσ. hoc est, ferunt Leleges prius eos appellatos. & postea, quod equos stimulis, & calcariis ad cursum concitassent, Hippocen- tauros dictos. Aiunt proficis temporib. Lacedæmonē planè fuisse palustrē, donec Eurotas aquas paludis ad mare de- duxerit, à quo fluuio nomen datū existimant. Fuit autem Eurotas filius Myletis. Lelegis regis indigenæ, à quo pos- tea sedib. mutatis, Lelegū populus in Thessalia uocatus fuit. Sed Mylete sine mansueti stirpe è medio sublato, La-

Aspera te Pholoës frangentem Monyche saxa:
 Tēq; sub Octæo torquentem uertice uulsas
 Phœte ferox, quas uix Boreas inuerteret ornos.
 Hospes & Alcidaæ magni Phole, tēq; per amnem
 Improbe Lernæas uector passure sagittas,
 Tēq; senex Chiron, gelido qui sidere fulgens
 Impetis Hæmonio maiorem Scorpion arcu:
 Hac tellure fieri micuerunt semina Martis.

redemō Iouis. & Tay A-
 geicæ filius regnum oc-
 cupauit, ducta in uxo-
 rem Sparta Eurota fi-
 lia: à qua regioni, à
 matre uero monti no-
 men indidisse quorum
 dam opinio est. Era-
 tostheneſ tradit, teste

Plin lib 5. cap. 30. inter cæteras Asiæ gentes, etiā Leleges interijſſe. Miletus Ionia caput, Leleges autē, & Pityuſa, & Anaſtoria aliquādo nominata fuit. Itaq; Leleges pos- tea terrā habitauerunt, ac coluerunt. Aeolida.] Qui- cunq; initio quondā intra Isthmū habitabant, diu Aeoles nominati fuerūt: ac mox intrā, extraq; omnes, præter A- thenienſes cum Megarenſibus, & ipſos etiam Doriēſes, Parnaſſi accolæ, Cæteræ Peloponneſo circumneclæ gen- tes, in Aeolici nominis appellatōnem abiuerunt. Post hæc Doreſ Heraclidas in Pelopōneſum ſecuti, in ea terra per- ſeuerarunt. Conſtat autē Helladæ eandē eſſe, quæ ſit Theſ- ſalia, & Dryopis. Ibi genitus fuit rex Græcus, à quo Græ- cia: ibi Hellen, à quo Hellenes. Hos eoſdē Homerus tribus nomimb. appellauit, Myrmdonas, Hellenas, & Acheos. Doreſ à Doro Hellenis filio ſub Deucalione Phibiotidis erā coluerunt. ſub Doro, quæ ad Oſſam, & Olympum ia- cēt. Inde q; à Cadmaïs ea gens eieclā, in Pindo locum te- nuit. quæ Macedonā dixerunt. Aeolus uero Hippotæ ſe- lius fuit, cū in Liparam ueniſſet, ac Liparū regem ſenio conſectum riperiſſet, eius filia in matrimonium ſumpta, non tantū Liparæ inſulæ, ſed & alijs omnibus imperauit: unde eæ poſtea Aeoliæ dictæ fuerūt. Sed ab Aeolo Helle- nis, deducitur Aeolides huius Aeoli filij fuere, Cretheus, et Athamas Aeolida, Apol. l. r. Argon. ἀλλ' ἀμὲν αὐτὸς γένετο νοθακίμοις ἐναρθευορ αἰωνίδησιν.

Dolopesq;.] Dolopes Aetolorū populi fuerunt, ut Atha- manes, Perrhebi, Tymphaei, Ephyri, Aenienses, Megares. Inde migrarūt in Thessaliā, inuaseruntq; proxima Pindo loca, unde Achelous ad Echimadas cursum præcipitat. Dolopia ciuitas celebratissima fuit Climene, quā Peleus aliquādo obtinuit, & poſtea Phœnici conceſſit, tradiditq; filiū Achillē armis ſimul, & literis inſtituendū, ut teſtatur Homerus. Etenim Dolopes, de quibus hic agitur, antiquū Aetolorū populi, ut modō dixi, uarijs rerū caſibus iactati, Magnesiā cōmuniter cōmigrarūt. Quare nonnulli Dolo- pes ſimpliciter ἑθνοσ θεοσ αἰεσ uocant. Fuerunt Dolopes optimi funditores, & aduerſus Cetauros auxilia Lapithis tulerūt. Homerus auctor eſt, Dolopū ducem ad Troiam, Pyrrhū fuiſſe, ut Aetolorū Thoantē. Strab. τῶν μὲν ἀ- κερταῶν, ἀμφίλοχοι, εἶτα δολοπεσ, ἢ τῶν δος ὀρος, ἀφ' οὗ ὀ ἀχελῶος ῥα πρὸς τὰς ἰχνηλάσ. Magnetes.] Homeri ſcholiaſtes enarrans hunc uerſum lib. Iliad. β.

μαγνήτων δ' ἤρχησ προθοσ. id est, interp. Ioa-
 ach. Came Magnetum at Prothous ductor.
 νῦν τῶν τῶν θεοσ αἰεσ μαγνησῶν ἰσῆσ τῶν. hoc eſt, qui habitant nūc Thessalicā Magnesiā, Meminit huius loci itē Strabo. Bos uero Magnetes, qui à poëta in ultimo Thessalicorū catalogo memorātur. existimauerim Mac- edonibus Pierijs uicinos, qui intra tempe. à Peneo, atq; Of- ſa, uſq; ad Pelium tranſ. Peneum loca habent maritenuſ. Sunt igitur Magnetes Penei fluuij, & Pelij montis acco- læ. Quod uero uocat Magnetes cognitos equis, alluſit ad illud Pindaricum Pythiorum hymno 2. qui Thessalos e-
 quosq;

A quos. ὅς ἴπποισι μάγνητι λέοςιν ἐμίγνυσι ἢ ἠὲ παλίου οφρυοῖς, id est, qui & equis Magneticis mixtus fuit iuxta Pelij conualles. Volens significare Magnetes Pelij montis accolae fuisse, ubi Centaurorum erat sedes. Minyæ gens.] Quæ cum Argo nauis prima ausa fuit mare tentare, ubi cum Argonautis Pagasas Magnetidas solueret. Apollonius lib. 1. Argon.

— ἐνθάπερ αὐτὰ

κλέονται πάγασαι μάγνητιδες. id est, ubi litorea, unde soluturi erant, dicuntur Pagasæ Magnetides. Minyas memoratur plures habuisse filias. Erat autem Iason filius Alcimedes, quæ Climenes fuerat filia Minyæ. Stesichorus, Eteoclymenes tradit, citante interprete Apoll. Pherecydes uerò Alcimedes. Hesiones Danaï, & Iouis filia filius erat Orchomenus, unde urbs Orchomenus appellationem accepit. Ab hoc, & Hermippa Minyas cognomen sortitus fuit. Natura tamen à Neptuno, qui in Orchomeno morabatur. Ab hoc ipsa Argonautarum gens, Minyæ dicti fuerunt. Sceptus Demetrius tamen affirmat, eos qui Iolcum incolerent, propriè Minyas uocatos fuisse. Homerus in Catalogo Orchomenum Minyæum nuncupat, & Plinius, ipsum in Thessalia amnem Orchomenum Minyæum antea dictum testatur, Scholiastes Iliad. Homericæ Orchomeni in Bœotia Minyam regnasse. Orchomenon habuisse suum nomen ab Orchomeno Iouis & Hermippæ. πάγασαι βέει αὐτόν, inquit, ὠταμός μινύας, ἀφ' οὗ μινύαι ἐκλήθησαν οἱ τῆρ χῶραρ πατομοῦντες. Apoll. rationem reddit, cur omnes Argon Minyæ dicti fièrent.

τὸς μὲν ἀριστὰς μινύας περινοετάρωντας
 κίηλησπορ μάλα πάντας ἐπειμίνυο θυγατρῶν
 οἱ πλεῖστοι ἢ ἀριστοί, ἀφ' αἰματος ἐνχετόωντο
 ἔμινυαι. —

Remis.] expeditione Argonautica, Nauis Argo in ora Magnesiæ ad Pagasas structa fuit, ut Callimachus, & Strabo arbitrati fuerunt: unde Pagasis, à compacta ibi nauis, uel ut alij, à fontium propinquitate, nomen inditum fuit. Distat is locus, Stad 20. ab Iolco, Pindarus ad Demetriadem Pagasis finitimam Argo nauim compactam affirmat. Atque ea quidem longarum nauium prima traditur mare ingressa, à celestitate nomen adeptæ. ut Diodorus, & alij quidam ueteres scriptores referunt. Apollonius tamen libro primò Argonaut. ab Argo, qui nauem fabricauit fuerit, credit nominatam. Illic semi f.] Centauros fabulata fuit antiquitas bisformes fuisse, priori parte humana, posteriori equina forma. Viri fuerunt, Peliq; montis Thessaliæ accolæ, à quibus primum monstrata sit ratio pugnandi ex equo. Sed aiunt ita aliquando accidisse, ut cum fortè circa Peneum amnem sedentes aquarentur, haberentq; equi potantes ora fluctibus immerfa, eam procul spectantibus speciem præbuerint, quam postea in centauris figurâdis fabulosa expressit antiquitas. Horum aliquot, Hercules eam apud Pholum hospita retur, tumultuosè in eius aedes irruimpentes sagittis confectit, ut Daphnin, Argeum, Amphiona, Hippotiona, Theureum, & alios nonnullos, qui hospitales sedes, & mensas se præsentem uiolabant. Ixionidas.] Ixionis filios & nepotes. Ixion Thessaliæ imperauit nefarius, nam socerum suum in fossam speciei carbonariæ ardentè demersit: à Ioue conuiuio exceptus, eius uxori stupri iniuriam obtulit: re cõperta, pro Iunone eî nubem subiecit. Ixion cum eam turpitudinem ipse tacere non posset, & apud quosuis e-

blateraret, à Ioue ad inferos præcipitatus fuit, & rotæ alligatus sceleris sui pœnas dedit. Hanc pœnam ita allegoricè interpretantur. Eos radijs rotarum districtos pendere, qui nihil consilio præuidentes, nihil ratione moderantes, nihil uirtutibus explicantes, sed se, & adius suos fortunæ ludibrio permittentes, casibus, & rebus fortuitis semper rotantur. At Fulgèrius longè aliter historiam refert, Phlegyæ fuisse filium, ac Dianæ Dionei filiam uxorem duxisse. Ex Nube (ἢ τῆς νεφέλης) procreatus illi fuit Centaurus, à quo Centaurorū genus originem habuit, ut Homeri scholiastes lib. Iliad. 1. Didymus Odyssey lib. 21. pluribus uerbis stupri oblatis causas refert. Ἰξίων, inquit, ὁ δὲ ὡς αἰὲς λαπιθὺς τὸ γένος, ποιωνος τῆς τῶν θῆων τραπεζῆς γενέμενος, καὶ τῶν ὠν ὠκλὸν τῆς κένταυρος, καὶ τῆς ἀμβροσίας, ἀψάμενος, ἕχθρος αὐτὸς ἀμοιβῆς τῶ διὰ ἐνεργείας ἰσκέπτετο, ἀλλὰ διὰ τῆς ἐμφύτου κακίας, ἐπέειρασε τῆς ἡρας γάμου. ἰποπέυσα αὐτὸς θεοῖς, ἀνῆνευγε τῶ διὰ τῆρ Ἰξίωνος λύσσαρ. ὁ δὲ ἐνθυμῆμενος σὶδῶ πάλιν τῆτο τῶν ἡρ δρᾶρ διαβάλλουσαρ τὸς ἐξ αὐτῆς γεγενημένους ἐν τινος ὁμοῦς ἐπιτεχνήσεως τῆς Ἰξίωνος ἐπειράτο γνῶμης, σκαπῶν ἢ εἴρετο ἀλθῆες. νεφέλην γὰρ ἡραρ παρεμύσασα, μόνον τῶν θαλάσῳ τῆ Ἰξίωνος κατέπαιρ, ὁ δὲ ὡς ἡραρ ἐβιάσατο. τοῦτο οὐρὸς φεδ ἀγαπητῆσας ἰσα θανάτῳ περιέβαλε. τιμωρίῳ γυνεσάμενον γὰρ αὐτόν τῆς ἀμβροσίας, ἕκ ἡρ αὐτόν ἀπὸ θανάτου, ἀλλὰ τρεχῆς ποιήσας ὑποστῆρε ἰδουσε τὸν Ἰξίωνα πρὸς τὰς τῶν τροχῶν κινηίδας. ἢ εἰασε κατὰ τῆ σφαιρῆσδε φέρεσθαι βῶντα, ὡς τὸς ἐνεργείας ἀμείβεσθαι προσέμνη, γένεταί ἢ τῆς νεφέλης ὡς Ἰξίωνος διφύης. τὰ μὲν κατώτερα μέρη τῆς μετρὸς Ἰξίωνος αἰγᾶρ νεφέλαι ἰποπιδόμωσαι, τὰ δὲ ἀνώτερα μέρη ἀπὸ τῆ ὀμφαλῆς μεχρὶ τῆς κεφαλῆς, τὰ παρὸς Ἰξίωνος, φερόμενος δὲ αὐτὸς κατὰ μαγνησίαν, ἀπόλασθον εἶχε τῆρ ὀμφῆν πρὸς τὰς δυνουσίαις, ἔωκε γὰρ τῆ πατρὸς ἀπολασίαν, ἢ πολλαῖς ἰπλοῖσδε τῆς κατὰ τὸ πᾶν ἴπποισι. ἐν τῷ θέρη νεγεται τὸ τῶν κεντῶρων ἀναφύησαι γένος. ὀθρὸν καὶ τὸν περὶ θῆον ἰπὸ κλησιν Ἰξίωνος ἕρ ὄντα λαμβάνειν ἰδίαι γύναιον παρὰ τῶν συγγενῶν κεντῶρων τῆρ βίαιη, τῆ πρὸ ἕχοντος αὐτόν παρθένον ἰποπιδάμειαν. Ixion generè Lapithæ, ex Ioue prognatus, ad Deorum mensam admissus fuit. Potus iam multo neclare, & ambrosia expleus, non satis potuit paria Iouis referre inuicem, uerum propter innatam maliciam tentauit Iunonis nuptias. Illo suspicata id, quod futurum erat, detulit ad Iouem Ixionis furorem. Ille ubi iterum id ipsum in animum induxisse facere, atq; ipsa Ixionis perentasse arte quadam, sententiam, deprehendit tandem id, quod res erat. Nubem assimulatam solam reliquit in Thalamo Ixionis. Atq; ita Iunonem compressit. Quamobrem Iuppiter indignatus uehementer fuit. Gustata ambrosia cum mori non posset, τὸ ἰς alligauit Ixionè, ut perpetuò ἰς circumagerentur. Ex Nube. siue Nephelæ, et Ixione prognatus fuit bisformis filius, cuius posteriores partes referebant matrem, (nam nubes ad modum equas referunt) priores uerò ab umbilico usq; ad summum patrem Ixionem. Cum igitur hic uagaretur per Magnesiæ, intemperantem circumferebat secum passim libidinem in equas. Hac impetus indomiti licentia patrem suum imitatur, & sæpe cum equabus ad Pelium montem consuecebat. Atq; hinc ortū aiunt Centaurorum genus. Pindarus.

ἰπέι δὲ παρέλεξατο Ἰξίων τῆ νεφέλη

- 11 Διευχρήτωρ ἔτεκε γόνου ὑπερφίλον.
 12 ὁ δὲ τῶν μαχυντῶν εἰμίγνυτο πηλῶ
 13 ἐξ ὧν ἐγένετο φράξις ὁμοῖα τοῖς τοιούτοις,
 14 τὰ κάτω τῶν τῆ μητρὶ, τῶν πατρὶ, ἅ ἄνω. id est,
 15 Vbi uerò Nubi concubuit,
 16 Sine gratijs procerauit filium insignem
 17 Qui equabus Magneticis iuxta Pelium mixtus fuit:
 18 Ex quibus exercitus prognatus fuit. parēibus similis,
 19 Parte inferiore matri. superiori uerò patri.

At Tzetzes hanc Pindari de Ixione prodigiosam fabulam probabiliter refutat. & longè copiosius de Ixionis rota historiam narrat ueram Chiliade 9, liberrimè & Pindarum, & Palaphatum refutans. Facta.] Grauida Nephelè in antro Pelethronio. Peletronijs.] Antrum Peletronium, à monte Thessaliæ Pelethronio, cui nomen & ipsi inditum est, à Pelethronio, qui in eo primus dicitur inuenisse, uii ephippijs in equis, uii & frenis, & strato equorum, ut tradit Hyginus, cap. de inuentoribus rerum. Monyche.] Inter proles innumeras propè Ixionis, & Nubis, recensetur, & Monychus.

Pholoës.] Pholoës montis Arcadiæ non solum, sed & Hæmonie. Pholus post pugnam Centaurorum & Herculis hospitis sui pro se conflata, cum sagittas iacentium corporibus extraheret, & una manibus excidisset, fortuito casu ictus perijt: & quo habitabat loco fuit sepultus, montiq; inter cæteros Hæmonie illustres, nomen ad posteros dedit. Porro quod ad Pholoen Arcadiæ, quidam tradunt Centaurorum reliquias, post pugnam Lapitharum in Arcadiam fugisse, ubi postea ab Hercule interuentione deleti fuere.

Rhœtē.] Et hic Ixionis, & Nubis filius fuit, auersio ad Rhætiū Centaurum, cum quo Hercules in Oetamonte congressus fuit. Corax Aetoliæ mons contingit Oetiam. Hic ab ortu solis in occasum porrectus, à Thermopylis in Ambracium usque sinum rectilineo tractu à Parnasso ad Pindum, montanam scindens regionem, ad Thermopylas uergens: qua parte in præcipuam assurgit altitudinem. In huius summo iugo oraculi insu constructa pyra, Hercules uiuus, sentiensq; combustus fuit. Rhœtē.] Fuit alius Retus Gigas, quem Dionysius in Leonem conuersus confecit. Verum alterum Hercules in monte Oeta summa difficultate, cum alias atque alias arbores uii euulsas torqueret, superauit. Phæbe.] Loquitur de Centaurico bello, quod pro Pholo Centauro Herculi fuit conflatum. Vbi iam à Pholo hospitio exceptus fuisset, reliqui Centauri in subitam temulentiam effusi tumultuosè in Pholum impetum fecerunt. Hercules indignum ratus mensas hospitales, se præsentē uiolari, Pholi antrum irrumpentes foribus submouit, inde suis sagittis eos occidit, quos paulò antiè memorauit.

Improbe.] Periphrasis Nefsi, de quo antea dictum est, qui transfuectæ Deianiræ trans Euenum amnem, stuprum offerens eminus ab Hercule, qui adhuc in aduersa ripa erat, sagittis Lernæ sanguine imbuitis traiectus fuit. Tetz tenex Ch.] Centaurus hic etiam fuit, Saturni, & Philyræ filius quæ Oceani fuit. Unde ipse etià Chiron, Philyris appellatur. Etenim cum Saturnus louem filium quæreret in Thracia cum Philyra Oceani, in æquum uersus concubuit, ex qua Chironem Centaurum suscepit, dimidio hominem, dimidio equum: sic enim fabulantur. Hic non modo Centauros, sed omnes etiam suæ ætatis mortales bomitate, & iustitia superauit. Nani-

gavit cum Argonautis, quorum medicus fuit. Herbarum A maxime uires inuenisse dicitur. Ex hoc Aesculapius rem medicam dedicisse creditur, citharam Achilles, Astrologiam Hercules. Adhunc cum Hercules diuerisset, & ipse sagittas eius sanguine hydræ Lernæa imbutas manibus contrectaret, mirareturq; qui fieret, ut illis immania monstra cõficeret, una forè manibus elapsa pedem ipsius uulnerauit, quo uulnere extinctus creditur. Verum post nonnum diem beneficio deorum in astra sublatus dicitur, & Sagittarij nomen est adeptus. Ouid.

Nona dies aderat, cum tu iustissime Chiron

Bis septem stellis corpore iunctus eras.

Verum de Chirone, siue Phillyride sidere mox patello. Hic Chiron filiam reliquit Thetidem, ex qua, & Peleo prognatus fuit Achilles. Hunc Chiron, ut multos aliorum heroum liberos, instituendum recepit. Ex hoc dicitur uenandi iaculandiq; ex equo artem, rem medicam, & alias nonnullas artes. Docuit Iasonem & Aesculapium, & Achillem maxime. Tradunt eum non bififormem historiographi fuisse, sed eximum philosophum, ut Ioannes Tzetzes, Chil. 7. Primus inuenit artem equestrem, herbariam, medicinã, citharœdicam, & alias aliquot egregias artes, ob quas poetis fabulandi materia præbuit fuit. Isaacius Tzetzes, enarrans hunc Lycoph. uerijum.

τὸν πατρὶ πλεῖστον ἐστὺν ἡμῶν βροτῶν.
 hanc historiam refert. φοινῆξ ὁ ἀμύντορ, ὁ αἰς τῆς μητρος αὐτῆ κλειόβουλῆς ἰν σίας μίγει τῆ τῆ πητρος παλακῆ κλυτῆ, ἢ φθίσι, κατὰ τινὰς, ἐστὺν φλοῦν παρ αὐτῆ. φυγῶν δὲ ὁ φοινῆξ ἦλθε πρὸς πηλεά, ἢ ὁ ἀγαγῶν αὐτὸν πρὸς τὸν χείρωνά, ἐπασερ ἠγῆ γενέσθαι ὑπ' αὐτῆ, ἢ ταῦτα μὲν τὰ μυθία, τὸ δ' ἀληθῆς. οὐτως ἔχει, μίγνεται τῆ παλακῆ γῆς αὐτοῦ πατρὸς, κατηράσαστο μὲν τεκῆρ παιδίας, ὅς κῆ ὀφθαλμοῦ λέσση, ὁ δὲ φυγῶν ἦλθε πρὸς τὸν πηλεά, ἢ ὁ ἀγαγῶν αὐτὸν εἰς τὸν ἀντρον χείρωνος, ἰδέσθαι αὐτῶ τὸν ἀφιλῆα ἐκείναι δεινόμεον, ἢ παρῶσθαι αὐτὸν αὐτῶ εἰπεῖν, ἰδέσθαι πᾶσι σῶ, ἀγαγε ἔρ αὐτῶν λοιπῶ, κῆ παιδίας, ὡ παρὸν χεῖρ πατέρα φίλον ἀναγεν ἦόν. ἢ τὰ λοιπᾶ. id est, Phoenix Amyntoris filius matris Cleobulæ precibus inductus, ut cum Clytia, uel, ut alij, Phthia patris sui pellice stupri consuetudinem haberet, oculis ab eo priuatus fuit. Fugit itaq; Phoenix, & ad Peleum uenit, à quo ad Chironem Centaurum ductus fuit, à quo præcib contendit, ut oculis suis mederetur. Et hæc quidem fabulosa sunt. Verum historici ueritas sic habet. Pater cognito, quod cum pellice sua stupri consuetudinem habuisset, excreationibus cum sterili reddidit, ne unquam prolem procrearet: quos oculos appellat. Hic fuga inde ablatu, ad Peleum uenit, à quo in antrum Chironis ductus fuit, ille simul ei ostendit filium suum Achillem, qui ibi eruditus batur à Chirone, tradiditq; eum illi per manum, addēs, en tuum filium: adduc eum tecum, & in reliquum forma, perinde, ut addeceat instituire charissimam prolem. Hactenus ille. Chiron, cum Herculis exceptus hospitio pertractanti arma sagitta excidisset in pedem, Centaurea curatus dicitur: quare eam herbam alioqui Chironion uocant. Folia sunt lata, & oblonga serrata ambitu, densa ab radice, caules ternum cubitorum geniculati. Et in his capita sunt ceu papauerū. Radix uasta, rubescens, tenera fragilisq; ad bina cubita, madida. succo amara, cum quadam dulcedine. Et Panaces, Chironcon dictum, ab eodem Chirone reperitum est, contra cicutam efficax. Gelida

A Gelido qui f. f.] Chironem quidam Sagittarium esse credunt, quod Centauri corpore figuretur, spectans occasum, & ueluti immittere sagittas incipiens. A pedibus usque ad humeros in hyemali circulo collocatus. Unde à poeta gelido sidere fulgere dicitur. Caput eius solum extra eum circulum apparere uidetur. Arcus eius Lacteo circulo medius diuiditur. Ante pedes eius, corona quædam est stellis effecta. Occidit præceps, oritur directus. Habet autem stellas duas in capite, totidem in arcu: in sagitta extrema, unam, in dextro cubito unam: in priori manu, unam, in uentre unam: in interscapilio duas: in cauda unam, in priori genu unam: in pede unam: in inferiori genu unam: in pollice unam. Verum his accedo, qui Chironem, Philyridem Centaurum esse affirmant (quamquam poeta sagittarium eum nuncupat) quippe, qui Saturni, & Philyræ sui filius. Porro quo pacto inter sidera sui relatus paulo supra ostendimus. German. Caesar.

- » Inde per ingenies costas, per crura per armos,
- » Nascitur intacta sompes sub uirgine, dextra.
- » Seu prædam è syluis portat, seu dona propinqua
- B** Placatura Deos, cultor Iouis admouet aræ.
- » Hic erit ille pius Chiron, iustissimus unus
- » Inter Nubigenas, & magni doctor Achillis.
- » Sic humero medium scindens iter ætheris alii:
- » Sic tenuem traxit nubem, stellas' ue recondit:
- » Toto clarus equo, uenientes nunciat Euros.

Collocatur sic, ut in circulo Antarctico nisi pedibus, humeris hyemalem sustinere uideatur. Proinde sidus gelidum rectè dicitur. Capite propè caudam Hydræ contingit. Hostiam dextra manu tenet supinam, quæ pedibus, & extremo ore circulum hyemalem contingit, inter eum, & Antarcticum circulum collocata. Crura Centauri à reliquo corpore diuidit circulus lacteus. Spectans ad ortus signorum totus occidit. Aquario, & Piscibus exortis. Oritur cum Scorpione, & Sagittario. Habet stellas tres supra caput obscuriores, in singulis humeris, singulas claras: in cubito sinistro, unam: in manu unam: in medio petore equino unam: in prioribus poplitibus utrisq; singulas: in interscapilio, quatuor: in uentre, duas claras: in cauda, tres: in lumbo equino, unam: in genibus posterioribus singulas: in poplitibus singulas. Hostia habet in cauda duas: in pede, ex posterioribus, primo unam: in utrisq; pedibus unam, in interscapilio unam claram: in priori parte pedum unam: infra, alteram: in capite, tres. Pindarus Pythiorum Oda. 3.

- » θίλωρ χείρωνά νε φιλλυρίδωρ
- » εἰ χριῶρ τῶθ' ἀματέρας ἀπό γλώσσας
- » σαις κοινὸν εἴξαδι ἐπῶ,
- » ζῶειν τὸν ἀποχόμενον
- » ἤρανίδα γόνου ἐν-
- » ρυμίδοντα κρόνου.
- » βίαςαισι τ' ἀρχεμ παλῆς.
- » φῆρ' ἀγρότερον
- » νόρ' ἔχοντ' ἀνδρῶν φίλωρ. οἶ-
- » ος ἐὼρ ἔθρεψέ ποτε
- » τέκνον ἀνωδονίας.
- » ἀμερον γγαρνέθ' ἀσκληπιόν.
- » ἦρωα παντοδραπῶν ἀλεκτῆρα. id est,

Lonicero interp. Optarim ego, communi hoc linguæ nostræ carmine, si res ita ferat, Chironē Philyridem, cælestē, lateq; moderantē Saturni prole, uita defunctū, modo reuī uisere: eumq; in stabilibus Pelij montis habitare locis,

agrestē quidem hominē, sed amico erga mortales animo. Qualis erat, cū filium perfectā indolentia desiderabilē educauit Aesculapiū, heroēm illum, quorumuis morborū propulsatorē. Impetis Scor.] Quod exortens cū Scorpione, & Sagittario, illum petere uideatur. Verū Chiron Philyris nō figuratur arcu inter sidera, sed hostiā in sinu, leporemq; in extrema hasta gestans. Itaq; Sagittariū Centaurum hoc loco indicat qui orientē Scorpionē insecū, cum tenso arcu, & sagitta imposita oritur, ut præcedenti minari uideri possit. Scorpius enim cū Libra, siue Chelis, duorū signorū spatiū obtinet. Pendent enim Chelæ à primo dextrorū pedum. Hæmonio ar.] Thessalico arcu. Hæmois enim in Thessalia omnium primus regnauit, per id tēpus, quo Iosippus in Aegypto Pharaoni sua somnia interpretabatur, à quo terra ipsa Hæmonia nuncupata est. Hac tellure f.] Docuimus paulo antè, Thessalorum inuentū fuisse, pugnare ab equis, atq; ob id. Cetauros, partim humanā, partim equinā speciem, procul spectantibus præbuisse, cum equi ora aquis immersa haberēt. Diximus Peletroniū, frana, ephippia, & strata equorum inuenisse. Bellerophonem equo uehi, ut author est Plin. lib. 7. cap. de inuentoribus rerū. Cæterum Q. Curtius classicus author est, Thessalos equites, Acarnanas, & Actolos inuictā manum fuisse, & bello natā. Quod ipsū astruit, & Platon in Menone. Sed & Polybius conferto prælio equites Thessalos insuperabiles esse affirmat. Thessali omnium primi usi sunt aciebus, ad rhombi speciem instructis, cuius rei ferunt Iasonem Thessalum authorē. Addamus hic, quia in Thessalica, commentatio incidit, de infamibus Thessalorum, & studijs, & moribus nonnulla, ut uitia etiam cum uirtutibus componantur. Perfidia in primis notabantur. Demosth. Olynthiaca prima. εἶτα τῶν θεσσαλῶν, τὰ αὐτὰ γὰρ ἄπιστα μὲν ἢ οὐκ ἀπίστ' ὄντα, καὶ αἰεὶ πᾶσι ἀθεροποις. id est, Inde Thessalica. Hæc enim natura infida erant, & semper quidem omnibus mortalibus Thessalicae acie, de chlamydidibus, qualibus utebantur Thessali manicatis περιδρωτοῖς. In his, anguli proiecti, alarū quadam similitudine eminebant. Perfidia maximè male audiebāt, ob Medæe historiam ab Iasone descriptam, ut aiunt quidam, & in primis Vlpianus rhetor: siue quod bello Peloponnesiaco, ordinibus in acie mutatis, ab Atheniensibus ad Lacedæmonios transfugerint. Unde prouerbio iactari cœpit. Thessala fides, de uana, & quæ in rebus honestis, nihil habeat pensi. Euripides, πολλοὶ γὰρ ἦσαν, ἀλλ' ἄπειροι θετῆραλοι. hoc est, multi quidem erant, sed & perfidi Thessali. Plagium illis quoque ab Aristophane impingitur: & improbitas eorum libro 9. ab Herodotō taxatur. Thessala mulier, de uenefica, & malarum artium perita. Thessalorum commentum, de ijs, qui in acie locum deserunt: tum qui cultu delicatiorē uiuunt: tum qui dolis quempiam circumueniunt. Thessalorum fraudulentiam notat Euripid. in Phœnissis.

καὶ πως νοήσας ἐτεοκλῆς τὸ θεσσαλῶν εἰρηγάγε τὸ σφισμὸν οὐκ ἐπὶ χθονός. i. interp. Eras. Ac sentiens hoc Eteocles, max Thessalam Adhibuit artem, genis ob commercium. Idè alibi, πολλοὶ παρῆσαν, ἀλλ' ἄπειροι θετῆραλοι. id est, Multis quidem aderat, lubrica tamen fide Grex Thessalorum.

Refertur etiā ad hunc modū παραμῖα, αἰεὶ γὰρ τὰ τῶν θεσσαλῶν ἄπιστα. Semper enim res Thessalorū infidæ. Sed ista hæctenus. Nunc ad ea, quæ sequuntur.

Primus ab.] Ad inuenta Thesſalorum trāſit, à terræ eius primis cultoribus. Ac primum quidem equum, bellis natum omē, hic è ſaxis à Neptuno percuffis, exiſſiſſe canit. Hunc locum uariè torquent interpretes omnes, præter Micryllum, nunquam ſatis, ob eximiam eruditionē laudatum. Quidam exponunt ad hunc modum. Hic Cadmū ſeuiſſe Martios Draconis dentes, unde Terrigenæ ſtatim orti, inuicē mutuis uulneribus conſecerint. Verum iſta fabula de Bœotia memoratur, nō Theſſalia, & peculiariter de Cadmi progenie narrat poëtici. Etenim terrigenæ illi uiri in quos is incidit, Palæphatus uicinarū gentium incolæ fuiſſe exiſtimat, in quos is uir incidit, qui in Cadmum ſubito conſpiraffent, quare è terra erupiffiſſe crediti ſuère. Deinde, Lucanus loquitur de equo, belli omine, qui è ſaxo in Theſſalia uerberato, exiſſerit. Proinde, ea expoſitio huc nihil quadrat. Sulpitius ita exponit, ut eius explicatiōe ad uerbum adſcribam Equus primum natus eſt, inquit, in Theſſalia, cum Neptunus cum Pallade certans de nomine imponendo Athenis, tridente ſaxum Theſſalium percuffit. Conuenerat autem inter eos, ut à præſtantia rei, quæ naſceretur ex icſtu ipſorum uictoriam conſequerentur: illa percuffa terra, cum olea apparuiſſet, uictrix euasit. Hæc Sulpitius. Debuiſſet eodem etiam commento addidiſſe, Neptunum ſaxum ſua cuspide uerberaſſe, unde eruperit equus. Primum fabula loco non conuenit, cum dicat Lucanus ſaxum in Theſſalia tactum, equum fudiſſe, cum altera fabula doceat de Attica. Et ut fabulemur etiam cum poëtis, hic quidam equinum caput à Neptuno inuentum, & oleam à Minerua, ferunt, quamobrem hanc de ſuo nomine Athinūs, Athenas urbe appellafſe. Herodot. certè non equum circa Athenas, ſed mare in certamine illo nobili fuiſſe. Verba Herodoti ſunt ἀθηνῶν, ἐπὶ ἐν τῇ ἀγορῇ ποτὶ τῶν τῆν ἐρεχθίδων, τὸ γυγιῶν λεγομένου εἶναι, υἱὸς ἐν τῷ ἐλαίῳ τε, καὶ θάλασσαν ἐν, τὰ λόγῳ παρὰ θηουαίων, ποσειδώνος τε, καὶ ἀθηνῶν ἐπιόντες περὶ τῆς χόρῆς μαρτύρια θ. β. α. hoc eſt. In hac arce eſt Erechthei terrigenæ, ut aiunt, templum, in quo olea eſt, & uis aquæ ſcaturientiſ. Et fabulantur apud Athenienſes, Nepiunum, & Mineruam certafſe, ac loci teſtimonia poſuiſſe. Hanc fabulam ita exponunt Mythologi, Cecropis temporibus oleam in arce, quæ poſtea Palladi dicata fuit, ſponte enatam, nec multum inde loco diuerſo fontis ſcaturiginem emiſiſſe. Cecropi his prodigijs commotus, ad Delphicum oraculum miſit, Pythia uates reſpondit, Mineruam per oleam ſignificari, in cuius tutela ea arbor eſſet, uim ſcaturientiſ aquæ, Neptunum: eſſe autem in arbitrio ciuium, ab utrius nomine appellatum uellent nouum oppidum. Erat tum Atticorum moris, ut mulieres promiſſe, unā cum uiris ſuffragia inirēt. Itaque omni multiudine in comitium uocata, cum mu-

Primus ab æquorea percuffis cuspide ſaxis Theſſalicis ſonipes, bellis feralibus omen, Exiſſit, primus chalybem, frænosq; momordit, Spumauitq; nouis Lapithæ domitoris habenis. Prima fretum ſcindens Pagafæo littore pinus Terrentum ignotas hominem proiecit in undas, Primus Theſſaliæ rector telluris Ionos In formam calidæ percuffit pondera maffæ. Fudit & argentum flammis, aurumq; moneta Fregit, & immenſis coxit fornacibus æra. Illic (quod populos ſclerata impēgit in arma) Diuitias numerare datum eſt. hinc maxima ſerpēs Descendit Python, Cyrrhæaq; fluxit in antra, Vnde & Theſſaliæ ueniunt ad Pythia Laurus, Impius hinc prolem ſuperis immiſit Aloeus, Inſeruit celſis propè ſequum Pelion aſtris, Sideribusq; uias incurrens abſtulit Oſſa.

lieres Mineruæ, & uiri Ari inuicem diuerſiſtudijs ſauerent: euenitum, ut plures ſæmina in Attica fuerint inuenta, quàm uiri: & eam ob rem, urbi, à Minerua, quæ à θήνη Græcè dicitur, nomen datum fuerit. Sed hæc res, ſiue hiſtoria ſit, ſiue fabula, nihil ad præſentia inſtitutum facit. Ad dam & aliud commentum, ſed locus repugnat, & euenit. Apud Arcadas

fabulantur Cererem quærentem filiam à Neptuno adamatam, & cum illa concubium recuſaſſet, ferunt ſequam transformafſe: atque idem etiam faciſſaſſe, Neptunum, unde nauum Arionem fabulantur. Atque B hinc ab Arcadibus Neptunum Hippium uocari. Sed Pin dari interpres hunc locū poëtæ Lyrici explicat. πωθίωμ Oda 4.

ωαὶ ποσειδῶν & πετραίς. id eſt, Nate Petrai Neptuni. τιμᾶται, inquit, ποσειδῶν πετραί & παρὰ θεοσάλοισ, ὅτι διακεμῶν τὰ ὄρη θετῶν ἀδικᾶ. λέγω τὰ τέτυκτο περιόικη. δι' αὐτῶν ἐπιτρέχειν ποταμὸν ἕκαστον, πρότερον διὰ μίσης τῆς πλ. ὡς βέοντα. hoc eſt, Colitur apud Theſſalos Neptunus Petraeus, ut qui montes Theſſalia medios dimiſerit, Tempe, inquam effecit, ut per ea amnis Peneus flueret, qui antea per mediam urbem labebatur. Sonipes omen.] Appoſitio. Primus chal.] Nam illorum inuentum fuit, ab equis pugnare. Hinc ſemper præſtantiffimi in bellis equites ſuère Theſſali, quorum, ut Agrianorum uirtute maxime poſtea uſus fuit aduerſus Darium Alexander. Certè Homerus, cum uellet oſtendere, qui inter duces uirtute, & equorum ſtrenuitate præſtiterint, excellentiæ laudem ita Eumelo tribuit, ut Achillem Theſſalium excipiat, tum ipſum, tum ipſius equos, in quibus omnia, quod ad præſtantiam, incomparabilia eſſent. Certè Theſſalicis equis tribuit primas. Quare cum in fine Iliad. uellet Diomedem in funebri certamine uictorem declarare, implorat poëta Mineruæ opem, ut uictoria Eumeli reſiſteret. Itaque iugo fraſto ipſe è curru excutitur, & uix tandem poſt alios omnes ad metam peruenit. ἐπιωρ ἀρματα κατὰ ἐλαύνειν προς ὄθεν ἰππῆς. Adde, quod oraculum Theſſalicum equitatum alijs præferat: id autem eſt huiusmodi.

γαίης μὲν πάσης τὸ πελάσσοιμ ἄργος ἄμεινον ἵπποι θεοσάλοισ, λακεδαίμονια τε γυνάικες. ἄνδρες δ' εἰ πίνουσι ὄδωσ κατῆσ ἀρεθῶν. ἀλλ' ἐτι ἢ τῶν δ' εἰσὶν ἀμείνωνες, οἵτε μισγύ τέρυνθ' & ναῖσι, καὶ ἀρὰ δῖος ποδὸν κῆσ ἀργῆσ ἰλινοβόρηνες κέντρα ποδῆμοιο. ὕμῆσ δ' ὡ μεγαρέσ, οὔτε τρίτοι, οὔτε τέταρτοι, οὔτε δωωδῖνατοι, οὔτ' ἐν λόγῳ, οὔτ' ἐν ἀριθμῶ.

hoc eſt, Camerario interprete. Toto alijs terris prius orbe Pelagicon Argos, Theſſaliæ ſed equæ, Sed Sparta ſamina ciuis.

- At bibitur quibus unda uiri praestant Arethusa,
- Quos etiam superant inter Tyrinthia sedes
- Oppida quae tenet Arcadiamq; Argiua iuuentus,
- Linceus in Martis quos armat praelia thorax.
- At uos o Megarum colitis qui mania, nec iam
- Tertia pars, nec quarta manet, quum bis neq; sexta,
- Quorum non numerus, natio non ulla putatur.

Tribuitur etiam alicubi Thracijs equis palma. Frenosq;.] Plinius de inuentoribus rerum lib. 7. cap. 56. Pugnare ex equo, Thessalos, qui Centauri appellati sunt, habitantes secundum Pelium montem. Frenos, & strata equorum, Peletronium. Lapitha d. h.] Lapitha a Lapitha Apollonis filia creduntur & originem duxisse, & nominati, qui secundum Othryn habitabant in Thessalia. His perpetuum fere bellum erat cum Centauris, sed primum omnium cum Ixione, cum Pirithoo deinde: uterq; illos suis sedibus expulere: adeoq; Centaurus etiam eos e Pelio fugauit, concepsitq; illis campestris inhabitanda. Hi domuisse equos primi existimantur, ut testatur. Vergil. lib. Georg. 3.

- Frena Peletroni Lapitha, gyrosq; dedere.
- Impositi dorso atq; equitem docuere sub armis
- Insulare solo, & gressus glomerare superbos.
- Aequus uterq; labos aequae iuuenemq; magistri
- Exquirunt, calidumq; animis, & cursibus acrem.

Prima fre.] Multis supra retulimus Argo nauium Ioniarum primam, ad Pagasas in ora Magnesiae struendam, tenuisse mare, in qua Argonautae Colchos uicli fuerunt: quare poeta terrenum hominem, id est, Iasonem cum magna horum manu in undas proiectum, hoc est, mare ingressum primum miratur ex Thessalia. Thessa t. rec.] Ionus.] Ionum, dicitur interpretes, Apollinis filium fuisse, ac regnasse in Thessalia, & ut fuit auarus. primum percussisse monetam auream, argenteamq;. Nos uero alibi demonstrauimus, Ionum Dyrhachi filium fuisse, qui ab Hercule, ab adolescentis patre, rediens ex Hispania, cum in agri portionem adfuitisset, in pugna aduersus hostes, casus per imprudentiam occubuit, corpusq; eius ab eodem in mare proiectum, quo eius memoriam ita propagarat. Sed Solinus mare Ionium dictum autumat, ab extrema Italiae regiuncula. Lycoph ab errore lus, Inachii filiae. Rursum aliqui ab Ionum naufragio. Nonnulli ab Ione quodam Adriae patre, qui inde mari Hadriatico nomen imposuit. Ista fusius a nobis alibi dicta sunt. Sed cum ex his liqueat, Ionum non in Thessalia, sed in Illyrio cum patre Dyrhachio regnasse, nulli dubium est, errorem esse in scriptura. Promde diuersam lectionem tenendam censeo, quae habet Ithonos, siue Itonos, siue Ithomos. Iton fuit in Phthiotide, Thessaliae regione, oppidum, monumentum Iouil regis, ubi Crocium campum fluius Amphrysus rigat. Vnde Pallas Minerua Ithomia dicitur, quod hoc loco eximium templum habuerit, & magnis honoribus ibi coleretur. qualem etiam in Boeotia habebat eadem. Ithome uero, oppidum est in Phthiotide Thessaliae. Est & aliud in agro Messeniaco, quam Lacedaemonij post 10. annorum obsidionem in deditionem demum acceperunt. Stat. lib. 4. Theb.

Phanaq; Messene montanaq; nutrit Ithome. Huius meminit & Thucyd. libro secundo. Demetrius Phalereus, Philippo Demetrii filio dixisse fertur, oportere eum has duas prius urbes (Ithomen, & Corinthum) tenere, si cuperet sub suam diuionem Peloponnesum re-

digere. Tenere prius utrunq; cornu, quam bouem obtineret. Nunc de Itono, quid auctores prodiderunt, inuestigemus. Stephanus Ithomum alterum Thessalum herodem uocat, a quo, ut modo memini, oppidum Iton, siue Ithome conditum fuit. Pausanias in Boeoticis. Βοιωτῶν δὲ, τὸ μὲν πᾶσι ἐβί. & ἀπὸ βοιωτῶν τὸ ὄνομα ἔσχε. μερτὸν ἰτῶνου παῖδ' & κτ' ἰθόμης μελανίπης. Iωνορ δὲ, ἀμφικτύου & εἰκαλέουσι. Item alibi in Eliacis, βασιλεύσαι πρῶτον ἐν τῇ γῆ ταύτῃ λεγούσιρ ἀθλοιορ. παῖδ' αὖ δὲ αὐτῶν εἰνού διόσ τε, κτ' πρωτογενείας τῆς Δευκαλιωνος, ἀεθλίου δὲ, ἐνδυμίωνα γενέσθαι. τούτου τῆ ἐνδυμίωτος σελάνηρ φασίρ ἰθαθῆναι. κτ' ὡς θυγατέρις αὐτῶ ἐγένοντο ἐκ τῆς θεοῦ πεντάκοντα. οἱ δὲ δὴ μάλλον τι εἰκότα λέγοντες, ἐθ' ἰθῶνι λαβόντι ἀστροδίωκρ γυναικα. οἱ δὲ τῆρ ἰτῶνου τῶ ἀμφικτύου & χρομίωρ, ἄλλοι ὑπέριπυρ τῆρ ἀρκάδ' & c. id est, Gens uniuersa Boeotorum nomen sortita est a Boeoto Itoni, & Melanippes filio. Itonum uero ferunt Amphiclyonis fuisse. Et in Eliacis. Aiunt in hac terra omnium primum regnasse Aethlium, eumq; filium Ionis, & Protozenae Deucalionis fuisse. Aethlium Endymionem procreasse. Hunc uero Endymionem a Luna adamatum: ut filia illi fuerint ex Dea, quinquaginta. Alij uero, qui uerisimiliora referunt, Endymioni ex Asterodija uxore ducta. Nonnulli Chromiam Itoni qui Amphiclyonis fuit: alij Hermippen, quae ex Arcada prognata fuit. Haectenus Pausanias, quae etiam Micyllus diligenter annotauit. Fuit autem Amphiclyon Deucalionis, Et Deucalion Thessalis imperauit, in qua terra Graecus rex regnauit, & Hellen Deucalionis filius. Proinde Itonos tenendum existimo. Quin & illud hoc loco minime praetereundum censeo, ex septuaginta Herculis filijs, quos reliquit (ut quidam tradunt) Ithoneum ex Paphyra suscepit, qui in Boeotia regnauit, ubi Ithonem condidit, hunc ostendi, a quibusdam non Ithoneum, sed Ithomum dici. Quamquam & in Macedonia Ithone urbs traditur fuisse.

Signauit pond. ca.] Percussit auream, argenteamq; monetam omnium primus, & metalla e terrae uenis effodit, & cocta in massas fundit. Illic quod p.] id quod in ea non solum terra, uerumetiam toto orbe ad bella nefaria homines impellit, quorum si nullus esset usus, nulla furia, nulla latrocinia exercerentur. Hic maxima f. Pych.] In Thessalia, inquit, terribilis ille serpens Python apparuit, a uobis putredine, quod ex putredine terrae post diluuium Deucalionis natus fuerit. Hinc Apollo Pythius dictus est, quod eum serpentem a Iunone immisum in prima infantia interfecit sagittis: siue a uobis & uobis consulto, interrogo: a quo Phaeades Pythiae uates dicuntur. Et Pythia, orum, ludi Apollinares, in Apollinis instituti, ob eadem serpentis Pythonis pestilentissimi: aut (ut est apud Strabo, libro nono) Draconis sceleratissimi hominis. Huius serpentis corio sacer ille tripus Delphis, in quem uates uaticinatura descendeat, consecratus erat. Fluxit in an. Cyr.] Delphicum antrum petiuit. Alibi diximus, Cirrham oppidum Phocidis esse, ad radicem montis Parnassi. Vnde ipse Apollo Cirrhaeus, & Laurus Cirrhaea dicitur.

Thessal. laud.] Ex Thessalia, inquit, Delphos mittuntur Laurus ad sacra Apollinis, non e Delphis. Impius Aloeus.] Hunc Titanis, & Terrae filium fuisse fabulantur, cuius uxor Iphimedia a Neptuno per-

uitium stupri oblatū gemellos peperit, Otum, & Ephialten, quos Aloeus ab infantia pro suis educavit, à quo etiā patronymica uoce Aloidae dicta fuere. Hi cū auxiliū Gigantibus superis bellum facientibus ferrent, Apollinis, & Dianæ sagittis confecti fuerunt. Maro lib. Aeneid. 6.

- ” Hic & Aloidas geminos immania uidi
 ” Corpora qui manibus magnum rescindere cælum
 ” Aggressi, superisq; Iouem detrudere regnis.
 ” Hom. Odyss. 11. refert Vlysem apud inferos Iphimediā Aloeii uxorem uidisse, quæ cum Neptuno se rem habuisse insolenter iactitabat. Hæc pepererat duas proles gemellas quidē, sed quæ non diu superstitēs erant futuræ, Otum, & Ephialten. Hos Tellus omnium mortalium procerissimos procrearat, & post Orionē etiā longē pulcherrimos. Nā nonū etatis annum ingressi, nouē ulnas longi, lati totidē

cubitos dicebātur: ac tum Dijs immortalib. bellū minari accēperunt. Primū Ossan Olympo aggressi sunt superimponere: inde ambobus Pelion accumulare, ut per eos montes ascensum in cælū sibi pararēt. Atq; effectissent id quidē, si uiros euasissent. Sed utrunq; Apollo sagittis confecit, antequam pubescerent. Hæc hominum mōstra procreauit Thessalia, ut & Lapithas, & Centauros. Prolem.] Otum, & Ephialten, gemellos fratres, qui ab Aloeō, Aloidae dicti fuerunt, quibus eam singulis mensibus nouem manus adnascerentur, postea Gigantibus contra Iouem suppetias tulere. Pelion.] De Thessalia montibus suprā differuimus. Vbi Pelion, inquit, propemodum ad cælum usq; uertice suo perueniret, Ossa Pelio imposta continuit orbēs cæli, ne uerterentur, & stellæ uias suas currerent, & meatum naturalem retinerent.

Hacubi.] Hæc tenus in rebus Thessalicis copiosè uersatus ad historiam redit & primū quidē ad Sextū Pompeium trāsit, qui quantopere cū aliquo militū uulgō de euentu belli fuerit sollicitus, enarrat. Quem quia præscire uehementer cupiebat, quod oraculū, & quæ non consulerit, describit. Hac tellure.] hic in Thessalia Pompeius, et Cæsar castra locarant, quā ob id damnatam

fatis dicit, quod ea clade P. R. nobilitanda esset. Mens præsa.] id est, omnes solliciti erant de euentu futuræ pugnæ, quæ cū esset incerta, quo inclinaret sperabant, simul & meuebant. Palam.] Et certō cōstabat, instare prælium, neq; diu futurū, quin in pugnā descēderetur, atq; de summa rei omnib. utrinq; copijs dimicaretur. Propius iam f.] Singulis propē horis fatalē diem propius adesse, qui uictorē, ac uictum declararet. Peioraq; uer.] semper deteriorē partē sibi quisq; metui, id quod sequenti uersu luculenter redditur, quos fuisse, qui bene de euentu futuræ pugnæ ominarentur. Sextus mistus.] Et inter meticulosos illos erat etiā Sextus Pomp. qui non solum à paternis uirtutib. postea degenerauit, uerum etiam illius triumphos descēdauit, cum piraticā in Siculo freto exerceret. Hūc scribit magicas artes sollicitasse ad cognoscendū casum, & aleā belli. Qui mox.] Qui paulō post, patris exul pirata fuit factus in mari Siculo, & Libyco. Sextus Pomp. post fratris interitū in Hispania ad Mundam à Cæsare neglectus, (quia admodū adolescens erat) post eam dimicationē, primo ignotus circa litora Oceani cū paucis piraticā exercuit, paulō post agnitus breui magnā hominū manum contraxit, & classe supra modum aucta, terribilis esse cepit Iberiæ. Cæsar antequā esset interfecit, misit Carinā quendam, qui audaces illius conatus frangeret, sed frustra. Cæsare interim Romæ interfecit, nauibus, quas in Hispania reliquerat repetiit, alijsq; undique cōtraclis, cum numerosa classe Siciliā petiuit. Bithiniciū obsedit, sibi insulā tradere recusantē. Qua recepta clas-

Hacubi damnata fatis tellure locarunt
 Castra Duces, cunctos belli præsa futuri
 Mens agit, summisq; grauē discriminis horam
 Aduentare palam est, propius iam fata moueri
 Degeneres trepidant animi, peioraq; uersant.
 Ad dubios pauci præsumpto robore casus,
 Spemq; metumq; ferunt, turbæ sed mistus incerti
 Sextus erat, Magno proles indigna parente.
 Qui mox Scyllæis exul grassatus in undis,
 Polluit a quoreos Siculus pirata triumphos.
 Qui stimulante metu fati prænoscere cursus,
 Impatiensq; moræ uenturisq; omnibus æger,
 Non Tripodas Deli, non Pythia consulit antra,
 Non quæsisse libet, primis qui d. frugibus alitrix
 Ore Iouis Dodona sonet, quis noscere fibra
 Fata queat, quis prodat aues, quis fulgura cæli
 Seruet, & Assyria scrutetur sidera cura.

sem multo opulentiorem instruxit illo exercitu, qui quotidie ex Italia triumuirorum metu, ad eum confluxit. Mittitur Saluideo. B. mus aduersus eum cum exercitu ab Octauius, qui cum pedestrib. copijs circa Rhegium subsedit. Pugnatur in freto Siculo, sed ancipiti prælio, cū Octauius ab Antonio Brūdussum, accersitur. Sed ista satis sunt de pirata Siculo Sexto Pompeio.

Aequoreos tri.] Nam pater piratas Siculos terra mariq; persequutus fuit, uicisq; de ijs triumphauit.

Qui stimulante metu.] Sextus metu exitus futura pugna, uehementer cupiebat eius euentum prænoscere. Non tripod.] Enumerat species aliquot oraculorum, ac diuinationum, quibus futura præsentuntur, quæ Sextus Pompeius tamen non consuluit. Tripod.] Non consuluit oraculum Delphicum aut Deliacum, quod omnium toto orbem celeberrimum, & uerissimum habebatur, unde quicquid uehementer uerum credi uolumus, ex tripode dictum, dicere solemus. De tripode autē, quid sit, alibi fusiū est explicatum. Deli.] pro Deli, Apollinis, figuratē. Pythia an.] non Delphicum tripodem, ac Cortinam, in quam Pythia uates responsura descēdebat. Neq; hoc antrum consulebat. Antra pro antrum. Dodona al. pr. fru.] Quod Dodonam altricem primis frugibus dicat, in causa est, quod arbores glandiferae nutritrices inopis, & ferē sortis mortalium uictum aluerint initio. In Dodona sylua glandifera est memorabilis, unde Maro proxima regione Chaonia, epihetisē glādē Chaoniam nuncupat lib. 2. Georg.

Vestro si munere tellus

Chaoniam pingui glandem mutauit arista. Est autē Chaonia Epiri regio, ubi Molossis, ubi Theprotis. In his regionib. fuit Dodona urbs celebris oraculo Iouis Dodonei. Pausanias hæc in Thesprouide statuit, cui assentitur Homeri interpres li. 2. Iliad. Strabo. Plinius, Mela, in Molosside collocant, eumq; locum suum ad Septentrionem The-

A Theprodidis, templumque ibi Iouis, ubi ex quercu oraculum Iouis Dodonæi erat. Hanc autem urbem dictam uolunt à Dodone nympha Oceanide: nonnulli à Dodone Iouis, & Europa. Ipsam urbem sine discrimine Dodonem, siue Dodonam nuncupant. Hocque oraculum celebre toto orbe erat. Herodo. in Euterpe tradit hoc inter omnia Græciæ oracula fuisse antiquissimum de cuius origine, quid referat, non pigebit adscribere, τὰ δὲ δωδωνάων φάσις αἰ πομπύτιες, δύο πελαγιάδας μελαίνας ἐκ θαλάσσης τῶν αἰγυπτίων ἀναπείλασθαι. τὴν μὲν ἀντίωρ ἰσ λιβύην, τὴν δὲ παρὰ σφείας ἀπινέδαι. ἐξίπνυρ δὲ τὴν ἐπὶ φηγὸν ἀολάσθαι φωνὴ ἀνθρώπων, ὡς χρεῖων εἰν μαντήϊον αὐτόθι Διὸς γενέσθαι, ἢ αὐτοὺς ὑπὸ λαβῆν βῆν εἶναι τὸ ἐπαγγελόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφείας ἐν τούτου ποιῆσαι. τὴν δ' ἐς τοὺς λιβύας οἰχομένην πελαγιάδα λέγουσιν ἀμύωνος χρησίου κελύσαι. τὴν δὲ λιβύας ποιῆσαι. ἐστὶ δὲ καὶ τούτου Διὸς. id est, Duæ fuscæ coloris columbæ uno tempore ex Aegypto deuolarunt, quarum una in Africam, altera ad ipsos (in Epirum) uenerit. Hæc fago insidens humana uoce loqui cepit: in eo loco Iouis oraculum condi oportere: seq̄ interpretem futuram, inquit, fore, ut ea, quæ ibi prodita essent, cerit̄ euenirent. Pari ratione eam, quæ in Libyam delata fuit, aiunt Ammonis oraculum Aphros cōdere iussisse. Est enim hoc ipsum Iouis. Idem author eodem loco multa alia annotauit, de Dodonæorum sacerdotibus, & columbis, quæ hoc loco nō opera est referre. Cæterum duas barbaras fuisse mulieres, quæ à uocis stridore columbæ dictæ fuere. Mirum in spiritus hæc colūbæ impuri fuerint. qui ea specie Africæ, & Europæ uno tempore sunt insidiati, ut cæcos mortalium animos tenebris abunde inuolutos maiorib; immergerent. Ab hoc dæmone è fago, uel, ut alijs è quercu uaticinante Alexander Moloisicus, & multi alij mortales turpiter decipii fuerunt. Alibi (si rectè memini) de ære Dodonæo, & paræmia annotauit. Non igitur libuit Sex. Pomp. ne hoc quiddam oraculum Iouis Dodonæi, de pugna euentu consuleret. Et per enallagen temporis, quasi se, dixit, pro quaerere. Quis prodax? Recusat auspicia, & auguria consuleret. Inter diuinationum species, auspicia recensentur, quæ à Græcis ἰαροσκοπία. id est, diuinationes ex quibus dicuntur: cuiusmodi est item augurandi scientia, à garritu, cantu, uolatu, et gustatu. Cum enim pullis galinaceis è caueis productis eibus porrigeretur, si eum non caperent, calamitatem portendebat, aut tripudium solissimum. De augurandi scientia multa Cicero in libro de legibus. Ipsa autē ars peruetusta est, & à Chaldeis profecta, primum ad Græcos, inde ad Hetruscos, ab Hetruscis

ad postremum ad Latinos dimanauit. Augurandi artem Caras quidam inuenit, ut Aruspicium Delphus, Ignispicium Amphiarus, Auspicium Tiresias Thebanus. Interpretationem somniorum, & ostiorum Amphiclyon. Atlas Astronomiam. Homeri enarrator libro 1. mantienem tres diuidit species: in auspicia, contemplationem siderum, & diuinandi scientiam ex somnijs. Sed Cicero summam omnem diuinationem in duas diuidit species, in firrorem, ut in afflatis uidere est. & in artem: ut in auspicijs, augurijs, somniorum interpretatione, & fulgetrorum peritiis. Quis nosce. lib.] Non consulit Aruspices, quam artem diximus à Delpho inuentam, qua ex extis, & intestinis cæsarum hostiarum futura diuinantur. Quis ful. cæ. f.] non fulgetrorum peritos adit, ut ab ijs aliquid certi nosceat. Cicero Diuinat primo. Vtar igitur, nec adducar, ut rear, aut in extis totam Hetruriam delirare, aut eandem gentem in fulguribus errare. Ut augurales, ita & fulgurales libri habebantur. Et Assyria scrib.] Non Astrologos adhibuit in consilium, qui è cursu, & coniunctione planetarum, & signorum futura denunciant. Huius sideralis scientiæ Iuppiter Belus apud Babilonios, caput Chaldaicarum gentium, ut Astronomiæ Atlas, inuentor fuit. Cicero Diuinat. primo. Ut enim Aegyptij ut Babilonij in camporum patentium æquoribus habitantes, quum ex terra nihil emmeret, quod contemplationi cæli officere posset, omnem curam in siderum cognitione posuerunt. Hetrusci autem, quod religione imbuti, studiosius, & crebrius hostias immolabant, extorum cognitioni maxime se dederunt, quodque propter aeris crassitudinem, de cælo apud eos multa fiebant: quodque ob eandem causam, multa inuisitata, parum è cælo, alia ex terra oriebantur. Hucusque Cicero Plinius quatuor tradit sectas Astrologiæ fuisse. Chaldæam, Aegyptiam Græcam, & quartā, cuius Cæsar fuerit author. Est & diuinitio quædam, quam Græci pyromantiam appellant, quæ per ignem fit, quando obseruatur, quid fulgur, fulmen, ue, quid alia quæuis ignis potestas significet. In tantum creuit Magorum quondam uanitas, ut & siderum obseruatione, & artibus quibusdam rerum, & uerborum maleficijs, scire se omnia, & posse profiterentur. Huius generis fuit et aëromantia, quæ fit per aërem, quoties ex auium uolatu, gustu, cantu, aut uentorū, imbrium, grandinumque insueta procella aliquid præsentire uolunt. Huc etiā pertinet Hydromantia, quæ fit ex aqua. Geomantia, quæ fit per signa quædam raptum in terra facta, aut per dispersas arenas, Chiromantia, ex inspectione lineamentorum manus. Et Necromantia, de qua mox dicetur.

Aut si quid taci.]
Aut si qua erat alia diuinandi ratio tacita, quæ nullis uerborum ambagibus aut murmure fiebat, quales paulò antè retulimus. Ille super.] Verum Sex nouerat quædam arcana sacra fieri, & oracula ore reddi, quæ superi Dijs detestarentur, eaq̄ arcana

Aut si quid tacitum: sed fas erat, ille supernis Detestanda Deis, sæuorum arcana Magorum Nouerat, & tristes sacris feralibus aras, Vmbrarum, Ditisque fidem, miserocq̄; Itquebat Scire parum superos, uanum, sæuūque; furorem Aduuat ipse locus, uicinaque; mœnia castris Aemonidum, ficti quas nulla licentia monstri Transierat, quarum, quicquid nō creditur, ars est. Thessala quinetiam tellus, herbasque nocentes Rupibus ingenuit, sensuraque; saxa canentes Arcanum ferale, magos. ibi plurima surgunt Vim factura Deis, & terris, hospita Colchis Legit in Aemonijs, quas non aduexerat, herbas.

esse magica. Magorum.] id est, necromanticorum. Magus per se uoce, sapientem signat: eaq̄ uocant suos magos, quos Græci philosophos: Latini sapientes: Galli Druidas: prophetas Aegyptij: Indi Gymnosophistas. Sed magia posteris temporibus in infamem appellationem

lacionem concessit. Huius duas potissimum species faciunt: unam infamem, & immundorum spirituum auxilio usurpatam, quæ à Goëtia, id est, quæ incantationibus, & carminibus ueneficis exercetur, quæ honesto uocabulo Thurgia dicitur etiam: altera, ea est, quam multi philosophiam naturalem uocant. Goëtia libros, damnata lectio nis uocat Vlpianus Iuriscōs. Quæ uerò propriè magia dicitur, perfecta est, & abstrusæ scientiæ uis. Goëtia legū scitis exterminata est. Plin. magicam artem fraudulentis. uocat, adeoq; è medicina profluxisse credit in Persis de ortam à Zoroastre, qui sex milibus annorum ante Platonis mortem fuisse proditur ab Eudoxo. Viciis centena milia uersuum condita ab eo. scripsit Hermippus. Idè Plin. ex Hostane affirmat. plures esse magiæ species, & præter supra memoratas, etiam ex spheris, lucernis, peluibus, & securibus. Præterea, ex umbrarum, & inferorum colloquijs, de quibus mox dicitur, quæ omnia Nero uana, & falsa comperit. Magicas herbas primi in nostro orbe celebrare Pythagoras, & Democritus. Tristes fac. f.] Nouerat item aras umbrarum, horrorem facientes infernalibus suis, & diris sacris, quibus mortui euocentur. Et fidem etiam Ditis, hoc est, Plutonis: Cui persuasum erat, nullam aut paruam admodum esse oraculorum fidem in superis, ac proinde nihil certi ab ijs se accepturum. Vanum sc. f.] Verum cum animum in omnes uersaret partes, ipsa Thessalia, in qua castra erant Ducum, furibundam mentem traherat, monstrabatq; ei aliam speciem uaticinijs ex mortuis. Vicinãq; m. c.] Pharsali, in cuius conspectu castra posita erant, Thessaliã omnium monstrorum fecundam esse, proinde facile inuenturum se ueneficam, quæ impuri spiritus afflatu, aut umbræ alicuius uoce futura denunciaret. Aemonidas Thessalas ueneficas dicit. Transierat,] quas ueneficas nulla magiæ species latebat, nullũ ueneficijs, aut incantamenti genus præteribat. Quarum quicq;] Quæ etiam artes tenent, quæ incredibiles sunt. Tenent aries, quæ fidem excedunt. Cuiusmodi etiam sunt illa, quæ poëta de uarijs ueneficis canunt. ut carminibus homines in bruta posse mutare, messes in alios agros posse traducere: elementa cõcutere: turbare humanas mentes: carminis uel interimere. Maro.

17 Carmina uel cælo possunt deducere lunã, Idè alibi.

18 Frigidus in pratis cantando rumpitur anguis

Ouid. de Medea.

19 Cum uolui, ripis mirantibus amnes

20 In fontes rediere suos, concussaq; sisto,

21 Stantia concuio cantu freta, nubila pello,

22 Nubilaq; induco, uentos abigoq; cogog;

23 Viuaq; saxa sua, conuulsaq; robora terra,

24 Et syluas moueo iubeoq; tremiscere montes.

25 Et mugire solum, manesq; exire sepulchris,

26 Te quoq; luna traho. Naso.

27 Carmine lasa Ceres sterilem uanescit in herbam,

28 Deficiunt lasi carmine fontis aquæ.

29 Ilicibus glandes, cantataq; uitibus uua

30 Decidit, & nullo poma mouente fluunt.

31 Tibullus de maga:

32 Hanc ego de cælo ducentem sidera uidi,

33 Fluminis hæc rapidi carmine uerui iter,

34 Hæc cantu finditq; solum, manesq; sepulchris

35 Elieet, & tepido deuocat ossa rogo.

36 Dum libet, hæc tristi depellit nubila cælo,

37 Cum libet æstiuo, conuocat orbe niues.

Et inter leges 12. Tab. hæ erant, Qui fruges excan- A
tasset. Qui matum carmen incantasset. Ne ue alienã se-
getem pellexeris. Hæc, & alia multa incredibilia sunt, &
tamen qua sunt arte, se posse præstare rentur. Thes-
sala tell.] Thessaliã herbarum ueneficarum refertam
canit, atq; hinc etiam factum, quod, cum femina uiris ue-
neficiorum sint peritiores, ea terra ueneficis mulieribus
semper fuerit infamis. Quare Menander poëta, qui in il-
lis regionibus genitus proditur, fabulam, ambages mulie-
rum Lunam detrahenitum complexam, Thessalam co-
gnominauit. Ueneficæ maximè utebãtur rhombis, ad de-
ducendam Lunam, in Thessalia. Martial.

Quæ nũc Thessalico lunã deducere rhõbo. Idè alibi. 11
Numerare quis pigri damna possit somni, 12
Dicere quot æra uerberent manus urbis, 13
Cum seclã colco luna uapulat rhombo 14
Solebant ad deducendam lunam ærẽ percutere sage-
noctu. Ouid.

Themisaq; concuio æra. 15
Theoc. in Pharma. de ueneficã, quæ rhombo fuit usa, in
alliciendo adolescente in amorem sui.

16 *ὡς ἀνεῖθ' ὀδὴ πρὸς ὁ γάρυς ἐξ ἀποδοῖτας,* B
17 *ὡς νεῖθ' ἀνοῖτο πὸς ἀνεῖθ' ὁ βῆθ'.* hoc est, 18
19 Veritur hic rhombus uelut æneus, huc ita amator 20
21 Ocyus ante fores nostras uertatur, & adsit. 22

Herbasq; no. r.] Magicas dicit, quæ re uera nocentis-
sima sunt. Recensentur maximè à Plinio hæ. Coriacesia,
& Callicia, quibus Pythagoras aquam glaciari tradit.
Corinthas, cuius decocto in aqua succo, serpentum icus
curentur, si foueantur. Et qui uestigio in herba effusum
contigerint, aut respersi fuerint, insanabiles pereunt. A-
proxis, herba, cuius radix perinde ut naphtha ex interual-
lo ignem concipit. Si florente Aproxi, corpora humana
in mortum inciderint, quamuis senatus, admomitionem
eius senit, ubi iterum florere cõperit. Aglaophois quæ
maximè in Arabiæ marmoribus nascitur in litore Per-
sico: unde & Marmaritides etiam uocatur. Hac magi,
cum uelint Deos euocare, utuntur. Achememidon, cuius
radix si in pastillos digeratur, ob numinum uarias ima-
ginationes noxijs in cruciatibus omnia noctu confitentur.
Plures referuntur ab eodem herbarum magicarum spe-
cies, quas hoc loco recensere odiosum nimis foret. Noen-
tes proinde herbe in rupibus Thessaliæ copiosè nascun-
tur, siue hæ sint, siue aliæ, ut uerbena, quarum nomina nõ
recenset. Iam uerò & in montibus dicit, ut ostendat sero-
cis, & agrestis ingenij homines. Scensuraq; sa.] Et quod
maius est, inquit, Thessalia huiusmodi montes produxit
saxeos, qui magorum canentium mysteria dira, uim per-
inde sentiunt, ac si uiuis corporibus, carnibus, & pelli-
bus constarent. Aethiopsis amnes, & stagna siccant, & eius
tactu clausa aperiuntur. Latere dari solita à Persarum
regibus legatis, ut quocumque uenirent, omnium rerum
copia abundarent. Alia herba, cuius illatæ ab alite exiit
cuneus arbori à pastoribus adactus. Ibi plurima sur.]
Multa ibi nascuntur genera herbarum, quibus ueneficæ
uim superis facere uidentur: dum earum uirtute arcana
futurarum rerum ex eorum mentibus eliciunt, & extra-
hant, neque uerò solum, sed terris uim faciunt, dum quæ
uolunt, extorquent. Et terris hos. Col.] Ab exemplo
Medea, quæ è Colchide in Thessaliã ab Iafone adne-
cta, ibi magicas herbas eas collegit, quibus postea in ue-
neficis suis usa fuit, Colchis.] Ipsa Medea in Colchi-
de nata.

A de nata. Colechis ad Albaniam extrema est, occasum uersus, celebrata historia Medea & Iasonis, qui illius beneficio aureum rapuerit uellus. Est is tractus auri, & metallorum diues. Constat ueteres Colchos origine Aegyptios fuisse, quum Sesostris Aegyptiorum rex, in uasa Europa, & Scythia tentata solum, cum parte exercitus ad Phasim consedisset. Ceterum Medea, & Circe herbarum ueneficarum peritissimae fuerunt, ut apud omnes auctores constat. A Medea serunt pellicem naphtha concrematam, ubi sacrificatura ad aras accessisset, corona igne correpta. Circe, & Medea sorores à matre in primis annis ueneficijs instructae fuere. Circe diuersa ueneficarum herbarum genera & ipsa postea inuenit, tum autem & radicum quarundam potentiam. Sarmatarum regi connubio coniuncta, eum statim ueneficio interemit. Ipsa cum sola regnum obtineret, impotenter illud administruit. Quare regno pulsa in Italiam fugit, & promontorium occupauit in Latio, quod ab eius nomine Circeium ceptum fuit appellari. Abundat uarijs id herbis, quibus ea ad ueneficia utebatur. Medea, quamuis & ipsa à matre, & sorore ueneficia didicisset, benigniori fuit ingenio. Nam cum pater & sua sponte, & uxoris impulsu hospites suos maculare solitus esset, eum precibus flectere,

& ab eiusmodi immanitate barbara abducere conabatur. Interdum etiam patre inuito hospites è uinculis eripiebat, unde is ira percitus eam in carcerem conijcere statuerat: uerum Medea re comperta ad templum Solis aui sui, quod erat in litore, dilapsa, tanquam in tuto asylo salutem suam tuebatur. Interea Argonautarum impulsu, tradito aureo uellere, cum ijs, Iasonis amore accensa, in Graeciam profecta fuit, & tandem in Thessaliam uenit: ubi Aesonem patrem Iasonis confecta aetate uirum, ad iuuentam reuocauit herbis magicis. Sed de Medea satis, si hoc addatur solum delato aureo uellere Creonti Corinthiorum regi (ut quidam in literas retulerunt) ac Medea repudiata, Iasonem Creusam regis filiam duxisse uxorem, ac postea patria eiecitur in Thessaliam reduxisse. Ceterum multa eum in Asia memoratu digna gessisse. Quas non ad.] sed quas in Thessaliam è Colchide importarat, cum alioqui Colchis ueneficarum herbarum, ut in Ponto, sit feracissima. Est enim Ponto uicina, ut modo dictum. In ea iuga Caucaesi ad Rhiphaeos montes flecluntur, altero latere in Euxinum, & Maeotim deueza, altero in Caspium, & Hircanum mare. Ponto mihi lecta uenena, ipse dedit Mæris, Nasuniur plurima Ponto, ait Vergil.

Impia tot populis.] Itaq; impia carmina ueneficae genis in Thessalia, conuertunt aures Deorum, tot populis ipsas implorantibus.

Vna per aether.] Sola uox carminum ueneficarum penetrat caelos, & ad Deorum aures peruenit, quas ferit, ac cogit, deseritq; carmina earu ad Deos, quos uel nolentes compellit pro suo arbitratu.

Quod non cura Poli.] hoc est, quod numen nunquam auosatur à cura gubernandi caeli, & orbium caelestium, ac machinae totius mundi, tamen uiribus carminu magicorum ea auertitur. Quando execrandum murmur peruenit non solum ad sidera, sed ad caelos, imò id ipsos Deos usque, tunc Chaldae, tunc Aegyptij licet soluant, & aperiant antiquoru magoru uetusta monumeta, Thes-

Impia tot populis, tot surdas gentibus aures Coelicolum, dirae conuertunt carmina gentis, Vna per Aethereos exit uox illa recessus: Verbaq; ad inuitum perfert cogentia numen; Quod non cura Poli, caeliq; uolubilis unquam a Auocata, infandum tetigit cum sidera murmur, Tunc Babylon Persea licet, secretaq; Memphis: Omnem uetustorum soluat penetrare Magorum: Abducit superos alienis Thessalis aris.

Carmine Thessalidum dura in praecordia fluxit Non fatis adductus amor, flammisq; feueri Illicitis arsere senes, nec noxia tantum Pocula proficiunt, aut quum turgentia succo Frontis amaturae subducunt pignora foetae. Mens hausti nulla sanie polluta ueneni Excantata perit, quos non concordia misti Alligat ulla thori, blandaeq; potentia formae, Traxerunt torti magica uertigine filii. Cessauere uices rerum, dilataq; longa Haesit nocte dies, legi non paruit aether. Torpuit, & praeceps audito carmine mundus: Axibus & rapidis impulsos Iuppiter urgens Miratur non irae polos, nunc omnia complent Imbribus, & calido producunt nubila Phoebo, Et tonat ignaro caelum Ioue, uocibus isdem Humentes late nebulas nimbosq; solutis Excussere comis, uentis cessantibus aequor Intumuit, rursus uentis sentire procellas Conticuit turbante Noto, puppimq; ferentes In uentum tumuere finis, de rupe perpendit Abscissa fixus torrens, amnisq; cucurrit Non qua pronus erat. Nilum non b expulit aetas: Mæander direxit aquas, Rhodanumq; morantem Praecipitauit Arar, submisso uertice montes Explicuere iugum, nubes suspexit Olympus.

sententia approbatum non fuisset. Apud ueteres, Magos Elh artium

penetrabilibus, quantum Deorum penes ipsos est, & cogit eos sibi parere, & sua iussa exequi. Babylon Persea.] capta à Cyro rege Persarum, quo tempore in ea regnabat Labyrinthus, quem Iosephus Balthasarè uocet, qui late inter Assyrios opibus pollebat, filius Nitocris reginae, quae Babilone in Assyria quinque aetatibus post Semiramidem regnum tenuerat. Siue quod Persis, cuius rex Cyrus Babylonè expugnauit, à Perse Iouis & Danaes filio, nomine accepisse creditur: à quo Persopolis totius gentis caput. Caelum Perse Iouem credidere, & Solem, Mitram appellarunt, quem in primis uenerati fuerunt. Apud hos Magi in magno honore, pariter, & ueneratione fuerunt, ut neq; publica sine eorum consilio administraretur, nec legitime factu uideretur, quod eorum

al. Aduocat

al. extulit

Elh artium

artium, rerumq; in natura uarietate præstantes, excellen-
 lentium cognitione, non malis artibus imbutos dixere, ut
 paulò ante annotatum est, non maleficos, ut hominum uul-
 gus eos nominauit. Ad eum modum scribit Plinius li-
 bro 29. capite secundo, Pythagoram & Democritum
 de natura herbarum scripsisse, peragratis prius Persidis,
 Arabia, Aethiopia, Aegiptiq; Magis. Sed Persici præci-
 puè disciplinam futura præsentendi sibi uindicabant,
 translata ab Hystaspæ, Darij superioris patre, à Brach-
 manis India sapientibus, quos Philostratus Apollonium
 Tyaneum adijisse prodidit. Zoroastes (quidam Zoro-
 stres scribunt) subito natus uisus proditur, manifesto fu-
 turæ scientiæ præfatio. Primus magicas artes exercuit
 in Bactris, horoscopus rerum, & siderum motus diligen-
 tius obseruauit. Quidam tamen cæli, & astrorum rati-
 onem ad Belum, Nini patrem retulerunt. Scripserunt de
 Magia & Zamolxis, Zoroastes, Soromastii filius, Damige-
 ron, Apollonius, Hostanes Dardanisu, Eudoxus, Alchim-
 dus Rogerius, & nostris ferme temporibus, Lichtenber-
 gius. Nunc ad institutum

Memphis.] Aegyptus, ubi idem propheta sunt, qui
 apud Persas magi. Pars pro toto. Memphis, Aegyptio-
 rum regia fuit, ab Ogdoo rege extructa, cum filia Mem-
 phis ei nomen indidit, cum qua Nilus stupri cõsuetudinem
 habuit, sub imagine tauri. Sunt, qui eam sic à sorore Cam-
 bysis appellatam credant, uel (ut alij) ab uxore, postea
 Meroë fuit dicta, infulsa omnium, quas Nilus efficit, am-
 plissima: Libyam uersus, uastis arenæ cumulis circumse-
 pra, qua in Arabiam iacet obuersa, præcepta, & abruptas
 ad meridiem, Astabore, Astabodis, & Astabosa fluui-
 orum oeu su perfunditur: reliqua parte, qua septentrio-
 nem spectat, Nilo clauditur. In ea, regia fuit initio Aethi-
 opum, cum Moses belli dux creatus à Pharaone aduer-
 sus illos exercitum ductaret. Carmine.] Recenset obi-
 ter effectus carminum Thessalicarum ueneficarum, qua-
 les multi apud alios poetas memorantur, & nos paulò an-
 te citauimus. Non fatis ad a.] qualia sunt, incendere
 senes effætos turpi amore, & quidem minimè naturali, cū
 ea ætas & uoluptatibus careat, & earum titillationem
 non desideret iam liberata. Solutiones, & legationes na-
 turæ, cuiusmodi in magia naturali traduntur multa.

Nec noxia po.] philtre tantas uires nõ habent, quan-
 tas carmina Luuenal.

- 27 — hic Thessala uendit
- 27 Philtre, quibus ualeat mentem uexare mariti. Ouid.
- 27 Philtre nocent animis, uimq; furoris habent.

Sunt autem philtre pocula amatoria propriè, & amoris
 illecebræ, quibus amorem hominibus conciliant. Inter-
 dum amorem ipsum signant, & res quaslibet ad amorem
 pellicientes. Huiusmodi philtre noxia pocula uocat, qui-
 bus tantæ uires non sunt, quantæ incantamentis.

Subducunt p.] Et cum equarum pullis detrahunt
 hippomanes, ueneficium amoris, quod illis innascitur, in
 fronte, caricæ magnitudine, colore nigro, quod statim e-
 dito partu deuorat sceta: quare diserte addit, scetæ ama-
 turæ. Quod si non deuoret, sed subducatur à uenefica præ-
 reptum, non admittit partum ad ubera. Si quis præri-
 puerit, habeat quæ, in rabiem aliquando id genus agitur.
 Amissa matre reliquæ scetæ educant orbem. Quin &
 hippomanes tantas in ueneficio uires habet, ut effusum
 æris mixturæ in effigiem equæ Olympiæ admotos mares

equos in rabiem coitus agat. Vergil. Aenid. 4. A
 Quæritur & nascentis equi de fronte reuulsus, A
 Et matri præreptus amor. C
 Theocritus Idyllio secundo. C
 ἵππομανὲς φύσονται παρ ἀφῆσσι, τῶδ' ἐστὶ, πᾶσαι C
 καὶ τῶδ' οὐκ αἰνοῦνται ἀν' ἀφῆσσι, καὶ θοαὶ ἵπποι, id est, C
 Hippomanes planta est, qua pulli in montibus altis, C
 Veloces & equa temere insanire laborant, C

Præter propriam, & genuinam significationem, etiam
 plantam uocat Theocritus. Efficaciora carmina sunt,
 ad amores conciliandos, aut ad alia ueneficia quam ulla
 philtre, aut hippomanes. Et scetam equam, repudiat, nec
 pro suo agnoscit, proinde nec ad ubera admittit.

Mens hausti non sanie.] Et quod maius est, inquit,
 citra adiumentum ueneni ullius, carminibus ueneficatum
 insanie diuersis generibus mentes humanas uersantur, &
 turbantur. Qualia porro ea sint, mox adijcit.

Quos non concordia.] ut si nec uxor maritum, nec
 maritus uxorem amare coniugali complectatur, uenefica
 perficit suis artibus, ut inuicem deament, & quidem car-
 mine nõ torti rhombi, ut modò dictum est, ad lunam, quo
 uenefica Thessala, eam detrahebant, ut ait Propertius.

Deficiunt magico toti sub carmine rhombi.
 Sed tales mentes discordes uertigine, ac nexu potius fili-
 uarij conuertuntur, ac coniunguntur, ut illa in Pharma-
 Vergiliana.

Terna tibi hæc primum triplici diuersa colore C
 Licia circundo, terq; hæc altaria circum C
 Effigiem duco — Et paulò post. C
 Necte tribus nodis ternos Amarylli colores, C
 Necte Amarylli nodo, & Veneris die uincula necto. C

Hæc mihi uidetur, citra cuiusquam reprehensionem, poë-
 ta esse germana sententia. Loquitur enim de conglui-
 natione animorum inter coniuges discordes: quanquam
 id rhombo quoque fiebat, ut paulò ante ostendimus ex
 Pharmaceu. Theocri. Cessare uices rerum.]
 Præterea carminibus efficitur, ut rerum naturæ uices, ac
 leges perpetuæ mundi cessent, ut differatur, longa nocte:
 siue dies dilata longa hæreat nocte, neque cælum cursus
 sui perpetuam legem seruet, sed confundatur. Quin &
 mundus, qui perpetuò uoluitur certis temporum uicibus,
 carminibus torpet, & tardius mouetur.

Axibus &.] Ad hæc miratur Iuppiter, cælum im-
 pulsus polus non uersari, sed stare. Nunc om com.]
 Quod modò toto æthere effusus imber terras aquis re-
 pleat: modo calido Sole cælum nubibus densis obrenebre-
 tur. Sed & quod Ioue nescio, cælum tonet, cum ipse
 tonitruum auctor dictatum à poëtis.

Vocibus iisdem.] Iam uero iisdem carminibus ef-
 ficitur à ueneficis ut soluto capillitio nimbos, & nebulas
 in cælum inducant: ut maria nullo uento intumescant,
 contra, prohibetur carminibus sciuente tempestate, ne
 concitentur, misceantur, sed tranquilla iaceant, & æ-
 qua. Noto.] species pro genere, quouis uento turbante,
 non tamen sit turbulentum. Puppimq; ferentes.]
 hoc est, ut uela plenis sinibus contra uentum impellant na-
 uim. De rupe pependit.] Efficiunt carminibus, ut fla-
 mina torrentia, hoc est, quæ è rupibus, & altioribus mon-
 tibus defluunt, sistantur. Id quod Maro dixit. Sistere a-
 quam fluuijs. Amnisq; cucurrit.] id est, iuxta prouer-
 bium, Sursum uersus sacrorum feruntur flumina, siue
 fontes,

A fontes, & uo ποταμῶν, de rebus praeposteris. Nilum non expulit.] Super haec, prodigium aliud refert, carminibus fieri, ne Nilus suo excursu quotannis agros perfundat, ut fertiliores sint. Nilus euagari incipit solstitio, aut noua luna, aut primo lente: deinde uehementius, quā diu sol in leone est. Mox eo transgresso in uirginem pigrescit, atque in Libra residet. Si 12. cubitos non excesserit, fames certissima. Nam tanto tardius decedit, quanto abundantius creuit, & sementem arceat. Sed poeta dicit, carminibus fieri, ne Nilus suo decursu crescat, agrōs ue riget, inundetq;. Mæander dixit.] Et hoc ipsum ἀδύρατος, quod Mæander tortuosus amnis, & subinde in se recurrens, carminibus efficiantur, ut in rectum cursum, suum flexuosum torqueat. Lydia est, quae & super Ioniā procedit. Errat enim supra modum flexuosus. Est & Mæander pictura inde genus dictum, siue ab exemplo Labyrinthorum, cuiusmodi est uidere in quibusdam pauimentis. Huc spectauit Prudentius, uir uere

prudens in carmine suo.
 O tortuose serpens,
 Qui mille per Mæandros
 Fraudesq; flexuosas
 Agitas quieta corda.

Rhodanumq; moran.] Ararim diximus alibi tam leuiter Rhodano misceri, ut nescias utrō se moueat. Rhodanus fluuius ex Alpibus se rapiens per Lemanium lacum, segnem deferens Ararum: nec minus seipso torrentem Isaram, & Druentiam, inquit Plinius.

Saomisso uertic.] Carminibus etiam Olympus mōs in planum campum aequatur. Huius uertex usque adeo attolli fertur, ut summa eius caelum accole uocent. Hinc passim a poetis, pro caelo usurpatur. Olympus dicitur, ὠς ὄλῳ λᾶμπεω, id est, totus lucens, quod solem clarum habeat, & nullis unquam nubibus fuscetur. Contra dicit carminibus euenire, ut Olympus supra uerticem uideat nubes.

B Solibus, & nul.] Et media Hyeme, quo tempore in Scythia à rerum natura propter inclementissimum frigus, & asperimū damnata, quod eō sol nec radios, nec umbram mittat senos menses alicubi, sagarum incantamentis efficitur, ut uix quamuis alia dissoluatur, & liquefeat. De Scythia alibi diuersis locis luculenter dictum est. Loquitur maxime de hyperboreis, quorum regionem Plinius uocat à natura damnatam.

Solibus, & nullis Scythicae cum bruma rigeret, Dimaduere niues, impulsam sidere Tethyn Reppulit Aemonidum defenso lieto re carmen. Terra quoq; immoti concussit ponderis axem, Et medium uergens a nisus titubauit in orbem, Tantæ molis onus precussum uoce recessit, Prospectumq; dedit, b circūuoluentis, Olympi Omne potens animal lethi, genitumq; nocere, Et pauet Aemonias, & mortibus instruit artes, Has auidæ Tigres, & nobilis ira Leonum Ore fouent blando, gelidos his explicat orbes, Inq; pruinoso coluber distenditur aruo, Viperei coeunt abrupto corpore nodi, Humanoq; cadit serpens afflata ueneno.

titubare usus est uerbo, pro cōtremiscere. Porro de terra motu, & hiatibus multa Plinius libro quinto. Ve a al. Nifus: rum ista paulò obscurius dicta uideri possunt. Tantæ molis onus percussum.] Terra etiam dehiscit, ac diducit se in uastum hiatus cātu magico, ut liceat ad antipodas aduersum caelum despectare, & hemisphaerū, quod sub terra est, & quidem cum magiu. Ceterū inter terræ miracula recensentur, hiatus, citra magicas artes, qui à Graecis χᾶμαρα dicuntur. quoties terræ in profundum recedunt.

C Impulsam si Te.] Aliud miraculum artis magicæ. Cum Oceanus exortu signorum tempestuosorū, ut arcturi, Orionis, & Hyadum maxime seuiat, Thessalicarum faminarum carminibus ita constringitur, ut à litoribus prohibeatur. Sulpitiū sidus lunam exponit, ad cuius motum Oceani aestus, & reciprocatio certis uicibus meat, remeatq;, ut alibi fuisse retulimus. Terra quoq; im.] Hunc uersum, Sulpitiā exponit. Faciunt terræ motum, inquit, & firmamentum terræ, centrū ipsum, quod immobile est, concutiunt, ut Macrobius tradit. Hæc ille. In omni sphaera, medietas, inquit, Macrobius, centrum uocatur. Nihil est aliud centrū, quam punctum, quo sphaera, aut orbis medium certissima obseruatione distinguitur. Axem.] centrum. Axis sphaera uocatur dimetiens, ipsius, circa quam uoluitur. Et medium orbem, ipsum quoq; centrum dicit, ut

Quis labor hic superis catus, herbasq; sequedi Spernendiq; timor? cuius commercia pacti Obstrictos habuere deos? parere necesse est? An iuuat? ignota tantum pietate merentur? An tacitis ualere minis hoc iuris in omnes Est illis superos? an habent hæc carmina certum Imperiosa Deum? qui mundum cogere, quicquid Cogitur, ipse potest. illis & sidera primum Præcipiti deducta polo, Phœbeq; serena Non aliter diris uerborum obfessa Venenis Palluit, & nigris, terrenisq; ignibus arsit. Quam si fraterna prohiberet imagine tellus, & Inferretq; suas flammis caelestibus umbras: Et patitur tantos cantu d deprensa labores. Donec suppositas propior despumet in herbas.

Omne potens animal.] Quin & omnia animalia in perniciem humanā nata, horrent uim carminū,

& feraciam deponūt, & parant se ad moriē suis artibus. Sed & Aemonias artes dixit, Thessalas per metonymiam artes puta ueneficarum. Prodest, inquit Sulpitiū eis, & faciunt ad inferendam mortem.

Has auidæ Tigres:] De immā natura Tigrium d. libi dictum est. Animal truculentum est, & uelocitatis tremende, maxime cognitum quando capitur. Hoc animal Hireani ferunt, & Indi. Plinius tamē dicit, Tigri aspectu magis, quam feritate esse conspicuam. Efficiunt sagæ, ut Tigres sanguinariae, & Horrende Leones ipsas amplexu foueant, & molliter demulceant.

Gelidos his explicat.] Coluber serpens in aqua uiuit, qui

c al. Inseretq; d al. depreffa:

b al. circumlabentis.

uic qui huius adipem, & fel habent, mirè adiuuantur, qui Crocodilos uenantur: belua enim nihil aduersus eos audit. E quorum genere est enydris, serpens masculus, & albus. Veneficarum artibus coguntur se explicare, & extendere, ubi in orbem se conuoluerint colubri.

Viperei nodi.] hanc inde nomen habere putant, quod ui pariat, nam erosus lateribus matris factus in lucem prodit. Sola serpentium dicitur terra condi: aliàs uel anima fame dura, modò algore dempto. In coitu uiperæ mas caput inserit in os, quod illa abrodit uoluptatis dulcedine. Vipera igitur in partes ferro diuulsa, carminibus rursus coit. Humanob; cadit serpens at.] hoc est, serpens uel solo afflatu uenefica rumpitur, ac dissilit. Quis labor.] ephonesis in uolentias incantandi artes, & horrendas herbarum quibus uiuunt, potentias, ut cum Dijs pacte uideantur ueneficæ, ut prodigiosa illa rerum miracula efficiant. Est autem hic sensus. Quæ tandem cura, quæquæ sollicitudo cogit superos, ut in hac arte magica sequantur carmina sagarum, & herbarum uires? quodquæ timeant spernere earum impium conatum? cuius commercia pacti.] Ut commercia huius fœderis quodammodo Deos habuerint sibi deuinctos ad obsequendum per omnia. Quare addit necesse esse, ut Dijs ipsis pareant, uel, ut disunctum exponatur. Necesse est, ut eis pareant, an uiuat potius eis parere non coactos? Ignota tantum pietas.] modò si pietas prætextu auxilij diuini alios non solum ledere, uerù etiam inficere, & funditus perdere. Atque hinc pietatem ignotam uocat ironice, cum quiduis sit potius, quàm pietas, alios incantare, & ueneficis tollere.

An tacitis ual.] Quibus tacite Deos cogunt, ut presentes incantationibus pareant, & in uota adsint.

Hoc iuris.] Interrogat per admirationem poëta, num ueneficæ imperium habeant in omnes Deos, ut in sua

uota descendant, imò cogant suis minis parere, au pecun- A
liares Deos inuocant, quibus imperent carminibus suis, & pro arbitrio fingant. In dubium rem trahit, num certum aliquod numen habeant, cum ministerio prodigiosa miracula, à natura abhorrentia edant. Alij etiam Dijs poetici alijs rebus seruiunt, & inter eos Mercurius maxime artibus magicis præsidet. Quare non temere poeta per admirationem, aut dubitationem potius huc se auertit. Qui mundum.] id est, qui Deus certus potest mundum ad omne id præstadium cogere, ad quodcunquæ ipse carminibus cogitur?

illis & sidera primum.] à Thessalis ueneficis primis ui carminum stellæ cælo sunt deductæ: ab hisdem effectum eadem arte, ut luna mutato nativo colore, non solum expalluerit, uerum etiam è cælo in terram fuerit detracta, Obsessa uenenis.] carminibus magicis coacta. Ea enim uenena uocat.

Nigris.] Sulpitius, rubuit, inquit, luce non clara, sed fumosa est, ut est terrenus ignis. Quam si fractura.] Pendet à uersu. Non aliter nigrescit, quàm si eclipsim patiatur, qua propter obiectam, interpositamq; terram inter ipsam, & solem obscuratur. Duæ sunt eclipses maxime, solis, qui interuenit Luna occultatur: & Luna, quæ terræ obiecta, & interposita, solis umbra amissa, nigrescit, & obscuratur. Luna non nocturno tempore deficit, & non nisi plena. Sol non nisi interdiu, & interlunio: & ut Plin. non nisi nouissima primæque luna, quod uocant coitum. Porro, quod Luna modò pallescat, rursus rubeat: mox albicet, aut horreat, sunt phylicæ rationes.

Fractura imag.] Solis umbra, quæ auferitur terræ interpositu nocte. Suas amb.] noctu tantum, si ille apparent. Nox enim nihil aliud est, quàm terræ umbra.

Despomet.] rorem suam effundat in herbas, quibus uiuunt ueneficæ ad artes suas magicas.

Hos scele ri.] Ab exemplo illustris ea te pestate ueneficæ, ut fingit poëta. Describit magna copia uerborum ceremonias Erichthus in necromantia eius. Ut pauca de Necromantia præmittamus, antequam ad poetæ uersuum explicationem transeamus: illud in primis produnt cognitu memorabile, quasdam gemmas esse, quæ à membris hominum & animalium membris cognomina ducunt, quibus ars ea exerceatur. Ananchitide dicunt deorum imagines euocari, ut Synochitide umbras inferorù teneri. Quin & Aglaophitide herba, quam & marmari

Hos, scelerum ritus, hæc diræ carmina gentis
Effera, damnarat nimix pietatis Erichtho,
Inq; novos ritus pollutam duxerat artem.
Illi namq; nefas urbis submittere tecto,
Aut laribus ferale caput, desertaq; busta
Incolit & tumulos expulsis obtinet umbris,
Grata Deis Erebi, cætus audire silentium,
Nosse domos Stygias, arcanaq; Ditis operti,
Non superest, non uita uerat, tenet ora profanæ
Fœda situ macies, cæloq; ignota sereno,
Terribilis, Stygio facies pallore grauatur,
Impexis onerata comis, si nimbus, & atræ
Sidera subducunt nubes, tunc Thessalia nudis
Egreditur bustis, no sturnaq; a fulgura captat,
Semina fœcundæ segetis calcata perulsit,
Et non letiferas spirando perdidit auras.
Nec superos orat, nec cantu supplice numen
Auxiliare, uocat, nec fibras illa litantis
Nouit, funereas aris imponere flammæ
Gaudet, & accenso rapuit quæ thura sepulchro.
Omne nefas superi prima iam uoce precantis
Concedunt, carmenq; timent audire secundum.
Viuentes animas, & adhuc sua membra regentes,
Infodit busto, fatis debentibus annos
Mors inuita subit, peruersa funera pompa
Rettulit à tumulis, fugere cadauera lethum.

den uocant, magi Deos euocant. Est autem Necromantia, siue necromantia, diuinitio, quæ fit per cadauera, quæ suscitata euentâ rerum prædicunt, aut etiam ex umbris mortuorum apud inferos: ut apud Homerù Vlysses ex Tiresia multa cognoscit: Mors Vergilianus ex Anchise. & Menippus apud Lucianum ductu Mithrobarzani Chaldæi descendit ad inferos, & mortuorù res cognoscit. Hos scelerum ri.] Has ceremonias magicas Erichtho Thessalidum perditissima, sed tanquàm nimis pia adhuc damnarat. Vel dânarat adhuc nimis pietatis.

Atatis, quasi uerò nimis pia ea carmina essent, præ ijs maioribus, quæ amplius præstari possent. Erichtho.] Non men ueneficæ Thessalicæ sumpsit poeta ex epistolis Heroidum Ouidij, ubi in epistola Sapphus eius meminit his uerbis.

Illuc mentis inops, ut quàm furialis Erichtho

Impulsi, in collo crine iacente, feror.

Antra uident oculi scabro pendentia tofo,

Quæ mihi Mygdonij marmoris instar erant.

Ad eundem modum subiicit poeta prosopographiam Erichthi. Primum quidem à loco, in quò se ferè continebat. Diræ gentis.] Veneficarum Thessalidum, quæ maximè carminibus id genus delectatæ fuerunt.

Inq̄ nouos.] Veneficia, & necromantiam nouis ceremonijs exercuit. Illi nanq̄ n.] à loco quem incolebat, ut Sappho, antra uident oculi, ita Erichtho, nefas ducebat sub tecto in urbibus habitare, sed in sepulchris uitam ducebat. Cætus audire.] à studijs, quibus potissimum delectabatur. Tenet ora.] à formæ qualitate sceleratæ ueneficæ. Cælo sereno.] quippe quæ uel perpetuo mortuorum conditorijs se continebat: aut si inde prodiret, noctu prodibat. Stygio.] à uultu, & oris habitu, tristi, & horrendo pallore grauat, qualem uidere est in Trophonijs, aut etiam mortuis.

Impexis.] à capiti neglecti horrore. Sidera.] Nubium enim interuentu, cælestium corporum lux mortalibus adimitur, ut aër obscurior sit. Nudis busti.] nudis Sulpitius exponit siue cadaueribus quasi uacuis. Fortasse non in seipis exponi potest hypallagis, ut ipsa noctu nuda dicatur prodire, ad captanda fulmina, aut fulgura. Noctur. ful.] Pyromantiam innuit, quæ diuinitio per ignem fit, dum obseruant. quid fulgur, quid fulmen, aut alia ignis potestas quæuis significet. percussit.] quacumq̄ incedebat, super semetem, eam compressit.

Et non let.] auras salubres, & cælum minimè in se-

Ast ubi fer.] Si incidit in sepultos in tumba marmorea, in qua solent corpora à corruptione conseruari cõditijs inuolat auidè in omnia membra. Quæ quidè particula tum enarrat. Immer sit.] primò unguibus in oculos inuolat: quibus effodiendis, mirè gaudet uenefica.

Excremẽ. ma.] purulentiã manus, & saniem, tũ autem & unguum sordes, ac præsegmina. Laque. no.] funem strangulati dentibus discerpit ac soluit. Atq̄ hinc addit. eã corpora pendentia carperẽ, hoc est, discer-

Ast ubi seruantur saxi, quibus intus humor Ducitur, & tracta durefcunt tabe medullæ, Corpora, tunc omnes auidè defæuit in artus: a Immergitq̄ manus oculis gaudetq̄ gelatos Effodisse orbes, & siccæ pallida rodit Excrementa manus: laqueum, nodosq̄ nocentes Ore suo rupit, pendentia corpora carpsit, Abrasitq̄ cruce, percussaq̄ uiscera nimbis Vulsit, & incoctas, admissio sole, medullas. Insetum manibus chalybem, nigramq̄ per artus Stillantis tabi saniem, uirusq̄ coactum Sustulit, & neruo morsus retinente pependit, Et quodcumq̄ iacet nuda tellure cadauer Ante feras, uolucresq̄ sedet, nec carperẽ membra Vult ferro, manibusq̄ suis, morsusq̄ luporum Expectat siccis raptura è faucibus artus. Nec cessant à cæde manus, si sanguine uiuo Est opus, erumpat iugulo, qui primus aperto. Nec refugit cædes: uinum si sacra cruorem: Extraq̄ funereã poscunt trepidantia mensæ. Vulnere si uentris, non qua natura uocabat, Extrahitur partus, calidis ponendus in aris.

perẽ. Abrasitq̄ cru] hoc est, auulsit cruce. Percus-

Sedet.] seruât, ne auferatur. Nec cessant.] uariã

etum, anhelium suo pestulenti, ueneno corrumpit. Nec supe. no.] uide ueneficarum scelera, & impietatem, quas dicit, nec orare

superos, neque eorum auxilium implorare. Auxiliare.] O numen, auxiliare mihi, adis in mea uota præsens, ut perficere liceat, id quod insituo. Nec fib.] In aruspina consulebatur exta & capita extorum, & iecinorum fibras: hoc est, extremitates. Hanc artem ipsa psychomantia non agnouit uenefica. Aruspicium inuenit Orpheus Delphus, ut ignispicium Amphiaras.

Funereas.] hoc est, litare cadauera mortuorum, uel è sepulchris eruta, uel è rogis subtracta. Thura.] Omnia funerea. Et thura, inquit, litat, quæ accensis rogis subduxit. Omne nefas.] summatum exclamat, nihil sceleris nefarij illi negari à superis in Necromantia sua, uel ad primam precationem. Carnemq̄.] Addit causam, cur statim ad primas preces illi adsint, quod horreant audire secundum carmen, hoc est, alteram inuocationem.

Viuentes.] horrendum hoc, & immane, uiuos homines sepelire, aut rogo imponere. Fatis deb.] senes eosq̄, qui diutius superesse in uitam poterant, uel inuitos compellat ad necem. Peruersa p.] Sulpitius exponit, ex tristitia in læticiam mutata. Fortasse ita rectè exposuerimus. Quemadmodum funera efferuntur è funestis locis ad bustum, & sepulchrum, ita diuersa pompa ipsa Erichtho illa è sepulchris domum suam effert, & cadauera reuiuiscunt. Fumantes iuuentum cineres.] in rogis cineres iuuentum efficaciores ad ueneficia, quàm senum. Adhæc, præcipit parentibus faces in liberorum suorum bustis, quas efficaces ad ueneficia sua credebat.

Nigroq̄ uol.] præterea colligebat lignorum busti reliquias semustas, & ambustas, & adhuc fumantes fundentesq̄ fauillas, tum autem & ustium reliquias. Nam thorum feralem, ipsam pyram uocat, in qua tanquam in thoro, mortuus imponebatur.

saq̄ uiscera.] pluuia longa maceratas carnes, His opponit, medullas incoctas sole. a al. Immer-

Inser. cha.] ca-

fitq̄. thenas manibus iniectas, aut ferreas etiam manicas: quibus rei uinciuntur. Saniẽ.] ut paulò antè, purulentiam defluentem per membra. Virusq̄ co.] id est, sanguinem corruptum, & congelatum. Et nero.] Cum iniectis dentibus cadaueribus strangulatorum, cum non posset carnem auellere, morsus ea præhendens, pependit, ut irundo, quæ nõ nisi plena, decidit.

Hh 3 cædem

cædem ueneficæ tribuit. Si sanguine uiui hominis indiget calido, qui recens ex aperto iugulo profluat.

Extra trepid.] Si sacra funerea poscunt extra adhuc

palpitantia, & uiuum cruorem. Valne.] imò uiui a partus aperto ferro uentre partum extrahit, quem aris ca lentibus imponat, non naturali exitu.

a al. auulfit.
b al. accidit

Et quot.] Necromantici uolunt spiritus alios alijs pestilentiores esse, tum autè, et statis horis alijs nequiores. Poëta hoc loco alias umbras alijs truculentiores esse, ut sunt homines. Et cum omnium hominum uitæ necisq; potestas pene ueneficam hanc esse fingatur, si ferocem animã requirat, crudũ hominem ac trucem enecat. Id enim dicit, face te manes. Illa comam.] Quin & sinistra manu, ut est eius religio, adolescentibus morientibus primam barbæ lanuginem uellit. Sunt enim ephæbi, qui iam ad puber-

Et quoties sæuis opus est, ac fortibus umbris, Ipsa facit manes, hominum mors omnis in usu est: Illa genæ florem primæuo corpore a fulsit: Illa comam læua morienti b abscondit Ephebo, Sæpe etiam charis cognato in funere dira Thessalis incubuit membris, atq; oscula figens, Truncauitq; caput, compressaq; dentibus ora Laxauit. siccoq; hærentem gutture linguam. Præmordens, gelidis infudit murmura labris, Arcanumq; nefas Stygias mandauit ad umbras.

quod cognati mortui membris in funere incubuit: mortui capus obruncarit, os clausum mortui dentibus aperuerit. Gelidis inf.] aliquid in ore mortui immurmurauit, quasi negotium aliquod perferendum ad inferos arcanum mandaret.

Hanc ut fama loci.] Tandem aliquãdo ad ipsam ueneficam tranfit: tempus, & locum, in quo eam offendit, tum autè & quid molientem refert. Pompeio.] Sexto à tempore, quo in Thessaliam descendit cum fratribus ministris, motus fama ueneficæ. Alta nocte p.] Venit itaq; in Thessaliã media nocte. Hæc periphrafit: è à Solis meaus sub terra describit, qui ubi apud antipodes lineam meridianã attigerit, supra terrã media nox est. Apud nos contra, ubi in puncto meridiano consedit, sub terra nox media est. Hoc tempore Pompeius in Thessaliam peruenit, & ueneficam in deuera parte montis Aemi sedentem offendit, & quidem in caute prærupta.

Aemus.] Supra in Thessaliæ descriptione, & montium, qui eam cingunt, suu ostendimus. Hæmum montem Bisaltie herere & uasto iugo procumbere in Pontum, sub Hæmo ad Strymonem fluuium esse Philippos uersus mare, haud longè ab Amphipoli, Atheniensium aliquando colonia, quam Strymon etiam ex Hæmo delapsus peninsula forma amplectitur. In his campis Philippicis Cæsar Brutum, & Cassium Cæsaris Dictatoris interfectores fudit. Pharsalica iuga, Thessalica dicit per tropum, in quibus ueneficam noctu sedentem oppressit, aut certè, qua spectabat Hæmum. Ptolomeus Thraciam à Septentrione altissimis Hæmi montis iugis terminat, mediam Thraciam diuidit Straboni. Atque hinc apparet. poëtam Hæmum, & Philippos Thessaliæ existimasse, cum sint Thraciæ. Sed de his uide primum liberum. Illa magis.] à studio, quo eam occupatam inuenit. Excogitabat, uerba, & carmina magica, inco-

Hanc ut fama loci Pompeio prodidit, alta Nocte poli, Titan medium quo tempore ducit Sub nostra tellure diem, deserta per arua Carpit iter, fidi scelerum, fuetiq; ministri Effractus circum tumulos, ac busta uagati Conspectere procul prærupta in caute sedentem: Qua iuga deuexus Pharsalica porrigit Aemus. Illa magis, magicisq; deis incognita uerba Tentabat, carmenq; nouos fingebat in usus. Nancq; timens, ne Mars alium uagus iret in orbè: Emathis & telus tam multa cæde careret. Pollutos cantu, dirisq; uenefica succis, Conspersos ueruit transmittere bella Philippos. Tot mortes habitura suas: uisuraq; mundi Sanguine cæsum truncare cadauera regum Sperat, & Hesperia cineres auertere gentis, Ossaq; nobilium, tantosq; acquirere manes. Hic ardor, solusq; labor, quid corpore Magni Proiecto rapiat, quos cæsar inuoluerat artus, Quam prior affatur Pompei ignaua propago.

dirisq; uenefica.] ueneficis, carminibus, & herbarum succis, quibus ea loca infecit, ne eò transferretur bellum incendium, sed intra Thessaliam se constringeret.

Philippos.] Philippi alioqui urbs Macedonia est. Et Thracia Macedoniam intrantibus primum occurrit Neapolis urbs maritima. Inde remotior à mari, ad amnem Strymonem Philippi sunt, clarissima colonia, sed quondam à Philippo rege nomen sortita. Antea Dantos dicta fuit. Sed multò prius, quod fontes multi circa eam collem uberrimis scaturirent aquis, Cremides appellata fuerunt. Hoc oppidum Philippus rex Macedonum aduersus Thracas munuit, & de suo nomine Philippos dixit. Urbs condita fuit in colle prærupto, à Septentrione nemoribus conclusa, ad meridiem, uastam habet planiciem, ad mare usque excurrentem. Proximè Philippis ad occasum brumalem Amphipolis sita est, ut paulò antè memini. In Thracia uerò sub Rhodope Poneropolis antea dicta postea Philippopolis à conditore: ad postremum, Trimonium, cui Hæmi excelsus subditur. V. l. M. pass. Mortes.] Tot cæsum cadauera, quibus pro arbutio ad sua ueneficia uteretur. Quæ

tais annum perueniunt, quod sint in pube, quæ iam primũ emissa est. Hinc ephæbia, prima ætas adolescentiæ: & comam, & primam barbæ lanuginem morientibus abscondit.

Sæpe etiam.] Et hoc inter ceremonias psychomãtia habuit,

gnita ipsis magis, & Dÿs adeò magicis, quæ omnia in artes nouas, id est, nondum tẽtatas meditabatur. Timens n. m.] Sollicita erat, ne extra Thessaliam dimicaretur: ac tum usu, ac fructu cadauerum frustraretur. Mars belalum, metonymia.

Emathis tol.] Thessalia, De Emathia dictum est alibi. Philip.] in campos Philippicos ad Strimonem non autè in Thessalia, ubi de summa rei pugnatum fuit.

Pollutos cantu,

B

O

Quæ

A Que mortes futura essent mundi usura sanguine multo, ad truncanda cadauera regum eorum, qui uel ipsi, uel quorum auxilia praelio inter futura erant. Auertere.] Romanorum ossa, ac cineres in suum usum conuertere. Tantosq; ac.] Tantorum heroum manes suae potestati, atq; imperio subijcere. Hic ardor.] Ita q; hoc unice nuc illi

cura est, quod membrum Pompeij, quot artus rapiat Caesaris, si inter caesos inueniantur. Nam metaphora uerbi inuolare ducta est, ab auibus, ut ex Donato Sulp. etiam annotauit. Quam pri.] Erichtho adhuc modum allocutus est Sextus, quem Poeta recte ignauam propaginem uocat, quod parum uirtute paternam imitaretur domum, militiamq;

O' decus Aem.] Peiora oratio Sexti Pompeij, Orditur a Captatione beneuolentiae a persona ueneficae, dum illi praescientiam reru tribuit, et plura etiam, quam homini tribui debeant.

Aemonid.] Thessalarum ueneficarum mulierum. Aemonidum pro Thessalarum, antonomasia. Ventura di.] Duo maxime illi adscribit fatoru praescientiam, et potestatem impediendi fata. Te praecor.] propositio petitionis.

Non ulti.] beneuolentia a persona sua, quam a dignitate patris commendat, cum dicit, Magni clarissimi.] non maior nati. Quod si nullus, inquit Glareanus, ad hoc refellendum alius esset auctor, saltem hic noster poeta sufficeret, sum lib. secundo patri filium Cn. Pompeium alloquentem his uerbis introducat. Tum sobole ex tanta nati, cui firmior atq; affatur. Mox in decimo octauo paulo post uersu. At simul a prima: Simul Badius exponit pro immediate aduerbio, in nullo apud Latinos, usu, cum illud simul, exponi conueniebat, per statim, ut quemadmodum apud Horatium, Liuium, ceterosq; praestantiores auctores passim inuenitur. Hoc obiter libuit adscribere. Ceterum Cn. Pompeius maior fratrum erat, perijq; postea in Hispania. Sextus uero minor, de quo hoc loco agitur, uaria fortuna postea cum Antonio et Octauium mari dimicauit. Vel dominus.] Si pater reru potitur, ego cum eo simul uincam: in magna clade discesserit uictus, eius cladis ego simul particeps ero. Indicat poeta post patris ruinam, ipsum quoq; simul facto post longa bella periturum. Mens dub.] Causa cur a uenefica certior fieri cupiat. Per antithesin pugnancia se mouere contendit: hoc est duos contrarios affectus ad consulenda petenda se stimulare ait: nempe metum periculi in rebus dubijs, et uirtute accensam spe ad toleranda omnia aduersa ac secunda, quae fortuna ferat, Hoc iuris.] proinde, inquit, eximo ex animo hunc scrupulum, ut certus sim futurae pugnae euentus. Ne subiti.] ne temere, ne improuise in pugnam, atq; incerti ruent. Vel numina.] Compelle superos, et extorque ex illis reru certitudinem, aut si tibi uidetur, inter superos quietos, et exprime uerum ex aliquo manium, idq; arte necromantica, in qua tu excellis. Elysiis re.] Euoca ex felicitium animorum praeiorum aliquam, ex qua euentum pugnae discamus, simul qui nostrorum in praelio sunt caesarum: haec tibi referat. Elysiis.] Elysiu domiciliu beatorum animorum est quod soluti corpore migrare dicuntur. Seruius apud Theophrastum, id est dissolutione corporis, et animae, elysium dictum existimat. Alij uero apud Aristoteli, dicunt, a profectioe, quod qui sancti,

O' decus Aemonidum, populis quae pandere fata, Quaeq; suo uentura potes diuertere cursu, Te praecor. ut certum liceat mihi noscere finem, Quem belli fortuna pareat. non ultima turbae Pars ego Romanae, Magni clarissima probes, Vel dominus rerum, uel tanti funeris haeres. Mens dubijs a percussa pauet, rursusq; parata est Certos ferre metus, hoc casibus eripe iuris, Ne subiti, caeci q; ruant: uel numina torque, Vel tu parce Deis, & manibus exprime uerum. Elysiis resera sedet, ipsamq; uocatam Quos petat e nobis mortem, tibi coege fateri. Non humilis labor est, dignum est quod querere cur Vel tibi, quod tanti praeponderet alea fati. (res, Impia laetatur uulgatae nomine famae Thessalis, & contra: —

et pie uixerint, eo migrarent. Est enim uirtus, profectio et iter. Suidas Elysiu ita describit, Elysiu delubrum est apud inferos: alij in Aegypto: nonnulli in Lesbos: rursum quidam, regio, siue campus regalis instratus. Sunt autem huiusmodi loca inaccessa. Ceterum Polemo auctor est, Athenienses eo nomine locum effossum uocare. Idem Suidas. Elysiu campus est, in

quo apud Graecos iusti degunt, qui post mortem illuc sint migraturi. Sic qui puniri meruerunt, in Coccyum, et Pyriphlegetonem abibunt. Didymus Odyss. 4. domicilium quidem herou esse scribit, sed ita appellatum ab Eleutheri cuiusdam religiosissimi hominis filio, Elysiis: siue quod corpora ibi maneat. Est aut locus in insulis beatorum animorum. Veteres Elysiu campum esse existimauerunt in medio inferorum, Philosophi in insulis fortunatis collocarunt. Fuerunt qui dicerent esse circa globum, aut circulum potius lunarem, ubi purissimus est aer, atq; hinc Verg. in 6. dicere, aeris in campis, loquens de Elysiis. Nec desuerunt, qui in Hispanijs posuerunt, in quorum subterraneis ipsum Plutium habitare credidere: et quidem propter admirabilem in eo tractu fecunditate metallorum. At Plato in Gorgia doctissime tradit, quid sit Elysiu campus, qui eum uocat μακάρων νήσος, seu potius νήσος, in quibus habitent feliciter, extra omnia mala, diuina enim παρὰ ἐν δαμνία ἐν δὲ κακῶν. τὸν ἢ ἀδίνωσ, καὶ ἀβίωσ ἐς τὸ τῆς ἀπείρας τε, καὶ δίνωσ ἀφ' ἡμοτέρου, ὃ δὲ τὰ πᾶσα καλῶσι, ἰστέαι. id est, in omni felicitate, et amoenitate constat sine incommodis habitare. Qui iniusti, et impie uixerunt, in suppliciorum, ac poenae carcere quae Tartarum uocant, descedere. Proinde excite aliquem e felicitium animorum praetis (si uidetur) unde certum cognoscamus. Mortemq;.] Sulpitius exponit, ad hunc modum, et uoca morte dea, ut pater tibi, quos uelit perimere. Et recte quidem, si uera lectio sit, morte. Cefellius Vindex tria, inquit, in lectiomb. Antiquis, nomina Parcarum sunt. Nonna, Decima, et Morta: et uersum hunc Liuij poeta antiquissimi citat ex Odyss. Quando dies adueniet, quana profata Morta est? Quo quidem loco, Morta pro Parca accipitur. Expedit igitur apud se lector non obesse naris. Mortam ne, an, Mortem sit legendum. Non hum.] Amplificatio rei, qua petit ostendit, rem magnam esse, adeoque operae pretium, cur opera sua impartiat. Quobrem addit, uel tibi, nedum nobis. Quo tan.] Quod incerta belli fortuna inclinet, quod tendat. Impia.] uenefica Erichtho, gaudet tacite in sinu, quo nominis sui celebritas etiam ad Romanos peruenisset, et quidem ob excellentiam artis magicae.

al. percussa.

Si fata mi.] Fatū, Gracis εἰμαρμένη, est. Definiur à Chryssippo hoc pacto. Est sempiterna quedam, et indeclinabilis series rerum, & catena uoluens semetipsa sese, atq; implicans per æternos cōsequentiæ ordines, ex quibus apta, nixaq; est. Nonnunquā pro natura etiam omnium philosophorum calculis accipitur: & pro nutu, siue uoluntate: item pro morte. Cicer. Fatum appellat, ordinē seriemq; causarum, cum causa causa

se nexa rem ex se gignat. Ea est, ex omni æternitate fluens ueritas sempiterna. Senec. Quæst. na. Quid intelligit fatum: existimo necessitates rerū omnium, & actionemq; quas nulla res rumpat. Accipitur nonnunquā pro oraculo, quod Dī faniur. Minora.] Proinde in duplicia fata faciunt, minora, & maiora. Maiora mutari nō posse dicunt, quod sit sempiterna ueritas, ex æternitate fluens: maximē si ad uniuersum genus humanum pertineat. Singulorum uerō res posse mutari, & fato aliquo prorogari, rerum summas minime. Hinc Erichtho promittit iuueni se alicui uel uitam adempturū, uel manes alicuius in lucem hanc ab inferis se euocaturū. Pronum erat.] Sed quia maiora fata moues, de summa belli uidelicet, hoc fatum inuitabile est. Si de priuato alicuius fato proponeres, facile esset mihi, uel deos inuitos ad quiduis cogere. Id enim necromantice condonatur. Vnam cum.] Id ueneficio nostro donatur, ut cum constellatio alicuius præfixerit certū mortis momentum, eam extrahamus, contempsis omnibus sideribus. Tribuunt Astrologi multa planetis, coniunctionibus signorum, sed supersticiosa illa, quæ artificialis uocatur, uana est, & nihil certi, nihilq; firmi potest addicere ut ipsi etiam fateantur, astra nihil necessariō futurum denunciare, sed pronos tantum eō inclinare. Et quamuis.] Contrā, si siderum, & planetarum cōiunctiones portendant alicui grandiores ætatem, iactitat se posse ante promissum diem fatalem, eius uitam uel mediæ ætatis cursu abrumpere, idq; herbis suis magicis, quas in eum usum paratas, præsentēsq; habent. At simul à.] Quod si fa-

Si fata minora moueres, Pronū erat ò iuuenis, quos uelles, inquit, in actus Inuitos præbere deos, conceditur arti, Vnam cum radijs presserunt sidera mortem, Inferuisse moras, & quamuis abrupimus annos. Stella senem, medios herbis a brumpimus annos. At simul à prima descendit origine mundi Causarum series, atq; omnia fata laborant, Si quicquam mutare uelis, unōq; sub ictu Stat genus humanū, tunc Thessala turba fatemur, Plus fortuna potest. sed si prænoscere casus Contentus, facilesq; aditus, multiq; patebunt Ad uerum, tellus nobis æterq; Chaosq; (tur. Aequoraq; & Campi, Rhodopeiaq; saxa loquen- Sed pronum, cum tanta nouæ sit copia mortis, Emathijs unum campis attollere corpus. Ut modo defuncti, tepidūq; cadaueris ora Plena uoce sonent, nec membris sole perustis Auribus incertum feralis strideat umbra.

hil de fatis mutari, multa erunt rationes aperiendi ueri B ueritatem. Tellus nob.] Varia diuinationum genera proponit, quarum supra meminimus. Earum omnium peritiam sibi arrogat uenefica: ut recte annotauit etiam Sulpitius, ut per tellurem, Geomantia, per ætherem, Pyromantia: Chaos, necromantia intelligatur: per æquor, Hydromantia: per campos, omnia auguriorum genera, quæ ex aibus fiunt. Addit inde hyperbolen, cum addit, saxa etiā loquutura, sit uelit. Chaosq;.] à χῶσις. hio. omnium rerum initium Hesiodo, & quod ante Deis natum sit. Quid confusam & informem rerum, & terra cōgeriem uocat. Est. & χῶσις. animal, lupum forma referens, maculis Pardum. Rhodopeiaq;.] Rhodope Thraciæ mons est à Thracum regina Rhodope, ubi sepulta: uel à Strymonis amnis filia, ex qua Nepiunus Athon suscepit, qui monti nomen fecit. Ouid. canit, Rhodopen, ob deorum contemptum, mutatam fuisse. Stephano etiam Ionia urbs est. Sed pronum.] Interim, inquit, mihi facile est, de euentu belli te certiores facere, cum tot cadauerum mihi copia sit præsens, è quibus unū aliquod in campis Macedonicis aut Thessalicis potius mihi excitandum erit, sed modo mortuum, ut distinctis uerbis expressè loquatur, non blæso ore. Plena uoce.] diserta, & intelligibili, non autem fracta, ob putredinem organorum, aut stridula. Membris.] Cuius Membra astu solis perusta etiam non sint, unde stridorem, non autem uocem emittat, ac proinde nihil certi perciperemus: ut sunt multa oris uitia.

Dixerat.] Exordiū ceremoniarum necromanticarum à descriptio ne temporis nocturni, & qualitate Erechthus. Continuo.] Ad accessum ueneficæ lupi territi abierunt in fugam, aues etiam adhuc famelicæ exterritæ auolauerunt. Dum Thessala, uatem.] interim

Dixerat, & noctis geminatis ante tenebris, Mœstum tecta caput squalenti nube pererrat Corpora cæforum, tumulis proiecta negatis. Continuo fugere lupi, fugere reuulsis Vnguibus impactæ uolucres, dū Thessala uatem Eligit, & gelidas letho scrutata medullas, Pulmonis rigidi, stantes sine uulnere fibras Inuenit, & uocem defuncto corpore quærit. Fata peremptorū pendent iam a multa uirorum, Quem superis reuocasse uelit, si tollere totas Tentasset campis acies, & reddere bello, Cefsissent leges Erebi, menstroq; potenti Extractus Stygio populus pugnasset Auerno.

dum uenifica unū atq; quod cadauer eligit, quod ratem est factura, unde futurarū rerum euentum cognoscat. Et gelid. le.] Et interiora scrutatur. præcipue eas partes, & instrumenta. Vnde uox humana proficiscatur, sed in quo neq; fibræ pulmonis, et aliorum extorū læsæ sunt. Palma-

A Polmonis.] Pulmo inter uiscera natura spongiosus est, quare capit spiritum seclus ad speciem ungulae bubulae. Atque haec duae partes fibrae dicuntur, ut omnium uiscerum extremitates. Hinc uox attrahendo, emittendoque, proficiunt. Fata perem.] Nunc incertum est quis omnium, in tanta struesadauerum in uitam reuocabitur. Quem sup.] pro eo, quod est, quem omnium in uitam, siue in lucem hanc reuocet. Collati inferis, superiorum appellatione censetur apud poetas, ut & caelestes. Claud. Semperque teneamus, Quod superi tenuere semel.

Maro. Superasque euadere ad auras. Hoc opus, hic labor est. Reuocasse.] Enallage temporis pro reuocare. Si tollere.] Si uoluisset omnes saeos in uitam reuocare, & restituere praelio, inferorum

Electum tandem traiectum gutture corpus Ducit, & inserto laqueis feralibus unco, Per scopulos miserum trahitur, per saxa cadauer Victurum, montisque caui, quem tristis Erichtho Damnarat sacris, alta sub rupe locatur.

ad superos: proinde inferorum leges silere oportuisset. Erchi.] Inferorum ἐπιβ. & ονοτ. & ἐπιβ. & ονοτ. niger. Quidam Erebum fluiui apud inferos esse contendunt.

Monstroque pot. en.] Ad prodigium naturae, quod tanta hominum uis ex Auerno Stygio, id est, ab inferis ueneficae artibus extracta, rursus in pugnam redisset.

Electum tandem.] Tandem inquit, inueni unum cadauer, quod ex magno aceruo elegit, cuius gutture traiectum erat: hoc cadauer iniecto unco laqueis unmissis per scopulos, per saxa raptauit, sed quod statim uitam reciperet. Montisque cani.] Hoc seposuit sub rupe montis, quem huc delegerat.

Hand pro.] Loci descriptio, hoc est antri, per quod manes ab inferis euocantur.

A' caner. Di.] Haud procul inde uastus fuit hiatus, inquit, in praecipitio profundus, per quem solent inferi manes emittere.

Dicitur.] Dis Pluto dicitur, diuitiarum, & inferorum deus.

Haud procul à Ditis caecis depressa cauernis In praecipitio subfedit humus, quam pallida pronis Virget sylua comis, & nullo uertice caelum Suspiciens, Phæbo non peruia taxus opacat. Marcentes intus tenebrae, pallensque sub antris Longa nocte situs, nunquam, nisi carmine factum Lumen habet, non Tanareis sic faucibus aer Sed ite iners, mœstum mundi confine latentis, Ac nostri, quo non metuunt emittere manes Tartarei reges, nam quamuis Thessala uates Vim faciat fati, dubium est, quod traxerit illuc. Aspiciat Stygias, an quod descenderit, umbras.

& deteriores fluunt species, uno loco, & prolixo tempore constituta.

Nunquam nisi.] Promde perpetua caligo horrorem ingredientibus facit, nisi quando carminibus discutitur. Tanareis.] amplificatio à collatione. Tanarum tradunt umbrosam esse

Depressa h.] profundus specus, dehiscens, & in praecipitio profundus. Sylua.] In diuersis descriptionibus uiuarum ad inferos apud poetas, speluncas fingunt in primis, & eas quidem caliginosas, uestitas syluis, per quas caelum conspici non potest. Sed alij alius uenustius descriptiones ornant arboribus, alijsque rebus, quae inferis conueniunt, & gratæ sunt. Verg. in 6.

Spelunca alta fuit, uastoque immans hiatus Scrupes, tuta lacu nigro, nemorumque tenebris, Quam super haud ulla poterant impune uolantes Tendere iter pennis: talis sese halitus atris Faucibus effundens supera ad connexa ferebat.

Maro praeterquam quod uitam scrupis instratum fingit, adiungit syluam opacam, & lacu Auernum. Lucanus syluam taxam ponit decoris, per quam sol conspici non potest: omnia accommodatè inferis rebus. Verum paulo post alij quos poetarum Topographias conferemus. Taxus.] Recte taxus, sylua taxo constituta, non querna, non fagina, Taxus Graece σμίλαξ, abieti similis arbor: fert baccas, in quibus lethale inest uenenum: sed in primis in Hispania. Arguit hoc ipsum denominatiuum, toxicum, quasi taxicum. Gracilis arbor est, tristis, dira, nullo succo, Mas noxio fructu. In Gallia, uasa uiatoria uinis ex ea facta, moriifera sunt. In Arcadia tam praesentis uenem est, ut si qui dormiant sub ea, cibumue capiant, moriantur. Apertissime igitur syluam ex taxo constare fingit.

Marcentes in te.] Tenebrae speluncae id genus ab omnibus poetis circumscribuntur, ob altissimas inferorum tenebras. Situs.] situs proprie est, auctore Donato, corruptio ex humore, & diuturnitate contracta, qua

antrum in radice promontorii Maleae, in Laconia: haud procul à Sparta. In quo propter uastum hiatus, & perceptum strepitum progredientium, ibi descensum esse ad inferos ueteres fabularum fuerunt. Maro. Georg. 4.

Tanareas etiam fauces, alta ostia Ditis. Proper libro secundo.

Quod non Tanareis domus est mihi fulta columnis. Statius Theb. 2. ita quoque uiam ad inferos describit. Hoc, ut fama, loco pallentes deuius umbras Trames agit, nigraeque Iouis uacua atria ditat Moribus. Arcadij perhibent si uera coloni, Stridor ibi, & gemitus poenarum, atque tumultu. Feruet ager, saepe Eumenidum uocesque manusque In medium sonuere diem, lateque triformis Ianitor agricolis campis auditus abegit.

Ceterum circa Tanarum erant λατομια, hoc est, lapidum praefosorum lapidicinae, qui Laconica marmora, & Lapides Tanarei dicebantur, ταίναρον, inquit Suid. ἀνορύγιον ταίναρον, ἐν τῷ στόμιον ἢ κατὰ γομφίον ἐστὶν ἀδαν, ἐνθα καὶ ποσειδῶνος ἱερὸν ἀσφάλιον, ἐκεῖσε δὲ αὐτὸ δῶμας ἰκτάς καθιέρωντας ἐν τῷ ἱερῷ τῆ ποσειδῶνος ἱερῶν ἀεικωντῆς ἀνεῖλον ἐν τῷ δαμῶμονιοι. hoc est, Tanarum promontorium Laconiae est, in quo fauces erant ad inferos deducentes: quo in loco templum quoque uisebatur Neptuni praesidis. Illic supplicantes in sacello Neptuni, Helotas nihil ueriti Lacedaemonij interfecerunt. Tanarus dictus Stephano est, à Tanaro Iouis filio, fratre Gerafi, qui cum Calabro fratre nauigans, locum quendam Peloponnesi occupas, Neptuno templum extruxit, quod Tanarum appellauit. Est item Tanarus Icarij filius, à quo

nomen promontorio, portui, & ciuitati. Ab oppido Tenaro. Tenarita eius aecolae uocantur, & in Tenaro promontorio, spelunca ea erat, per quam aditus erat ad inferos, ut modo dictum est. Olim Lacedaemonij capiuos, qui in Tenarum confugerant, reductos, capitis supplicio afficiebant. Vnde prouerbiu nascabatur. Tanarium malum, in eos, qui crudelius in famulos saeuirent. Audiamus Senecam in Hercule Furen. describentem speluncam Tanaram, qua Hercules cum Thesao comite descendit ad inferos.

- » Spartana tellus nobile attollit iugum,
- » Dens ibi aequor Tanarus syluis praemittit
- » Hic ora soluit datis muisi domus,
- » Hiatq; rupes alta, & immenso specu
- » Ingens uorago faucibus uastis patet,

Discolor.] Ab habitu uenefica, qua dicit uaria ueste, id est, diuersorum colorum indutam fuisse. Quod Glareanus dicit, coniunctionem, & pro id est, positam posse uideri, recte ille, id enim poetis familiare est, maxime Vergilio, per epexegetin: ut sit interpretat o praecedentis uerbi, discolor. Ba

al. uincti in terga.

Discolor, & uario furialis cultus amictu induitur, uultusq; aperitur, crine remoto: Et coma uiperis substringitur horrida sertis. Vt pauidos iuuenis comites, ipsumq; trementem Conspicit exanimi defixum lumina uultu, Ponite (ait) trepida conceptos mente timores, iam noua, iam uera reddetur uita figura: Vt quamuis pauidi possint audire loquentem. Si uero Stygiosq; lacus, ripamq; sonantem Ignibus ostendam, si me praesente uideri Eumenides possent, uisofaq; colla colubris Cerberus excutiens, & uincti terga gigantes, Quis timor ignaui metuentes cernere manes?

Iam noua, iam uera.] Hic nunc re uera reuinit et, redibitq; pristina forma, & figura mortuo, qualis fuit priusquam moreretur, eodem uultus habitu apparebit. Loquentem.] Hunc hominem uestiutum. Ripamq; sonantem ignibus.] Recte Sulpitius, qui Pyriphlegetonem, Tartarum ambientem exponit. περιφλεγέτης: ὁ ὡς περιφλέγει, igne ardeo.

Eumenides possent.] Furiae tres, quae antiaphrastice ita dictae sunt, quod quiduis potius sint, quam euae et benignae, mites, & propitiae. Sed Oreste restituito serui miasma nomen. Glareanus, Badius, ait, non satis circumspice, Eumenidas, in accusandi casu legit: ideoq; & repetit uerbum, ostendam, & supplet. Si haec omnia possent uideri a uobis sine horrore me praesente. Rectius Sulpitius exponit, Si ego ostenderem uobis omnia horrenda, quae in inferno sunt, non esset uobis metuendum: quippe manes metuunt me praesentem. Hac ille. Verum haec duo uerba, possent uideri, nihil uexant lectorem, quae mihi cum conditione dicta uidentur. Si possent Eumenides uideri: quasi dicat, non possunt, alioqui, me praesente, absque timore uideretis. Hucusque Glareanus. Eumenides.] Furias esse tres infelicium conscientiarum ultrices Megeram, Tisiphonem, & Ale-

Latumq; pandit omnibus populis iter. Non caeca tenebris incipit primo uia Tenuis relictae lucis a tergo nitore, Fulgorq; dubius solis afflicti cadit, Et ludit aciem. tale non dubie solet

Præbere lumen primus, aut seruo dies. Itaq; addit syluas, & tenebras non crassas illas quidem, sed dubias in hiatu. Aër iners conf.] appositio. Mundum latentem dicit inferos sub terra latentes. Quod no.] In quem spacium inferorum iudices, & reges nihil uerentur animas emittere. Glareanus ad quam humum depressam, inquit, & a uenefica delectam. Quamquam ob comparationem factam de utroq; intelligi potest. Dubium est.] num euocari huc umbram an ipsa ad imos manes descenderit, id quod sequens uersus declarat. Stygijs.] infernales.

Stygijs.] infernales. Eto nemo ferè est, qui ignoret. Hic dixi, antiaphrastice beneuolam, & mitem Latum uocari, quiduis potius, quam mitem. Haec tres autem Acherontis filias esse, atque nocturno partu editas, & apud inferos uocantur canes. Hinc Lucanus. Iam uos ego nomine uero

Eliciam, Stygijs

Desitiam.] canes in luce superna Inter homines haec in uita furiae uocantur.

Maro.

Ceruleis unum de crimbis anquem Coniicit, inq; sinum praecordia ad intima subdit. Quò furibunda domum monstro permisceat omnem. Apud superos uero dira nominantur. Idem. At procul, ut dira stridorem agnouit & alas, Infelix crines scindit Iuturna solutos. Dicuntur, & uolucres. Idem poeta. Iamiam linquo acies, ne me terrete timentem. Obscane uolucres, alacum uerbera nosco. Stat lib. 4. Stygijs lustrare feueris Eumenides prohibet aquis.

Cerberus excutiens.] Canis triceps apud inferos, & eorum custos. νεβροῦ, ὡς νεβροῦ, & carnem consumens, ut terra, quam Cerberus prope signat. Hunc Cerberum ab inferis extraxisse fabulantur Hercules. Tradunt quidam hunc Serpentem fuisse in Tenaro Laconiae, ubi paulo ante ostendimus ad inferos aditum fuisse, ut in poetarum fabulis est. Diis canis dictus fuit: quem quia Hercules trucidauit poeta fabulandi materiam inde sumpserunt: Alexandri Epinotici canis etiam Cerberus uocatus fuit, qui cum Leonibus ausus erat decertare. Vincti terga gigantes.] Terrae filij crediti fuere, qui cum Ioui iudicio bello colum aggressi fuissent oppugnare, ab eo fulmine percussi, & in Tartarum detecti traduntur, ubi impietatis suae poenas soluunt. Quod si ad Phisica ista trahantur, nihil aliud iunt, quam spiritus in terra conclusi, qui cum exitum non inueniunt, quò sibi uiam faciant, montibus altissimis saepe ita quassatis, ut aut tumpantur, & dissiliant, aut grandis